REPORTER XX rep

REPORTER XX

REPORTER XX REPORTE

REPORTER

REPORTER

REPORTER XX rep

reporter XX

reporter XX rep

corneliu leu

REPORTER

ROMANTIC

IN ȚARA ȘI PE GLOB

REPORTER XX

reporter XX rep

REPORTER XX

REPORTER XX reporter XX reporter

reporter

REPORTER XX

reporter

REPORTER rep

REPORTER

REPORTER XX

EDITURA JUNIMEA • 1979

Scanned with OKEN Scanner

corneliu leu

REPORTER ROMANTIC

IN ȚARĂ SI PE GLOB

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINSUL:

I) *REPORTER ROMANTIC ÎN ȚARĂ*

ȘASE NESTEMATE DIN COROANA ȚĂRII

— *Focul nestins al industriei transilvane*
— File dintr-un jurnal nescris 11
— Cea mai frumoasă vîrstă a Hunedoarei . . . 22
— La cabina de comandă 30
— Doar într-un cincinal 36
— Sufletul muncitoresc al Hunedoarei 39

— *Oltenii și vocația de constructor a românului*
— Un județ la Carpați și Dunăre 55
— Triptic pe malurile Jiului 63
— De o parte și alta a orașului 72

— *Industrioasa Prahovă*
— Reportaj neterminat 77

— *Bărăgane, Bărăgane*
— Banii și învățătura 89
— Reportaj despre un reportaj 111
— Noroiul 117
— Orașul asimilează, dar se și asimilează . . . 122

— *Construcțiile Moldovei*
— Cazul „Bucelea“ și implicațiile lui sociale . . 128
— Secvențe din istoria unui orologiu 132
— Un mineral pus sub urmărire 136
— Ipostazele unei biografii 141

Scanned with OKEN Scanner

— *Dobrogea*
— Balada pămîntului meu natal 149

II) *REPORTER ROMANTIC PE GLOB*

— *Cîteva gînduri la partea a doua a acestui volum*
— E pace la Hanoi 183
— Oraşul de pe paralela zece 200
— China : două momente într-o imensitate . . 219
— Triptic persan 237
— În Caucaz — la porţile continentelor 251
— Ţara porturilor noi şi a bătrînelor civilizaţii . 257
— În loc de epilog — Terra fermă a industrializării 301

Scanned with OKEN Scanner

NOTA AUTORULUI

Prin cele „șase nestemate din coroana țării" intenționez să prezint destinul unor zone de pe harta noastră așa cum au evoluat ele de la Eliberare și pînă astăzi. Să le prezint printr-o modalitate oarecum deosebită, adică poposind din nou după cincisprezece — douăzeci de ani de cînd am scris pentru prima oară despre acele locuri. Astfel, prin reportajele de atunci, care comparau realizările primelor cincinale cu situația în care se afla țara la Eliberare, așezate alături celor de azi, ofer o metaforă a întregii evoluții a țării.

Partea a doua a acestei cărți dedicată ideii de „Eliberare" vorbește, tot prin reportaje, despre conținutul acestei noțiuni în alte părți ale lumii. Astfel, intenția volumului de față este de a deveni un poem în care răsună multiple sensuri naționale și internaționale ale acestui cuvînt, un poem dedicat aniversării Eliberării noastre și Congresului al XII-lea al P.C.R.

Scanned with OKEN Scanner

ŞASE NESTEMATE DIN COROANA ŢĂRII

Scanned with OKEN Scanner

FOCUL NESTINS AL INDUSTRIEI TRANSILVANE

FILE DINTR-UN JURNAL NESCRIS...

Am ezitat multă vreme să scriu despre Tripşa, tocmai pentru că îl cunosc bine. Am ezitat şi ezitarea aceasta mi s-a accentuat pe măsură ce îl cunoşteam şi mai bine, pe măsură ce aflam sau eram martorul unor noi întîmplări din viaţa lui. Pentru că acest flăcău robust cu ochi pătrunzători şi gesturi calme, sigure, pe pieptul căruia, încă de la 26 de ani, străluceşte steluţa de Erou al Muncii Socialiste, e profund şi în continuă schimbare, asemenea cursului liniştit şi perseverent al unei mari ape calme. Reacţiile lui sînt prompte, dar dovedesc siguranţa omului care acumulează ; hotărîrile pe care le ia în faţa surprizelor pe care i le fac cuptoarele de oţel sînt rostite scurt, dar simţi în ele siguranţa celui care a analizat totul ; prietenia lui e firească, dar are în ea o duioşie profundă, rîsul lui are o undă de sfioşenie, dar glumele pe care le debitează cu duiumul în ceasuri de bună dispoziţie îl arată cu cîtă încăpăţînare îi place veselia. Eziţi să-l descrii pentru că, pe măsură ce-l cunoşti mai mult, ţi se dezvăluie mai complex. Şi totuşi, tocmai prin asta i se potriveşte cea mai simplă caracterizare : Ştefan Tripşa e un produs obişnuit al Hunedoarei, al Hunedoarei noastre socialiste. La fel cu cantităţile de oţel şi fontă nevisate altădată, la fel cu laminatele ce ies din agregatele încă ieri inexistente. El, cel pe a cărui faţă cu trăsături exprimînd categoric avînt şi tinereţe, nu descoperi linii care să-ţi permită să ţi-l închipui cum va arăta bătrîn, e adolescentul care, în anul '49, venea la Hunedoara ca să înveţe o meserie, ca să înveţe cum să-şi utilizeze mai bine capacitatea de muncă. Şi Hunedoara l-a crescut, l-a fa-

Scanned with OKEN Scanner

sonat, l-a topit, l-a returnat cu grijă, trecîndu-i firea și calitățile prin acea incandescență a ei care face fără greș să se topească minereul și să se aleagă din el ceea ce este fier, să se aleagă oțelul de zgură, să se transforme lingoul inert în obiect cu întrebuințare precisă.

Pe Tripșa, ca pe cei 100.000 de oameni care au apărut în ea din 1946 încoace, Hunedoara l-a trecut prin acel al doilea rînd de agregate ale sale, cele construite cu și mai multă migală dar cu și mai mari toleranțe pentru caractere, agregatele transformării omului în cetățean al socialismului. L-a trecut prin școala profesională, l-a trecut prin munca în organizația de tineret, prin cea de topitor, de prim topitor, de maistru, de cursant la universitatea oțelarilor și de organ ales în munca de partid, de om trimis să deprindă experiența oțelarilor din alte țări și de maistru principal, avînd răspunderea unei întregi oțelării, la amețitoarea vîrstă de 23 de ani. Dar l-a trecut prin toate acele flăcări care nu se văd pe cerul ei, dar se simt atît de puternic în toate pulsațiile ei. Iar el, oțel de înaltă calitate fiind, a știut ca, în momentele de incandescență să se transforme în tot ce poate fi mai bun, mai folositor. Că a știut, nu ar fi încă prea mult, dar ceea ce îl caracterizează într-adevăr pe el, e tocmai ceea ce îl face atît de greu de caracterizat. A învățat să caute aceste nevăzute flăcări, să le caute asiduu și să știe să se transforme necontenit în incandescența lor.

Tocmai de aceasta e greu să scrii despre Tripșa și, mai ales, e greu să păstrezi ceea ce ai scrie despre el. Ștefan Tripșa e omul care, în 1959, cînd a primit titlul de Erou, era acel oțelar cu deosebite calități despre care s-a scris, dar nu era încă omul de partid cu pondere pe care l-au ales mai tîrziu oțelarii, tovarășii lui, în biroul organizației lor. E omul care, după ce a fost ales deputat în Marea Adunare Națională și-a valorificat mai bine calitățile de oțelar scriind o carte despre repararea la cald a cuptoarelor, iar după ce a devenit cunoscut ca autor al acestei cărți, s-a mutat în băncile unei școli ca să-și îmbogățească cunoștințele economice și culturale. Ceea ce scrii despre el astăzi e mult prea depășit peste doi ani.

Scanned with OKEN Scanner

Lucrurile de mai jos nu sînt altceva decît un soi de însemnări. Tripşa nu ţine un jurnal, dar memoria lui înregistrează faptele, ca şi cum le-ar încrusta în oţel. Cînd îi ceri să-ţi vorbească despre ceva petrecut cu ani în urmă, el începe prin a-ţi spune ziua şi ora precisă. Cifra precisă, indicele care interesează, aceste însemnări există evident în memoria lui. Eu le-am „răsfoit“ şi încerc acum să restitui cititorului cîteva fapte privind istoria noii oţelării, Oţelăria Siemens-Martin nr. 2 din Hunedoara : „Le am în permanenţă sub ochi. Şi cînd mă aflu pe platforma oţelăriei, şi cînd ies în uşa casei, şi cînd mă plimb cu Lică (Lică e băiatul lui cel blond care-i seamănă straşnic, mai ales la tăietura ochilor şi agerimea privirilor) sus, pe lîngă poarta cetăţii lui Huniade, şi cînd stau cu prietenii la o bere pe terasa „Corvinul“. Cînd sînt pe platformă, le simt pulsaţia prin cadranele din cabinele de comandă, le privesc clocotul prin uşile gurilor de încărcare ; cînd sînt în oraş, ştiu ce se petrece după culoarea fumului care iese pe coşuri. (E vorba de cele şase coşuri suple care se ridică asemenea unor prelungi colonade sprijinind cerul greoi al Hunedoarei, exact pe linia de centru a oraşului, ca o propilee. În vîrful lor, în permanenţă schimbîndu-se, flutură imense panglici de fum colorate... Fumul, subţire şi alb-gălbui, arătînd cuptorul în ajustare, devine deodată de-un alb-compact, ca aburul cînd cuptorul se încarcă, seamănă cu un praf dens de cărămidă atunci cînd jos, pe vatră, materia se topeşte, şi ajunge galben, asemenea coajei de lămîie. E ca un joc, e ca un permanent schimb între coşuri, fumurile lor prefăcîndu-şi necontenit culorile, transmiţîndu-şi-le unul altuia într-o permanentă rotire. Şi noi, oţelarii, privindu-l, ştim ce se petrece acolo, jos, unde urmează să intrăm în schimb. Ştim despre cuptorul unu că încarcă, despre doi că e în plină luptă cu materia din el, că trei e gata să sloboadă şarja, că pe patru, lăsat la regim termic, îl curăţă de resturile de zgură, pentru a ajunge din nou, peste cîteva clipe, la incandescenţă. Ştim toate astea după fum, iar cînd gura vreunui coş încetează să mai răsufle şi rămîne goală, stearpă printre celelalte, ne alarmăm : înseamnă că în oţelărie s-a întîmplat ceva.

Scanned with OKEN Scanner

Ei bine, specialitatea noastră tocmai asta este : să intervenim atunci cînd pe gura unui coş poate înceta să mai iasă fumul. Să preîntîmpinăm avaria sau să executăm reparaţia cît mai repede. Iar cînd, pentru cei ce privesc oţelăria din afară, coşul reînvie înălţîndu-şi fumul şi prefăcîndu-i încet culorile, înseamnă că ne-am făcut datoria, că cele şase merg iarăşi împreună. Din pricina asta, ar fi foarte posibil ca cel care vede Hunedoara numai prin întîmplările pe care le povestesc eu, să-şi facă o imagine eronată a ei. Nu, cuptoarele noastre funcţionează din plin. La un cuptor, reparaţiile sînt inerente. Ele sînt planificate dinainte şi de respectarea acestei planificări depinde în continuare buna funcţionare. Străduinţa noastră este să scurtăm cît mai mult timpul de reparaţii şi să dăm cuptorul în producţie cît mai repede. Este străduinţa noastră pentru că aceasta-i una din cele mai importante sarcini pe care ni le trasează partidul nouă, oţelarilor".

Aceste vorbe simple, directe, mă obligă să le explic printr-o întîmplare : în 1959, fusesem la Hunedoara să-l caut pe Tripşa, să stau de vorbă cu el. Avusese loc o avarie şi lucra la repararea ei. Timp de 57 de ore — mai bine de două zile — nu s-a îndepărtat nici o clipă de cuptor. A condus operaţiile de curăţire şi umplere a perforării, a manevrat ţevile care suflau aerul comprimat, a controlat fiecare strat cu care vatra îşi revenea. După 57 de ore, cînd totul era gata şi cuptorul s-a încărcat, credeţi c-a plecat acasă ?... De unde !... S-a culcat pentru un ceas sau două şi, la elaborarea şarjei, era din nou acolo, s-o vadă el cu ochii lui... Ei bine, anul trecut, l-am găsit tot în toiul unei reparaţii „la cald". O începuse de vreo zece ore. Mi-am dat seama că treabă era şi i-am spus că-l voi căuta peste vreo două zile. Transpirat, încordat, el mi-a zîmbit o clipă în lumina care-l dogorea pe uşa deschisă a cuptorului şi mi-a arătat degetele de la amîndouă mîinile. Abia cînd a terminat mi-am dat seama : îmi garantase că nu va dura mai mult de încă zece ore. Şi aşa a fost... Da, să dăm cuptorul în producţie cît mai repede. Cum să explic... Munca noastră, a oţelarilor, se măsoară după cum utilizăm în fiecare zi, fiecare metru pătrat de vatră de cuptor, după cîtă producţie ştim să scoatem de pe fiecare metru pătrat. Ei bine, dacă în 1950, de pe

Scanned with OKEN Scanner

fiecare metru pătrat de vatră se obţineau 3,15 tone pe zi, astăzi obţinem 6,86 tone pe zi. E o luptă pe care niciodată nu o poate duce un singur om. E o luptă grea şi continuă în care ne simţim din ce în ce mai legaţi cu toţii : topitorii şi inginerii, specialiştii cu întreţinerea şi cei care manevrează oţelul. Ne străduim să venim fiecare cu contribuţia noastră, învăţăm unii de la alţii şi trăim împreună bucuriile succeselor. Cele şase cuptoare devin din ce în ce mai docile în faţa noastră, în faţa colectivului nostru tot mai bine sudat, tot mai bine pregătit.

...Şi cei patru

Maistrul meu era un om ursuz şi închis. Ştia meserie ; ştia meserie bună, dar mai degrabă scoteai din cuptorul Martin cozonaci decît de la el secretele oţelului. În 1955, primul an cînd am început să lucrez la întreţinerea cuptoarelor, cuptorul numărul 1 de la oţelăria veche ne dădea multă bătaie de cap. Şase reparaţii la rînd nu reuşiseră. L-am văzut pe meşter mustăcind. Apoi m-a trimis să aduc ceva de mîncare şi de băutură. Cînd m-am întors, mi-a dat să mănînc, mi-a dat şi-o înghiţitură mai zdravănă de votcă şi eu, după ore grele de lucru, am mai apucat să acopăr vatra c-un strat gros de dolomită şi-am adormit. Meşterul susţine sus şi tare c-a adormit şi el. Că numai le-a spus topitorilor să bage minereu şi să încingă focul din plin. Puteam să-l cred ?... Reparaţia reuşise din plin. Eu, în 1958, la 1 ianuarie, am fost mutat maistru cu întreţinerea la noua oţelărie. La 5 mai 1958, cuptorul nr. 1 de 158 tone (cel mai mare cuptor din vechea oţelărie are 60 de tone), a dat prima şarjă, primtopitori erau Stanciu, Miculic şi Pancu. Cînd a avut loc prima perforare a cuptorului, a fost normal ca toţi să intrăm în panică. Un cuptor de o asemenea capacitate nu mai fusese reparat de nici unul dintre noi. Singura soluţie era aducerea unui specialist din străinătate. Mă gîndeam, mă frămîntam... Am privit la Stanciu, la Pancu, la Miculic ; i-am văzut şi pe ei la fel. Şi deodată ne-am trezit spunînd : „Îl facem noi, daţi-ne materialele“. Ne-au lăsat, ce era de făcut ? Pînă la venirea specialistului străin tot dura. Unii au încercat să se lepede. Mi-au spus

Scanned with OKEN Scanner

clar : „Faci pe răspunderea ta, tu eşti meşterul.“ Eu n-am mai răspuns... (Cînd spune „n-am mai răspuns“, îmi dau seama care trebuie să fi fost expresia feţei lui, de obicei blîndă şi surîzătoare. Mi-o închipui, în bătaia flăcărilor roşii şi albăstrii ale cuptorului rănit, nemaidînd importanţă celor care ţin neapărat să-i atragă atenţia că răspunderea îi revine lui şi nu lor, ci supraveghind cu grijă, pregătirea materialului necesar). Da, acesta-i Tripşa. Pe el, ca pe toţi cei 50.000 de oameni care au apărut în ea din 1946 încoace, Hunedoara l-a trecut prin acel al doilea rînd de agregate ale sale, agregatele destinate caracterelor, conştiinţelor, destinate transformării omului în cetăţean al socialismului. L-a trecut prin toate acele flăcări care nu se văd pe cerul ei, dar care se simt atît de puternic în toate pulsaţiile ei. Şi astăzi, cuvîntul rostit de el e cuvîntul omului care are răspundere, care a cîntărit situaţia. Întotdeauna şi cu cea mai mare promptitudine. Pentru că dacă n-ar fi vorba de împletirea categorică a temeinicei analize şi a promptitudinii, atunci n-ar mai fi vorba de acest om care în mijlocul colectivului său, cu fiecare şarjă reuşeşte necontenit să scurteze tot mai mult timpii morţi ai cuptorului. N-a mai răspuns ; durata răspunsului lui a folosit-o la încă o manevră pentru repararea cuptorului. „...M-am ajutat atunci, pentru prima oară, din plin cu ceilalţi trei. Şi ne-a reuşit acea reparaţie pentru că, atunci cînd au văzut că ne apucăm de treabă, îndemnaţi de comunişti, toţi oamenii din oţelărie au venit să ne ajute. Cînd am dat în funcţiune cel de al treilea cuptor a fost făcut şi Stanciu maistru de întreţinere, iar în 1960 au fost făcuţi Miculic şi Pancu. Acum, nimeni nu se mai sperie de vreo perforare. Oricare dintre noi ştie cum să intervină. Oricare dintre noi este ajutat de masa de muncitori. Între noi, niciodată vreunul n-a căutat să ascundă ce ştie. Ba dimpotrivă. Cu toate astea n-a fost prea uşor să ne sudăm, să ne legăm, să devenim monolit, aşa cum devine materia cu care noi zidim cuptoarele. Un singur exemplu : cînd unul dintre noi venea cu vreo metodă nouă, aflată din literatura de specialitate sau de la schimburile de experienţă făcute în altă parte, Pancu spunea : „Dar de ce să luăm metoda altora cînd noi ne-am arătat atît de ca-

Scanned with OKEN Scanner

pabili şi am elaborat atîtea metode ale noastre ? !... Decît să preluăm o metodă, mai bine ne chinuim minţile şi mai găsim una, ca să ni se ducă faima mai departe.“ Noi l-am privit cam aspru pe semne, şi l-am întrebat : „Pe tine faima te interesează sau să meargă bine cuptoarele ?“... Nu ne-a răspuns ; dar de atunci Pancu e cel care-a învăţat cel mai mult dintre toţi ; e cel mai bine pregătit la discuţiile pe care le avem la joile oţelarilor. A învăţat metodele altora, le-a aplicat, şi nu i-a stricat deloc. De exemplu, atunci cînd am vrut noi să introducem metoda de încărcare cu minireu pe vatră şi oamenii, nefiind obişnuiţi cu ea, ezitau, se temeau, ne-am împărţit fiecare pe cîte un schimb şi săptămîni întregi am explicat-o, am pus-o în aplicare. Aceasta nu ne-a împiedicat ci, dimpotrivă, ne-a ajutat să elaborăm metoda de reparare a vetrelor la cald prin arderea lor superficială, care reduce timpul la jumătate şi care a fost dată în 1960 ca inovaţie a noastră, a celor patru. Aşa ne-am legat noi, cei patru flăcăi, mai bine, mai strîns, învăţînd unii de la alţii şi căutînd să ne aducem fiecare contribuţia“... („Cei patru flăcăi !“... El aşa îi vede. El, şeful lor, şi cel mai tînăr dintre ei. E normal. Sînt oamenii cu care munceşte alături, cu care se ajută, pe care îi învaţă şi de la care învaţă. Şi nu-şi mai dă seama că aceşti „flăcăi“ sînt, de fapt, printre cei mai încercaţi oţelari ai ţării, că pe pieptul lui Stanciu străluceşte Ordinul Muncii clasa I). „Aşa am ajuns în 1960, cînd, angajîndu-ne în şedinţă de partid, noi, comuniştii din oţelărie, am dat bătălia ca să demonstrăm că aceleaşi cuptoare pot produce mai mult. Am organizat o zi în care să dăm un număr maxim de şarje. Dar n-a fost vorba aşa... doar de-o zi cu producţie deosebită. A fost un prag în care noi am hotărît să arătăm tot ce-am acumulat, tot ce-am învăţat ; ne-am dovedit, de fapt, nouă înşine, cum trebuie să lucrăm pe mai departe. Funcţionau trei cuptoare. Aceste trei cuptoare dădeau de obicei şapte, cel mult opt şarje pe zi. Ne-am propus să dăm 14. Doar căpătasem experienţă !... Şi am dat treisprezece şarje. La a paisprezecea, Răduică, maistrul de schimb observă că „numărul doi“ are o groapă pe vatră, o „baie“ cum spunem noi, şi opreşte încărcarea. Eu mă duc, mă uit, mă sfătuiesc şi cu ceilalţi, şi spun că

Scanned with OKEN Scanner

dacă facem cu grijă ajustarea obișnuită după orice descărcare, mai poate merge. A venit și inginerul, șeful oțelăriei, m-a acuzat că vreau să distrug cuptorul. Eu nu mi-am luat vorba înapoi. De ce să mi-o fi luat înapoi ? Doar n-o spusesem în vînt. Noi, oțelarii, care lucrăm cu cantități mari și cu timpi scurți pentru hotărîri, trebuie să știm să chibzuim adînc, dacă nu putem s-o facem îndelung, dar în nici un caz nu avem voie să spunem vorbe-n vînt. Am privit doar la cei trei. Nici unul nu ezita. Și-am pus să-ncarce cuptorul. „O faci pe răspunderea ta !“ mi-a strigat inginerul. Eu n-am răspuns. Bineînțeles c-o făceam pe răspunderea mea, altfel n-aș fi vorbit. (Vorbele astea, Tripșa le spune calm. Numai dacă-i cunoști bine glasul acela nu prea grăbit, îți dai seama că are-n el o undă de patimă. El, omul care e obișnuit să asculte cu seriozitate orice i se spune, să analizeze cu seriozitate orice propunere i se face și să-și rostească hotărîrea răspicat, cu calm și simț de răspundere, are o categorică aversiune pentru cei care nu se gîndesc decît să se pună la adăpost, să nu cumva să ia asupra lor responsabilitatea unei hotărîri)... Da. De ce primesc leafă ? Tocmai ca să acționez și să răspund de felul cum acționez... A ieșit cu bine și cea de a paisprezecea șarjă. În fața oțelăriei noastre se deschidea un drum nou, mult mai productiv. Un ritm mai intens pe care aveam să-l respectăm în mod susținut. Am izbucnit cu toții în urale, iar conducerea uzinei a dat pentru noi un banchet la „Corvinul“. (Spunînd astea tace ; nu vrea să-mi spună ce am aflat de la alții ; la acel banchet el n-a participat în ciuda faptului că, oțelar fiind, îi place să cinstească așa cum se cuvine o victorie. Da ; n-a participat. A stat lîngă cuptorul doi, cel care trebuia neapărat să intre în reparații și a mai dat cu el patru șarje. Asta, ca să-și dovedească lui însuși că hotărîrile, chiar dacă s-a învățat să le ia repede, nu le ia decît temeinic și cu cel mai mare simț de răspundere.)... Da, ăștia sîntem acum noi, cei patru. E drept că nu-i ușor să simți în fiecare clipă răspunderea a sute de tone de oțel din producția țării. Dar oare e atît de frumos să trăiești ușor ?... Nu-mi dau seama de asta !... Mie mi se pare că noi, așa cum luptăm zi de zi cu oțelul incandescent și agregatele, cum sîntem atenți

Scanned with OKEN Scanner

și vibrăm pentru fiecare șarjă și fiecare cuptor, ca unul dintre cronometrele de pe tablourile de comandă, trăim cît se poate de frumos și avem zeci de mulțumiri în fiecare clipă. Mulțumirea de-a învinge greutățile și surprizele pe care ți le pune-n față metalul topit la peste 100 de grade.

Anul 1959

...N-a fost deloc un an ușor. Am avut șapte perforări. Șapte reparații grele. Producția scădea. Eu spuneam că din pricina nerespectării graficului de reparații. Inginerul, șeful oțelăriei, dădea vina pe metoda mea de reparare la cald a cuptoarelor. De fapt, ce se întîmpla : nu aveam încă experiență să lucrăm cu niște cuptoare mari, iar unii crezînd că vor obține producție mai multă, nu lăsau să se facă reparațiile așa cum trebuie, le grăbeau. Cînd am încercat o reparație la cald, șeful oțelăriei m-a amenințat că, dacă mă mai prinde, mă trimite să muncesc necalificat la încărcat vagoane. Și totuși, ce era să facem ? Știam că partidul se interesează necontenit de creșterea producției noastre, de scurtarea timpului de reparații. Veneam noaptea și executam reparațiile la cald, în așa fel încît la ora șapte dimineața cînd venea inginerul, cuptoarele să meargă și el să nu observe nimic. N-a fost rău ; pe cuvînt că n-a fost rău ! Experiența ne-a ajutat la scurtarea timpului de reparații (Tripșa zîmbește, dar nu glumește. Spune asta cu toată seriozitatea. Și seriozitatea îi așează o lumină clară pe toată fața. Părul, sprîncenele și ochii lui au aceeași culoare de alamă patinată. De fapt, în zilele acelea, muncitorii din oțelărie și-au dat într-adevăr seama cine era tînărul lor meșter și l-au ajutat necontenit. Și-au dat seama și de cunoștințele și de hotărîrea lui : O piesă nouă, o experimentezi la o mașină în timpul ei de staționare, un proiect nou, îl faci acasă, în timpul tău liber ; și aceasta presupune abnegație ; dar o metodă nouă, pe care n-ai voie s-o folosești, iar tu o experimentezi pe furiș la un cuptor care trebuie să funcționeze în permanență și să dea sute de tone de oțel în permanență, e cu totul altceva. E risc. Și cînd ? Cînd însuși șeful oțelăriei, care este un inginer cu experiență nu vrea să riște... Oțelarii însă îl ajutau pe Tripșa în acele ceasuri

Scanned with OKEN Scanner

de noapte. Ei s-au angajat și-n adunări de partid să nu se lase pînă cînd nu vor scurta la maximum timpul de reparații). În sfîrșit, s-a întîmplat o altă mare nenorocire, perforarea de la cuptorul nr. 2 și directorul general n-a mai avut încredere-n noi. L-a chemat pe maistrul Mateia de la Reșița să repare cuptorul. Dar Mateia nu a venit (Tripșa nu vrea să se laude, dar, de fapt, Mateia a venit și nu s-a angajat să repare cuptorul cu materialele care i se puneau la dispoziție). Cuptorul trebuia oprit și reparația executată la rece. Eu eram convins că se poate face la cald. Și am cerut să mi se dea voie. Pe vremea aceea, durata unei reparații era de cca. 80 de ore. Cuptorul a fost gata în 57 de ore. Iar după ce l-am reparat, norocul a fost că tocmai în acea lună șeful nostru, inginerul, pleca în concediu. Și am putut respecta așa cum trebuie graficul de reparații, am experimentat metodele, am executat toate reparațiile la cald. Și-am raportat partidului că noi, colectivul de oțelari, am devenit stăpîni pe metoda reparațiilor la cald, că timpul de staționare a fost scurtat, iar cel de funcționare a crescut dînd sute de tone de oțel în plus, așa cum ne angajaserăm. De 23 August, eram chemat la București ca să primesc medalia „Secera și ciocanul" și titlul de Erou al Muncii... Da, a fost un an greu, cu reparații multe. Dar experiența lui ne folosește și astăzi. Iată ultimele cuptoare, cinci, șase și șapte, cuptoare mari, de 400 de tone, funcționînd de un an, de doi și respectiv de trei ani, nu au avut pînă acum nici o avarie. Am învățat să le strunim cum trebuie! Să le îngrijim cînd trebuie !...

Ultima încercare

(E ultima, doar în timp ; cine știe cîte nu va mai avea de înfruntat omul acesta cu mers legănat, care încă mai are uneori în priviri ceva de copilandru, dar pe care niciodată nu ți-l poți închipui cedînd un pas în fața greutăților... E grăbit, e oarecum nervos amintindu-și de întîmplare ; o povestește repede)... Am urmat o școală de partid de un an. Am terminat-o. Am plecat în vacanță. Tocmai mă pregăteam să pornesc la o vînătoare în pădurile Săvîrșinului cînd, o mașină după mine. Mă chema

Scanned with OKEN Scanner

urgent nea Toma, secretarul organizației noastre de partid de la oțelărie. M-am dus. În jurul cuptorului nr. 3 erau strînși destui. Cei trei tovarăși ai mei, Stanciu, Pancu, Miculic, nu mă așteptau cu brațele-n sîn ; începuseră pregătirea. Situația era mai grea decît altele. Am înțeles-o și am trecut la treabă lîngă ceilalți. Cînd să mă apuc, o mînă mi se pune pe umăr : Te angajezi s-o faci ?“ m-a întrebat. Nu i-am răspuns. Ce-aveam să-i răspund ? El nu vedea că venisem... că începusem să lucrez acolo, lîngă tovarășii mei ? !... Am început lupta : straturi groase, arse superficial, așa cum am explicat și-n cartea pe care am scris-o despre repararea la cald a cuptoarelor, apoi mai subțiri, arse mai cu grijă. În 29 de ore și 30 de minute eram gata. M-am depărtat de cuptor, am pus să-l încarce, și m-am uitat la cei din jur. Da, erau toți, numai cel care avea răspunderea, cel care mă întrebase la început dacă îmi iau eu răspunderea, nu mai era. Plecase. Imediat după ce-am început eu să lucrez. Plecase de-atunci și n-a mai dat pe-acolo. De ce să-și ia și el răspunderea dacă n-o luaserăm noi, întregul colectiv ? !... Mai bine fără răspundere... (Mă privește atent și mă întreabă cu glas amenințător) : De ce oare or fi fugind unii de răspundere ?... Ce bucurie găsesc în faptul că fug de răspundere ? !... (Și fără a aștepta răspunsul continuă pătimaș) : Păi eu... Eu n-aveam nici o răspundere ! Eu eram elevul școlii încă ; talonul meu de partid era la organizația școlii !... Da, n-aveam nici o răspundere... (Cuvintele astea le rostește cu glas ceva mai moale, necrezînd nici el prea mult în ele și căutînd parcă o scuză pentru faptul că, totuși, fără să aibă îndatorirea, a intervenit, cu toate că cel care răspundea n-a vrut să stea de față). Adică... eram totuși legat, sînt deputatul lor, al oamenilor ăstora. (Ochii lui aurii-arămii mă privesc vinovat. Nu, Tripșa, nu trebuie să te scuzi și să cauți neapărat motivul pentru care te-ai dovedit încă o dată cine ești, chiar dacă nu aveai îndatoriri administrative. Nu trebuie să explici. Nu vezi ? Privirile și cuvintele tale se încurcă în momentul în care încerci să explici !... Nu trebuie să te scuzi căutînd să vezi dacă nu aveai sau dacă aveai răspundere. Răspunderea era în inima ta de comunist, în inima ta de om călit de acele minunate flăcări nevăzute ale Hunedoarei

Scanned with OKEN Scanner

noastre socialiste. Şi cum obligaţiile se scriu în oţelul caracterului şi nu pe hîrtia vreunei decizii de încadrare nu trebuie să le explici. Uite, şi văd cum, sub sprîncenele tale stufoase — de spic răscopt — singurul lucru care-mi ajută închipuirea să bănuie cum vei arăta în vîrstă, în pupile ţi s-a şi aprins o luminiţă încrezătoare ; buzele ţi se întredeschid şi, cu glasul acela încet care-ţi dovedeşte veşnica preocupare, rosteşti) : ...Eh, dar ştii cum mă simţeam ? !... Tremuram tot de încordare. Nu era glumă, doar am lipsit un an ; am stat în bancă, nu lîngă cuptor. Cînd am intrat prima dată şi-am văzut cuptoarele noastre, m-am emoţionat... Da, m-am emoţionat cînd am văzut din nou cuptoarele noastre...

CEA MAI FRUMOASĂ VÎRSTĂ A HUNEDOAREI

La adăpostul geamului de cobalt priveşti în cuptor clocotul materiei incadescente.

O întreagă lume se transformă acolo. Masa lichidă trăieşte o veşnică prefacere, amestecîndu-se, colorîndu-se, năvălind spre suprafaţă şi retrăgîndu-se.

Meşter bun, oţelarul urmăreşte încordat acest zbucium care rupe materia în molecule, o preface într-un cosmos incandescent şi-o reface aşa cum vrea el, după formula lui, după calculele lui.

Ei bine, cînd priveşti cu atenţie Hunedoara zilelor noastre, ai impresia că pe tot întinsul ei se petrece acea veşnică transformare, acea veşnică permutare, colorare şi recolorare, acea veşnică prefacere clocotindă din cuptorul cu materie incandescentă.

Zi de zi, Hunedoara se transformă. Se transformă peisajul, se transformă condiţiile de lucru, se transformă condiţiile de trai, se transformă oamenii. Hunedoara trăieşte cea mai frumoasă vîrstă de pînă acum, pentru că trăieşte vîrsta marilor ei transformări.

Un meşter bun, un oţelar priceput veghează cu grijă asupra acestor ample şi multilaterale prefaceri.

Scanned with OKEN Scanner

În cabina de la furnalul 6 zbîrnîie telefonul. Maistrul de schimb aleargă pe platoul acoperit de zgură și cărbune, printre tuburile negre, pe sub decorul hiperbolic de țevi, coloane și fierărie. Telefonul zbîrnîie de zor, cu insistență.

— Alo, apucă în sfîrșit omul receptorul.

— Alo, Comșa, mai pune-i siliciu, nu vezi ? !...

— Bine, nene Roman ; îi pun. Uite-acuma.

— Dar nu prea mult ; așa, ca o treime !...

Omul a răspuns instinctiv, a pus receptorul jos și a pornit ca din pușcă spre ochiul violet care „vede" în pîntecele furnalului, acolo unde materia încinsă orbitor clocotește. Da, într-adevăr ; are dreptate nea Roman. Și strigă la cei de sus :

— Măi, puneți siliciu, si-li-ciu !... Ai auzit ?...

Și urmărește mai departe amestecul materiei în furnal.

Dar deodată fața i se încruntă, devine preocupată, chinuită de o nedumerire. Se uită în dreapta, se uită în stînga, apoi se apleacă peste balustradă și strigă : Măi, cei de jos, a fost maistrul Roman pe la voi ? !...

— Nu ! N-a fost !... i se răspunde.

— Măi, cei de sus, a fost maistrul Roman pe la voi ? !

— Nu ; n-a fost !... i se răspunde.

Și nedumerirea devine și mai mare pe fața lui. Că șeful lor, maistrul Roman, e om cum nu se poate mai priceput care cînd îți spune un lucru așa este, el e convins ; dar ca să spună omul trebuie să vadă, iar maistrul Roman nici n-a călcat pe la furnal. E duminică, și ora 5 după amiază, și șeful nu mai e om dacă nu ascultă transmisia meciului. Atunci ? !... de unde-a știut el că mai trebuie siliciu ?... Maistrul de schimb se duce, cu pași întinși, pune mîna pe telefon, cere centrala.

— Alo, tovărășico, de unde-a vorbit tovarășul Roman ?

— De-acasă ! răspunde centralista cu toată naturaleța... și apoi precizează : de la casa cea nouă, pe care-a terminat-o zilele trecute.

...În timpul acesta, la fereastra unei case proaspăt tencuite, doi ochi vioi, neastîmpărați, privesc cu satisfacție fumul de altă culoare ce iese de pe gura furnalului

6 : „Au pus siliciu ; e-n ordine !... și cu pașii săi iuți și mărunți maistrul Roman se întoarce spre fotoliul din fața aparatului de radio urmărind cu patimă și lăcomie etapele jocului. Din vreme în vreme, ochii săi vioi mai privesc pe fereastră spre coșurile furnalelor, niște uriașe tuburi fumegînd în diverse culori pe fondul albastru-violaceu al înserării de primăvară.

La o vreme, după ce ecourile stadionului s-au stins, cînd noaptea îi astupă ferestrele iar din peisajul industrial din fața lor au rămas doar ghirlandele de becuri și flăcările cînd albastre, cînd roșietice, de la gurile furnalelor, el prinde mîna muncită a soției sale și-o întreabă :

— Mai ești supărată, Victorie, că n-am făcut casa sus, pe deal, între livezi, și-am făcut-o aici, sub fumul uzinei ?

Ea zîmbește cu blîndețe și nu răspunde nimic. E bucuroasă. E bucuroasă că-l vede fericit.

Dar el, ca și cum s-ar simți vinovat în continuare, încearcă să se justifice :

— Vezi tu, măi fată, eu ăsta sînt !... Știi că-n concediu bolesc fiindcă nu văd furnalele, știi că acolo, în casa veche unde stăteam, ieșeam și mă urcam pe deal ca să le văd cum merg, să le citesc după culoarea fumului. Ei bine, de asta am ținut așa de mult să ne facem căsuța aicea, în fața lor.

Ea-i mîngîie părul al cărui negru aprins contrastează puternic cu firele argintii de la tîmple.

— Da, e foarte bine așa, Gheorghe ; aș fi vrut eu între livezi, dar crezi c-aș fi fost mai liniștită văzîndu-te că n-ai astîmpăr fiindcă nu vezi fumurile furnalelor ? !...

În casă e cald, e tihnă, din poza de pe perete îi privește șugubăț băiatul plecat militar, pe masă odihnește ziarul local în care scrie că maistrul Gheorghe Roman, șeful furnalelor 5 și 6 care au adus anul trecut economii în valoare de 17 milioane de lei, își ia în cinstea Congresului Partidului angajamentul să facă anul ăsta cel puțin 20 de milioane lei economii. Pe fereastră, se văd flăcările albastre, galbene și roșietice ale furnalelor.

Da, se văd pe fereastra casei lui, așa cum cine știe de cînd a visat maistrul Roman. Și toată tihna, toată mulțumirea din casa cea nouă vorbesc de o vîrstă fericită pe care o trăiesc cei doi bătrînei. Ea e fericită că își vede

Scanned with OKEN Scanner

bărbatul mulţumit, el e fericit că s-a mutat lîngă furnalele de care îl leagă o viaţă întreagă de muncă, lîngă furnalele care i-au dus faima în toată industria noastră siderurgică.

Sînt oţelarii oameni ursuzi ?

În iunie anul trecut, Alis, o fată subţirică şi cu cozi lungi, se angaja ca pontatoare la oţelăria nouă.

Imensa hală, cu cuptoare sub presiune, cu macarale purtînd oale din care curge metalul incandescent, cu trenuri mai multe decît într-o gară, au covîrşit la început făptura ei micuţă. Dar pînă la urmă s-a obişnuit.

Mai greu i-a fost să se obişnuiască cu oamenii. Cu oamenii aceştia pe care îndelunga convieţuire cu focul şi metalul, îndelunga luptă cu focul şi metalul, i-a făcut mai altfel ; mai duri, mai încordaţi, mai preocupaţi. Niște oameni pe care parcă altceva decît oţelul lor nu-i interesează.

Nu a trecut mult şi biata Alis a avut şi o ceartă cu un cetăţean grav şi ursuz — Mihai Tîrpescu, prim topitor la cuptorul 3. Întocmise greşit o foaie de pontaj.

— Dumneata să nu ne faci încurcături, a ţipat la ea oţelarul ; noi ştim ce muncim aici ; dacă vrei să cşti gura, caută-ţi loc în altă parte !...

Fata a înlemnit. I-au dat lacrimile. Celorlalţi din hală li s-a făcut milă de ea :

— Las-o, măi Mihai, e şi ea nouă.

— Şi dacă-i nouă ! ?... n-avem nevoie de încurcă lume !...

Fata se uita la el cît era de înalt şi ce faţă gravă avea şi-i era ciudă, şi-şi spunea că nu mai stă o zi între oamenii ăştia care ştiu doar una şi bună : oţel şi iar oţel.

A trecut vremea. Nu ştiu cum se face, dar Alis n-a mai plecat. Şi nu numai că n-a plecat, dar şi-a dat seama că oamenii ăştia în mijlocul cărora trăia, în ciuda aspectului morocănos pe care li-l dădea munca plină de încordare din hală, mai ştiu şi alte lucruri în afară de oţel. În discuţiile pe care le duceau în organizaţia lor, ei, tineretul secţiei, în munca pe care o făcea ea la pontaj, Alis şi-a dat seama cîtă profunzime, cîtă seriozitate, cîtă importanţă are activitatea lor, a celor de la oţelărie. Şi-a

Scanned with OKEN Scanner

dat seama cum se străduiesc oamenii să dea tot randamentul de care sînt capabile aceste instalaţii moderne, şi-a dat seama cîtă legătură există între fiecare om, între fiecare echipă, între fiecare schimb, şi-a început să simtă că face şi ea parte din acest mare colectiv. A început să se zbată pentru ca foile ei de pontaj să nu înregistreze fluctuaţii, se ducea la oameni, le atrăgea atenţia, lua cuvîntul în organizaţie şi se lua şi la harţă cînd vedea ea că lucrurile nu stau cum trebuie. Se lua la harţă, fără să-i mai dea lacrimile.

Iar într-o zi, cînd Mihai Tîrpescu, băiatul acela grav, parcă atent întotdeauna ca nu cumva să-şi dezvăluie şi partea visătoare a sufletului, a întrebat-o dacă mai e supărată pe el, ea l-a privit cu o şugubeaţă mirare şi l-a întrebat „de ce ?“.

Peste vreo lună, îi vedeai chiar stînd împreună la masă, la cantină.

Peste încă vreo lună, cine avea ocazia, îi putea întîlni mînă în mînă pe străzile oraşului nou sau pe lîngă turnurile cetăţii Huniazilor.

În luna trecută, toată Hunedoara i-a văzut ieşind de la ofiţerul stării civile...

...Îi urmăreşti pe cei doi soţi pe largile străzi ale oraşului nou, cum se îndreaptă spre apartamentul modern pe care l-au primit de îndată ce s-au căsătorit. Ea, veselă, voioasă, copilăroasă, curioasă, graţioasă ca o căprioară ; el, masiv şi protector, cu trăsăturile feţei adînc modelate. Admiri fericirea lor liniştită, lipsită de griji şi-ţi dai seama că şi vîrsta lor se poate socoti la fel de frumoasă ca şi vîrsta la care maistrul Roman şi-a realizat visul.

Cei 1095

Cei 1095 sînt inginerii şi tehnicienii. În marea lor majoritate tineri. În marea lor majoritate absolvenţi a tot ce au putut da ca absolvenţi institutele noastre în ultimii şapte-opt ani.

La oţelăria veche, de exemplu, sînt paisprezece colegi de promoţie, paisprezece oameni, prieteni la cataramă ca şi-n căminul facultăţii. Paisprezece suporteri pasionaţi ai echipei de fotbal „Corvinul“. Paisprezece comeseni la pe-

Scanned with OKEN Scanner

trecerile hunedorene. De curînd au devenit douăzeci şi şase. Cum ?... Socoteala e simplă : doisprezece dintre ei s-au însurat. Doi mai aşteaptă.

Dar ar fi nedrept să-i considerăm pe aceşti paisprezece împreună doar la fotbal şi la petreceri. Cei paisprezece sînt şi iniţiatorii aşa-zisei „mişcări a inginerilor hunedoreni". Cei paisprezece sînt fondatorii Universităţii muncitoreşti a Hunedoarei. Îi găseşti în sălile spaţioase ale clubului cel nou, vorbind, discutînd, seminarizînd o masă nu prea omogenă de oameni, printre care vezi şi bătrîni, şi tineri, şi femei, şi meşteri, şi muncitori necalificaţi.

Ce şi-au spus ei ?... simplu : Hunedoara, prin nevoia pe care a avut-o de braţe de lucru, a devenit cunoscută în toată ţara prin calificarea rapidă a oamenilor la locul de muncă. Iar locul de muncă nu-i ca o clasă, cu elevi care au aproximativ aceleaşi cunoştinţe, ci e un amestec de oameni pricepuţi şi mai puţin pricepuţi, care învaţă unii de la alţii. Ei bine, trebuie să grăbim această învăţătură, şi-au spus ei ; şi fiecare şi-a invitat muncitorii din schimbul lui la o discuţie. Întîi pe o problemă, apoi pe alta. Pînă cînd s-au împămîntenit în Hunedoara joile oţelarilor.

Şi astăzi zilele cînd oamenii se strîng la Universitatea muncitorească se cheamă tot joia oţelarilor, cu toate că ziua a depăşit de mult caracterul acestora. Pentru că în loc de oţelari se strîng toţi muncitorii Hunedoarei ,iar în locul celor paisprezece organizează acum aceste joi toţi cei 1095 de ingineri şi tehnicieni.

Dar pe cei paisprezece tot împreună îi vezi. Joia seara, după cursuri, ei privesc grupurile de oameni care se îndreaptă spre case. Oameni deosebiţi, veniţi din locuri deosebite, aflaţi la un nivel deosebit de cunoaştere a meseriei, care se apropie din ce în ce mai mult unii de alţii, devenind un colectiv din ce în ce mai mult sudat, asemenea celor paisprezece ingineri care au pornit mişcarea.

Pe marginea unor audienţe la locul de muncă

Pe adresa lui Ion Ardeleanu, preşedinte în acea clădire administrativă a Hunedoarei, vin acum scrisori din toate colţurile ţării. Colegi de-ai săi, aflaţi la cîrma treburilor

Scanned with OKEN Scanner

cetăţeneşti din diverse oraşe, îl roagă să le împărtăşească din „experienţa lui în materie de audienţe“.

...În anii tinereţii sale, Ion Ardeleanu a fost miner. Miner la Lupeni. Miner cu soartă grea şi viaţă amară. Nu prea obişnuia el să bată pe la uşile stăpînilor, dar erau şi situaţii cînd trebuia s-o facă. De exemplu, cînd casele insalubre ale coloniei pe care o făcuseră patronii s-au dărîmat peste ei, Ion Ardeleanu s-a dus la fostul director Hrizonide să-i ceară să-l repartizeze într-un adăpost, pe el şi pe sora sa bolnavă. A aşteptat de şapte ori cu şapca în mînă la uşa directorului şi de şapte ori n-a fost primit.

Ei bine, de atunci, el ştie ce înseamnă să aştepţi să ţi se rezolve ceva. Ştie şi urăşete tot ce i-ar aminti de anticamerele inutile pe care le-a făcut.

Astăzi, Ion Ardeleanu face parte din acea categorie de oameni care au fost chemaţi de popor în fruntea treburilor obşteşti şi au conştiinţa clară a înaltei lor datorii de a nu lăsa să se repete ceea ce se întîmpla odinioară. Noua idee în legătură cu audienţele este doar o etapă în cadrul preocupărilor lui.

Ideea este simplă : „În afară de audienţele din cabinetul său, Ion Ardeleanu „primeşte“, ducîndu-se el acolo unde se află cetăţeanul.“

...De curînd, ne-am suit în una din cele două maşini care aşteptau în faţa Sfatului popular al oraşului Hunedoara. Porneam la bloomingul nou construit în capătul şirului de uzine, împreună cu preşedintele Ion Ardeleanu, vicepreşedintele Ciorca Teodor, secretarul Ion Vasile, Ion Socol, directorul întreprinderii de gospodărie orăşenească, şi Alexandru Moraru, şeful secţiei comerciale.

Am intrat cu toţii în căldura şi zgomotul bloomingului. Primul om cu care ne-am întîlnit, a fost laminoristul Petru Marian. Are ceva de cerut tovarăşilor „de la oraş“... Bineînţeles !... Chiar se gîndea să treacă pe-acolo, dar n-a avut timp. Uite, de exemplu, magazinele existente în apropierea bloomingului nu satisfac numărul mare de cumpărători şi cumpărături. Cîştigă bine, mărfurile-s ieftine, acum s-au mărit salariile, aşa că el roagă frumos să aibă grijă edilii oraşului. Apoi i se pare lui că ar trebui o îmbunătăţire la aprovizionarea cu apă. Vine şi Gheor-

Scanned with OKEN Scanner

ghe Stanciu, tot laminorist, om căruia i s-a repartizat de curînd un apartament confortabil în noul oraș muncitoresc. Are o problemă de estetică : s-a amenajat între oraș și uzină un parc superb, mare, larg, plin de verdeață : nu înțelege însă de ce de vreo cîteva luni lucrările de finisare nu mai continuă. Apoi, așa cum au prevăzut arhitecții, sînt rămase locuri pentru zone verzi în jurul blocurilor. Ar trebui plantate mai repede. Și, pentru că tot veni vorba despre copaci, de ce n-ar pomeni și despre tinerii care le scrijelează coaja. Trebuie neapărat puși la punct. Loghin Badea, angajat de curînd manevrant, cere să se facă anumite cursuri de specializare. Victor Popa, normator, amintește că e necesară o haltă de cale ferată chiar lîngă blooming, ca să fie mai comod oamenilor. Constantin Vlădoianu cere să se deschidă încă un centru de pîine în cartierul de locuințe individuale ; un grup de tineri spun că e nevoie de un centru de lapte la orașul tineretului... Și oamenii se strîng din ce în ce mai mulți, fac semn de la locurile lor de muncă, dau idei și exprimă doleanțe.

Bineînțeles că de notat tot ce se cere nu-i prea complicat lucru. Să vedem însă rezolvarea fiecăruia.

Ne suim în mașină... Președintele știe : merge la fața locului, peste tot unde ni s-a sesizat sau cerut ceva. Să ne convingem. Și, pentru că acest lucru ia toată după amiaza, ședința de comitet executiv are loc „*tocmai*“ a doua zi dimineață. Aici se hotărăște tot ce se consideră necesar și apoi organele municipale intră în acțiune : se ia legătura cu conducerea Combinatului metalurgic, cu Întreprinderea de construcții, cu Direcția regională C.F.R., se discută cu organizațiile de tineret în legătură cu tinerii care scrijelează cojile copacilor, se trimit echipe pentru amenajarea de magazine.

Bineînțeles că o asemenea treabă nu este floare la ureche. Comitetul executiv hotărăște, dar președintele, președinții, șefii secțiilor încep apoi să se zbată, să organizeze aprovizionarea cu noi materiale pentru noile obiective care pînă atunci nu făcuseră parte din planurile lor, să pună la punct colaborarea cu celelalte instituții, să ia legătură cu cetățenii dornici să colaboreze la aceste

Scanned with OKEN Scanner

acţiuni, să găsească fondurile necesare. Munca nu e uşoară, presupune şi tenacitate şi abnegaţie.

Iată şi rezultatele la trei săptămîni după aceasta : s-au deschis trei magazine noi şi o piaţă de zarzavat ; s-a terminat parcul şi spaţiile verzi din jurul blocurilor ; s-a dublat cantitatea de apă canalizată ; s-au instalat două centre de lapte aprovizionate în permanenţă ; au început lucrările pentru construirea haltei C.F.R. ; s-a deschis o şcoală de calificare la blooming ; s-a amenajat centrul de pîine. În trei săptămîni sînt rezolvate toate cererile. Rezolvate, nu aprobate.

Posibil că ideea preşedintelui de la Hunedoara să nu fie atît de impresionantă cînd o exprimi. Cînd te gîndeşti însă la rezultatele ei, îţi dai seama că este unul dintre cele mai caracteristice lucruri pentru un regim în care cetăţenii îşi au destinele în propriile lor mîini.

P. S. După ce-am scris acest reportaj, am aflat că unul dintre superiorii lui Ion Ardeleanu l-a mustrat : „Ce cauţi tu cu audienţele astea la locul de muncă ? !... Ia astîmpără-te, că subminezi autoritatea funcţiei pe care ţi-am încredinţat-o. Ai cabinet, ai secretară ; păstrează-ţi prestigiul şi organizează audienţele cum trebuie !“...

„Organul superior“ l-a mustrat. Oamenii însă au căpătat din ce în ce mai multă încredere în el. Acum, după atîţia ani, despre cel care era „organul superior“ nu am mai auzit nimic ; în schimb, despre acel activist venit din mase şi dedicat maselor am auzit lucruri tot mai bune. Şi încă vom mai auzi !

LA CABINA DE COMANDĂ

La Hunedoara, în hala modernă a marelui Laminor de 1.000 de ţoli, într-o cabină de sticlă cu manete de comandă şi oglinzi retrovizoare şi laterale lucrează Vasile Zăvălaş, un bărbat între două vîrste, cu faţa deschisă şi fruntea largă, cu încreţituri subţiri, în jurul ochilor vioi.

De aici, din cabina lui de sticlă, el domină întregul blooming. În atmosfera argintiu cenuşie de vapori şi fum prin care se desenează ca într-o ceaţă formele ciudate

Scanned with OKEN Scanner

ale negrelor agregate, el urmărește cum apare incandescent lingoul scos din cuptor, cum este purtat ca o jucărie de macaralele uriașe, cum lunecă pe vagoneți, se răstornă-ntre niște cleşti de cîte-o tonă, face-o voltă şi apare, roşu, între brațele puternicului agregat din fața sa.

Cu gesturi rapide, precise, fără nici o mișcare de prisos, mîna tovarășului Zăvălaș manevrează butoaiele şi manetele. Blocul de metal incandescent este luat pe sus, întins, apăsat, bătut pe-o parte, pe cealaltă, îndreptat, comprimat, alungit între brațele mașinii negre cu manevre rapide, sprintene, sigure. Din şase mișcări lingoul se fasonează luînd forma cea mai potrivită pentru a putea fi prelucrat şi, cu un ultim gest, Zăvălaș îi dă drumul pe podul de role. În cîteva minute blocul masiv de metal s-a transformat. El lunecă pe role ca un şarpe de foc, din oțel laminat.

Blocurile de metal incandescent care vin domesticite în brațele blumingului, macaralele negre care lunecă deasupra halei purtîndu-şi brațele hiperbolice prin văzduh, agregatele cu fălci groteşti şi ghiventuri interminabile, laminatele de oțel roşu care gonesc fără încetare pe podurile de role, lumina argintie ce se presară de sus, jerbele de scîntei, febrila activitate care face să pulseze hala ca o inimă imensă, şi în mijlocul lor, un om nu prea înalt, nici prea puternic, dar în orice caz foarte sigur pe el, care conduce toată mișcarea aceasta aproape nefiresc de liniştit ca şi cum ar rîndui niște cărți în bibliotecă. Şi totuşi, în vreme ce fasonează blocul de oțel, atent la fiecare mișcare, Vasile Zăvălaş, privind prin oglinda oblică de deasupra capului său, e atent la ceea ce se petrece în spatele său, supraveghează poarta pe unde vin trenurile cu lingouri fumegînde, proaspăt turnate în halele oțelăriei. Urmărește trenurile, descărcarea lor în cuptoare, urmărește apoi lingourile trimise spre maşina sa. Ele vin din urmă, ca şi cum ar veni de undeva, dinspre trecutul său ; acolo se află laminorul vechi, unde Zăvălaş şi-a început soarta de muncitor.

Cînd a venit la Hunedoara Vasile Zăvălaș avea 29 de ani. Venea de pe front unde fusese expediat de la coarnele plugului, venea din mizerie şi sărăcie, într-o altfel de mizerie şi de sărăcie. La vechiul laminor, „laminorul

Scanned with OKEN Scanner

european“ cum i se spune, se angajau muncitori necalificaţi să tragă la rangă, pînă la sfîrşitul vieţii. Aşa s-a întîmplat şi cu el, dar a venit eliberarea şi în 1945 i s-au deschis perspective neaşteptate fiind ajutat să se califice.

„Am tînjit atît de mult după meseria asta — spune el şi cu încruntare şi cu bucurie ; dar şi cînd am apucat-o !...“

Da ; trenurile vin, trenurile pleacă, încărcate cu cochile, pline de lingouri, şi leagă noua Hunedoară de vechea Hunedoară ca o trăsătură de unire între trecutul şi prezentul lui Vasile Zăvălaş.

Olteanul de 29 de ani, mînat de foame să-şi cîştige o pîine la Hunedoara, nu-şi dădea seama pe atunci că pătrunzînd în cetatea oţelului, intrînd în marea armată a proletariatului, avea să i se schimbe complet viaţa.

Nu-şi dădea seama de asta, dar, fără să vrea, a învăţat cu vremea să gîndească altfel, a început să se simtă altfel.

În primul rînd, aici îi era mult mai clar decît acasă la ţară, care-i sînt prietenii, tovarăşii, şi care-i sînt duşmanii. În al doilea rînd simţindu-se că nu mai e singur — un izolat — deprinzînd munca alături de un colectiv de tovarăşi, a început să gîndească altfel, să spere într-un viitor, să lupte pentru fericirea lui.

Dar momentul în care şi-a dat seama că într-adevăr nu mai este cel venit cu desaga-n băţ la Hunedoara a fost acela cînd i s-a încredinţat primul om pe care să-l înveţe meserie. El, Vasile Zăvălaş, laminorist preţuit, era chemat să împartă din experienţa sa şi altora.

După ce s-a convins că primul său învăţăcel e stăpîn pe meserie — pe meseria învăţată de la el — atunci abia a socotit că e pregătit să facă cerere de intrare în rîndurile partidului clasei muncitoare. Aceasta se petrecea în 1948.

Prin 1957 Vasile Zăvălaş era unul dintre cei mai buni muncitori de la laminorul 800. Se însurase cu o fată din comuna Cristur, — comună alăturată Hunedoarei — care i-a dăruit două fete — Alexandrina şi Rozalia. Toate erau potrivite la rostul lor cum nu se poate mai bine. Un om mulţumit de munca lui, un membru de partid cu conştiinţa datoriei împlinite, un soţ şi un tată fericit.

Scanned with OKEN Scanner

Dar iată că, — într-o zi, este chemat la conducerea combinatului : „Te transferăm de la laminor“, i se spune. „Îţi convine ?“. „Nu, s-a apărat el cu hotărîre. Dacă trebuie să spun ce gîndesc, nu-mi convine.“

— De ce ?...

— Păi nu-nţelegeţi, tovarăşi, că eu de laminor sînt legat pe toată viaţa ?

— Nu-i nimic, tot la un laminor vrem să treci. La altul.

— Adică, să plec din Hunedoara ?...

— Nu, tot în Hunedoara vei lucra.

— Atunci, mă rog dumneavoastră, se schimbă treaba.

Şi Zăvălaş Vasile, de profesie aşa cum scrie la fişa de cadre, manevrant principal, vîrsta : 43 ani, origină socială : ţăran, apartenenţa politică : P.M.R., a fost primul muncitor angajat la Bloomingul Hunedoarei.

Bloomingul era pe atunci doar un imens planşeu de beton înconjurat, asemenea unui templu — de tronsoanele ca nişte colonade pe care aveau să fie aşezaţi pereţii şi acoperişul. Pe acest planşeu de beton se montau nişte uriaşe agregate, asemănătoare vechiului laminor în măsura în care se aseamănă un turbo-reactor cu zeppelinul. Şi cel care nu vroia nici în ruptul capului să se despartă de meseria sa, s-a transformat pe dată în montor. Ochiul lui de meseriaş îşi dădea seama clar cam ce bijuterie se monta acolo.

Aşa a ajuns Zăvălaş să cunoască Bloomingul şurub cu şurub. Aproape de terminare a fost trimis la o uzină din Uniunea Sovietică unde lucra un Blooming asemănător. La Rustavi în Georgia, şi-a desăvîrşit cunoştinţele. Cînd s-a întors şi-a ales cu grijă oamenii cu care avea să lucreze, a stat alături de ei pe agregate şi, în cel mai scurt timp cu putinţă, a contribuit la formarea unor lucrători de înaltă calificare, aşa cum era nevoie la conducerea unui blooming modern.

Îşi terminase, în scurt timp, pregătirile. Poate, chiar cu oarecare febrilitate. Avea nerăbdarea de a vedea lucrînd bloomingul la a cărei montare luase parte şi a cărui forţă o bănuia.

Zăvălaş, însă, nu-şi mai aparţinea doar lui, ci întregii Hunedoare, care se îmbogăţea în acea vreme cu încă un

Scanned with OKEN Scanner

laminor, mai perfecţionat, un laminor de 650 de ţoli. Trebuiau pregătiţi oamenii şi pentru aceasta. Din nou a fost trimis Zăvălaş să înveţe de la metalurgiştii sovietici. De data aceasta la „Azovstal“ în Zaporojie. A fost trimis pe trei luni. În 45 de zile, el a deprins însă atît de bine totul încît s-a simţit în măsură să ceară a fi trimis înapoi mai curînd, ca să pună şi mai repede în funcţie laminorul.

Astăzi, după ce şi-a îndeplinit şi această datorie, el s-a întors în cabina sa de sticlă care domină una dintre liniile bloomingului. E un om de 46 de ani, dar nu-i dai mai mult de 30. Ochii săi vioi cuprind întreaga hală. Mîinile sale dibace formează zilnic sute de tone de oţel încins. Din ce în ce mai bine, din ce în ce mai repede. Iată numai trei cifre : în noiembrie anul trecut, se laminau 125 de lingouri pe schimb. În decembrie au ajuns la 135 ; în februarie anul acesta, la 155.

Tovarăşul Zăvălaş nu are linişte ; se străduieşte permanent să-şi perfecţioneze munca, şi încearcă un sentiment de mulţumire, ridicînd alături de el noi cadre. A calificat pînă acum peste 100 de oameni pe care i-a învăţat meserie şi — cu toate că de la calificarea multora au trecut ani — nici unul dintre aceştia nu are încă 32 de ani, adică vîrsta la care a fost încadrat el ca laminorist.

În acelaşi timp, ca membru al activului de partid, comunistul Vasile Zăvălaş are încă o sarcină : aceea de a se ocupa de educarea celor mai buni lucrători care merită să devină candidaţi de partid. Aşa se face că tovarăşul Zăvălaş este în mai tot timpul său liber înconjurat de tineret. De Gligoreanu, de Şerban, de Cîndea, de Neagu, de Paria, ţi de alţii, mereu alţii. El îi învaţă cum să se poarte cu tovarăşii, îi sfătuieşte cum să-şi întrebuinţeze banii, îi învaţă să iubească cartea şi îi ajută să-şi desăvîrşească cunoştinţele.

În cabina de comandă, cu mîna pe manetă, cu ochii pe cronometre şi agregate, tovarăşul Zăvălaş prinde lingoul roşu, moale, bun de modelat, între braţele uriaşe ale maşinii sale, îl fasonează, şi, cu o ultimă mişcare, îl trimite, pe podul de role, mai departe.

Scanned with OKEN Scanner

Manevrînd astfel de mecanisme mult mai fine, ale resoartelor sufleteşti, el face cam acelaşi lucru şi cînd nu e în cabină, şi printre oameni, pe care îi încredinţează — după ce i-a format pe măsura Hunedoarei — colectivului puternicei cetăţi a oţelului şi patriei.

La orele 3, la sfîrşitul lucrului, l-am văzut pe tovarăşul Zăvălaş într-o zi plecînd extrem de grăbit.

— Încotro ?...

— Am o şedinţă la gospodărie, mi-a răspuns el zîmbind vinovat.

— Gospodărie ?... care gospodărie ?

— Gospodăria colectivă din Cristur, m-au ales în comisia de cenzori.

Nu mai pricepeam nimic :

— Cum asta ?

— Eh, m-am legat la cap singur, — cum se spune... şi noroc că am scăpat doar cu comisia de cenzori, că oamenii vroiau să mă aleagă în consiliul de conducere...

— Bine, dar dumneata eşti muncitor aici, la Hunedoara.

El pricepu :

— Da, dar cu casa stau în Cristur, o comună frumoasă, curată. Mîine-poimîine ajunge suburbia Hunedoarei. Numai că, vezi, oamenii nu se prea îndemnau să intre în gospodărie. Eu, cînd eram acasă, le spuneam, le vorbeam, le povesteam ce am văzut în Uniunea Sovietică. Unii — mai dezgheţaţi — au priceput lucrurile mai repede, alţii mai şovăiau însă. Cînd am văzut cum stă treaba, că e nevoie doar de stăruit pentru ca oamenii să treacă la fapte, am rămas tot concediul meu în sat, şi am dus muncă de lămurire alături de ceilalţi ţărani muncitori care sprijineau problema formării unei gospodării colective.

Aşa s-a făcut că atunci cînd s-a înfiinţat gospodăria, m-am trezit ales. Oricît am încercat eu să le explic că munca mea mă ţine legat numai şi numai de Hunedoara, şi că nu e bine să fiu ales în muncă de răspundere la G.A.C. — unul care nu poate fi tot timpul în mijlocul colectiviştilor la muncă... Dar ei, nimic, au ţinut-o una şi bună, să mă aleagă. Ce-aveam să fac ? Şi dacă m-au ales, trebuie să fac treabă, nu ?...

Scanned with OKEN Scanner

Acesta-i omul. Un om nou, pe care l-a format Hunedoara socialistă, un om care la 32 de ani nu avea încă un rost în viaţă. Şi care acum, se numără printre fiii merituoşi ai clasei noastre muncitoare.

Cînd îl vezi lucrînd la cabina de comandă şi îi cunoşti viaţa, nu poţi să nu încerci un sentiment de mare încredere în clasa noastră muncitoare, în partidul ei, care cu braţ sigur stă la comanda destinelor ţării noastre, şi ale poporului întreg.

DOAR ÎNTR-UN CINCINAL

În centrul nou al Devei, constituind un superb fundal de viziune arhitectonică românească pentru statuia ecvestră a unui viguros Decebal încins cu şerpar neaoş, se află, ca un simbol al civilizaţiei noastre socialiste, monumentala casă de cultură a municipiului.

Statuia lui Decebal este datorată venerabilului nostru sculptor Ion Jalea ; casa de cultură, modernă şi funcţională, bijuterie de inspiraţie dintr-un folclor de cea mai bună tradiţie este opera unui arhitect aparţinînd sută la sută Devei, atît prin baştină, cît şi prin activitatea de mai bine de douăzeci de ani.

Om în puterea vîrstei şi a creaţiei, arhitectul Cornel Florea şi-a dedicat întreaga gîndire oraşului său, ansamblului urbanistic pe care, de la înălţimea ascuţişului de munte pe care se află în faţa Mureşului, cetatea Devei îl domină şi îl determină prin prezenţa ei. Atît cea fizică — din stîncă, piatră şi cărămidă, cît şi cea istorică, venind de la naşterea noastră aici, şi educîndu-ne pînă astăzi prin tumultul grav al evenimentelor.

Şi cu toate că aici este vorba de o bună parte din viaţa activă a unui om, Cornel Florea s-a realizat într-adevăr ca arhitect, s-a consacrat, mai bine zis, de abia în ultimul cincinal.

E vorba de gestaţie, e vorba de acumulare, e vorba de aşteptare ?

Scanned with OKEN Scanner

Într-un anume fel, despre fiecare în parte.

Într-un anume fel, doar ; pentru că determinanta principală este alta : cincinalul trecut este cel în care Deva — centru administrativ de tradiţie, dar oraş modest din punctul de vedere al producţiei, a atins acea calitate nouă, de localitate în care viaţa se dezvoltă cu preponderenţă pe plan industrial, a cărui structură socială este dominată şi numericeşte şi prin conţinut de către producătorii de bunuri materiale.

Efort însemnat al locuitorilor ei şi al ţării întregi, industrializarea Devei înseamnă aşezarea ei alături de Hunedoara, de localităţile Văii Jiului şi cele din Apuseni. Înainte ea doar le dirija şi le administra. Acum, cu demnitatea celui care se bazează pe propria-i producţie, Deva le este în egală măsură tovarăş şi partener în întrecerea socialistă. Saltul calitativ trăit de ea în cincinalul trecut l-au trăit mai înainte sau concomitent, sau îl trăiesc în prezent toate localităţile ţării. Pentru orînduirea noastră, bazată pe muncă, pe producţii realizate la înaltele coordonate ale revoluţiei tehnico-ştiinţifice, noţiunea de centru administrativ în sine dispare. Dinamica dezvoltării ei, creşterea necontenită a rostului şi ponderii clasei muncitoare, transformă viaţa socială a oricărei aşezări, obligînd-o la a produce cît mai mult, cît mai bine, cu cît mai concret folos pentru întreaga societate.

Ce subiect impresionant de roman frescă traversînd cu acţiunea sa o bună parte a veacului nostru, poate oferi o asemenea transformare cum au trăit zeci dintre oraşele ţării — de la micile citadele ale unei burghezii rapace şi neproductive, la centre ale unei vieţi politice revoluţionare şi, de aici, la marile aşezări ale performanţelor industriei moderne !...

Deva este doar unul dintre ele, tot aşa cum arhitectul Cornel Florea este doar unul dintre cetăţenii ei, care s-au realizat odată cu oraşul. Dar ce frumoasă dialectică leagă destinul individului de cea a aşezării sale !...

Pornisem din centrul menţionat mai înainte : casa de cultură cu elementele de tradiţie ale lemnului nostru cioplit transpuse de arhitect în beton cu acea măiestrie care evită orice rezonanţă calpă, piaţa cu dale de marmoră în mijlocul căreia se ridică bronzul austerului rege

Scanned with OKEN Scanner

dac, bulevardul larg ce se deschide ca un omagiu urbanistic adus cetății de deasupra, un hotel asemănător acelor frumoase construcții ale litoralului și un magazin universal putînd să concureze multe dintre frumoasele supermagazine europene, datorat unui coleg foarte tînăr al arhitectului Florea, arhitectul Stanciu.

Pornisem din acest centru, deci, spre industriile care înconjoară orașul ; la vest, Întreprinderea minieră și centrala electrică Mintia. La est marea Întreprindere de prefabricate din beton și ceramică și țesătoria de mătase, la nord, fabrica de ciment Chircădaga.

Cuprinzînd orașul într-un larg arc de cerc, pe cît de diverse pe atît de moderne și de puternice în ramura lor, aceste industrii vitalizează orașul dîndu-i prezență activă pe harta economică a țării dar, în același timp, garantîndu-i o înflorire și o dezvoltare rapidă. În colectivele lor, discuțiile care se poartă conduc toate spre problematica efervescentă a unei orînduiri moderne, bazată pe oameni luminați, în mintea cărora problemele producției pe care o realizează se leagă implicit de cele ale rostului lor social. La Întreprinderea de prefabricate discutăm despre criteriile de promovare a tinerilor muncitori, despre afirmarea lor în viața socială, despre aportul pe care ei îl aduc la dezvoltarea și înfrumusețarea întregului oraș. La fabrica de țesături din mătase, dotată cu utilajele cele mai moderne, problema importantă este aportul intelectual adus de fiecare muncitoare în fața mașinii la care lucrează, problema unei munci active și creatoare pentru folosirea perfecționatelor utilaje care reclamă oameni cu studii medii în gîndirea cărora „rutina unei stereotipii de mișcare de tip Ford“, cum îi place directorului să se exprime, este de neconceput. Tot aici, privind întinsul din jurul fabricii, aflat încă în amenajare, discutăm despre frumusețea ansamblurilor de locuințe, terenurile de sport, piscina, parcul și toate cele cîte vor mai apărea. La Mintia, pe malul Mureșului, în imensa hală pe patru etaje unde oamenii ce circulă printre agregate par mărunți de tot, ne dăm seama cît de mari și de puternici sînt numai atunci cînd constatăm că munca lor se măsoară în acea enormă putere instalată de 840 de megawați care, nu peste mult timp, va depăși o mie

Scanned with OKEN Scanner

cincizeci. La Chircădaga, problemele sînt multiple pentru că aici, într-un amplu peisaj industrial întins pe kilometri și ridicat masiv pe mai multe sute de metri, urmează darea în folosință a celei mai mari fabrici de ciment din țară. Iar la Întreprinderea minieră, pe platforma de unde vin și pleacă spre adîncurile trenurilor minerești, la ora schimbului ; discutăm despre raportul dintre cercetare și producție : aici se practică o cercetare operativă, făcută paralel cu producția prin mijloacele proprii ale unității, executîndu-se și perfecționîndu-se diverse agregate cu care această întreprindere bine gospodărită se autodotează.

Am citat numai cîteva dintre problemele care configurează profilul de preocupări ce caracterizează viața socială a Devei de astăzi. Un univers larg și funciarmente patriotic de preocupări moderne, ale unor oameni moderni, pasionați de actul creației lor socialiste.

În acest context, și numai în acest context, arta arhitecturii lui Cornel Florea, fiu al acestui oraș și, în același timp, ctitor contemporan al lui, alături de ceilalți cetățeni, s-a putut desăvîrși în opere care o vor păstra peste timp. El este artistul ; artistul care ar fi putut imagina oricînd lucrări precum cea care îl consacră. Dar fără toată această întreagă evoluție socialistă a orașului său, fără înalta conștiință muncitorească la care Deva a ajuns — demnă producătoare de bunuri materiale, imaginația n-ar fi prins niciodată concreteție.

Superb subiect de roman-frescă, traversînd cu acțiunea sa o bună parte a veacului nostru.

SUFLETUL MUNCITORESC AL HUNEDOAREI

— reportaj sentimental etalonat în decenii —

Douăzeci de ani mai tîrziu. Dimineață de aprilie. Vechiul meu prieten hunedorean Ștefan Tripșa cobora firesc și liniștit din trenul care-l aducea de la București acasă ducînd în valiză, cu gest obișnuit, ca omul care face deseori lucrul acesta, două însemne de mare distincție

Scanned with OKEN Scanner

pe plan național : drapelul de fruntaș pe ramură pentru Întreprinderea de construcții Hunedoara și steagul roșu de unitate fruntașă pe țară în întrecerea socialistă, pentru Combinatul siderurgic Hunedoara. Venea cu ele firesc și calm, ca un om obișnuit a aduce mereu orașului său asemenea trofee și, cu disciplinatul și meticulosul său spirit activist, se îndrepta la ora aceea matinală spre comitetul municipal de partid pentru a informa despre cele stabilite la București în legătură cu festivitățile de decernare ce urmau să aibă loc. Cu obișnuitul său pas măsurat, legănat ușor, — stil rămas din îndelungata pasiune pentru fotbal — parcurgea străzile orașului care l-a crescut și l-a făcut celebru, fără să știe că eu îl așteptam nerăbdător, că venisem special în Hunedoara pentru a mă întîlni cu el, și că sufeream pentru neșansa de-a nu fi dat un telefon ca să aflu dacă este sau nu în localitate.

La ora aceea matinală, deci, pe direcții opuse, în locuri diferite, străbăteam amîndoi străzile proaspete de rouă ale orașului, fără să știm unul de altul, el firesc, așa cum le străbate în fiecare dimineață spre cuptoarele care-l așteaptă și a căror viață o citește după culoarea fumului înaltelor coșuri de cum iese din casă, iar eu emoționat, venind după ani și ani de zile în orașul unde, alături de el am petrecut o vară întreagă încercînd să descifrez și să învăț ce înseamnă sufletul muncitoresc al Hunedoarei.

Priveam și eu coșurile acelea care domină orașul de oriunde le-ai privi și oricum te-ai întoarce, dar nu cu ochiul profesionistului, ci torturat plăcut de emoția amintirilor.

Coșurile oțelăriei — înalte, suple, trasate perfect, precum coloanele unui templu de dimensiuni hiperbolice. Spre ele, în potcoavă, se rotește tot orașul. Iar orașul acesta de astăzi, înaintînd vertiginos spre sute de mii de locuitori, a devenit o savantă armonie de bulevarde largi cu înalte blocuri paralelipipedice și de parcuri cu vile în verdeața cărora se simte mîna de gospodar a muncitorului de tradiție în timpul lui liber. Desenîndu-se astfel ca un larg arc urbanistic pe pantele verzi ale dealurilor din jur, Hunedoara înconjoară, precum tribunele unui stadion valea în care se află inima ei de oțel, ca și cum

Scanned with OKEN Scanner

ar fi dornică să-i privească în permanență bătaia, să-i simtă în permanență răsuflarea.

Și-mi amintesc cum, tot așa, pe un diametru mult mai mic, într-un arc rămas astăzi concentric de interior celor care, asemeni cercurilor de copac i s-au tot adăugat ridicînd orașul spre munte, în *osemeul* proaspăt apărut pe vremuri cu denumirea din inițiale dată de constructorii ce nu-și pierd vremea cu subtilități toponimice, stăteam cu Tripșa și priveam Pantheonul sugerat de coșurile pe atunci noi ale celeilalte grăbit-generalizate denumiri — *osemeul doi* — adică platforma a doua a cuptoarelor de oțel Siemens-Martin.

Era Tripșa un flăcău voios și harnic, cu expresia feței dovedind pricepere atît în sensul lucrurilor pe care le știa cît și în sensul capacității de a-nțelege rapid ceea ce avea de înțeles cu gesturile domoale, marcate doar uneori de cîte unul mai hotărît, ca o decizie, cu un sac de glume și de vorbe bune la îndemînă oricînd și pentru oricine, cu priviri oțelite neașteptat de pătrunzătoare ale căror ape glumețe se schimbau pe moment căpătînd sensuri grave și cu o stare generală de un calm înțelegător și bun pe care, abia mai tîrziu, cînd am avut ocazia să disec atent cuvîntul, mi-am dat seama că era tot miezul a ceea ce numim astăzi în mod curent, omenie.

Omenia aceasta plină de pricepere sau priceperea asta plină de omenie a lui Tripșa l-a făcut ca, încă mult înainte de a împlini cei treizeci de ani la care poți începe a pretinde să dai sfaturi și altora, să i se spună „nea Ștefane", să se considere normal a i se asculta indicațiile acolo, pe platforma imensă, de veșnică temperatură înaltă a oțelăriei, ca și îndrumările în viața de toate zilele.

Apărea voios printre noi, la plenarele, conferințele și congresele U.T.M. unde aducea plin de responsabilitate cuvîntul oțelarilor, cuvîntul hunedorenilor, cuvîntul tinerilor din acea parte de țară care-l aleseseră cu încredere în organele lor reprezentative, și se-ntorcea apoi în mijlocul lor, afundîndu-se zile și săptămîni întregi lîngă vetrele cuptoarelor sau, uneori, chiar în acele vetre, remediind cu mînă sigură și muncă supraomenească perforările. Nu voi mai insista asupra dramatismului acestei perioade deoarece la vremea respectivă s-a scris mult iar

Scanned with OKEN Scanner

anii trecuți s-a făcut și un film avîndu-l ca prototip literar pe eroul muncii, care, la Hunedoara, experimentînd metode noi realiza prototipuri de altă natură, de natura muncii industriale. Un singur amănunt îmi rămîne, pregnant ca orice detaliu semnificativ, de pe vremea aceea : chipurile femeilor care de sus, de pe muncelul orașului nou ce începuse a-și trasa străzile cu nume de pictori, priveau cu mîna streașină la ochi fumurile slobozite de coșurile ce creșteau semețe din vale pînă mult deasupra înălțimii privirilor lor. Lor nu li se părea deloc, precum imaginației mele, că au deaface cu propileele unor hiperbolice vestigii. În dimensiunea lor de industrie modernă, acelea erau coșurile cuptoarelor lîngă furia cărora bărbații lor stăteau zile și nopți. Iar viața lor se descifra în culoarea sau neculoarea fumului. Culori diverse pe toată gama brun-roșietică și cenușie, cu toate intensitățile și densitățile de la transparența temperaturii maxime și pînă la înverșunarea compactă mînjind un cer întreg cu nori de rugină. Privind cerul acesta, soția lui Tripșa știe cu resemnare dacă trebuie sau nu să-i aștearnă patul. Numai Lică, feciorașul blonziu de-o șchioapă știa că tata face oțel vreme de mai multe zile, oțel în lingouri mari, cum le văzuse el cărate de trenuri și că, atunci cînd va veni acasă va fi sărbătoare. Odată, venind acasă după un asemenea tur de forță, tata i-a adus o colivie cu două păsărele, iar eu i-am fotografiat pe toți — imagine blîndă de familie, în jurul ei...

De asta, parcurgînd orașul impunător de astăzi, privind ceea ce, paralel cu el, dezvoltîndu-se pe vale, este fostul complex, astăzi o înșiruire de zeci și zeci de kilometri de industrii pe cît de nesfîrșite pe atît mai moderne, încercînd și nereușind să cuprind cu ochii tot ce se dezvoltă ca viață și progres tehnic aici, într-unul din cele mai vechi locuri de așezare ale neamului și ale țării noastre, aș simți nevoia să-l am alături pe prietenul tinereților mele, să discut cu el despre cunoștințele comune de odinioară și despre cum a evoluat destinul lor odată cu creșterea acestui oraș, să constat cît de mult s-a întins combinatul și să-l întreb cît de înalt a crescut Lică, să comentăm, la fel de firesc, șansele echipei de fotbal

Scanned with OKEN Scanner

„Corvinul" și gradul civilizației unei societăți consemnat după etalonul producției de oțel pe cap de locuitor.

*

Neavîndu-l pe el la îndemînă, mă duc printre tovarășii lui de muncă, acolo, sus, pe platforma de la *oseme doi*. Urc odată cu trenurile ce vin de la furnale aducînd în mari oale fonta clocotită pe care, cu cît mai puține jeturi de scîntei, — lucru, de fapt, nespectaculos pentru film sau fotografie — macaragiii îndemînateci, ce mînuiesc totul de la nivelul înaltului plafon, le toarnă tacticos pe gura cuptorului.

Găsesc în schimb figuri cunoscute ca și altele noi. Foștii topitori sînt astăzi maiștri : Mircea Ungureanu, Constantin Corlaciu... Locul lor de altă dată, în fața tablourilor de comandă care urmăresc viața cuptorului ca de la bordul de comandă al unui avion, l-au luat cei care sînt astăzi topitori șefi : Emil Bighiu, Ion Baștea, Toma Bulgar. Lucrul merge într-un ritm susținut, într-o cadență, am putea spune, de perfecțiune tehnologică și, cînd întreb cum de nu mai sînt perforări, ca acum cinsprezece ani, unii mai vechi rîd iar cei mai noi ridică din umeri, neștiind cum vine aceea. Luminîndu-ne, cu flăcările lor dure, cuptoarele înghit hrana pe care le-o pregătesc dozatorii Manole Zantea și Ștefan Pastică și le-o administrează Vasile Potopea, Gheorghe Zgirie, Vasile Mata — melanjoriștii. O înghit, își dau obolul de oțel în marile oale șamotate și merg după un ritm calm, sigur, în trei schimburi desfășurate normal, ca în orice proces normal de fabricație. Fără zgomot și fără spectacol, anul trecut au dat peste plan treizeci și șase de mii de tone, ceea ce înseamnă unsprezece milioane de lei, iar anul acesta, vor da patruzeci și două de mii de tone, ceea ce înseamnă șaisprezece milioane de lei.

Totul comunicat firesc, cu un calcul precis, fără emfază în fața milioanelor și fără nici un fel de hazard în angajarea acestor sume uriașe.

Privesc chipurile lor luminate de flăcări roșii și flăcări albe și în hala imensă prin gurile căreia privim incandescența vetrelor, printre trenurile și macaralele ce-și întretaie drumurile în spațiul încins, lîngă mișcarea

Scanned with OKEN Scanner

ritmică a încărcării cuptoarelor, nu-mi pot opri întrebarea : care este secretul certitudinii desăvîrșite a unor asemenea performanțe. Receptivi, oamenii încep să-mi explice : este simplu, ei au calculat și au ajuns la concluzia că, dacă vor asigura șarje de cîte 415 tone, atunci angajamentul depășirii de plan e asigurat. Simplu, nu ?...

Ăsta e tot răspunsul, foarte clar pentru ei, și nu pricep încă de ce eu nu par lămurit : patru sute cinsprezece tone ; ba la blocul 3 de cuptoare dau chiar patru sute șaptesprezece — ăsta e tot secretul.

Mai vechi printre ei, maistrul Victor Petroescu, colegul lui Tripșa și secretarul comitetului de partid, mă înțelege bine. Ne retragem în dispeceratul oțelăriei, acolo unde, la un bord mai mare decît al oricărei cabine de comandă de pe cel mai mare transoceanic, Cornel Rațiu domină cu mînă sigură tot mersul oțelăriei cu cele aproape trei mii de tone de oțel ce clocotesc în fiecare minut și, sub graficul care arată că, față de 88,5% cît este planificat să funcționeze ca timp util un cuptor, restul de 11,5% din timp staționînd pentru reparații, ei îl vor folosi 90,9%, începe să-mi explice.

E un om cu fața subțire și ochi glumeți, Victor Petroescu, ochi vioi de pădurean care știe multe și e veșnic atent, urmărind ceea ce știe și căutînd să afle și mai multe. Figură activă, de om al muncii inteligent și de grijuliu om de partid, a înțeles că întrebarea mea nu se referea la faptul că s-au calculat șarje de 415 sau 417 tone, ci la cauzele care au făcut ca oamenii să vorbească atît de siguri și atît de convinși de zecile de milioane pe care numai secția lor, atelierul lor de cuptoare, cum îi place să spună, le dă țării peste plan. Și-mi răspunde la fel de sigur : E priceperea oamenilor, înalta lor calificare, mîna sigură de muncitori stăpîni pe un proces tehnologic, într-un cuvînt, meseria și conștiința politică. Ele au făcut din Hunedoara orașul calm, cu viață tihnită, ordonată, plină de un ritm sigur. Astea conduc la faptul că „atelierul“ lor, această imensă hală cu oameni luminați de incandescența oțelului din vetre, să fie sigur că dă anul acesta cel puțin trei milioane o sută de mii de tone de oțel, cel puțin !...

Scanned with OKEN Scanner

Răspunsul lui, al cărui efect îl cercetează zîmbitor, este tot o generalizare. În spatele unui asemenea răspuns stă romanul amplu al formării conștiinței comuniste zi cu zi, ceas cu ceas, lîngă marile vetre industriale și, mai ales, în mijlocul marilor noastre colective muncitorești.

Și aceasta este scrisă cu majusculă : certitudinea epocii noastre.

De la furnalele vechi la furnalele noi sînt cîțiva kilometri buni. Se află între ele aproape tot ce constituie combinatul de odinioară. Aici, pe aleea fruntașilor — doar astăzi este sărbătoarea lor, sînt de două ori fruntași : și față de colectivul lor, dar și în colectiv, în întregul colectiv, ca unitate fruntașă pe țară în întrecerea socialistă — pe aleea fruntașilor, deci, aflăm o categorisire deosebită pe care o fac hunedorenii : fruntașii anului și fruntașii pe tot cincinalul. Fruntașii anului care a trecut, sînt o mie cinci sute zece, fruntașii care și-au păstrat cu consecvență titlul pe parcursul întregului cincinal, o sută șaptezeci și șase. Dintre ei, reținem numele maiștrilor cocsari Anatolie Lesnic și Ioan Filip, al lui Gheorghe Dumitriu sudorul de la furnale, al lui Ioan Postolache de la aglomeratorul II și al lui Gheorghe Stoica de la oțelăria I, ale lui Rață, Motorga, Bălțatu și Barbu de la oțelăria II, ale lui Barbulea, Dragotă și Socol de la laminorul de 800, al lui Șerban de la blooming și Senciuc de la laminorul de 650, Florea Ioanchim și Sîrbu Gheorghe de la linia fină, al lui Pavel Ion maistru de cuptoare industriale, mecanicul de locomotivă Ștefan Mara, controlorul de calitate Constantinescu Aurel și cei pe care-i poți găsi intervenind prompt la reparații — Nicolae Burtică și Anton Dorovei.

Nu, nu este o simplă înșiruire obișnuită evidențierilor. În această consolidată citadelă muncitorească este mult mai mult, este un criteriu, este o normă de viață și de prețuire între oameni. Între cei douăzeci și două de mii de muncitori ai combinatului, ei singuri, fără familiile lor și ceilalți locuitori făcînd cît toată populația unui oraș mijlociu, a fost necesar să se stabilească niște norme de cunoaștere și apreciere. Iar normele acestea au izvorît și s-au impus în vastul proces al muncii. Cînd te afli

Scanned with OKEN Scanner

angrenat într-un proces de producţie care reprezintă miliarde de lei în bugetul ţării, numai principiile ferme ale spiritului muncitoresc angajat pot garanta desfăşurarea unei vieţi prospere. Iar această viaţă a promovat de la sine, în ampla ei dialectică, asemeni criterii de apreciere şi de recunoaştere între membrii marelui colectiv de siderurgişti. Altfel n-ar fi posibilă existenţa lui armonioasă.

Din pricina aceasta, parcurgînd lungile căi ale combinatului — străzi şi bulevarde înşirînd pe ele construcţiile industriale care-l formează, simţind toată energia, clocotul care circulă prin marile artere ale conductelor, văzînd masa imensă a produselor fierbinţi ce circulă pe reţelele de căi ferate, avînd în fiecare clipă sentimentul marilor prefaceri ce se produc atît în locurile spectaculoase cum sînt furnalele, oţelăria, laminoarele, dar şi în zecile de alte uzine, de la aglomeratoare şi pînă la fabrica de oxigen, îţi dai seama că, un asemenea colos n-ar putea funcţiona nicicum, la ritmul său de foc continuu, fără acea garanţie de aur pe care o prezintă în orice împrejurare conştiinţa muncitorească, nivelul de gîndire şi de organizare conştientă la care ajung în socialism producătorii de bunuri materiale. Energic, combinatul există şi funcţionează din plin, clipă de clipă, energia lui se organizează productiv, eficient, novator, conform înaltei discipline, fermităţii, spiritului conştient creator al clasei muncitoare.

Enumerate clar, lucid, criteriile întrecerii în care se fac remarcaţi evidenţiaţii, celebrităţile de azi şi de mîine ale agorei muncitoreşti, cuprind şi concreteţea planului de producţie, şi imponderabilele de natura conştiinţei socialiste : 1) realizarea sarcinilor de plan ; 2) exploatarea şi întreţinerea utilajelor ; 3) modul de utilizare a timpului de lucru ; 4) pregătirea profesională ; 5) comportarea în muncă şi societate ; 6) activitatea obştească.

Limpede şi cu evidenţă. Pe aceste criterii se impun şi se promovează oamenii în viaţa combinatului, pe aceste criterii s-a impus combinatul în viaţa ţării.

Pentru că, pe lîngă cei o sută şaptezeci şi şase de fruntaşi care şi-au menţinut titlul în întrecere pe parcursul întregului cincinal, se află şi el — al o sută şaptezeci-şişaptelea şi, totodată unicul aici : Înalta distincţie adusă

Scanned with OKEN Scanner

de Tripșa de la București, a venit la Hunedoara cu consecvență în fiecare an al cincinalului.

Aceleași înalte criterii de comunistă existență muncitorească, s-au impus în întreaga țară, în întreaga noastră societate.

*

Pe una dintre aceste alei — drumul ce duce spre imensii pantaloni umflați pe cer ai furnalului de 1 000 m.c., îl întîlnim, în haina sa de motociclist, și chiar călare pe motocicletă, pe celălalt erou al muncii socialiste format și promovat de combinatul hunedorean — Nicolae Mărculescu.

Cînd spui „format și promovat", nu știu de ce dar mintea asociază aceasta cu imaginea unui om tînăr, în formare. Nicolae Mărculescu, însă, este un om bine afirmat. A trecut cu puțin de cinzeci de ani, statura îi e puternică și mîinile mari, cu degete expresive de-o incredibilă finețe, fața lui prelungă are o fizionomie frumoasă făcîndu-ți plăcere să citești pe ea modul cum jocul de idei îi schimbă expresia cu acea plasticitate caracteristică inteligenței, minții active. Cînd își scoate pălăria de piele pentru a o schimba cu casca de protecție din alb plastic dur, remarci faptul că e cărunt bine, cu toate că mustăcioara mică ce dă chipului său un aer vesel, se păstrează destul de aproape de pana corbului. Vorbește curgător, într-o atracțioasă coerență de mare cizelură intelectuală, care te face să fii curios să-i afli preocupările pe care cu evidență le are.

Prima noastră replică nu ne-a reușit. I-am spus că sîntem bucuroși să-l întîlnim pe el, om de mîndrie al combinatului și l-am văzut rîzînd : Rîsul acela al lui bun și molipsitor care-i aprinde flăcărui în ochi, cu care-și îmbuna nevasta atunci, pe vremea intrării în probe a acestui imens furnal, cînd trei luni de zile el nu s-a desprins de-aici decît așa, la vreo săptămînă, ca să se ducă acasă să se schimbe ; încolo, ea îi aducea mîncare cu sufertașul și, cînd dădea să spună ceva, el îi lua orice vorbă cu modul acela de-a rîde strengărește, cu priviri scînteietoare, pline de umor. Și, doar cînd își întorcea fața de la ea, redevenea omul preocupat, îngîndurat, alergînd cu viteza uimitoare pe imensele paralele ce legau

Scanned with OKEN Scanner

între ele furnalul, hiperbolica tubulatură a vastului proces de naştere a fontei, care se desenau pe întregul lui cer, constituiau întregul lui cer, toată viaţa lui, tot orizontul lui. Pentru că, el, cel care din 1948 lucra la furnalele vechi biciuindu-le şi scoţînd din ele miile de tone de fontă peste plan, avea acum posibilitatea să mînuie acest colos, „*colosul de o mie*“ ! şi, cu priceperea căpătată dincolo, să şi-l supună scoţînd din el nişte producţii uimitoare. Probele, chinurile, necazurile au durat trei luni. Iar cînd a fost să învingă, nu ştiu dacă cineva a văzut rîsul acela vesel, inteligent şi satisfăcut al lui Nicolae Mărculescu. Pentru că el era acolo, lîngă flăcările şarjei bune pe care o slobozea colosul, şi se uita la aprinsa ei culoare şi avea faţa îndreptată doar către furnal, către produsul său incandescent. Şi doar furnalul l-a văzut rîzînd, stăpîn şi sigur pe meseria sa, a cărei înaltă calificare se confirma încă o dată, la parametrii şi mai mari ai noii instalaţii.

Despre acest mod de a rîde, voios şi plin de răspunsuri, începusem a vorbi mai înainte, în legătură cu primele vorbe pe care i le-am adresat :

— Oameni de mîndrie ai combinatului sînt toţi douăzeci de mii şi peste, cîţi au ajuns astăzi, ne-a răspuns el firesc şi nu cu dorinţă de ripostă, adăogînd ca argument : că altfel n-ar mai merge combinatul şi n-aş mai fi fruntaş — aţi auzit c-am primit şi anul acesta „Steaua Republicii“ clasa I...

Aşa că, însoţindu-i mersul cu paşi mari, bărbăteşti şi grei, de urs agil în plină forţă parcurgem împreună cu el spaţiile mari dintre instalaţii, trecem pe deasupra şi pe dedesubtul căilor de transport, urcăm scări metalice spre etajele furnalului, trecem pe pasarelele înălţimilor de mare construcţie industrială şi îl rugăm pe Nicolae Mărculescu să ne povestească ce mai e nou în viaţa lui.

— În viaţa lui ?... — mustăcioara se mişcă şi faţa i se preschimbă într-o lumină voioasă — ehe, păi vedeţi, acum e lupta pentru scurtarea termenelor la reparaţiile capitale. Stăm mai puţin, producem mai mult şi angajamentul de depăşire e mai mare. Am reuşit să avem un oarecare avans. Au muncit toţi oamenii, au muncit bine. Avem oameni de nădejde, legaţi de furnal ca de viaţa lor.

Scanned with OKEN Scanner

Sînt echipele lui Hăşdăţean, a lui Matache, e Ion Niculescu, Pavel Simion, Renţea, Pîrlea, Victor Scurtu... S-a ajuns cu avansul la 22 de zile, gîndiţi-vă : să lucreze 22 de zile în plus colosul acesta, e ceva. Oamenii aduc perfecţionări, fac inovaţii. Uitaţi-vă : maistrul Hagea cu colectivul său a făcut un şubăr de gaze care s-a montat la patru cowpere cu rezultate foarte bune, dar au trebuit doi ani pentru ca inovaţia să fie avizată de proiectant — ce vreţi, era o problemă de 8 milioane de lei. Pînă la urmă s-a dat certificatul de inovaţie dar, doi ani... mă înţelegeţi, deci că mai avem de luptat... Şi nu e singura. Au găsit oamenii un sistem de mărire a duratei butonilor la oalele de fontă — un set de butoane costă două sute de mii de lei, s-a înregistrat inovaţia, la întîi februarie 1974, a început să se folosească şi la Reşiţa, la Galaţi, la Călan aducînd economii anuale de cinci-şase milioane de lei, dar a trebuit să ajungem pînă la treizeci martie anul ăsta, deci doi ani şi o lună, pînă ce direcţia din minister să vrea să recunoască inovaţia... Vedeţi, am eu un defect, dar nu pot să-i sufăr pe cei care amînă, care tărăgănează. De ce, dacă sîntem oameni capabili să gîndim şi ştim să apreciem în mărfuri, în produse, în eficienţă, valoarea fiecărei ore şi a fiecărei zile, de ce să tărăgănăm, să amînăm ?!... Asta nu înseamnă că, în mod conştient, împiedecăm tocmai eficienţa care ştim că e posibilă ?! Uitaţi-vă, noi, la comitetul de partid, darea de seamă n-o facem aşa, ca să ne lăudăm, pentru că, ce-am făcut ştie toată lumea. Aşa că am hotărît : o pagină în care vorbim de realizări iar restul, douăsprezece, treisprezece pagini — analiză a situaţiei prezente adică baza tehnică, forţa de muncă, stil de muncă, capacităţi, nevoi, şi măsuri cît mai concrete care trebuiesc luate... Şi totul, pornind de la cadrele pe care le avem. Vedeţi şi asta este o problemă : cum îl formezi pe muncitor mai departe. Că buni meseriaşi, noi am format ; oameni cu gîndire comunistă, iarăşi am format ; acum se pune problema cum îi ducem mai departe, să ţină pasul cu progresul tehnic — doar am intrat în cincinalul revoluţiei tehnico-ştiinţifice, — şi să se desăvîrşească şi ei ca oameni, că doar aşa se simt bine. Vedeţi, la noi fluctuaţia încă există. De ce ?... Eu cred că

Scanned with OKEN Scanner

există tocmai acolo unde nu-l faci pe om să simtă că are un cadru bun ca să se împlinească, să se desăvîrşească... Vă dau un exemplu: şeful secţiei noastre, secţia doi furnale — inginerul Opriş, Petru Opriş. În 1959 au venit aici la noi opt ingineri, dintr-o promoţie. Astăzi, dintre ei au rămas trei. Dar ăştia trei sînt, cum să vă spun, metal curat, de mare calitate şi de mare puritate. Sînt ai noştri, s-au realizat odată cu noi; noi prin ei, ei prin noi... Tot aşa, cu primirile în partid. Din patru organizaţii de bază, cîte are comitetul nostru pe secţie, nu toate duc o muncă organizată, sistematică de pregătire şi formare a oamenilor pentru a-i primi în rîndurile noastre. Trebuie...

Îl rugasem să-mi vorbească despre el, despre ce mai e nou în viaţa lui, şi el... L-aş întrerupe, dar, îmi dau seama, răspunsul ar fi din nou rîsul acela de o deosebită veselie, deloc şiret, dar plin de-o inteligenţă care spune multe. Şi mi-ar răspunde fără menajamente:

— Păi eu despre ce-ţi vorbesc, nu despre viaţa mea, nu-i asta viaţa mea ?!...

Şi ar avea perfectă dreptate. Care-i viaţa lui dacă nu această dăruire firească ce l-a făcut să se realizeze odată cu imensul combinat, cu marele oraş: În 1948 venea aici, flăcău voinic de prin părţile Prahovei. A muncit în aşa fel încît în 1958, recunoscîndu-i autoritatea, comuniştii l-au ales secretarul organizaţiei lor de bază. Şi-a dus mai departe munca profesională şi cea de partid încă zece ani, în aşa fel încît, din 1968, este ales mereu secretar al comitetului de partid, format din cele patru organizaţii. Viaţa lui se cîntăreşte masiv, în decenii, în cantităţi mari ca şi capacităţile colosului pe care-l domină. Şi ea se realizează astfel, prin toţi ceilalţi alături de care lucrează, se desăvîrşeşte odată cu aşezarea aceasta care, în vreme ce l-a format şi l-a promovat pe el, şi-a căpătat, în profilul ţării, personalitatea distinctă de adevărat oraş socialist al marilor producţii industriale.

*
* *

Cu emoţia vechilor amintiri, îl întreb pe Nicolae Mărculescu de vechiul său maistru, maistrul Roman care a păstorit vreme de treizeci şi cinci de ani furnalele. E o

Scanned with OKEN Scanner

evocare plăcută pentru fiecare dintre noi. Mărculescu se vede cu el întotdeauna în după-amiezile cînd au şedinţe la sfatul omeniei, cum a fost numit grupul de comunişti care, din spirit civic, se preocupă de soarta celor mai neajutoraţi dintre concetăţenii lor. Cu ajutorul organizaţiilor de masă, Consiliului popular orăşenesc, către sfatul lor grijuliu şi cald sînt atraşi oameni aflaţi în pragul declasării, cei care nu şi-au făcut un rost sau sînt pe cale să şi-l piardă, cei care n-au un loc de muncă sau, poate, nu au în ei sădit sentimentul muncii. În faţa unor asemeni ca ei, pe care munca i-a desăvîrşit şi i-a adus pe culmea marilor certitudini ale vieţii, ceea ce frizează delicvenţa sau parazitismul nu prea mai are replică şi şedinţele acestea originale se termină de obicei cu ceea ce am fi tentaţi să numim „fapte bune" : oamenilor li se găseşte un rost, un angajament de lucru chiar sub grija unuia dintre cei cu care sînt chemaţi să stea de vorbă şi, cu vremea, încep şi ei a se mîndri cu viaţa lor în acest oraş.

Am fi tentaţi să numim acestea „fapte bune" dacă legile ferme ale marelui oraş prin excelenţă muncitoresc, nu le-ar încadra într-un foarte precis capitol de obiective prevăzute şi urmărite pe parcurs, care se cheamă, concis ca într-un program : formarea şi desăvîrşirea în rînd cu noi, a tuturor membrilor societăţii.

E un principiu etic, limpede şi categoric căruia conştiinţa socialistă a clasei muncitoare îi dă virtuţi de simbol.

Despre asta stau de vorbă cu maistrul Gheorghe Roman şi-i urmăresc privirea care din cînd în cînd se pierde pe fereastră, spre amplul peisaj industrial care-l prezintă combinatul. Despre principiul acesta, mai bine zis. Pentru că, oricît de mare ar fi curiozitatea mea scriitoricească de a afla drumul unor destine răsucite categoric de intervenţia lor omenească, şi el. ca şi Mărculescu, nu se arată dispuşi a le povesti. În asemenea cazuri, cu care a avut de-a face în îndelungata sa viaţă, e bine să vorbeşti altfel : după doi-trei ani, cînd omul s-a realizat. Dar şi atunci cu grijă, despre ceea ce-i dă satisfacţie în viaţă, nemaiamintind calea greşită care ar fi putut să-l piardă. Asta simte acest om călit decenii la rînd lîngă furnale, că înseamnă omenie.

Scanned with OKEN Scanner

Ne amintim lucruri mai vesele : despre mine, cum acum vreo douăzeci de ani venit cu block-notes și condei proaspăt în fața maistrului Roman și vrînd neapărat să redau atmosfera tehnică a combinatului, l-am descris cum, din curtea casei sale, el privește fumul ce se ridică și astfel știe care-i starea metalului clocotit. Artificiul folosit crease atmosfera dorită în reportajul de atunci, dar nu pentru cunoscători. Pentru că maistrul Roman era furnalist făcînd fontă, iar coșurile cu fum în culoarea cărora poți citi starea metalului aparțin oțelarilor. În alt fel își manifestase el grija perpetuă pentru starea acelui foc perpetuu : construindu-și casa peste drum de poarta uzinei și putînd ajunge oricînd la locurile care-l reclamau.

Pierzîndu-și, după cum spuneam, din cînd în cînd privirile către peisajul combinatului care-l fascinează și astăzi („treizeci și cinci de ani am lucrat în combinat și n-am avut nevoie de o zi de concediu medical ; acum, am ieșit la pensie și, fiindcă stau acasă m-au apucat toate beteșugurile") maistrul Roman consemnează însă, diferența dintre calculele lui de-atunci, din vremea cînd își făcuse casa, și starea de astăzi a lucrurilor :

— ...Acum, degeaba mai am casa poartă în poartă cu combinatul. Pentru că, asta e numai una dintre porți !... El s-a întins, de douăzeci de ori... apoi caută într-o broșură pe care vezi c-o recitește din cînd în cînd cu plăcere și se rectifică : de 19,3 ori, față de anul 1950, și adaugă : vezi, în 1980, vom realiza în 24 de zile ceea ce produceam în 1950. Pentru a preciza apoi cu un calcul precis în minte. Și ține seama că 1950 a fost an de mare glorie pentru noi... De mare glorie !...

Și, cu plăcerea pensionarului de-a da semnificații deosebite unor lucruri de domeniu public și de a da interpretarea sa unor cifre cunoscute, acest om care toată viața va rămîne poartă-n poartă cu cei peste douăzeci de mii de oameni care sub ochii lui au venit în combinat, îmi atrage atenția :

— Știi cît e astăzi cîștigul mediu la noi, la toate uzinele ?... Două mii trei sute șaizeci și unu de lei. Auzi : două mii trei sute șaizeci și unu !... Păi nu știu dacă eu, care aveam salariu mare, ajungeam pe atunci... Iar acum ăsta-i salariul mediu !...

* * *

Privind prin șuvoiul de oameni ce curge într-un sens și-ntr-altul la ora schimbului, pentru a afla printre ei chipul rotund, cu sprîncene stufoase ale lui Tripșa, de pe panouri, eu mai culeg niște date. Sînt datele care l-au chemat pe el la București, făcîndu-mă să nu-l găsesc aici : În 1978, acești oameni pe care-i văd trecînd într-un frumos șuvoi de primăvară la ora schimbului și cărora caut să le surprind pe chipuri expresia preocupărilor și gîndurilor care-i animă, acești oameni ce umplu aleile cu mersul lor care pentru mine are un sens foarte precis, au dat trei sute zece milioane de lei, peste prevederile planului la producția globală, au dat o sută șaptezeci și două de milioane de lei peste prevederile planului la beneficiu. Da, acești oameni a căror mulțime mă înconjoară pe aleea centrală, circulînd pe direcții precise într-un sens și-ntr-altul. Și încerc să leg, abstracțiunea cifrelor acelora de sute de milioane de lei dăruite în plus societății noastre, cu imaginea masei de oameni care se mișcă în mod firesc și stăpîn printre uriașele instalații ale nesfîrșitului combinat, venind sau ducîndu-se, la fel de firesc și de stăpîn dinspre sau spre orașul de înaltă civilizație care s-a întins pe dealurile din față.

Privesc toată masa aceea de oameni sau, din cînd în cînd cîte un singur chip. Unul singur, care știu că și el reprezintă, în valori — treizeci și patru de mii de lei în plus ca productivitate a muncii, față de ce era planificat. Da, nu e o meschină comparare sau apreciere în bani, a chipurilor pe care le văd, ci o grăitoare cifră sinoptică : cu atît și-a depășit fiecare om în parte ceea ce se scontase ca productivitate a muncii sale !...

Deci o masă ce reprezintă sute de milioane, indivizi ce reprezintă fiecare zeci de mii. Și în totul fiind vorba numai de plusul față de ceea ce așteaptă țara de la ei.

Deodată, imaginea mulțimii aceleia care trece pe lîngă mine, lunecarea ei, parcă se schimbă : cu tot calmul figurilor îi văd pe toți altfel. Mișcarea li se accelerează, privirile le sînt îndreptate mai clar spre o direcție în care grăbesc. Oare chiar grăbesc ?... Nu știu dacă și cu pasul, dar cu fapta da ; și, de asta, eu îi văd astfel. Altfel ce

Scanned with OKEN Scanner

semnificație ar avea depășirile, toate aceste depășiri ?... Da, acesta este, cred, secretul progresului nostru social : vrem să ne desăvîrșim cît mai repede societatea, vrem să urcăm cît mai repede treptele pe care le avem în față, ridicate de un Program lucid și mobilizator. Cu intuiția ei de clasă, muncitorimea simte aceasta. Și graba ei, depășirile ei, înseamnă dorința de progres.

Pe fundal, trei cuvinte mari domină imaginea mișcării lor alerte : *Partidul — Ceaușescu — România.*

*
* *

Și ei tot trec, și trec, masă de chipuri ce mi se par toate prea bine cunoscute, pînă cînd dintre ele încep să-l disting pe cel de copil voios al mult așteptatului meu prieten.

— Ștefane, îi spun, îmbrățișîndu-l, n-am mai fost de zece ani pe aici ; poate chiar de mai mult.

Privindu-mă duios, el ridică din umeri a „treaba ta". El, care e zilnic aici. Și poate chiar mai mult decît zilnic, pentru că depășirile...

Dar nu mai avem nevoie să comentăm nimic.

— Cît e de mare Lică ? îl întreb.

— Mă întrece cu un cap.

Oamenii circulă în jurul nostru cu direcții precise. Iar noi ne uităm fiecare la părul cărunt al celuilalt.

Scanned with OKEN Scanner

OLTENII ȘI VOCAȚIA DE CONSTRUCTOR A ROMÂNULUI

UN JUDEȚ LA CARPAȚI ȘI DUNĂRE

În cazul de față, simbolul capătă concreteţe. Carpații și Dunărea, cele două coordonate ce determină locul țării noastre în lumea geografiei fizice, se întîlnesc și se îmbrățișează pe teritoriul Mehedinților. Și cum fiecare județ al României este parte constituantă a ființei ei, aici, poema țării de la Carpați și Dunăre devine fapt concret prin piatra munților care se scaldă în apa fluviului.

Dar, peste elementele de geografie fizică, și mai importante determinante leagă în dialectica evoluției românești fiecare colț al țării. Le leagă prin sensurile clare ale revoluției noastre, pe care le aflăm oriunde. Pentru că, în oricare loc al țării, în oricare județ, vedem astăzi în chip elocvent ce a urmărit și ce urmărește revoluția noastră socialistă.

Drobeta-Turnu Severin, capitala de tradiție a Mehedinților, este un oraș de categorie specific național. Îl alegem ca exemplu tocmai pentru că întrunește toate trăsăturile caracteristice nouă : aici un picior de pod și un castru vorbesc de impactul daco-roman care a dus la naşterea noastră.

Aici coloanele castrului Drobeta și piciorul podului lui Apolodor semnează certificate de naștere ale acestei civilizații socialiste de astăzi, care este România.

Sprijinul podului pe malul nostru constituie și astăzi un martor înfipt temeinic în istorie.

Prin acest loc produl traversa Dunărea stabilind din ordinul și gîndirea tactică a lui Marcus Ulpius Traianus legătura pămînturilor de la Carpați cu lumea civilizației romane ajunsă la înalt nivel de măiestrie a construcției, la o artă

Scanned with OKEN Scanner

arhitectonică precum cea a lui Apolodor din Damasc care a construit podul în superba dantelărie a puternicelor braţe de lemn, precum se vede şi pe columna lui Traian. Era podul care aducea spre aceste pămînturi lumea romană pe vremea în care înfloreau scrierile lui Juvenal, Martial, Tacit, Pliniu cel tînăr, Suetoniu. Şi, sub această zodie de mare civilizaţie, se pune pe pămîntul nostru pecetea document a începuturilor poporului român.

Împreună cu podul şi castrul de pe celălalt mal, de la Pontes, Drobeta constituia una dintre cele mai îndrăzneţe lucrări de inginerie romană. De aici a început cucerirea Daciei de către romani. A început drumul lui Traian pecetluit cu castre pe teritoriul Olteniei şi Banatului şi cu însemne ale osmozei dintre civilizaţia dunăreană şi cea venită de pe malurile Mediteranei.

Această osmoză a născut cetăţile româneşti de mai tîrziu, construcţii feudale cum este şi cea care domină Dunărea alături de piciorul podului lui Traian, sediu, turn şi zid de apărare al medievalei cetăţi a Severinului. Şi, odată cu înaintarea evului mediu, coborînd din basoreliefurile metopelor antice, ctitorii care adăugau la titlul lor de domnie şi „al Banatului de Severin dom“ îşi trec acum chipul şi numele în frescele votive ale zugravilor autohtoni. Pentru că fortificaţiile medievale atestă Banatul Severinului, cula lui Tudor de la Cerneţi e pata de sînge eroic a mişcării noastre de afirmare naţională, iar Porţile de Fier, în toată evoluţia lor, vorbesc despre geniul tehnic românesc. Aşadar, un municipiu, de altfel, cel mai vechi municipiu de pe teritoriul nostru — şi un judeţ al ţării acesteia de la Carpaţi şi Dunăre, avîndu-şi aşezat teritoriul, şi pe Carpaţi şi pe malul Dunării. Ne oprim în el pentru o scurtă incursiune în istoria acestor treizeci de ani.

24 august 1944. Muncitorii oraşului şi mulţi alţii dintre cetăţenii lui se adună la Casa poporului în prima întrunire liberă convocată de organizaţia comunistă din judeţ. Oamenii sînt entuziaşti, se bucură de libertate. Două zile mai tîrziu, însă, la 26 august, cînd trupe hitleriste de pe teritoriul Olteniei şi din Iugoslavia vin şi asediază oraşul, muncitorii de la şantierul C.F.R., întreaga populaţie a oraşului, ţărani din satele mărginaşe întăresc

Scanned with OKEN Scanner

efectivele puține ale părții sedentare a regimentului 95 infanterie, intră în luptă, resping atacul puternicelor unități dușmane, apără libertatea orașului și curăță zona de la Topolnița pînă la Gura Văii.

3 februarie 1945. Aceleași mase de cetățeni ai orașului și satelor din jur se strîng într-o impresionantă adunare în fața prefecturii, unde este instalat primul prefect democrat. Deoarece consemnul a fost unanim și nu s-a opus nimeni, spre deosebire de alte județe ale țării unde au avut loc înfruntări dramatice, aici, marea adunare populară discută perspectivele de viitor ale țării aflată în prag de democratizare. Două săptămîni mai tîrziu însă, cînd, la 17 februarie, din dispoziția ministrului de interne reacționar, jandarmii l-au arestat pe prefectul comunist impus de mase la Craiova, în trenuri întregi, cetățenii Mehedinților pleacă spre orașul vecin, intră în acțiune alături de cetățenii Doljului, înlătură trupele care blocaseră intrările în Craiova și, ajutînd la a fi din nou impus prefectul dorit de populație, contribuie la pregătirea importantului act politic de la 6 Martie 1945.

Acum, după treizeci de ani de înfăptuiri în sensul celor dorite de masele adunate la 3 februarie în fața prefecturii Mehedinților, sînt mai mult decît evidente pentru noi semnificațiile acelor evenimente, sensurile pe care, încă de la începuturi, le-a avut revoluția noastră. Pentru că acei oameni adunîndu-se pașnic în 24 august la Casa poporului, au pus mîna pe arme de abia la 26 august, cînd dușmanul le-a atacat orașul. Și tot ei, cei care s-au bucurat că și-au putut instala prefectul fără ciocniri preferînd ca, în locul unor înfruntări, să discute despre viitorul democrației noastre, atunci cînd prefectul comunist din județul vecin a fost în pericol, nu au ezitat să meargă și să se contrapună unităților de jandarmi.

Acesta a fost, de fapt, sensul unanim al revoluției noastre. De la începuturile ei, încă, ne-a interesat ceea ce aveam de făcut, ceea ce aveam de realizat. Ne-a interesat viitorul pe care îl visasem atîta și pe care, atunci, simțeam că putem a începe să-l construim. Forța care știe că ei îi aparține viitorul, preferă violenței evoluția pașnică. Violența venea însă din partea adversă, din partea celor care, știind că pierd terenul istoriei, se agățau cu ghearele

Scanned with OKEN Scanner

și cu dinții de el și erau în stare de orice crimă în încercările lor de a se menține. În asemenea situații, se vedea fermitatea poziției noastre : dacă era nevoie, apăram cele cucerite fără să ezităm a ne sacrifica, pentru viitor, chiar viața. Istorica victorie de la 6 Martie 1945 cunoaște în etapele pregătirii ei multe acte de abnegație. În fața armelor, a căror folosire era ordonată de către guvernul reacționar, și-au dat viața unii dintre cei care luau cu asalt prefecturile și primăriile ; dar niciodată provocarea armată nu a pornit din partea maselor conduse de comuniști. Marile noastre bătălii politice din acea perioadă, succesul lor, se bazau în primul rînd pe convingerea că viitorul ne aparține, și, în legătură cu el, avem misiunea creatoare de făuritori ai unei ere noi.

Pentru ilustrarea acestei idei, m-am oprit astăzi, la treizeci de ani de la marea victorie populară a instalării guvernului Petru Groza, la cele două momente din istoria județului al cărui teritoriu atinge și Carpații și Dunărea. Ele consemnează exemplare acte de eroism și nume de oameni căzuți eroic în luptă ; dar sensul acestei lupte era eminamente constructiv.

Argumente în acest sens ?... Iată pe teritoriul aceluiași județ alte două exemple :

Primul este cincinalul care se încheie. Pe parcursul acestuia s-au pus în funcțiune aici, nici mai mult nici mai puțin decît : sistemul hidroenergetic și de navigație „Porțile de Fier“, ceea ce traducînd sobrietatea limbajului economic înseamnă superba performanță tehnică ce va rămîne în istorie ca un monument al construcțiilor acestei epoci, șase fabrici din cadrul combinatului de celuloză și hîrtie, o întreprindere de confecții, una de materiale de construcții, una de industrie alimentară. S-au dublat capacitățile de producție la șantierul naval, la întreprinderea de vagoane, la întreprinderea minieră. S-a obținut, la Gîrla Mare, cea mai bogată producție de grîu din istoria acestor pămînturi producătoare de grîu dintotdeauna — 5.335 de kilograme la hectar. S-au construit cinci mii de apartamente, un medic revine la 833 de locuitori.

Al doilea exemplu este cincinalul care va începe. El va dărui economiei județului șaizeci și patru de noi unități

Scanned with OKEN Scanner

industriale și va inaugura încă douăsprezece mii de apartamente.

În acest fel, cred că sînt cu totul evidente sensurile revoluției noastre astăzi, tot așa cum intenţiile ei au fost clare de la bun început tuturor cetăţenilor ţării. Pentru că numai un program elocvent cum a fost acela al comuniștilor în încrîncenatele înfruntări politice care prin largi manifestări de conștiință și voință românească au dus la victoria de la 6 Martie putea cîștiga încrederea întregului popor.

Și iată, pornind de la podul lui Apolodor și pînă astăzi, vocația de constructori a severinenilor se confirmă din plin.

De la sfîrșitul secolului trecut, Turnu Severin își desenează așezarea cu logica urbanistică ce caracterizează porturile noastre dunărene ; planul regulat, cu străzi perpendiculare. Iar astăzi, lîngă vechiul port dunărean, construcțiile noi, emblemă și specific al orașelor noastre socialiste, se ridică în mijlocul șantierelor care le fac loc trasînd urbanistica nouă a orașului. Drobeta Turnu Severin se află în plină construcţie. S-a îmbogățit în Cincinalul actual cu 5000 de apartamente iar, în cel viitor, va inaugura încă douăsprezece mii.

Ar fi greșit însă, ca vorbind despre vocația de constructori a severinenilor să ne oprim numai la construcția din piatră, care, e drept, caracterizează cele aproape două milenii ale acestui vechi municipiu românesc. Pentru că ei sînt, printr-o tradiţie de excelenţă, constructori de nave.

Constructori ai unor uriașe nave destinate nu numai navigației fluviale ci, aici, la kilometrul 931 al Dunării, ambiționîndu-se astăzi să construiască vase maritime care nu pot părăsi docurile decît atunci cînd apele fluviului vin umflate.

Îmi povestea, unul dintre constructorii mineralierelor și petrolierelor pe a căror pupă se înscriu nume de porturi străine, ca dovadă a comenzilor externe de care se bucură șantierul, cum a asistat anul trecut la o adevărată derută a locuitorilor unui oraș întreg : Porniseră spre gurile Dunării cu un asemenea vas uriaș construit aici, cînd, în dreptul Giurgiului, o adevărată demonstrație : tot orașul strîns pe mal privea ca pe-o minune transoceanicul ce

luneca la vale, de zece ori mai mare, cel puţin de zece ori mai mare decît oricare vas văzut pînă atunci în faţa oraşului lor. Era de necrezut şi uimirea a durat îndelungă vreme. Apoi a trecut un al doilea, un al treilea şi nimeni n-a mai venit pe mal. Uimirea trecuse, faptul, ca multe altele, pe întreg teritoriul ţării, intrase în obişnuinţa dezvoltării noastre industriale. Pentru că, a devenit fenomen curent, la ritmurile impetuoase pe care le are dezvoltarea ei, să ne uimim mereu de tot mai îndrăzneţe realizări, care intră apoi imediat în patrimoniul obişnuitului act cotidian. Dar ce dimensiuni, ce mari dimensiuni începe să aibă acest obişnuit act cotidian al producţiei româneşti !

Priveam, în întinsul lui, modernul şantier naval, aparatura atît de specifică lui încît simţi chiar improprietatea termenului faţă de dimensiunile hiperbolice ale fiecărei maşini, a fiecărei scule care se manevrează aici. Şi aminteam de faptul că, în toamna anului 1948, la cîteva luni de la naţionalizare, de aici, de la şantierele navale severinene pornea prima chemare la întrecerea socialistă. Întrecerea nituitorilor. Astăzi, meseria grea şi asurzitoare a dispărut. Face parte dintre profesiile pe care progresul nostru tehnic le-a şters din nomenclatoare. Rotindu-ţi privirile asupra şantierului este evident astăzi faptul că, din punct de vedere tehnic, noi am depăşit de mult acea perioadă. Dar pentru sensurile revoluţiei noastre ea rămîne punct crucial, fiind momentul cînd aici a încolţit pentru prima dată una dintre noţiunile componente ale conştiinţei socialiste — aceea de întrecere creatoare, de canalizare a efortului spre autodepăşire.

Şi iată astăzi, rodul acelei noi conştiinţe despre muncă, tot aici, deasupra Cazanelor Dunării unde afli trei lucruri uimitoare : construcţia propriu-zisă a barajului, sistemul hidroenergetic şi marea Porţilor de Fier.

Monumentul pe care îl constituie această construcţie se poate înscrie astăzi printre acele imagini de referinţă în legătură cu o localitate, cu o zonă, cu o ţară, aşa cum ar fi turnul Eiffel, sau zidul chinezesc, sau Hradul praghez, turnul Londrei, cascada Niagarei, podul lanţurilor din Budapesta sau podul de aur de la San Francisco... Imagine de referinţă, imprimată pe timbre, pe orice ilus-

Scanned with OKEN Scanner

tratã cu „salutări din“, pe orice album vorbim despre civilizaţiile lumii, în oricare enciclopedie.

Semnificaţia tuturor acestora, şi încă ceva în plus, pentru că în frumuseţea calmă a acestei construcţii măreţe rezonează toţi anii de efort, cînd aici era cel mai mare şantier al ţării, sutele de detaşamente de constructori lucrau eroic, iar actul de abnegaţie ca şi ingeniozitatea tehnică erau lucruri obişnuite în cotidian.

Astăzi, pe toată imensa platformă a hidrocentralei a cărei putere instalată se măsoară în milioane de kilowaţi-oră, lucrează 13 oameni într-un schimb. 13 oameni existînd fastuos în marile spaţii ale clădirii unde lumina soarelui se filtrează printre coloane ca-n logiile palatelor, în care marmora străluceşte ca-n cele mai fastuoase săli de bal, în care turbinele torc mărunt ca-n sala maşinilor celui mai mare transoceanic construit vreodată. La Porţile de Fier arta construcţiei şi a decoraţiei se îmbină cu calmul solar al spaţiilor luminoase care, desigur, realizează aici osmoza dintre lumea tehnică şi cea spirituală, fixează cadrele unei noi ere a muncii, desfăşurată în asemenea condiţii şi, pe deasupra, mîndria de a găsi în această ambianţă modernă toate însemnele spiritului tehnic românesc desăvîrşit de socialism.

Treisprezece oameni, deci, alături de realizările a încă sute de mii de concetăţeni ai lor — construcţiile şi maşinile pe care ei le veghează, transformă energia mării de deasupra. Alţii, la fel de puţin numeroşi, manevrează imensele instalaţii ale ecluzei, garantînd rostul dintotdeauna de cale de comunicaţie pe care şi-o păstrează Dunărea. Iată vasele au intrat în ecluză, porţile încep să se închidă iar dincolo, în spatele altei porţi, remorcherul de serviciu aşteaptă, plutind la o înălţime mai mare cu 12 metri ; porţile s-au închis, vasele s-au ridicat odată cu apa Dunării. Şi, manevrată de undeva, de aceeaşi mînă, de o singură mînă, o altă poartă se deschide. Lent, ca un prag peste care vor trece apele aceluiaşi fluviu. După cîteva manevre apele devin egale în vreme ce altă poartă se deschide descoperind perspectiva spre amontele Dunării. Calea dintotdeauna a bătrînului fluviu al Europei e deschisă legînd Marea Neagră de centrul continentului. Şi, spre Belgrad, spre Budapesta, spre Bratislava, spre Viena,

Scanned with OKEN Scanner

și vapoarele pornesc. Iar noi, fascinați de facilitatea manevrei tehnice, parcă-l vedem sus, lîngă observatorul ca un imens cap de rățoi chiar pe Apolodor din Damasc. Genistul lui Traian privește cum este traversată astăzi Dunărea, constatînd la ce geniu tehnic a ajuns sămînța inginerească adusă de el atunci și, încercînd să compare podul pe care el, cînd l-a terminat, a cerut binecuvîntarea fulgerelor lui Jupiter, cu modernul sistem energetic ce strînge în turbinele sale toată forța fulgerului.

Alături, șoseaua modernă de astăzi, pe lîngă piciorul podului lui Apolodor, nu este altul decît vechiul drum construit de Traian cam pe același traseu. La locul de cumpănă al șoselei pe tabula celebră stă și astăzi, săpată-n piatră, inscripția — „Împăratul Caesar, fiul divinului Nerva, Nerva Traianus Augustus, învingător al germanilor, preot suprem, a refăcut calea aceasta străpungînd munții".

Cine știe !... Poate că vocația noastră de constructori, de constructori ai acestor orașe însorite, e moștenită de la Traian. Să nu uităm că el a construit Forumul și portul Ostia și Via Traianus și podul și castrele despre care am vorbit. Iar zidind Drobeta antică, în drumul său către Decebal, el a pus aici, la Dunăre, temeiurile țării de astăzi, care ni se descoperă tot mai înfloritoare, cu toate elementele moderne ale industriei ei.

Și cu cea mai constructivă concepție despre viață.

*

Asistam, zilele trecute, în același județ, la întîlnirile dintre candidați și alegători. Întîlniri active, de lucru intens, care-ți dau sentimentul că, acum, același întreg popor se apleacă cu grijă asupra planurilor de dezvoltare ale țării, judecîndu-le în amănunt și instrumentîndu-și candidații în tot ceea ce consideră important pentru evoluția noastră în legislatura următoare. Se discuta, cu grijă și competență, despre darea în folosință mai devreme a întreprinderii de mecanică navală, dar, în egală măsură, și despre formarea și educarea în producție a noi generații de muncitori ; despre nevoile curente ale comerțului județean dar, în același timp, despre o acțiune pe plan național, care să perfecționeze, relațiile dintre comerț și industrie ; despre necontenita înfrumusețare a orașului

Scanned with OKEN Scanner

ca și despre seriozitatea pregătirii tehnice a elevilor în liceele de cultură generală ; despre livezile cu migdali, măslini, smochini și portocali care, pe versantele dinspre Dunăre ale dealurilor mehedințene, vor coborî cu mai multe paralele latitudinea pomicolă a țării, ca și despre legea sistematizării satelor, despre posibilitatea creerii unei industrii alimentare la Baia de Aramă, ca și despre perfecționarea programei analitice pentru învățămîntul mediu ; despre educația sanitară a populației, ca și despre principiile repartizării fondului de marfă pe județele țării ; despre forja grea de matrițare ce urmează a intra în producție ca și despre educația cetățenească prin școală și familie...

Sute de probleme de interes local ca și de interes național, privind anumite categorii de cetățeni sau întregi departamente din administrația centrală, cerințe adresate locuitorilor unor cartiere sau forului legiuitor al țării, totul exprimat și îmbinat într-o logică perfectă a preocupării noastre de căpetenie : creșterea patriei, a localităților ei, perfecționarea vieții cetățenilor ei.

Ascultam zecile de păreri și propuneri care transformau campania electorală în mari întîlniri de lucru, și mă gîndeam la semnificația evenimentelor de acum treizeci de ani. Categoric, ea este continuată cu fermitate pe treptele înalte ale acestor ani. Pentru că și atunci, cînd nu doream să provocăm ciocnirea sîngeroasă, dar nici nu fugeam din fața ei, și acum, cînd cizelăm cu grijă și competență condițiile existenței noastre, conștiința ni se caracteriza și ni se caracterizează la fel prin sentimentul că avem de făcut multe aici, la Carpați și Dunăre, cu spirit constructiv, spre gloria țării și a națiunii care sîntem.

TRIPTIC PE MALURILE JIULUI

1. Orașul și geniul tehnic

În secolul douăzeci, geniul tehnic românesc s-a afirmat și consfințit în lume prin litera C. Inițiala numelor lui Coandă și Constantinescu.

M-aș hazarda să spun că nu întîmplător este vorba de aceeași inițială pe care o are și Craiova. Nu atît pentru faptul că, în 1903, la Segarcea, în bolțile cramelor, se experimenta (cu succes, ca dovadă că rezistă pînă astăzi), betonul armat a cărui teorie încolțise în mintea lui Gogu Constantinescu, pe atunci tînăr inginer de douăzeci și patru de ani, practica aceasta ajutîndu-l și la elaborarea originalei sale metode de calcul a bolților încastrate. Imensele deschideri ale arcurilor de beton armat pe care se bazează atît de mult fantezia, dar și practica arhitecturii contemporane, își au sorgintea aici, în mintea tînărului care își petrece adolescența în casa de lîngă cea care l-a găzduit pe Domnul Tudor.

Dar spuneam : nu atît pentru acest fapt de odinioară, cît pentru prezentul de beton al Craiovei, care înalță miile de apartamente ale cartierelor ei elegante, confortabile și atît de prestante ca arhitectură.

Aici, într-o modernă industrie de construcții, prin care orașul se modernizează, se îmbină răspunzînd nevoilor noastre contemporane, gîndirea de talie mondială a celor doi mari ingineri români. Pentru că celălalt, Coandă, este inventatorul prefabricatelor din beton, în accepția modernă a acestui termen. Îmi amintesc zîmbetul buzelor sale strînse modest, glumeț, oarecum maliții și inspirat în același timp, cînd, nu cu mulți ani în urmă, l-am întrebat :

— E adevărat că, printre sutele dumneavoastră de invenții, se află și cea a prefabricatelor din construcții ?...

— Chiar atît de bătrîn mă crezi ? — m-a întrebat, cu un luciu amuzat în ochii care-i luminau fruntea mare, pentru ca, modest și științific, să explice greșeala de terminologie tehnică pe care o făcusem : Păi primele prefabricate făcute de mîna omului sînt cărămizile ; eu m-am născut ceva mai tîrziu decît primele cuptoare care le-au ars...

Da, termenul era altul. În mintea lui Coandă s-a născut pentru prima oară ideea marilor panouri prefabricate din care poți ridica o construcție ca un joc de cuburi.

Iată așadar : dacă fuzionăm în imaginația noastră betonul armat și bolțile incastrate ale lui Gogu Constantinescu și

Scanned with OKEN Scanner

panourile de mare ritm de construcție ale lui Coandă, avem imaginea a tot ceea ce înseamnă noua știință a construcțiilor pe mapamond.

Ce legătură au, însă, acestea cu orașul Băniei în afara casei de tihnă patriarhală și de frumos iz craiovean în care s-a născut unul dintre ei ?... Priviți noile cartiere de blocuri, priviți-le în existența lor frumoasă de astăzi, gospodărite de oameni harnici, care le îmbracă în flori, în verdeață, moderne hiperbole de arhitectură implantate în grădinile de tradiție ale Craiovei de odinioară. Dar priviți-le și cum devin, cum se alcătuiesc acolo unde mai stau încă sub zodia marilor macarale. Atunci veți înțelege legătura : cînd veți vedea marile platforme ale camioanelor cu gabarit mult depășit, ieșind de pe porțile întreprinderii de prefabricate pentru construcții și luînd drumul șantierelor. E ca o pornire la asalt, concomitentă, a zeci de care de luptă de dimensiuni neînchipuite care, după ce și-au parcurs drumul pe orizontală, încep să urce vertical odată cu orașul, ridicîndu-i la fiecare 20 de ore un bloc de 12 etaje.

Da, un apartament se alcătuiește în 120 de minute și un bloc întreg în 20 de ore. Uluitor ritm, pe care nu-l putem pune numai pe seama rapidității de mișcare a craiovenilor ci, și pe cea a seriozității științifice a epocii pe care o trăim și care ne obligă să recunoaștem acel foarte important coeficient de „progres tehnic", de profesie ajunsă pînă la cea mai înaltă cotă de perfecționare, de dotare modernă, de gîndire și mai modernă. Cu căștile de protecție pe cap, cu mănușile de toval care îi ajută să strunească mai bine fierul și betonul, muncitorii de pe întinsa platformă a întreprinderii de prefabricate nu mai fac de multă vreme panouri ca în proiectele lui Coandă. Ei îmbină acolo, pe standurile meseriei lor de mari dimensiuni, camere întregi. Cu uși, cu ferestre, cu instalațiile încastrate și montate, pe care, la locul unde vor deveni locuință, macaralele nu vor face decît să le așeze unele peste altele, iar sudorii să pecetluiască prin flama lor legătura dintre mustățile de fier-beton care va dura decenii. Aici s-a experimentat și s-a extins pentru prima

Scanned with OKEN Scanner

oară în țară acest sistem de construcții de mare anvergură care nu se mai desfășoară pe planuri ci direct în spațiu. Și, din pricina aceasta, ieșirea în șoseaua largă a marilor platforme ce transportă camerele gata făcute seamănă cu un asalt dirijat temeinic, într-o strategie de mare anvergură.

E strategia ritmului rapid al dezvoltării acestui oraș a cărui inițială nu întîmplător stă lîngă cea a numelor celor mai celebre pe care România le-a dăruit gîndirii tehnice moderne.

2. Pămîntul, agricultura și omul de partid

Păstrez și acum în memorie vibrația, căldura cu care unul dintre oamenii cei mai dragi mie îmi vorbea despre cea mai importantă sarcină de partid pe care a primit-o în tinerețea sa : se întorsese de pe front tocmai în perioada împroprietăririi din 1945. Luni în șir visase lucrul acesta — să vină în sat și să înceapă măsurătorile care desprindeau pentru totdeauna dreptul lor din moșia boierului. Iar în dimineața aceea, cînd trebuia să purceadă, s-a bărbierit, și-a pus cea mai bine cîrpită cămașă și s-a înființat odată cu zorile la poarta comitetului de plasă. Acolo a fost prezentat celuilalt membru al echipei lor. Un muncitor de la șantierul naval. Un muncitor mai vîrstnic ce îmbrăcase în cinstea evenimentului rîndul său de haine negre, hainele pe care le păstrase pesemne încă de la nuntă. Și omul l-a privit, l-a cercetat, i-a văzut stinghereala în cămașa cîrpită și, scoțîndu-și vesta, i-a dat-o.

„Eram amîndoi îmbrăcați acum, puteam face față momentului", își încheia povestirea cel care trăise, iar eu, nu știu de ce, dar eram obsedat de imaginea acelui costum negru cu vestă, pe care l-am văzut de atîtea și atîtea ori, în zilele de sărbătoare, pe străzile centrelor muncitorești, ca o imagine, parcă, a acelui muncitor care, asuprit și exploatat, a știut întotdeauna să țină la demnitatea sa.

Văd străzile Craiovei, ale Turnului Severin, ale Reșiței, sau ale Petroșanilor, străzile porturilor dunărene sau ale

Scanned with OKEN Scanner

centrelor feroviare din Moldova ori Ardeal, văd cartierele mărginașe ale Bucureștiului și ale celorlalte mari orașe unde sărăcia nu excludea, ba dimpotrivă, într-un fel, în felul ei de atunci, sublinia demnitatea spiritului gospodăresc. Văd acele familii numeroase la care puținul ce-l aveau și necazurile pe care le trăiau nu puteau fi întîmpinate decît printr-o mare unire și printr-o mare armonie sufletească, văd grija soției care păstra zeci de ani acel costum negru nu numai pentru că îi amintea de fericirea tinereții, ci și pentru că era convinsă că omul ei trebuia să fie om, în demnitatea lui, în curățenia lui, toată viața. Văd curțile sărace, dar îngrijite, ale periferiilor — imagine perfectă a curățeniei spirituale a vieții de aici, a vieții unor oameni care s-au legat la carul traiului în comun cu toată seriozitatea, cu tot simțul de răspundere față de raportul dintre posibilitățile lor limitate și viitorul copiilor de care trebuia avut grijă. Văd, emoționante, aceste nepieritoare costume negre ale sărbătorilor muncitorești (aveau croiala învechită, dar stofa curățată, îngrijită, periată), le văd la întrunirile lor, la serile culturale unde recitau din Eminescu ori Coșbuc, unde discutau despre cărțile lui Romain Rolland, ori Gorki, ori Jack London, le văd la concertele fanfarelor lor, ori orchestrele lor, le văd peste tot, în tot ce argumentează viața organizată, civilizată a clasei care a avut capacitatea de a aspira prima spre cea mai înaltă civilizație. Și văd aceste haine mai departe, apărînd pretutindeni la primele evenimente ale noii noastre epoci, la manifestațiile politice de după 23 August 1944, la asalturile primăriilor și prefecturilor, la mitinguri, la pomenitul moment cînd muncitorii au pornit pe ogoare spre a împărți țăranilor pămîntul.

E veche amintirea și, ca orice amintire, nu mai corespunde prezentului. Dar haina aceea neagră a demnității păstrată cu atîta grijă în casa muncitorului, respectată de familia lui, capătă astăzi simbolul demnității acelei clase care a știut întotdeauna ce-i aceea onestitate. E, poate, o mică tradiție la familiile noastre muncitorești. Dar cîte nu ne spune ea!

În locurile de la Dunăre sau dinspre Dunăre ale Doljului, de o parte și de alta a Jiului, pînă la gura sa, se află teritoriul unor foste raioane pe care mulți dintre noi le-am bătut în tinerețea noastră, pe vremea începuturilor, cînd se puneau bazele agriculturii socialiste. Le cutreieram, stăteam ziua de vorbă cu oamenii care munceau ca să întărească și să dezvolte formele de proprietate socialistă din agricultură, iar noaptea, pe paturile de fier ale dormitoarelor comunale, stăteam îndelung de vorbă cu oamenii de partid care băteau cărările cîmpiei ducînd flacăra datoriei lor față de soarta țăranului. Le-am bătut și mai tîrziu, văzînd acele mari unități bine consolidate, satele înflorind, drumurile lărgindu-se și înfrumusețîndu-se. Le-am bătut, pas cu pas, de o parte și de alta a Jiului, în raioanele de odinioară. Din aceste drumuri au izvorît versurile lui Mihu Dragomir ce se încheiau patetic : „Televizorul magic adus în sat cu carul", ale lui Tăutu, Teodor Balș, Violeta Zamfirescu, „Mierlița" și „Fiul Cîmpiei" ale lui Niculae Stoian, „Darida" lui Pop Simion, multe pagini scrise de Lăncrănjan și, cu modestie, cartea pe care am intitulat-o „Prețul dragostei, al credinței și al urii".

Toate acestea, precum și alte scrieri pe care le vom inventaria mai tîrziu, izvorăsc din legătura noastră strînsă pe care am stabilit-o cu oamenii de partid de pe aici. Atît de strînsă încît a devenit și trainică, și sentimentală, și spirituală, perpetuîndu-se ca un simbol frumos al legăturii anteice a scriitorului, cu precizarea că pămîntul generos din care ne trăgeam seva era munca activistului de partid, omul de partid în sensul generic, prin care a binecuvîntat istoria nouă a țării.

Ne întoarcem și astăzi, deseori, pe aceste locuri dintr-o parte și dintr-alta a Jiului, de la gura lui, de la Dunărea atît de românească pe aici. Vechile împărțiri administrative s-au șters, depășindu-și structura, unitățile teritoriale și-au schimbat configurația. Rămîn însă ca niște piloni trainici în frumoasa lor dezvoltare, unitățile economice. Mari, bogate, așa cum au evoluat pînă în zilele noastre. Și mai rămîne un lucru, rămîne trainic atît în

Scanned with OKEN Scanner

memoria oamenilor cît și peste cîmpurile pe care se desenează în mari culturi riguroase plantații și ample sisteme de irigații, fața modernă a agriculturii noastre. Este prezența dintotdeauna a activistului de partid. El e veșnic, e permanent aici, e peren ca și glia. Numele celui care i-a mobilizat pe oameni să facă unități economice puternice, sate bine gospodărite, drumuri frumoase mărginite de copaci și pomi fructiferi, cu fîntîni și locuri de odihnă din popas în popas, nu se uită. Astăzi, indiferent dacă te afli pe locurile ce-au aparținut unei unități administrative sau alteia, locurile se aseamănă prin amprenta pe care a lăsat-o bunul gospodar și omul politic care este Gheorghe Dindere. Și nici unul dintre cei care au uitat definitiv de care centru administrativ au aparținut în trecut, nu uită numele lui, numele Activistului scris cu binemeritata majusculă.

Mă opresc pentru un exemplu concret, în primul sat ce-mi cade la îndemînă cu date noi din zona pe care atît de mult noi am bătut-o în acest deceniu.

Priveam Dăbulenii, comună mare din Cîmpia Olteniei, numărînd șaisprezece mii de locuitori care, într-o frumoasă coincidență, au recoltat anul acesta șaisprezece mii de kilograme de struguri la hectar. Îi priveam casele bogate, străzile civilizate și auzeam glasul cu dulci inflexiuni ale unui vechi prieten de pe acele meleaguri, povestindu-mi despre hărnicia oamenilor : „Cei din Dăbuleni au făcut cîndva recoltele frumoase ale Banatului, au muncit pe ogoarele Dobrogei, erau cei mai căutați la îngrijirea parcurilor bucureștene cărora, cu coasele lor, le stilizau arhitectura elegantă a verdeții ; chiar se spunea despre ei că își aduceau fînul pentru vite din Cișimgiu“.

Exemplul era concludent, dar evoca fondul trist al unei vieți de pribegie în căutare de lucru pe un pămînt mai darnic decît nisipurile zburătoare din jurul satului nostru. Iar gluma cu fînul din Cișmigiu era amuzantă și avea haz adevărat doar astăzi, spusă de pe poziția revolută a unor recolte de cinci mii de kilograme de grîu sau porumb boabe la hectar, cîte un kilogram de struguri

pentru fiecare locuitor, ceea ce înseamnă aproape o mie de kilograme la fiecare.

Pentru că Dăbulenii își au pămînturile astăzi pe marea zonă irigată a Olteniei care cuprinde optzeci de mii de hectare din teritoriul a două județe.

Omul de lîngă mine, același vechi activist de partid, păstorind de decenii aceste meleaguri, avea un sac întreg cu glume despre Dăbuleni. Le-a tot cules încă de pe vremea cînd, în loc de culturi, erau nisipuri zburătoare și boabele, pe unde se făceau, dădeau cam șapte sute de kile la hectar. Dar, în timp ce-a cules glumele tristeții lor, ale hazului de necaz, i-a îndemnat și pe oameni, le-a canalizat hărnicia aducîndu-i la recoltele de astăzi.

Este unul dintre comuniștii satelor noastre, omul care a adus și aduce hrană bogată și pe plan material și pe plan spiritual.

Undeva, în stînga Dăbulenilor, pe unghiul care-l face Oltul cu Dunărea, se află Amărăștii de Jos. Numele spune de ajuns ca să nu mai scormonim istoria. Prezentul însă se prezintă în cifre : la 2.200 de familii — 1200 de televizoare, 350 de autoturisme, 180 de telefoane instalate. Cifre. Dar ce fel ?... Cifre reprezentînd bunuri socotite altădată incompatibile cu mediul rural. Primarul Ghiță Marin e un om tînăr. Nu are patruzeci de ani, ocupă de patru ani funcția și, în acești ani, s-au construit în comună, 140 de case noi, un centru civic, o brutărie, o uscătorie de tutun, s-au terminat irigațiile pe întreaga suprafață a celor două cooperative agricole de producție, s-au ridicat două noi grădinițe cu cîte 100 de locuri și o școală cu 16 săli de clasă, iar numărul cadrelor didactice a trecut de o sută. Ghiță Marin aici a crescut, aici a fost tractorist și șef de brigadă de mecanizatori. E om al pămîntului, al locului și al obștii. Dacă îl întrebi care îi sînt proiectele, el îți răspunde în date privind producția agricolă : zece mii de kilograme porumb boabe la hectar, șaizeci de mii la sfecla de zahăr, două mii cinci sute la floarea soarelui. De aici decurg toate !

Scanned with OKEN Scanner

E mare mîndrie pentru un oraș să-i poată cuprinde în muzeul său, în muzeul istoriei sale, pe marii bărbați ai neamului. Larii și penații care atestă direcțiile dintotdeauna ale spiritualității noastre devin cu atît mai convingători cu cît se leagă mai trainic de evoluția concretă a unei așezări pe care timpul și istoria o confirmă atît de elocvent.

Cu nota sa distinctă de omenie, de patriotism și de înalt sentiment național, Craiova s-a descoperit întotdeauna ca lăcaș de rezonanță spirituală în ceea ce privește personalitatea fiecăruia dintre marii bărbați ai țării. Folosesc drept argument un singur exemplu : Cuza.

Cuza e prezent, e memorat, e comemorat și adulat la Craiova, tot atît cît în Iașul originii sale politice și mult mai mult decît în Bucureștii unde a domnit. Cultul lui Cuza la Craiova, este, de fapt, cultul ideii de unitate națională care face pe domnitor la fel de prezent și în această parte a țării. Cultul lui Cuza demonstrează luciditatea și patosul oltenesc care nu se rezumă, ca în anecdote, la ambiții regionaliste, ci păstrează odată cu întreaga ființă a țării, memoria oamenilor care au făcut ceva pentru națiune. E un sentiment stenic de generoasă rațiune patriotică.

Și, poate, datorită acestei generozități de spirit, istoria a dăruit orașul cu mari figuri ale ei. Pentru că drumul lui Traian a trecut neîndoios pe aici, iar popasul lui Mircea spre bătăliile de seamă așijderea. Mihai Viteazul Craiovei i-a fost ban înainte de a fi domn primei țări a tuturor românilor, iar luminismul lui Neagoe Basarab, între boierii craiovești se naște.

Oameni mari ai istoriei noastre vin de aici și trec pe aici, legîndu-și numele de tradiția orașului, iar istoria erei noastre noi, istoria democrației, instaurată odată cu actul de la 23 August 1944, își găsește aici unele dintre cele mai puternice rădăcini.

Pentru că primul parlament democratic al țării, prima mare adunare care în istoria noastră i-a întrunit sub cupola clădirii din dealul Bucureștilor pe adevărații re-

prezentanți ai poporului, a primit din partea Craiovei, ca ales al ei, pe tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Parcurgi pios sălile muzeului craiovean și te închini în fața oamenilor de seamă ale căror figuri el le întrunește. Iar cînd ajungi la istoria noastră contemporană, istoria deceniilor de triumf, te emoționează profund facsimilul de epocă al ziarului „Înainte". Sub un chip tînăr și temerar atît de cunoscut azi țării și omenirii, apelul lansat de către alegătorii craioveni, de către partidul care începea să devină gloria României, consemna înalta personalitate revoluționară a candidatului.

Cuvinte emoționante care acum fac parte din istorie ca și adevărurile pe care ele le exprimă.

DE O PARTE ȘI DE ALTA A ORAȘULUI

Păstrînd și dezvoltînd tot ceea ce are mai frumos tradiția existenței oamenilor pe meleagurile sale, pe parcursul ultimelor cincinale, județul Vîlcea s-a transformat structural, căpătînd o cu totul altă identitate pe harta economică a țării. Pentru promptitudinea adaptării la nou, la condiția modernă a evoluției industriale a țării, rețineți doar o cifră cu titlu de referință : întreaga producție industrială a județului din anul 1938 se realizează astăzi în mai puțin de 23 ore.

Astăzi, termenul Vîlcea, înseamnă cu evidență, și aproape eminamență, chimie. Între Govora și Rîmnicu-Vîlcea, pe o impresionantă platformă industrială gîndită atît de bine și de vast, vezi desenîndu-se hiperbolicele retorte pe cerul din dreapta Oltului. Pe spațiul unui oraș de dimensiuni apreciabile, noțiunea de construcție capătă alt profil și alte forme îngemănînd uriașa tubulatură a rafinăriilor, montată asemeni unei orgi, cu turnurile de răcire desenate în beton din imense linii concave, cu spațiile mari ale halelor paralelipipedice deasupra cărora se înalță o artilerie de coșuri, cu sferele metalice ale rezervoarelor de gaz lichid și cu dantelăria mecanică a unor

Scanned with OKEN Scanner

macarale și pasarele de proporții uluitoare. Totul legat, conectat, vitalizat prin viscerele de metal alb ale unor conducte magistrale ce cuprind spații de kilometri, diversificîndu-se în instalații de o eleganță cu atît mai surprinzătoare, cu cît n-au fost gîndite deloc din punct de vedere estetic, numai și numai funcțional.

Industria chimică vîlceană realizează 81 la sută din producția de sodă calcinată a țării, 65 la sută din cea de sodă caustică, 70 la sută din policlorura de vinil și întreaga producție de octanol, lindan și izobutanol.

Ceea ce contempli aici înseamnă valorificarea pe treapta cea mai de sus a resurselor naturale, schimbarea structurii populației, prin calificări superioare și, bineînțeles, efectul practic imediat — o suită întreagă de produse de mare importanță pentru piața mondială care, în prezent, iau drumul spre 26 de țări ale lumii. Produse chimice și, în același timp utilaj pentru industria chimică poartă emblema Vîlcii pe meridianele lumii.

Am încercat o descriere cît de cît minuțioasă a acestei platforme chimice a Vîlcii tocmai pentru ca, în imaginea pe care și-o creează cititorul să o așezi alături de un alt spațiu de construcție aflat de partea cealaltă a orașului : traversezi Rîmnicu-Vîlcea, cartierele noi, moderne, rod categoric al progresului industrial pe care-l trăiește astăzi, cartierele vechi, care păstrează cu încîntare poezia arhitecturii românești în cele mai frumoase elemente ale ei — elementele acestei zone subcarpatice pline de fantezie folclorică — centrul, în a cărui urbanistică se îmbină inspirat cele două trăsături, făcînd loc de cinste statuilor lui Mircea, lui Brîncoveanu, lui Anton Pann, și ajungi în partea de nord, acolo unde apa ageră a Oltului își ascunde forțele în lacul unei hidrocentrale. Elegantă, din beton tînăr și metal frumos colorat, aceasta este prima dintre cele treisprezece hidrocentrale ce au început să se înșiruie pe firul iute al bătrînului Alutus, omagiind parcă prin capacitatea lor modernă de a transforma energia, conferindu-i virtuți superioare aceste locuri de tradiție pe care le-a parcurs, pe drumul ce-i poartă numele, împăratul Traian. Aici, alături de punctul unde unui

Scanned with OKEN Scanner

vechi castru roman îi ia locul o tînără hidrocentrală, pe un alt spaţiu se ridică o cu totul altă categorie de construcţii decît impresionantele industrii din partea de sud. Sînt case. Case de lemn şi de piatră : case mici, ţărăneşti. Sînt case cu stîlpi sculptaţi la cerdac şi scîndură traforată sub streaşină. Case cu acoperişuri înalte, ca o căciulă de tarabostes dac. Case din bîrne groase, cioplite din bardă şi îmbinate după un meşteşug milenar. Case aşezate pe temelie nouă şi acoperite cu şiţă bătrînă.

Sînt casele Vîlcii, adunate din toate locurile unde construcţia nouă le-a înlocuit, le-a îndepărtat, a avut nevoie de locurile lor. Aici, într-un muzeu al satului, din aceste locuri, ca o mărturie a tradiţiei, fanteziei noastre de constructori.

Trăind ca atîtea alte aşezări ritmurile dinamice ale dezvoltării, Rm. Vîlcea a devenit o strălucită poartă de intrare spre Valea Oltului, unde locuri de un neasemuit pitoresc sînt căutate în fiecare an de peste 300.000 de oameni ai muncii din ţară şi de turişti străini.

De o parte a oraşului, deci, impresionanta arhitectură industrială care vorbeşte despre forţa noastră de a transforma locurile şi de a ne pune în valoare, cu inteligenţă şi profesionalitate, atît resursele naturale cît şi forţa de lucru. De partea cealaltă, acoperite de cuşmele lor din şindrilă, acele încîntătoare construcţii din bardă, fierăstrău şi mistrie — adunate şi ca exemplu de gust popular, dar şi ca mărturie a unui trai trecut. De o parte, arhitectura octanică a cracării şi a izomerilor, modificînd structural formula de construcţie şi de existenţă a unei întregi regiuni : de partea cealaltă, tradiţia dintotdeauna a locuinţei româneşti, aşa cum s-a ridicat ea, din timpuri imemoriale, pe malul Oltului, în zona Loviştei, la poalele Coziei, în zona Horezului.

De o parte şi de alta...

Aici, în această alternanţă, aş ruga telespectatorii să afle esenţa trainică a ideii de transformare de la noi. Acest simbol, după părerea mea, vorbeşte despre adevărata forţă a civilizaţiei româneşti de astăzi. E un înalt nivel de civilizaţie atunci cînd ceea ce ai realizat, ca transformare

industrială a țării, îți dă posibilitatea să pui în evidență ca nicicînd altădată valorile tradiționale. Pentru că numai astfel rodul progresului tehnic se desăvîrșește în oameni, nu rupîndu-i de tradiția lor, dezrădăcinîndu-i și transplantîndu-i, cum s-a întîmplat de multe ori în istoria civilizațiilor, cînd s-a ajuns la o inexplicabilă contradicție dintre progresul tehnic și alienarea trăită de individul desrădăcinat, obligat de împrejurări să-și găsească teren de realizare în altă parte.

Armonia aceasta a dezvoltării, despre simbolurile căreia vorbeam mai sus, vine ca o virtute nouă, proprie în mod inexorabil construcției noastre socialiste. În asemenea condiții numai, vorbind de un județ ca Vîlcea, așa cum poți vorbi despre oricare dintre județele țării, înțelegi de ce el înseamnă în egală măsură chimia de la Govora și ceramica de la Horezu ; înalta profesie hidroenergetică a constructorilor de la Lotru și mîinile de aur ale țesătoarelor de covoare oltenești, zidăria tradițională a mînăstirilor și mecanica fină a utilajului chimic, arta cioplitorilor în lemn și imensele piese forjate de către una din cele mai mari forje din Europa...

Într-o parte a județului se află viile de Drăgășani, cu vinurile cunoscute încă de pe vremea dacicei cetăți Rusidava ; în partea opusă, energia Lotrului este transformată de cea mai modernă construcție de acest fel din țară, în acea putere instalată — cea mai mare de pe rîurile interioare ale țării — egalînd, numai ea singură, cu cei peste 900 milioane kWh realizați anual, întreaga producție de energie electrică a țării din 1938 ; sarea Govorei care a atras aici locuitorii din cele mai vechi timpuri se transformă într-o gamă întreagă de produse chimice căutate în întreaga lume ; tradițiile artizanale pun în valoare cele mai moderne construcții, iar arta populară constituie o producție la fel de renumită în lume, țesăturile de aici luînd drumul străinătății odată cu cele mai moderne produse chimice.

Pentru că numai astfel, numai împletind și îmbinînd asemenea elemente de tradiție și de progres, un județ al țării se poate constitui ca o entitate românească a acestor ani.

Scanned with OKEN Scanner

Bineînțeles că principalul criteriu de apreciere a inteligenței oamenilor de pe aceste meleaguri ține seama de promptitudinea cu care elementele noului sînt recepționate și asimilate. Dar mai există, ne dăm seama, încă un criteriu care măsoară inteligența în profunzimea ei, în seriozitatea cu care ea se adaptează noului : puterea de a păstra tradiția în ceea ce are ea mai bun și mai valoros, de a nu renunța cu superficialitate și de dragul modei la elementele ei autentice.

Și, numai alăturîndu-l primului, poți calcula și demonstra cît este de profundă inteligența unei națiuni, cît de convingător este drumul progresului ei.

Scanned with OKEN Scanner

REPORTAJ NETERMINAT

1) O intîlnire în cîmp

Într-o zi din toamna anului 1959, pe la primele ceasuri ale dimineții, într-un cîmp larg, la cîțiva kilometri de Ploiești, a avut loc o întîlnire neobișnuită.

La început, a venit o mașină care s-a oprit în marginea șoselei lăsînd să sară din ea doi oameni, unul mai robust, altul mai subțiratec. După aceea a apărut un camion greoi, încărcat cu țevărie ; a oprit doar o fracțiune de secundă, cît a putut să coboare din el un omuleț cu bărbuță, apoi a pornit mai departe, spre București, lăsînd de la eșapament fum greu și miros de motorină. Pe-o cărăruie, venind printre ogoare dinspre gara aflată la vreo doi kilometri, au apărut trei inși ; un om înalt, cu pantaloni bufanți, avînd în dreapta și-n stînga doi mai mărunței, cam egali ca statură, încălțați, unul cu cizme, ceea ce-l făcea să calce voinicește și fără grijă prin arătură, altul cu pantofi moi, care-l obligau să caute cînd într-o parte, cînd în alta, loc spre a păși numai pe cărare. În sfîrșit, întîrziind nițel, așa cum se întîmplă mai totdeauna cu toți cei care se află mai aproape de locul unei întîlniri, de pe poarta rafinăriei numărul șapte — Brazi, apărură cu pași egali, ca doi oameni care colaborează de multă vreme în bune condiții, directorul și inginerul șef.

Cînd s-au întîlnit toți, față-n față, cei opt s-au oprit cu amuzament și amicală ironie.

— N-o să mai scăpăm niciodată unul de altul ? a întrebat cineva.

Scanned with OKEN Scanner

— Am avut și eu vreun an de zile norocul să nu vă mai văd în ochi, și uite, pacostea iar m-aduce lîngă voi ! exclamă altul.

Și, cu același ton mucalit, un al treilea adaugă :

— Așa sîntem noi făcuți, să ne tocim nervii unul altuia !

Un cîmp gol ; silueta unei rafinării în prim plan ; aburul fabricilor Ploieștiului pe fundal ; opt oameni care vin grăbiți și preocupați ca spre una din cele mai importante săli de ședință din țară și, deodată, întrebarea aceasta... Cam ciudat, nu ?

Și totuși, dacă nu pe cîmpuri asemănătoare, pe locuri asemănătoare — în văi pustii, prin păduri de sonde, la poalele munților, oamenii aceștia se mai întîlniseră de cel puțin cinci, șase ori în viața lor, priviseră pustiul în jur, discutaseră și mai glumeț, și mai puțin glumeț, dar peste o vreme, peste luni sau peste ani, cînd plecaseră de acolo, lăsaseră în urma lor o rafinărie, un bloc de ulei, un complex chimic sau petrochimic, o fabrică de ciment și așa mai departe. În replicile glumețe cu care se întîmpinau, era amintirea celor mai puternice unități ale industriei petrolului și chimiei care s-au ridicat în ultimii zece ani. Borzeștii, Moineștii, Teleajen, Onești, Ucea, nume înscrise cu majuscule astăzi pe harta industrială a țării. În decursul anilor trecuți, oamenii întruniți sub cerul de noiembrie, se întîlniseră prin aceste locuri în diverse funcții și în diverse situații. Unul, care astăzi, pe noul șantier venea ca inginer șef, stătuse în fața acestor oameni, cîndva, timid, ca simplu student practicant. Altul, actualul inginer„ cu producția“ cu zece ani în urmă mecanic de excavator ; inginerul Farmache, șeful șantierului care va face viitoarele montaje, îi fusese șef de șantier și actualul director — inginerul Constantin, inginerii Măcărăscu și Dumitrescu fuseseră de mai multe ori, cînd unul executant și celălalt beneficiar, cînd invers. Și așa mai departe... Oamenii se cunoșteau de ani de zile, se despărțiseră de mai multe ori și iarăși se întîlniseră. De atît de multe ori, încît, acum, își dădeau clar seama că aceasta avea să se întîmple toată viața, pentru că aici sînt

Scanned with OKEN Scanner

legați de realitatea acestei țări pe care o caracterizează un necontenit progres industrial.

Da, înțepăturile își aveau și partea lor de adevăr. Ei știau că în procesul muncii aveau de multe ori să se ciocnească, să poarte discuții în contradictoriu, să fie convinși pe moment că celălalt nu-l înțelege, sau chiar că-i pune bețe-n roate, sau, dimpotrivă, să se-nțeleagă de minune și, pentru cîtva timp, să fie încîntați unul de celălalt. Într-un cuvînt, să trăiască viața de muncă în toată desfășurarea ei dialectică, o viață trepidantă din care ceea ce contează în primul rînd este rodul : noua unitate industrială dată țării.

Și, ca dovadă că erau conștienți de aceasta, ei, bătrîne cunoștințe, după ce mai schimbară cîteva dintre „protocolarele" replici, se priviră cu seriozitate și începură treaba :

— ...Aici va fi instalația de reformare catalitică, acolo se va face hidrofinarea motorinei, dincolo instalația de absorbție și fracționare a gazelor... acestea toate le vom construi în douăzeci de luni... Apoi trecem la etapa a doua și vom construi o distilație atmosferică D.A.V. și o instalație de cocsare...

Și, nu știu cum, dar nu mai era deloc ciudată această adunare în plin cîmp, sub cerul liber. Constructorii versați începuseră să vadă dinaintea ochilor lor viitoarea construcție a marelui complex chimic de la Brazi și se aflau, parcă, în sala ei de ședințe.

„Ciudățenia" maistrului Cojanu

Iar acum, după opt luni, după numai opt luni, dacă spui că în locul cîmpului se află un șantier, spui puțin. Pentru că în locul cîmpului se află construcții industriale gata finisate, așteptînd doar montarea instalațiilor. Dacă îi întrebi pe constructori cînd va fi gata totul, îți vor răspunde cam așa : „Noi trebuie să predăm lucrarea în primul trimestru al anului 1961 ; după toate calculele, ne-am angajat să o predăm chiar cu o lună mai înainte de termenul fixat, iar dacă nu am fi legați de anumite instalații, am putea s-o predăm și mai degrabă".

În două luni de-acum înainte ! Adică în zece luni. Adică în jumătate dintr-un timp și așa foarte scurt.

Scanned with OKEN Scanner

Şi nu e vorba de o construcţie sau două. Pe două sute de hectare din cîmpul acela larg, se ridică astăzi un regiment de rezervoare uriaşe (cinci mii de tone fiecare), un corp de construcţii cu formă ciudată, aducînd cu două imense şiruri de locomotive (bateriile de răcire), un lac de formă geometrică pardosit cu mari dale şi site ale gurilor de absorbţie (bazinul de decantare), o puternică platformă şi-un schelet uriaş de beton care domină tot centrul şantierului (lăcaşul instalaţiei de reformare a benzinei) şi-o foarte interesantă îmbinare de construcţii metalice şi materiale clasice, o încurcătură de etaje, baterii, ţevărie, conducte, rezervoare, turnuri, ca o macrocosmică întruchipare a unui aparat de radio cu lămpile, rezistenţele şi cordoanele sale de legătură, instalaţia de fracţionare a gazelor fabricată pentru prima dată în întregime în ţara noastră. Într-un cuvînt, noul combinat este una din marile cetăţi ale industriei petroliere şi chimice româneşti, unde, pe lîngă rafinăriile existente, vor funcţiona instalaţii de prelucrare superioară a benzinei şi de obţinere a materiilor prime pentru industria petrochimică. Mai devreme decît într-un an, se va realiza aici zilnic o producţie marfă în valoare de trei milioane trei sute de mii de lei.

De toate acestea se leagă povestea brigăzii lui Gheorghe Răducanu.

Gheorghe Răducanu era un sudor bun. Cunoştea toate secretele meseriei. O lucrare făcută de el (şi în construcţiile petrolifere sudarea ţevăriei este una din cele mai importante lucrări) o garantau maiştrii şi şefii lui de echipă fără nici o îndoială.

Băiatul acesta blond, uscăţiv, scump la vorbă, sigur pe ceea ce făcea şi pe ceea ce spunea, inspira încredere.

Pe şantierul blocului de ulei de la Teleajen el făcea parte din echipa unuia, pe nume Văduva. Echipa nu lucra rău, dar nici bine. Lucra aşa cum apucaseră dintotdeauna să lucreze sudorii şi lăcătuşii. Luau porţiunea respectivă de coloană, o montau, o sudau şi aşteptau să fie trimişi într-altă parte.

Scanned with OKEN Scanner

Dar într-o zi Răducanu s-a apropiat de maistru și de șeful de echipă în vreme ce aceia citeau desenul tehnic al proiectului lucrării.

— Te pricepi ? l-a întrebat maistrul făcîndu-i loc.

— Da de unde ? Cum să se priceapă ? a răspuns în locul lui Văduva. Cum să se priceapă ? Nu vezi că de abia eu mă descurc ?

— Și dacă nu mă pricep, nu se poate învăța ? a întrebat Răducanu.

— Ba da, numai să vrei, i-a spus meșterul Mărgăritaru.

La care Văduva a rîs :

— Fii, mă, serios ! Ce-ți trebuie asta ? Nu cîștigi bani destul de frumoși cu aparatul tău de sudat ?

Răducanu nu l-a luat în seamă și la „turnul de amestec“ a lucrat după schemă citind desenul tehnic.

Maistrul Mihai Cojanu, în ciuda celor patruzeci și cinci de ani ai săi, în ciuda cîtorva fire albe ce-i argintesc pe tîmple, are o față bucălată și niște ochi blînzi ca de copil. Cînd îl auzi vorbind, cînd îi asculți pasiunea și entuziasmul din glas, zici că e un tînăr. Și numai cînd stai de vorbă cu el, numai cînd îți dai seama că și expresia blîndă a ochilor și veșnicul său neastîmpăr se îmbină cu priceperea căpătată în treizeci de ani de muncă, îi dai adevărata vîrstă.

Maistrul Cojanu este într-o veșnică căutare. Cînd se apropie de un om, privirile lui nu mai au blîndețea caracteristică. Ele devin cercetătoare, iscoditoare. „Am un defect, spune maistrul rîzînd ; cînd văd un om lucrînd în echipele pe care le conduc, întotdeauna mă întreb cam ce-aș putea face din el : șef de echipă, brigadier, meșter chiar. Da, da, pe cuvînt că e un defect ; nu reușesc să văd oamenii așa cum sînt“.

Cu acest defect, din anul 1949, de cînd lucrează în întreprindere, Cojanu a ridicat pe lîngă sutele de oameni pe care i-a calificat, vreo patruzeci de șefi de echipă și vreo optsprezece maiștri. Asta, numai el. Cîți or mai fi ridicat la rîndul lor aceștia, nu se poate calcula decît cu greu.

Scanned with OKEN Scanner

Și astfel, în luna ianuarie a anului acestuia, maistrul Cojanu l-a „mirosit“ pe Răducanu care, nou venit pe șantierul de la Brazi, lucra într-o echipă de cazangii.

L-a descoperit în timpul pauzei de prînz citind schițele lucrării.

I-a dat patru oameni pe mînă și a format o echipă. Se temea puțin Răducanu de răspundere, dar sprijinul maistrului l-a făcut din ce în ce mai încrezător.

Într-o zi, și-a luat inima-n dinți :

— Maistre, știi, nu mai avem nevoie de mecanicii de pe grupurile electrogene (fiecare sudor avea ca ajutor un mecanic pentru grupul electrogen). Știi, am învățat noi să le punem în funcțiune și să le îngrijim.

Ochii de copil ai maistrului s-au umplut de bucurie ; l-a luat, l-a îmbrățișat :

— Iartă-mă, Răducane, că sînt egoist. Te îmbrățișez pentru că-mi dai încredere-n mine și-n alegerile pe care le fac. Bun, am să spun mecanicului șef să-și ia înapoi băieții.

— Ba să nu-i ia, meștere !

— Cum să nu-i ia ? Meșterul nu mai pricepea nimic.

— Foarte bine, pentru că și pe ei am început să-i învăț sudorie așa că echipa s-a mărit la opt. Dă-ne de lucru ca pentru opt. Vrem să devenim brigadă U.T.M.

De emoție, meșterul nici nu mai știu ce să spună. Ăsta îl întrecea pe el !

De la o vreme, meșterul Cojanu nu mai dă prin partea asta a șantierului decît cînd îi e dor de băieți. Încolo, pasiunea lui de răscolire în sufletul oamenilor pentru a le descoperi calitățile viitoare și-o practică prin alte echipe. Aici știe că are un „concurent“ în Răducanu care, numai la cîteva luni după ce-a fost făcut șef de echipă, și-a cinstit primirea lui în rîndurile membrilor de partid, „lansînd“ un nou șef de echipă — Anton Popescu, băiat care a lucrat pînă acum cu el.

Și ceilalți doi, dintre primii care au lucrat în echipă, se pregătesc acuma să devină șefi ; iar meșterul, grijuliu, i-a mai adus în grijă cinci inși de la școala de calificare.

Scanned with OKEN Scanner

Cu băieţii ăştia de la şcoala de calificare (patru zile pe săptămînă lucrează în echipă, două, învaţă teoretic) şi meşterul Cojanu şi Răducanu au avut destul de furcă. Se duceau după materiale şi cam zăboveau cîte o oră şi mai bine.

Pe unul dintre ei l-au pus în discuţia brigăzii. A fost pedepsit dîndu-i-se să desfacă un nod de îmbinare stricat, pe unde curgea motorina şi era multă murdărie.

Peste vreo cîteva ore, cînd s-a dus să-l vadă ce-a făcut, Răducanu a rămas uimit : băiatul nu era murdar nici măcar pe vîrful degetelor.

— Ce-i, Barbule, nu te-ai apucat încă de treabă ?

— Ba da, sînt pe terminate.

Şi Anghel Barbu îi arătă alături capacele înlocuite.

— Păi cum ?

Nu mai pricepea nimic. Pînă cînd văzu în mîna băiatului o ciudată sculă formată dintr-un cleşte, o tijă şi nişte chei.

— Cine ţi-a dat asta ?

— Nimeni, eu am făcut-o.

— Cum ?

— Păi ce, eram prost să mă murdăresc !

Răducanu a luat ingenioasa sculă, a cîntărit-o în mînă şi i-a spus :

— Deocamdată nu eşti prost să te murdăreşti. Va trebui să nu fii prost şi să nu-ţi risipeşti în vînt calităţile.

Simţea de la o vreme cum îl furnică din ce în ce mai mult neastîmpărul acela de-a iscodi oamenii şi a-şi da seama ce poate face din ei, de care s-a molipsit de la maestrul Cojanu.

Şi, în încheierea acestei istorii, trebuie să spunem că, în momentul cînd s-au terminat toate lucrările la blocul de ulei de la Teleajen, a venit şi Vasile Văduva cu echipa lui să lucreze pe şantierul de la Brazi.

Nu lucrează rău. Nici oamenii nu-s nemulţumiţi în echipa lui. Se cîştigă destul de bine.

Dar cîtă diferenţă de la Văduva la fostul lui lucrător !

În echipă la Văduva, dacă nu vor interveni alţi factori, şi peste zece ani se va lucra la fel. În echipă la Răducanu e o continuă fierbere : oamenii se califică, se formează,

Scanned with OKEN Scanner

se perfecţionează, devin la rîndul lor capabili să conducă alte echipe, să formeze alţi oameni şi astfel ritmul muncii creşte, termenele se scurtează, se construieşte în luni ceea ce altă dată se construia în ani, se pot prevedea planuri din ce în ce mai îndrăzneţe.

— Ei, pe cine „lansăm“ acum, îl întreba zilele trecute în şoaptă, făcîndu-i cu ochiul, maistrul Cojanu pe Răducanu.

Tot în şoaptă, ca un mare secret, şeful de echipă răspunse :

— Pe Barbu.

— Barbu ? Care Barbu ?... Ăla...

— Exact ! Ăla pe care l-am pedepsit să lucreze la nod. Am spus eu că nu ne înşelăm cu el...

Şi cei doi pătimaşi ai iscodirii calităţilor oamenilor se îndepărtează la braţ discutînd ca întotdeauna cu (aceasta este cuvîntul care li se potriveşte) pasiune.

Ce înseamnă „cifră octanică"

Cracare termică înseamnă, pentru vizitatorul profan, injectoare care duduie, termometre care arată temperaturi înalte. Contorsiuni de conducte unde, nevăzute şi neauzite rupturi se produc în moleculele hidrocarburilor. Raporturi care, oricîtă imaginaţie ai avea, şi tot nu poţi să ţi le reprezinţi cam cum se petrec.

Pentru unii oameni însă, schimbarea se reprezintă concret : printr-un anume zgomot sau printr-o anume temperatură, sau în orice caz prin ce se petrece într-un anumit loc din acea drăcească încurcătură de ţevi şi conducte.

Unul dintre aceştia este şi maistrul Ion Bivolaru. Auzul lui are fineţea auzului unui dirijor. Un dirijor care conduce tumultuoasa orchestră a zeci de injectoare sub presiune şi nu-i scapă nici cel mai mic zgomot al celei mai mici picături dinăuntrul uriaşei instalaţii.

Şi totuşi, astăzi, maistrul Bivolaru trăieşte mari emoţii. În auzul său atît de fin, atît de rafinat — am putea spune ca să facem un joc de cuvinte — nu mai are nici un pic de încredere.

Priveşte la omul de lîngă el. Îl vede cu cîtă atenţie recepţionează tot ce i se spune şi, pe măsură ce-l vede

Scanned with OKEN Scanner

mai sigur și mai priceput pe Corghițescu, cel care-i va lua locul, el devine mai îngîndurat.

— De ce, tovarășe Bivolaru ?

— Mai întrebi de ce, răspunde el privindu-te cu seriozitate, păi nu știi că eu fac parte dintre cei „o sută" ?

— Care sută ?

— Cei o sută care am venit din toate rafinăriile din țară ca să lucrăm la noul complex de chimizare a produselor petrolifere. Am venit de acum ca să deprindem instalațiile de la primele piese.

— Și ăsta-i motiv ca să fii îngrijorat ? Ăsta-i motiv de bucurie ! Vei lucra la una din cele mai moderne instalații.

— Da, dar urechea !...

— Ce-i cu urechea ?

Maistrul Bivolaru te privește atent, clatină din cap și dă drumul ofului său :

— Vezi dumneata, omul, dacă este conștiincios și are cap, nu trebuie întotdeauna să se bucure cînd îi vine binele mai repede decît și-a visat el... Omul trebuie să se gîndească : stai, măi frate, dar oare o să fac față ? Sau : ce trebuie să fac ca să fac față ?

Și, în cîteva momente, maistrul îți reamintește succinta istorie a petrolului românesc :

Eram una din principalele țări producătoare de petrol din lume, dar, din totalul produselor exportate, 65% era materie brută, era țițeiul așa cum venea din sondă, vîndut la preț de nimic pentru ca societăți străine să scoată din el zeci de produse și sute de profituri.

Acum am ajuns să avem o industrie prelucrătoare proprie și chiar să exportăm instalații petrolifere. Cu complexul de la Brazi, industria noastră petroliferă se va ridica la cel mai înalt nivel al tehnicii mondiale. Aici se va prelucra benzina pînă i se va da cea mai înaltă cifră octanică. Și, interesant lucru : cu cît se va obține o benzină de calitate mai bună, cu atît ne vor rămîne, pe lîngă ea, mai multe produse care se vor întrebuința în vertiginoasa evoluată industrie petrochimică. Valoarea unei tone de petrol intrate în angrenajul instalației de reformare catalitică de la Brazi va spori de trei ori și jumătate. Înmulțiți

Scanned with OKEN Scanner

aceasta cu un milion și veți înțelege mai bine ce înseamnă „cifră octanică".

Pe peisajul construcțiilor ce se înalță, maistrul Bivolaru vorbește, și vorbește. Pînă cînd ajunge iară la el :

— Un milion de tone de benzină pe an, îți dai seama ! În lume sînt doar cîteva instalații de o asemenea capacitate. Ei bine, mă întreb eu : Tu, Bivolaru Ion, poți să spui, așa cum spui despre instalație, că în lume vor fi doar puțini specialiști ca tine ? Nu poți.

Și ridică fruntea lui arsă de dogoare :

— Dar o să fac față, chit c-am să stau acum, pe șantier, lîngă montaje, 25 de ore din 24 pînă deprind fiecare piesă, și tot am să fac față noii instalații !...

„Bătrînul"

Acum cîțiva ani, la Cîmpina, se demonta o coloană înaltă de vreo patruzeci de metri, spre a fi transportată la rafinăria nr. 1 din Ploiești. Pentru aceasta, trebuia să fie ridicat lîngă ea unul din stîlpii aceia uriași formați din tronsoane metalice, a căror stabilitate se garantează ancorîndu-i cu cabluri groase.

Șeful echipei de instalatori, un bătrîn cu părul alb, alb, și mustața și mai albă, se tot învîrtea prin împrejurimi.

— Tovarășe Sfetcu, ar trebui să turnăm niște borne din beton de care să ancorăm stîlpul, i-a spus cineva din echipă.

El a dat din cap negînd.

— Nu-i nevoie. Săpați aici, și-aici, și-aici...

Peste o jumătate de oră, din pămînt ieșeau la iveală patru puncte vise pentru ancoraj.

— Le-am făcut acum 25 de ani cînd am montat coloana, explică bătrînul zîmbind în mustață față de nedumerirea celor din echipă.

— Și le-ai mai ținut minte, tovarășe Sfetcu !

El îi privi puțin cîrcotaș :

— Le țin minte și alea pe care le-am făcut acum cincizeci de ani !

Da, mîinile lui Gheorghe Sfetcu au ridicat toate coloanele instalațiilor petrolifere făcute în Valea Prahovei

în ultimii cincizeci de ani, el are șaizeci și nouă, lucrează de cincizeci și cinci de ani, de patruzeci și patru de ani e meșter și de zece ani pensionar.

Dar tocmai de cînd a fost scos la pensie, Gheorghe Sfetcu a început a munci cu și mai multă patimă. Pentru că tocmai în acești ultimi zece ani construcțiile industriei noastre petrolifere și chimice au început a se dezvolta cu adevărat. Pe Gheorghe Sfetcu nu l-a răbdat inima să stea acasă, lîngă cei șapte nepoți. Cu ei își petrece numai duminica. În restul timpului îl găsești pe șantiere. Pe cele mai mari șantiere ale industriei chimice. Acum zece ani a format o echipă de pe care i-a instruit strașnic. Astăzi, toate echipele care montează înaltele coloane pe șantierele industriei socialiste a petrolului sînt cîte o ramificație a acelei prime echipe. Cînd pe un șantier, cînd pe altul, Gheorghe Sfetcu formează mereu alte echipe, alte cadre. Cînd îl vezi, legat cu centura, cum urcă scărițele imenselor coloane, nu-i dai mai mult de patruzeci de ani. Numai cînd apare sus, în vîrful instalației, și razele soarelui strălucesc în părul său argintiu, lumea își dă seama că e „bătrînul".

De cînd lucrează la Brazi, părul bătrînului scînteiază tot mai mult în soare, acolo, sus, în vîrful coloanei.

Îi place să privească de acolo, de sus, tot ansamblul instalațiilor. Ochiul lui de bătrîn specialist nu poate să nu fie încîntat de frumusețea și măreția construcției. „Nu numai că e cea mai mare și cea mai modernă lucrare din cîte am văzut, spune el, dar e și cea mai armonios concepută. La nu prea mari distanțe ai rafinăriile care dau benzina în primul stadiu, aici ai condițiile optime ca să construiești tot felul de industrii prelucrătoare — cauciuc, mase plastice, fibre sintetice, aragaz, materie primă pentru antiger... Și, alături de ea, cea mai mare termocentrală a țării își înalță viitoarea-i siluetă."

Și de pe turela coloanei de absorbție și fracționare a gazelor, adică tocmai din locul unde se va obține o infinitate de produse petrochimice din resturile distilării care altădată se pierdeau, bătrînul comunist Gheorghe Sfetcu privește în jur cum se profilează în negura depărtărilor instalațiile pe care el le-a ridicat pe valea Prahovei, dar și cele care se vor ridica de acum încolo.

Aici se termină sau, mai bine zis, se oprește fără să se termine acest reportaj. Pentru că un reportaj de pe un asemenea șantier nu s-ar putea încheia altfel decît odată cu închiderea șantierului. Iar un reportaj despre asemenea oameni, nici atunci nu s-ar putea încheia, pentru că ei sînt cei care au ridicat industria noastră națională la nivelul de astăzi. Un întreg reportaj despre asemenea oameni ar trebui să se transforme într-o amplă cronică a acestei vremi.

Scanned with OKEN Scanner

BĂRĂGANE, BĂRĂGANE...

BANII ȘI ÎNVĂȚĂTURA

„Banii nu aduc învăţătura, dar învăţătura aduce banii“ spune un proverb pe care cooperatorii din Ceacu l-au verificat prin îndelunga lor experienţă.

„Ehei, cît de proşti eram noi odată, îţi spun ei, ştii, lăsam să treacă banul pe lîngă noi şi nu numai că nu-l prindeam, dar ne şi împotriveam în neştiinţa noastră ; de exemplu, cît ne-a trebuit pînă să ne dăm seama cum ar trebui făcut un plan de culturi !“.

Și Gheorghe Iacob, un bărăgănean înalt cu trăsăturile adîncite de vînturi, cu privirile vesele și mișcările mîinilor calme, povestește :

— De unde aveam să știm noi ce-i ăla plan ? Din ogradă de la noi ?... Dar vezi — știam, nu știam, o gospodărie mare, cu sute de hectare de pămînt, cu sute de atelaje, apoi cu grajduri, cu ferme zootehnice, cu grădinării, orezării, crescătorii de păsări, trebuie ţinută-n frîu de un plan bine făcut, că altfel...

Vezi, dragă tovarășe, numai că ceea ce noi numeam înainte „rod“ acum se cheamă „producţie la hectar“ și în baza acestei producţii la hectar se fac o mulţime de planuri, mult mai importante decît al nostru. Analizîndu-se situaţia în partid, ni s-a arătat că nu era bine planificată producţia de orz, de bumbac și media pe hectar la orez !... Noi nu pricepeam cum devine asta. Doar planurile nu le făcuserăm noi, le făcuseră oamenii pricepuţi de la secţia agricolă ! De ce să ne tragă pe noi la răspundere ? Atunci au venit tovarășii de la partid și ne-au întrebat : dar voi ce-aţi păzit ? Ei v-au făcut un plan, nu trebuiau să vi-l facă nici pe ăla decît în colaborare cu voi, dar chiar dacă

l-au făcut, voi l-aţi votat aşa în adunarea generală, fără să-l discutaţi prea mult. Ce să-i faci ? Aşa îl votaserăm. Atunci ne-am dat noi seama că mai bine ca noi nimeni nu poate să ne cunoască nici terenul, nici forţa de muncă. Era drept, aveam nevoie de ajutor, de îndrumare din partea tehnicienilor, dar dacă noi, cei care realizăm apoi acest plan, nu ne vom pricepe să-l facem, atunci degeaba ! Iese ceea ce unii tovarăşi numesc „proastă planificare", dar eu i-aş spune curat : „încurcătură".

Tot interesul era să ne dăm seama noi, cu proprii noştri ochi şi an de an, am înţeles tot mai bine să înseamnă să munceşti şi să produci planificat. De atunci întotdeauna în luna decembrie analizăm fiecare ramură de producţie : cum a mers, ce beneficii a adus, dacă este potrivită pentru gospodăria noastră sau renunţăm la ea. Să vezi comisia noastră cum lucrează : ca albinele !

După cinsprezece-douăzeci de zile socotitorii verifică încă o dată toate datele şi apoi, după ce ne omenim şi noi ca lumea de Anul Nou, în luna ianuarie ne punem iarăşi pe treabă. Datele constatate de comisie sînt luate de consiliul de conducere care, în lumina lor face propunerile de plan pentru anul care a început. Vezi, mai înainte lui ianuarie îi mai zicea şi ghenar ; acuma îi zicem luna planului. În luna asta, pe lîngă datele strînse de comisie, consiliul de conducere adună informaţiile de la staţia meteorologică, indicaţiile organelor superioare, părerile celor mai mulţi colectivişti. Cu ajutorul tuturor acestora se face un proiect de plan. Zic proiect, pentru că datele sînt provizorii. Acest proiect este dat apoi pe mîna noastră, a comuniştilor din gospodărie. Organizaţia de partid face o adunare specială, îl analizează, tovarăşii se-nscriu la cuvînt, discută, cer să se facă anumite modificări şi, în lumina lor, proiectul se schimbă, se îmbunătăţeşte. Vezi dumneata, tovarăşe, el este ca un copil în mîinile noastre, dar aşa cum faţă de un copil ai datoria să te porţi atent, să-i dai cea mai bună îndrumare şi numai aşa eşti mulţumit văzîndu-l cum creşte, aşa şi faţă de el trebuie să avem cea mai mare grijă. El, într-o lună de zile, a fost prelucrat în amănunt, deci a crescut, a ajuns în toată firea şi e mult mai greu să îndrepţi ditamai găliganul de om dacă nu l-ai crescut cum trebuie cînd era mic. Aşa că

Scanned with OKEN Scanner

planul, trecut prin mințile tuturor comuniștilor din gospodărie, vine acum la ultima înfățișare, la adunarea generală a membrilor colectiviști... Ei bine, să nu crezi, tovarășe, că se mai întîmplă ca în adunarea aceea să se citească planul, să se ridice mîinile și el să fie votat. Nu există. Vorba aia : înainte, citirea planului însemna votarea lui ; acuma înseamnă discutarea lui, modificarea lui. Pentru că mai toți vin cu păreri. Și nu cu păreri așa, făcute la repezeală, ci cu păreri gîndite demult, pe care ei s-au pregătit să le spună în ședința asta. Cum îți explici că s-au trezit toți ceacuienii așa, deodată, planificatori, de parcă la mamele lor acasă numai planuri au făcut ?

Trăgînd din țigara pe care o vezi iarăși cînd se termină, dar n-ai observat-o cînd era întreagă, Gheorghe Iacob, secretarul organizației de partid o apucă din nou cu vîrfurile degetelor dezlipind-o de pe buze :

— Planificatori, da, da, dacă scrii despre țărani, așa să le spui !

Fața satului

Ce altceva poate oglindi fața satului decît veniturile pe care le au locuitorii din Ceacu de pe urma muncii lor ? Ce altceva poate fi ea decît imaginea concretă a ceea ce contabilii, prin abstracțiunea cifrelor lor, înșiruie pe tabelele cu veniturile realizate de pe urma diverselor sectoare, pe tabelele de încasări, pe tabelele de avansuri și pe taeblele cu împărțirea veniturilor ? Ce altceva poate ea oglindi decît nivelul de trai la care au ajuns să trăiască oamenii ?... Ce altceva pot dovedi casele spațioase, cu ferestre mari, cu verande largi tencuite și stropite pe deasupra cu bruftuială viu colorată, care dau satului aspectul unui cartier de vile dintr-unul din parcurile marilor orașe ?

Dar să vorbim mai bine despre cei care le-au făcut, despre zidarii satului.

Familia Ciobănescu este o familie de zidari din tată-n fiu. Ei locuiesc în Ceacu de multă vreme și cele mai multe case (cele care se puteau numi case) de neamul lor au fost făcute. Dar în cea mai mare parte a timpului, fami-

lia Ciobănescu ducea viața nomadă a familiilor de zidari, căutînd de lucru prin țară, aciuindu-se pe lîngă vreo construcție mai mare sau mai mică, locuind provizoriu, hrănindu-se provizoriu, trăind provizoriu și retrăgîndu-se ca într-un culcuș cald în satul lor o dată cu prima zăpadă sau cu primul îngheț, atunci cînd mortarul nu mai lega, cînd tencuiala nu mai prindea, iar ei trebuiau să lase mistria să se odihnească pînă-n primăvară.

Mistria se odihnea ; ei mai puțin, pentru că în această perioadă trebuiau să caute de lucru pentru anul viitor. Să se intereseze cam pe unde, prin ce sat are de gînd cineva să construiască ceva, să se tocmească, să se învoiască, să aibă, dacă era cu putință și știință despre locul unde se vor duce mai departe, după ce vor termina lucrul acolo. De rămas în Ceacu, nici pomeneală. Aici, dacă ar fi avut de lucru cîteva săptămîni pe an !

Și nu erau mulți. Erau cu toții trei inși. Tatăl și doi băieți. Al treilea era mic de tot, doi frați de-ai tatălui, tot zidari, plecaseră și se stabiliseră prin alte părți, unde sperau să aibă de lucru ceva mai mult. Primeau doar uneori vești de la ei, atunci cînd aceia găseau vreo lucrare mai mare și-și chemau și neamurile din Ceacu să-i ajute.

Cînd s-a întors în sat, Constantin Ciobănescu nici n-a apucat să se salute cu toată lumea că președintele i-a și spus :

— Bine c-ai venit, Constantine ; zilele astea pornim să construim clădirea pentru uzina electrică.

Și a construit uzina electrică.

În momentul cînd a terminat-o, președintele i-a spus :

— Bine c-ai terminat-o pentru că trebuie să facem un garaj pentru patru autocamioane.

Și a făcut un garaj pentru patru autocamioane.

În momentul cînd a terminat garajul, președintele i-a spus :

— Bine că l-ai terminat pentru că începem niște construcții de grajduri și-un siloz aerian !

Pe acestea nici n-a apucat să le ridice la jumătate că au început a veni oamenii din sat :

Scanned with OKEN Scanner

— Măi Constantine, îi spuneau lui, sau, măi Cristache, bătrînului, cînd terminaţi că vrem să ne ridicăm şi noi un rînd de case ?!!

Şi veneau şi Gheorghe Călinciu, şi Stelică Florea, şi Tudor Arabu şi alţii, şi alţii :

— Ce faceţi, măi fraţilor, cînd veniţi şi la noi că am strîns toate materialele ?

Dar, pe de altă parte, în comună se construieşte căminul de copii, căminul cultural, magazin universal...

Cei trei Ciobăneşti, care plecau aiurea după lucru, au calificat încă şase zidari ; dulgherii gospodăriei fac şi ei construcţii de case, două echipe de cărămidari şi cinci echipe de zidari are brigada de meseriaşi a gospodăriei, şi tot nu se pridideşte cu lucrul.

Cum o să se pridideascâ !?

În sat s-au ridicat peste trei sute de case noi.

Au fost refăcute aproape total peste patru sute.

Sînt oameni care şi-au făcut acum cîţiva ani cîte un rînd de case, iar acum le-au dărîmat făcîndu-şi altele.

Zeci de Ciobăneşti să fie în sat, şi tot n-ar mai prididi.

Cînd era militar la Arad, Constantin Ciobănescu a văzut cum se înfrumuseţau faţadele cu tencuială bruftuită. Acum cele mai multe case din Ceacu aşa sînt făcute.

Şi cînd te gîndeşti că despre Ceacu o comisie de anchetă socială scria în referatul ce se găseşte în arhiva fostei primării, că este un sat îmbătrînit înainte de vreme, cu oameni vlăguiţi, fără viitor. Lumina soarelui se răspîndea prin ogrăzi amestecînd pomii cu casele piperniciţe dintre ei.

Lumina strălucitoare, obositoare, tulburătoare, lumina albă de diamant pe care o revarsă soarele Bărăganului sub cupola perfectă a cerului de 180 de grade are acum pe ce se opri.

Satul acesta, pe care, ca oriunde în Bărăgan, n-ai cum să-l observi şi n-ai de unde să-l vezi în perspectivă, satul acesta aciuat undeva în palma stepei printre salcîmii nepretenţioşi, cu lemn tare şi strîmb care, cînd moare, nu se mişcă decît cîţiva paşi, de la pîlcul de copaci în cumpenele fîntînilor, satul acesta în care nici un străin nu va înţelege cum de localnicii se orientează spunînd „la deal“

Scanned with OKEN Scanner

și „la vale“ pe o întindere unde totul ți se pare drept ca-n palmă, ar uimi pe oricine l-a cunoscut înainte.

Înainte vreme, dacă ai fi vrut să baţi la poarta unui om înstărit, nu aveai nevoie să adresezi nimănui vreo întrebare. Vedeai răsărind dintre cocioabele ţăranilor casele mai arătoase. Ei bine, un asemenea mod de orientare astăzi nu te ajută deloc în Ceacu. N-ai cum să te descurci printre mai bine de şapte sute de case.

Uite-le cum stau înşirate pe străzile drepte, cu cert specific urban, şi-ţi vei da seama că aici, anii trecuţi n-a fost nimic altceva decît cîmp gol ; străzile vechi sînt mai cotite, mai înguste, mai închesuite. Dar uite-le şi pe acestea ; au reîntinerit. Tencuiala bruftuită şi colorată, apărută numai de cîţiva ani, de cînd a venit din armată Costică Ciobănescu, a pus stăpînire pe întreaga faţă a satului. Casele se desfată în culoarea vişinie, a frunzei de nuc, a peruzelei. Apăsaţi atîta vreme de cenuşiul mohorît şi prăfos al stepei, oamenii vor culori vii. Şi meşteriile îmbină, şi verandele caselor se ascund în umbra plăcută a acestor culori, deschizînd cîte patru, cinci şi şase arcade ca la un palat brîncovenesc.

La noi „la coada vacii“ !

Gospodarii din Ceacu au şi vaci au şi albine. Cu toate astea, dacă vor ajunge vreodată ca la ei să curgă pe străzi lapte şi miere, aceasta va fi precis datorită laptelui.

În marginea satului, pe un fost cîmp, se întind fermele. Fermele de vaci, fermele de porci, stabulaţiile pentru viţei, ferma de bivoliţe, grajdurile animalelor de muncă, tîrla de oi. Pe malul Ezerului se află ferma de gîşte şi ferma de găini. Un incubator dă producţii întregi de pui ca o adevărată fabrică, într-o plantaţie se află stupăria, iar pe Ezer pescuieşte brigada piscicolă.

Acestea sînt ramurile anexe din domeniul zootehniei, ramuri care asigură munca permanentă a multora dintre colectivişti, ramuri care asigură o producţie permanentă, deci venituri permanente, deci posibilitatea de a se împărţi colectiviştilor avansuri în bani în fiecare lună.

Să ne oprim la vaci. Creşterea lor n-a avut prea mare tradiţie în satul Ceacu.

Scanned with OKEN Scanner

Dar parcă ai impresia că a existat această tradiție la cea mai mare parte dintre țăranii noștri ?

A existat în unele gospodării cîte o vacă sau, mai bine vis, „vaca". Vaca, de neconceput altfel decît la singular, vaca, neavînd din pricina asta nevoie de nume decît, cel mult spre a o deosebi în depănarea amintirilor de înaintașa ei. Atunci devenea Joiasa sau Sîmbotina neexistînd niciodată solicitare la toate numele zilelor din săptămînă pentru onomastica ei. Boul, mai degrabă. Avînd întotdeauna nevoie de un confrate și colaborator întru ale jugului reclama o oarecare stare civilă, cel puțin după sensurile drumului său în viață : Hăis sau Cea.

Pe cînd ea ? Ea era esențialmente „vaca". Acest animal blînd, cu profilul capului drept, cu fața mai lungă decît fruntea, cu botul umed și mugetul aburind miros de iarbă, cu șolduri osoase și privire melancolică, era vaca. Era vaca, prietena copiilor, care dădea pentru ei cîte o strachină-două de lapte. Era vaca, membru al familiei, care cunoștea nevoile din casă și nu pretindea altă mîncare decît rezerva de iarbă pe care și-o aducea singură în stomac și-o călătorea drămuită apoi pe căile gîtului pentru a rumega între cele douăzeci și patru de măsele, culcată lîngă iesela goală. Era vaca cea cu întrebuințări mixte, de mamifer și cărăuș, care devenea în cele mai multe gospodării un fel de animal universal, bun de fătat viței, de înjugat la plug, de fabricat bălegar pentru lipit case, pus oblojeli, îngrășat pămîntul și încălzit propriu-i grajd, de pus să tragă la car, de tăiat pentru a-ți da carne, seu, piele, coarne pentru piepteni și oase pentru răcitură, de țesălat pentru a face din părul ei mingi destul de elastice și, uneori, chiar de dat lapte. Era vaca, aceea care devenea plural numai cînd se chema cireadă și-o lua prostul satului pentru o dublă de grîu s-o pască toată vara și-o bună parte din toamnă pe izlazul comunal. Era vaca aceea care redevenea singular seara cînd, aducînd pe spinarea ei un roi întreg de muște și țînțari, se oprea în fața porții mugind și implorînd-o să se deschidă. Era vaca, acel bun natural mult deplîns cînd nu-l aveai, dar nebăgat în seamă atunci cînd îl aveai, cu care nu prea erai obișnuit să-ți bați capul sau, vorba aceea, să-i cauți în coarne. O lăsai să crească pe lîngă casă ase-

Scanned with OKEN Scanner

menea cîinilor şi mîţelor, cu singura diferenţă că pe ea o plăteai la început, cînd o luai şi nu dădeai, ca pentru cei din urmă, doar un bănuţ simbolic.

Din pricina asta avem impresia că vaca a existat, dar tradiţia creşterii, a selecţionării ei, nu.

Dar gîndindu-te mai bine, parcă nu-ţi vine să crezi asta. Parcă nu-ţi vine să crezi că n-a exercitat nici o influenţă faţă de ea talentul şi îndemînarea poporului nostru. A acestui popor care a ştiut să-şi creeze şi să-şi adapteze atîtea soiuri de grîu specifice pămîntului pe care îl lucra, atîtea soiuri de pomi şi de viţă de vie specifice solului şi climei de la noi, atîtea soiuri ale porumbului care, cu toate că îşi are baştina peste ocean, cu toate că a fost adus de călătorii cu totul altor neamuri, şi-a găsit aici, mai mult decît oriunde în Europa, patrie şi sens.

Vaca nu s-ar putea spune că n-a prezentat interes şi preocupare pentru poporul nostru. Ea l-a preocupat, i-a dat de gîndit şi de acţionat asupra ei.

Se spune că ultimul exemplar de bour — *bos primigenius* — strămoşul bovinelor de astăzi, a fost ucis în pădurea Lactorova din Polonia în anul 1627. Deci a trăit destul de tîrziu ca să fi putut vedea cum i-a degenerat speţa, cum cel care-i purta numele proclamîndu-se sonor : „Bos taurus primigenius dacicus“ a devenit un animal blînd, supus, iute de picior, rezistent, muncitor şi foarte puţin pretenţios, slugă credincioasă, cu o femelă blîndă şi fără prea mult haz.

Şi priceperea celor care l-au adaptat s-a văzut din plin. Boii româneşti din rasa sură de stepă erau renumiţi în lume ca vite de muncă, harnice şi ca vite de carne.

Era un animal de talie potrivită, cu capul mare, lung şi subţire, cu faţa mult mai lungă decît fruntea, cu profilul capului drept. Numai masculii îl aveau puţin convex şi le creştea pe frunte un smoc de păr. Sînt acei „Boi plăvani în cîte şase“ ce „trag, se opintesc la pluguri“, pe care-i cîntă Alecsandri, sînt acei boi argintii, cu coarne lungi, deschise ca o liră, cu greabăn ridicat, cu trup turtit pe picioare înalte care apar în lumina scînteietoare, orbitor de sînteietoare şi de albă, a pînzelor lui Grigorescu.

Scanned with OKEN Scanner

Se pare deci că ultimii vieţuitori ai înaintaşilor bouri au avut şi motive de a se mîndri cu cei pe care priceperea românului i-a pus în continuarea arborelui lor genealogic. Pentru că, încă înainte de dispariţia lor, la 1560, pe vremea lui Alexandru-vodă Lăpuşneanu, boii moldoveneşti se vindeau în Ardeal negustorilor unguri sau saşi, şi în Polonia, la bîlciurile de la Lemberg şi Sniatyn. Acolo veneau pentru ei negustori ragusani şi veneţieni care-i considerau mai presus decît rasele străine, sau erau cumpăraţi chiar de negustori polonezi şi nemţi care-i duceau apoi pînă în Silezia ori în portul Danzig unde-i urcau pe corăbii engleze.

În arhivele din Veneţia se găseşte, astfel, o scrisoare de negoţ a lui Alexandru Lăpuşneanu, iar, în 1586, un agent englez, Austell, a venit în Moldova special pentru a stabili un negoţ direct. Peste doi ani, pe vremea lui Petru Şchiopul, mai mulţi negustori englezi primeau carte de trecere şi aşezare.

Aceasta era faima boului cu părul sur, foarte puţin nuanţat între alb-murdar şi vînăt-închis. Priceperea românului a făcut din el ce i-a trebuit : un animal bun de jug, destul de iute în comparaţie cu alte rase, puţin pretenţios, bun şi de carne. Soaţa şi, mai puţin consoarta lui, vaca, a păstrat aceleaşi trăsături de animal de muncă, de animal adaptat la o gospodărie nepretenţioasă. Arginţiul trupului, culoarea neagră a botului, a genelor şi a smocului de păr din vîrful cozii au devenit caracteristicile animalului care pretinde hrană puţină şi depune muncă multă.

Spiritul creator al poporului nostru s-a văzut şi în continuare, la adaptarea acestor bovine sure în diverse regiuni. Ele au căpătat diferite caracteristici putîndu-se numi cu precizie varietăţile : transilvăneană, moldovenească, dobrogeană, de munte şi ialomiţeană.

Cooperatorii din Ceacu, asemenea celor mai mulţi din ţara noastră, care au avut posibilitatea să vadă ce venituri mari aduc nişte animale bine şi raţional îngrijite, n-ar mai renunţa la acest mod de creştere a vitelor pentru nimic în lume. S-a redeşteptat în ei toată acea pricepere şi intuiţie a ţăranului român faţă de animal, toate

satisfacţiile de a-l vedea frumos şi spornic, toată încrederea că unui animal, cu cît îi dai mai mult, cu atît îţi dă mai mult.

— De ce să cumpăr o vacă cu o mie cinci sute de lei — spunea vicepreşedintele care pornise prin sate să mai cumpere ceva vite, pentru ca ea să-mi dea pe an un venit de şapte sute de lei şi apoi s-o dau la reformă ? Mai bine cumpăr una de trei mii de lei care-mi dă lapte de patru mii de lei şi se plăteşte ea singură într-un an de zile !

Aceasta este o grijă elementară pentru cele pe care le cumpără ; dar să vezi pentru cele mai multe, pe care le cresc ei, din prăsilă proprie !

Dar întîmplarea de care-şi vor aduce ei cel mai mult aminte va fi tot cea cu viţeii.

...Ah, ce scenă era cînd veneau viţeii la supt ! Cum se întorcea tot grajdul pe dos, cum mai răsunau depărtările de mugete şi de chemări.

Întîi se deschidea o uşă. Cînd auzeau scîrţîitul ei, zeci de urechiuşe şi de boturi umede se săltau în ţarcul viţeilor. Apoi un drăcuşor roşcat sărea pe cine ştie unde, năvălea cu fruntea-n uşa grajdului, în genunchii celui care o deschidea, sărea de două ori pe de lături cu picioarele-n vînt ca o balerină, reajungea cu copitele pe pămînt, ţîşnea printre uşi şi mulgători, printre vagonete, marginile ieslelor şi picioarele vacilor, spulberînd toate paiele şi tot gunoiul. Dacă în loc de unul, erau doi sau trei, îţi închipui ce mai ieşea.

Zbenguiala lui, ropotul scurt al copitelor, era ca o comandă. Atunci o întreagă mişcare începea să se producă, să se adune şi să cuprindă grajdul. Freamătul mocnit, care încorda vacile încă din momentul cînd începea mulsul, se dezlănţuia. Mugetul celei care a simţit mirosul diavolului de viţel răsuna prelung, bucuros, imperativ şi puţin speriat. Pe fundalul răsunetului lui începeau celelalte. Mugete mai groase, mugete mai subţiri, mugete blînde, mugete disperate, mugete pe tonuri grave, mugete pe tonuri patetice. Chemări, răspunsuri, întrebări, căutări şi nelinişti.

Scanned with OKEN Scanner

Picioarele vacilor frămîntau paiele sub ele, lanţurile zornăiau, crupele se loveau înfundat. Încearcă să mai mulgi vreuna întîrziată dacă mai poţi !

Dar asta nu era nimic. La auzul mugetelor, fierberea cea mare începea în ţarcul viţeilor. Cei care, mai timizi, nu avuseseră îndrăzneala primului, deveneau acum de-o sută de ori mai răi şi mai îndrăzneţi decît ei. Zbierau jalnic şi de trei ori mai tare decît vacile, se-nghesuiau cu toţii să iasă şi n-aveau pe unde, se zbăteau, săreau, tremurau, dădeau peste viţelari, încercau să sară ţarcul şi cădeau în spinările altora, se zbăteau, se chinuiau, alergau, se-mpingeau cu frunţile şi cu boturile, că tot ţarcul era ca o mare roşie a spinărilor lor, fremătînd şi zbătîndu-se.

Iar cînd scăpau ! Tii, cînd scăpau ! Ferea din calea lor ! Fereşte coşuri, fereşte uşi, fereşti căldări cu lapte muls, fereşte grajdul, fereşte tot ! Cu capetele-n vînt, cu nările umede căutînd atracţia mirosului matern printre sutele de mirosuri, grăbiţi, nedumeriţi, derutaţi, alergînd, oprindu-se, chemînd, căutînd răspunsul, umpleau cu foiala lor măruntă grajdul, te şi amuzau cu nelămurirea lor prostuţă de dulci animale mînate în neliniştea instinctului, te şi înfuriau pentru toată zarva, toată ameţeala, toată aiureala iscată sub tavanul de scînduri negeluite al grajdului.

Şi grajdul fierbea, şi gemea, şi fremăta, cu o unică fiinţă tulburată de mari spaime şi mari nelinişti.

Pînă cînd, încet, încet, ca după o furtună care a înecat totul, o geană roşcată de lumină liniştită răsărea într-un colţ, acolo unde viţelul apucase sfîrcul şi, trăgînd zdravăn din el, rămăsese încremenit nemaimişcîndu-i-se, sub blăniţa roşie, esofagul.

Încremenirea lui era contaminantă. Grozav de repede, ca-ntr-un miraj, unu, doi, trei, zece, o sută... grupurile se defineau, rămîneau pe loc, se limpezeau. O vacă blîndă, vibrînd de-atîta fericire maternă, şi-un diavol de viţel flămînd.

În grajd mirosea a răsuflare caldă, a lapte, se auzeau cogîlţurile viţeilor pofticioşi şi doar cîte un bot blînd de vacă se mai mişca să-şi mîngîie şi să-şi miroasă odrasla...

Scanned with OKEN Scanner

...Este încîntătoare scena, plină de farmec și de voluptatea vieții. Unui zootehnist, însă, nu poate să-i placă. Ea dovedește slabă organizare, dovedește că nu sînt aplicate metodele cele mai bune, cele mai avansate și cele mai productive.

Inginerul zootehnist Andrei Neagu a venit în gospodărie de abia acum doi ani. Cînd l-au văzut, mărunțel, blînd, sfătos, priceput și muncitor, colectiviștii s-au bucurat, mai ales că sectorul lor zootehnic crescuse și aveau nevoie de un bun cunoscător. Comportarea lui apropiată, modestă, zîmbetul lui sincer și bun, modul lui firesc de-a se apropia de oameni, i-a cîștigat pe toți.

Din momentul în care a venit el, a început o organizare sistematică a sectorului zootehnic. Animalele au fost clasificate, înregistrate, urmărite cu atenție, rațiile de mîncare au fost întocmite ca la carte și priceperea lui îi ajuta mai ales în suplinirea lipsurilor, pentru că nu întotdeauna o gospodărie are toate furajele și toate concentratele de care e nevoie ; atunci trebuie găsite anumite soluții de a combina ceea ce ai în așa fel încît unitățile nutritive să fie aceleași. Inginerul făcea multe lucruri bune : cailor de reformă, în loc să-i vîndă cu preț de nimic, le-a găsit întrebuințare gătindu-i și dîndu-i de mîncare la porci, a introdus mulsoarea direct în vasul cu flotor, așa că omul știe exact ce producție de lapte dă și a instruit oamenii la cursurile zootehnice. Într-un cuvînt, colectiviștii s-au convins în scurtă vreme că realizaseră un salt serios și că producția animală era mult mai bună. Inginerul le pusese treburile la punct, iar de acum înainte n-avea decît să stea și să supravegheze buna desfășurare a lucrurilor.

El însă pesemne că nu gîndea chiar așa și nu considera de loc că a terminat cu transformările.

De exemplu, care om nu dorește o căciuliță de astrahan ? ! Colectiviștii din Ceacu se mîndreau cu faptul că ei aveau oi Karakul și chiar mai vroiau să cumpere. Inginerul însă s-a opus. El le-a demonstrat că Karakulul nu are valoare decît ca miel proaspăt fătat. Crescînd, dă lînă proastă, grosolană, nu e un animal de cultură intensivă. Și i-a sfătuit să cumpere oi cu lîna fină sau semifină.

Scanned with OKEN Scanner

Ei l-au ascultat, dar s-au cam încruntat : cum adică, Karakulul cu care se mîndreau atîta ?

Era lupta pentru mărirea numărului de tineret prin prăsilă proprie. Oamenii de abia aşteptau ca văcuţele sau scrofiţele să împlinească vîrsta şi să intre în călduri. Montate mai repede, însemna mărirea mai degrabă a şeptelului.

Şi deodată, tocmai cînd alegeau unele tinere să le treacă şi pe ele în rîndul celor în toată firea, se trezesc cu blîndul zootehnist venind foarte furios şi cerîndu-le să le lege înapoi, la locurile lor.

Asta nu mai era de suportat :

— Se poate, tovarăşe inginer, tocmai dumneata să ne pui piedici ? Mai multe vaci montate înseamnă mai mulţi viţei, mai mulţi viţei înseamnă mai mult lapte şi mai multă carne ; mai mult lapte şi mai multă carne înseamnă şi îmbogăţirea gospodăriei, şi creşterea numărului nostru de zile-muncă ? ...Se poate, tovarăşe inginer, tocmai dumneata ,care ai venit aici ca să ne ajuţi ?...

— Se poate, răspunse el îndîrjit. Animalele nu au greutatea respectivă. Or să fete nişte pisoi, le degradaţi pentru toată viaţa.

— Lasă, tovarăşe inginer, că le-ngrăşăm pe urmă, în timpul sarcinii, vedem noi cum facem !

El a rămas neînduplecat.

A venit vremea cînd se vindeau purceii de lapte. Aceasta devenise o obişnuinţă în gospodărie. Se încasau şi nişte bani imediat de la nişte animale în care nu se investise altă hrană decît laptele scroafei, se scăpa şi de nişte guri care, în cîteva săptămîni ar fi cerut mîncare, nu glumă.

Se putea ca inginerul să nu se împotrivească şi de data asta ?

— Dar ştii dumneata, tovarăşe inginer, că anul trecut, pe 375 de godaci din ăştia care nu ne-au costat nimic, noi am luat 26 000 de lei ! au spus într-un glas şi şeful fermei de porci şi socotitorul.

— Da ? Atunci să facem o socoteală.

Calm, dar de neschimbat, inginerul cel mititel a pus mîna pe creion :

Scanned with OKEN Scanner

— 375 de purcei, da ?

— Da.

— Ţinuţi şi îngrăşaţi, contractaţi cu statul, ar fi ajuns fiecare la o sută de kilograme, da ?

— Da.

— Deci 37 500 de kilograme, deci 375 000 de lei, da ?

— Da.

— Bine, atunci faceţi socoteala : hrană, cam 120 000 de kilograme de boabe, să zicem că valorează 120 000 lei. Mai puneţi cinci sau zece mii de lei zilele-muncă ale îngrijitorilor şi vedeţi că iese un venit în jurul lui 250 000 lei. Un sfert de milion şi nu un sfert de sută de mii !

Oamenii l-au ascultat, dar cu îndoială. Tot obiceiul era mai tare şi-i făcea să încline. Dacă au căzut de acord, au făcut-o cu inima îndoită.

Dar a venit vara şi, deci, vremea de a se pleca cu porcii în baltă, de a-i lăsa liberi, de a scăpa de guiţatul lor după grăunţe.

La asta inginerul a fost din capul locului împotrivă.

— Bine, tovarăşe inginer, de vîndut nu ne laşi să-i vindem, de dus în baltă iar nu ne laşi, vrei să ne seci toată averea ?

El răspundea calm :

— Ca să faci avere, nu poţi să mergi decît pe calitate şi să ai răbdare.

Te scotea din sărite încăpăţînarea asta a lui, îndîrjirea cu care, după ce se zbătuse să clădească un incubator, refuza ouăle de la găinile gospodăriei fiindcă constatase că aveau o boală oarecare, şi cheltuia banii cooperativei cumpărînd ouă de la IAS. Sau nesocotinţa cu care nu aprecia porcii de Mangaliţa, buni de grăsime, şi se zbătea să dea bani numai pe urechiaţi din aceia de carne, Landrace sau Marele Alb ; sau încăpăţînarea cu care smulgea din planul de culturi al brigăzilor, obligîndu-le să semene furaje cît scria la carte, cînd ei socotiseră că se poate cu mai puţin. Ba, se spunea că-l auzise cineva că avea de gînd să termine şi cu bivoliţele. Auzi : bivoliţele ! Mîndria lor ! Cele care dădeau opt, nouă şi zece unităţi de grăsime la litrul de lapte. El zice că sînt bune numai în condiţiile raselor proaste de vaci. Cînd ai vaci bune, bi-

Scanned with OKEN Scanner

voliţele nu mai dau acelaşi randament, şi-atunci de ce să le mai ţii ? !

Şi cîte şi mai cîte nu se auzea despre zootehnist, şi cui nu i se împotrivise el şi pe cîţi nu-i supărase...

Dar cînd în biroul contabilităţii s-au constatat şi anumite pierderi de pe urma reformelor lui, cînd au scăzut şi zilele-muncă ale oamenilor, atunci privirile urîcioase au început să se îndrepte direct asupra lui, să nu-l mai ocolească sau să se ascundă.

„Ăsta îşi bate joc de munca noastră, spuneau unii. Şi găseau şi explicaţia : Sigur că da, el a venit aici de la Ruşeţu unde este o staţiune experimentală a statului. Acolo statul dă bani să se facă diverse experienţe şi nu interesează dacă rezultatele vin mai devreme sau mai tîrziu. Pe cînd aici, suferă punga noastră de colectivişti. Sigur că da, ăsta-i cu teoria-n cap şi face experienţă pe socoteala noastră !“

Iar el... el era de neschimbat. Spunea deschis că, dacă a venit aici, a venit să facă zootehnie intensivă, să aducă cîştiguri mari, nu cîştiguri mici care să fărîmiţeze sectorul, că oricînd poate spune asta şi-n adunarea generală şi chiar cere să fie chemat în faţa adunării să explice fiecare măsură pe care a luat-o.

Şi-şi vedea mai departe de treabă, ba chiar a oprit pe un membru din conducere să cumpere pentru gospodărie o vacă ce nu i se părea lui a fi de cea mai bună rasă : „Cele pe care le-avem şi care nu sînt de cea mai bună rasă, da, le îngrijim, le facem să evolueze, le creştem ca animale de carne ; dar, să cumpărăm şi altele — nu !“

— Poftim ! pufneau toţi, noi trebuie să mărim şeptelul iar el ne opreşte să cumpărăm o vacă acum cînd sînt atît de căutate !

El devenea mai tăcut, lucra cu mai mult tact, căuta să nu-i supere pe oameni dar tot nu ceda nici o fărîmă dintr-ale lui.

Omul care era cel mai convins şi întrevedea primul rezultatele bune ale muncii inginerului era Gheorghe Peicu, pe atunci secretar al organizaţiei de partid şi vicepreşedintele, răspunzător în special de sectorul zootehnic.

Scanned with OKEN Scanner

— Ce facem, tovarăşe inginer, ţi-ai ridicat oamenii în cap ? !

— Tovarăşe Peicu, asta-i situaţia. Ştiinţa nu admite compromisuri.

— Bine, asta ştiu ; şi nu numai atît, îmi dau seama prea bine că măsurile dumitale sînt bune, dar, cum să-ţi spun, din punctul de vedere al politicii cu oamenii, stăm prost.

— Singura politică bună cu oamenii e să-i faci să cunoască metode noi şi să cîştige bani mulţi, tovarăşe Peicu.

Peicu zîmbea. Îi plăcea îndîrjirea asta a tinerelului. Simţea că-i stofă bună. Şi totuşi...

— Tovarăşe inginer, eu trăiesc cu oamenii ăştia de cînd m-am născut şi duc muncă politică cu ei de cincisprezece ani. Trebuie să vadă practic. Aşa-i ţăranul. Străduieşte-te şi dumneata, fă ceva să vadă şi ei folosul imediat.

— Dacă urmăreşti folosul imediat, înseamnă să fii scump la tărîţe şi ieftin la făină.

— Uite, tovarăşe inginer, noi nu vrem ca dumneata să te compromiţi în faţa oamenilor. Noi o să căutăm pe cît se poate să-i îndemnăm să te asculte, dar ce crezi, ai să găseşti şi dumneata să faci ceva, imediat, ca ei să capete încredere ?

Inginerul se uită la el şi izbucni în rîs :

— Să fac ceva ca ei să capete încredere ? Ha, ha, ha... păi ştii tocmai ce-am în plan acuma ? Să vezi ce strigăte or să se ridice. Vreau să luăm o dată pentru totdeauna viţeii de la vaci. Să ştii, tovarăşe Peicu, măsura o să-i înfurie pe mulţi.

Peicu deveni îngîndurat, morocănos, ca omul căruia nu-i iese ceva la socoteală.

— Tovarăşe inginer, ai grijă să nu ţi-i ridici pe toţi în cap !

Avertizarea suna aspru. Ea îl mîhni rău pe inginer :

— Şi dumneata, tovarăşe Peicu !... Şi-i spuse cu patimă : Mai bine să mă compromit, dar oamenii să-nveţe ceva, să ajungă la anumite concluzii văzînd care este realitatea practică. Şi ce dacă vor fi supăraţi pe mine, şi ce dacă va trebui, poate, să plec de-aici ?... Dacă voi

Scanned with OKEN Scanner

aplica procedeele ştiinţifice, va fi imposibil ca, pînă la urmă, oamenii să nu vadă rezultatele lor bune : iar pentru noi, acesta e interesul, acesta e principalul : să fie convinşi oamenii de avantajele metodelor pe care le aplică, numai aşa pot avea tragere de inimă.

Secretarul de partid dădu din cap : prea era îndîrjit inginerul. Şi inginerul se întristă : parcă nici acest om nu-l mai înţelegea.

A doua zi începu jalea cea mare. Zootehnistul intrase în ferme şi dăduse dispoziţie ca nici un viţel să nu mai sugă la vacă. Să fie hrăniţi cu biberonul sau la căldare.

Primele ceasuri nu s-a simţit nimic. Vacile au fost hrănite, adăpate, au dormit, viţeii se mai jucau cu biberonul sau cu degetul pe care mulgătorii îl băgau în găleată ca să-i facă să soarbă laptele.

Dar după mulsul de seară a început iadul.

Cîteva minute vacile au aşteptat. Cîteva minute au aşteptat şi viţeii.

Apoi au început să se frămînte.

Apoi au început să se neliniştească.

Apoi au început să se cheme.

Iar pe măsură ce se chemau şi vedeau că nu se pot apropia de odrasle şi odraslele de mame, începea plînge-rea cea mare.

Primul sfert de oră, cei care nu ştiau despre ce era vorba, au crezut că se auzeau mugetele normale de dinainte de supt.

Al doilea sfert de oră au bănuit că se-ntîmplase vreo încurcătură în grajduri.

Al treilea sfert de oră au început oamenii a ieşi pe la porţi crezînd c-au năvălit lupii.

Iar după un ceas încheiat a început să alerge aproape tot satul spre grajduri, convins că luaseră foc.

Era un muget şi-un urlet şi-o jale, era un vacarm şi-un clocot şi nişte răgete ! Era un iad !

Vacile se propteau pe picioare, tremurau din tot trupul şi mugeau. Viţeii se zbăteau, săreau şi zbierau. Fiecare muget, fiecare răget, fiecare zbierăt se adresa numai unor anume urechi şi căuta numai un anume răspuns. Şi atunci toate aceste aproape două sute de dialoguri patetice, disperate, se amestecau, se învîltorau, se chinuiau să pă-

Scanned with OKEN Scanner

trundă unele printre altele, să-şi facă drum, să ajungă şi să se întoarcă ; şi, mai rău se încurcau, mai rău se legau, se-nnodau, se-mpleticeau şi deveneau un jalnic cor zguduind cu putere totul : pereţii grajdurilor, stîlpii gardurilor, pînă cînd răbufnea cu putere spre cerul nopţii de stepă revărsîndu-se asupra întregului Bărăgan.

De-atîta jale, începură şi caii să sforăie lîngă iesle, porcii să guiţe, găinile să cotcodăcească, oile să behăie, cîinii să latre, că nimănui din cîţi au fost de faţă nu i-ar mai fi trebuit sector zootehnic toată viaţa lui.

Şi asta a durat trei zile.

După trei zile, vacile n-au mai avut putere de mugit, dar nici lapte n-au mai dat.

Multe dădeau de abia jumătate sau două treimi din cît dădeau înainte. Unele, mai bătrîne, care fătaseră de mai multe ori, înţărcaseră de tot.

Atunci şi mulgătorii, ultimii oameni care mai avuseseră încredere neclintită în cuvîntul inginerului, au început să-l privească înciudaţi. Pluteau în ei două sentimente : şi revolta că-şi bătuse joc de norma lor, şi mila, mila aceea de nedescris care-i cuprindea cînd vedeau sărmanele animale.

Sărmanele animale crescute de ei, îngrijite de ei, obişnuite cu ei. Îi priveau cu atîta jale cum numai nişte vaci pot să privească, şi-i cîştigau total cu faptul că ochii lor nu oglindeau ură, ci nedumerire. Parcă-i întrebau sau se mirau : „Cum, cum tocmai voi aţi putut face asta“ ?...

Iar de viţei, ce să mai vorbim ! Acolo, într-adevăr, numai inimă de piatră să fi avut, să-i vezi cum se chinuiesc şi cum jelesc şi cum slăbesc, ei, cele mai frumoase şi cele mai tandre animale !

— Forţaţi cu mîncare, forţaţi cu mîncare ; cît de multă mîncare ; numai aşa îşi vor reveni !... Mîncare, şi trebuie să-şi revină ! striga inginerul.

Dar oamenii, în loc să-i răspundă, îl priveau cu nişte ochi goi şi disperaţi ca şi ai animalelor.

— Of, mamă, nu mi-a stat mie bine patruzeci de ani plugar, a trebuit acum, la bătrîneţe, să mă fac mulgător ca să văd jalea asta ! spunea Gheorghe Piroşcă, cel mai vechi îngrijitor de vaci din gospodărie.

Scanned with OKEN Scanner

Și inginerul simțea cum nu se va mai putea înțelege nici cu oamenii aceștia.

În asemenea clipe grele, ar fi avut nevoie măcăr de-o mînă de ajutor, măcar de-un cuvînt de încurajare. Pașii îl trăgeau spre oamenii de la care avusese cea mai mare înțelegere, spre organizația de partid, dar gîndul parcă-l oprea pe loc. Îi era rușine. Prea vorbise atunci lui Peicu dur, ca unui om care nu-l înțelegea.

Și rămînea zi și noapte în mijlocul grajdurilor, și nu putea spune altceva decît :

— Forțați cu mîncare, forțați cu mîncare, trebuie să dea.

Gheorghe Piroșcă, pe numele lui adevărat Gheorghe Stan, zis Piroșcă, era cel mai vechi mulgător. Primul din gospodărie. De cînd erau numai unsprezece vaci. Om cu scaun la cap, cu multă pricepere, atent la ceea ce scria în cărți.

Dar așa ceva nu mai putea nici el să priceapă.

Sau, chiar dacă putea să priceapă, pricepea cu mintea, dar cu ochii și inima nu. Și cum să pricepi cînd era atîta jale în grajd, cînd din douăsprezece vaci, cîte avea el în grijă, trei i-au înțărcat, iar altele dădeau cîte un litru sau două la o mulsoare ! Cît despre viței, îi îndemna el cu biberonul de rîdeau muierea și fata și nepoatele de el acasă că s-a prostit la bătrînețe, dar numai ăia mai mici și mai proști puteau fi înșelați. Pe cei mari, degeaba ! Îi încerca și la căldare, băga și degetul înăuntru, așa cum îl învățase inginerul să-i mintă, să creadă că-i sfîrc, dar tot degeaba.

Și atunci se moleșea și el de jale, nu mai știa ce să facă, rămînea cu ochii în gol și, de inimă amară, cînta :

Cobori, doamne, pe pămînt
Să vezi inginerul ce-a făcut
C-a făcut din vacă fiară,
Iar mie inima amară...

Și ce viței frumoși avea tocmai în seria aceea, cît de mari crescuseră și cît de înțelepți se făcuseră ! Mai ales doi, de șase luni, ajunseseră la 170 de kile și erau înțelegători ca niște copii. Seara, pe ascuns, ca un hoț, Piroșcă

Scanned with OKEN Scanner

îi lua și-i ducea să mai sugă cîte puțin. Și dacă ar fi fost prins asupra faptului, el și pregătise un răspuns :

— Sînt om, nu fiară, tovarășe inginer ; zilele-muncă ale mele s-au dus dracului, dar nu mă sili să mi se ducă și omenia !

Inginerul rămînea din ce în ce mai singur, din ce în ce mai izolat. Spre mirarea lui, oamenii îl ascultau și, în linii mari, făceau tot ce spunea el ; chiar mai mult decît s-ar fi așteptat. Dar el simțea că situația nu e bună deloc, simțea acea neîncredere totală, care-l convingea că oricînd ei s-ar putea întoarce la starea veche, care-i arăta că strădania lui nu avusese nici un folos. Pentru că singurul folos într-o asemenea situație este acela de a-l convinge pe om de metoda cea nouă, de metoda cea înaintată, de valabilitatea și folosul ei.

Și se simțea din ce în ce mai nesigur, din ce în ce mai neliniștit.

Într-o seară a bătut la ușa organizației de partid.

Peicu l-a primit calm. L-a înțeles dintr-o privire sau, poate, îl înțelesese de mult.

L-a privit drept și i-a spus :

— Știu, tovarășe inginer ; știm că ți-e greu, tocmai de asta noi, comuniștii, am hotărît să te ajutăm pînă la capăt ; toți membrii de partid s-au angajat să asculte și să îndeplinească îndrumările dumitale și să-i îndemne și pe ceilalți la asta.

Inginerul a făcut ochii mari, apoi s-a încruntat, apoi i-a făcut și mai mari :

Va să zică asta era !

Va să zică de asta oamenii aceia, cu toate că erau morocănoși și închiși, îl ascultau !

Va să zică de asta erau îndeplinite măsurile lui !

Va să zică nu era deloc singur !

Va să zică, partidul...

— Tovarășe Peicu, tovarășe Peicu, eu... eu sînt băiat de la țară, eu, dacă am învățat, am învățat în primul rînd pentru a ridica nivelul de trai și de cunoștințe ale celor de unde am pornit... Tovarășe Peicu...

Atîta putu să spună.

Dar de-a doua zi...

Scanned with OKEN Scanner

De-a doua zi numai el știe cum a început să muncească ! Cu cît avînt !...

Și-ntr-adevăr, îndemnate cu mîncare, vacile au început să-și revină, apoi au început să întreacă ceea ce dădeau pînă atunci, iar acum să-i plătești cu aur pe toți cei ce lucrează la fermă și n-ar mai renunța la această metodă.

Separat de vacă imediat după fătare, vițelul nu mai vine să sugă la ea, iar ea nu-l mai caută cu disperare. După cîteva zile, el chiar dacă vine, ea îl gonește.

Ce se cîștigă astfel ? Îți explică foarte bucuros și foarte convins orice mulgător, dar mai ales nea Piroșcă :

— ...În primul rînd vaca se obișnuiește numai cu mine și lasă tot laptele, fără să mai rețină pentru vițel. Apoi, imediat după muls, se culcă și rumegă în loc să se zbată, să aștepte vițelul, să piardă timp. În al treilea rînd, cele cîteva kilograme de lapte pe care eu i le lăsam pentru el, acum le mulg și mi se pun la socoteală. În al patrulea rînd, vițelul sugea la urmă, deci sugea laptele cel mai gras, ori el nu are nevoie de lapte gras ci are nevoie de lapte cu albumină. Laptele cu albumină e la început. Eram înșelat și eu, și el. El lua mai puține unități nutritive, eu scoteam mai puțin procent de grăsime. Acum vaca de abia așteaptă să fie mulsă, nu are altă treabă decît să mănînce și să facă lapte. Producția e mai mare. Hrăniți la căldare, vițeii mănîncă rații fixe ; din uger, ce știam eu cît sugeau ?... Se îngrașă și cresc în greutate mult mai repede !...

Și e atît de convins, încît crezi că niciodată n-a făcut altfel.

Cînd trece spre casă, Gheorghe Piroșcă are drum pe lîngă moară. Acolo vin căruțe din tot Bărăganul. El îi întreabă pe fiecare cum merge cu gospodăria, ce venit are, ce valoare la normă, cîți bani și cîte produse.

Iar cînd îi aude pe cîte unii spunînd că produse au luat, dar bani mai puțin, răspunde convins :

— Bine-nțeles că n-aveți sector zootehnic ; sau dacă-l aveți, nu-i bine organizat. Sectorul zootehnic cu mijloace moderne, asta aduce banii, măi frate, să știi de la mine !...

Scanned with OKEN Scanner

Era o după-amiază liniştită, în grajd plutea mirosul de pîine coaptă, de bere amăruie, de castraveţi acriţi, a porumbului-siloz, şi aburul cald de la răsuflările vacilor. Lumina soarelui plecat peste amiază pătrundea prin ferestre şi strălucea în paiele proaspete. Nu se-auzea decît ronţăitul monoton al vacilor şi rareori, cine ştie cum, zornăitul cîte unui lanţ.

Piroşcă era singur. Rămăsese de serviciu. Mîncase şi el mîncarea din desagă, iar acum se pregătea să mai deretice prin grajd. Cînd un scîrţîit uşor se auzi, apoi un muget moale. Şi-n uşă apăru capul lui Balcan, unul dintre cei doi viţei, cei mai dragi ai lui Piroşcă. Cuminte şi ascultător.

Ca dovadă că imediat cum îl văzu, veni la el şi începu să se gudure aproape ca un cîine.

Inima mulgătorului se topise de tot. Va să zică Balcan nu-l uitase. Va să zică Balcan, scăpînd prin curte, îi simţise mirosul şi venise la el. Măai Balcan, măi !...

Şi trecuseră vreo două luni de cînd, nemaidîndu-le să sugă, viţeii nu mai aveau de-a face cu mulgătorii ci numai cu viţelarii.

Piroşcă îl luă, îl mîngîie, îi mulţumi că nu l-a uitat, îi sărută botul şi nu mai ştiu ce să facă de bucurie.

Se gîndi să-l trateze cu ceva cu totul neobişnuit pe musafir, cu ceva care i-ar fi făcut o mare bucurie. Se uită în jur : linişte, soare scînteind în paie, miros de siloz, ronţăit lent de vaci şi altceva nimic. Nimic şi nimeni...

Ce-ar fi !...

Aşa, măcar o dată, ca amintire, de hatîrul lui Balcan !

Mulgătorul îşi şi închipuia cît de bucuros va fi viţelul cînd va simţi din nou gustul suptului de la vacă. Asta trataţie, da ; nu-l va uita niciodată !

Îl trase după el, se apropiară de maică-sa, dar parcă ceva se întîmplă în toată firea mulgătorului :

— Adică să calc eu regulile ştiinţei pentru tine, măi Balcan ? Adică să trădez eu nişte învăţăminte în care cred şi care ne-au adus atîta folos ? A ?

Viţelul îl privea cam nedumerit, ca şi cum i-ar fi spus : „Dar nu ţi-am pretins eu, nene, aşa ceva !“

Şi deodată Gheorghe Piroşcă luă o căldare, turnă în ea nişte lapte şi, apropiindu-se de viţel, băgă înăuntru

Scanned with OKEN Scanner

degetul ca atunci cînd vroia să-l amăgească imitînd sfîrcul ugerului.

Iar Balcan îşi afundă botul lui catifelat, şi-ncepu să soarbă, şi să soarbă, şi să soarbă...

— Sigur că da, spunea Piroşcă bucuros, gîdilîndu-l cu degetul, respectăm şi regulamentul şi, în definitiv, tu ai venit la mine în vizită, nu la mă-ta !

În încheierea acestei istorioare şi a acestui capitol, vrem să mai spunem un lucru :

De unde credeţi că-l cheamă pe viţel Balcan ?

De la obiceiul pe care l-au luat colectiviştii de a da în fiecare an viţeilor care se nasc numele care încep cu o literă din alfabet. Într-un an cu A, într-al doilea cu B, într-al treilea cu C...

Au ajuns, aceste vaci, pentru numele cărora, altădată nu întrebuinţam nici măcar numele tuturor zilelor din săptămînă, să capete într-un an toată puzderia de nume care încep cu o literă.

Sute şi mii de nume se pot da, pornind de la o iniţială.

Dar ele se pot da numai atunci cînd o ţară începe să aibă un şeptel vast, bine organizat, care se dezvoltă ştiinţific.

REPORTAJ DESPRE UN REPORTAJ

Aceasta este relatarea exactă a unui drum făcut de un reporter. Autorul nu a făcut altceva decît să noteze cele întîlnite şi întîmplate, exact ca-ntr-un jurnal de însemnări. Nu s-a interesat de nici o problemă în mod special, şi nici nu a urmărit vreun subiect. A mers pur şi simplu în căutarea omului de care avea nevoie pentru reportajul său. La sfîrşitul drumului, însă, a considerat că reportajul ca atare nu mai avea rost să fie scris şi că acolo unde considerase el că trebuia să fie abia începutul documentării sale, putea fi tot atît de bine şi sfîrşitul.

Iată cum stau lucrurile :

Printre comentariile patriotarde, ştirile despre căsătoriile din lumea bună a judeţului şi notele de şantaj, cum cuprindeau mai toate ziarele de provincie scoase de gazetăraşi obscuri în perioada dintre cele două războaie mon-

Scanned with OKEN Scanner

diale, „Glasul Bărăganului“, fițuică ce apărea la Călărași, relata în numărul său din 15 aprilie 1937 un fapt zguduitor : La Udrea Frățilă, pe atunci primarul comunei Traianu, a venit o țărancă disperată spunîndu-i că, nemaiavînd de multă vreme de ale gurii, copiii ei au început să mănînce lutul din vatră. Primarul a făcut o colectă printre oamenii „buni la inimă“ și i-a dat aceleia două-trei duble de grăunțe. Ziarul îl lăuda, recomanda extinderea inițiativei lui de compasiune față de situația mizeră a țăranului român și nu mai pomenea nimic ; nici despre numele acelei familii, nici despre soarta ei după ce a terminat cele două-trei duble de milostenie.

Reporterul a fost tentat să vadă ce face acum acea familie, cum a ajuns ea să trăiască în Cooperativa Agricolă din comuna Traianu. Nimic mai simplu și mai grăitor în privința unei teme „grase“ de reportaj.

Intervenea doar o foarte mică piedică ; nu se știa numele familiei. Dar nimeni nu se gîndea că această piedică ar putea fi luată-n serios, și iată-ne astfel în Traianu.

Satul e mare. Sat de Bărăgan, întins la umbra salcîmilor. Peste o mie de familii. Veniți cu toții pe la 1895, la cîmpie, la pîine, din satele sterpe de munte. Veniți în speranța pîinii și hrăniți cu lutul din vetre. Izvoarele-s inexistente, apa de stepă — sălcie. Acolo unde oamenii au aflat vreo pînză de apă mai curată, au fost atît de nesățioși, încît au trîntit zece, douăsprezece fîntîni în șir. Barămi apă să aibă ca lumea. Acum, sub cerul drept și limpede de Bărăgan, cumpenele se-nșiră una lîngă alta ca niște imense păsări catalige odihnind într-un picior pe cîmpul negru. Prăjinile lor, asemenea unor nesfîrșite gîturi desenate cu tuș pe albastrul amiezii se ridică în dezordine, cînd mai drepte, cînd mai îndoite, după cum le-a fost lemnul. Uneori, cîte una se apleacă și atunci îi vezi bolovanul care ține loc de tîrtiță. Altfel, stau nemișcate într-o încremenită odihnă a unor obosite păsări călătoare. Cu liniștea lui incomensurabilă, Bărăganul le respectă popasul.

E frumos piesajul, președintele Cooperativei, însă, mi-a vorbit de apa freatică pe care ei o captează și o scot la suprafață cu mijloace mecanizate. Fîntînile din marginea satului au rămas doar pentru cărămidării. Acest om zdra-

Scanned with OKEN Scanner

văn, „președintele de 129 kilograme“ cum îl numesc colectiviștii rostind „kilograme“ așa cum ar rosti „carate“ — are mîini încă muncite, de țăran, și exprimare de intelectual. Îți vorbește ca un profesor despre modul științific în care au calculat ei că aici în plină stepă, la distanță apreciabilă de orice fir de apă, se poate face grădinărit, dar se-apropie cu curiozitatea flăcăului de țară de orice motor întîlnit, rămășiță a visurilor lui din copilărie de a se face mecanic.

Toți oamenii din sat spun că de mic președintele lor era foarte priceput și la mecanică și la dulgherie, dar nu a avut posibilitatea să învețe. Acum, priceperea lui are posibilități largi de desfășurare. Planurile lui de productivizare a anumitor sectoare ale gospodăriei au dat rezultate excelente. Noaptea, fereastra lui, luminată pînă tîrziu îi trădează truda și lectura și, uneori, pasiunea de a cînta la vioară.

Cu toate acestea nu ne poate da un răspuns precis. Au fost atît de mulți oameni săraci în sat încît e greu să te gîndești la cineva anume.

Mergem la nea Gheorghe Zăinescu, fierarul cooperativei. Cine știe, poate c-o fi el. A fost unul dintre oamenii cei mai săraci din sat și cu cei mai mulți copii — cincisprezece.

Nu. Nu e el. Nea Gheorghe Zăinescu ține minte foarte bine anii aceia de sărăcie lucie și de foamete. Își amintește de vremea cînd, din primăvară pînă-n toamnă, îți făceai un bordei pe moșia boierului și stăteai acolo, cu femeie și plozi muncindu-i aceluia pămîntul pentru rușfet, adică trei părți lui și una ție. Dar ca cineva să-și fi făcut pomană cu el nu-și amintește. Își amintește de-un primar Udrea Frățilă, care era ceva mai cumsecade, dar acela nu mai e în sat ca să ne spună cu cine și-a făcut pomană.

Poate ar mai sta să-și amintească și de altele nea Gheorghe Zăinescu dar nu-i e acum mintea la ce-l întrebăm noi. Astă noapte a dat primul strigăt cel de al 28-lea membru al familiei lui și el se grăbește spre Casa de naștere să vadă ce-i cu fiică-sa lehuza.

Îl însoțim, că doar un eveniment atît de fericit trebuie consemnat.

Scanned with OKEN Scanner

Bătrînul e emoţionat. „Uite, nu ştiu de ce — zice — dar la ăştia, adică la nepoţi, care se nasc cu doctorii lîngă ei, la Casa de naşteri, în salon special, mi-e teamă. La ai mei, care se năşteau undeva pe cîmpul boierului nu-mi era nici o teamă". Priveşte cu ochii lui luminoşi care dau o auroră fericită feţii slăbuţe. Şi, înclinat spre filozofare în faţa naşterii celui de al 26-lea urmaş, precizează : „Zău, nu-mi era nici o teamă. Dacă nu trăia însemna că nu voia să vină în lumea aia nevoiaşă... Dar acuma, zău că mă tem pînă cînd îi văd zdraveni în braţele mele. Viaţa asta e păcat dacă n-o trăieşti. Uite, cei cinci mai mari ai mei pe care i-am însurat, şi-au făcut fiecare cîte-o casă nouă... Eu am 1032 de zile de muncă... Poftiţi, aici ne e Casa de naşteri. Avem doi doctori, iar dacă e cazul mai grav dai un telefon şi acuşi vine al treilea cu Salvarea...

Dar noi nu mai zăbovim, îi urăm noului născut viaţă lungă şi mergem mai departe în căutarea alor noştri.

Pe cine să mai întrebăm ?...

Hai la cel mai bătrîn om din sat.

Moş Anghel are 86 de ani. Ne ascultă cu atenţie şi aprobă : „Aşa-i nepoate, aşa-i nepoate".

— Matale eşti cel mai bătrîn om din sat ?

— Aşa-i nepoate.

— Ai apucat destul vremurile dinainte.

— Aşa-i nepoate.

— Era sărăcie mare în Traianu ?

— Aşa-i nepoate.

— Atunci desigur că-ţi aminteşti şi de femeia căreia, de foame, copiii i-au mîncat lutul din vatră.

— Asta... nu-i aşa nepoate.

— Cum nu-i aşa ?

— N-am cum să-mi amintesc de-o femeie anume. Femeie ca asta şi copii ca ăştia au fost nenumăraţi în sat.

— Spune-ne cîteva.

Moşu se înfurie :

— Cîteva ? !... Îţi spun o sută, începînd cu baba mea. Ce, crezi că atunci era ca acum, să-mi dea mie gospodăria

Scanned with OKEN Scanner

pensie cu toate că, fiind bătrîn, n-am lucrat nici măcar o zi pe pămîntul ei ? ! A ? !

Plecăm, ce să mai zicem !

Ne dăm seama de un lucru : discuţii ca astea poţi avea cu oricare cetăţean din comună. E clar, doar, că ieri a fost mizerie iar astăzi belşugul creşte. Pe noi însă ne interesează aceea familie anume, şi uite că de ea nu dăm...

Şi unde să dai de ea în satul ăsta mare ? În satul ăsta mare şi întins pe palma stepei plate, în satul ăsta care, numai case noi are peste 600.

Intrăm în magazinul sătesc — un adevărat magazin universal cu arcade largi şi vitrine elegante. Îi întrebăm pe cei de acolo, nu ştiu. Nici vînzătorii, nici cumpărătorii. Poate că nici nu vor să ştie. Ei au preocupările lor : încearcă biciclete, întreabă dacă vînzătorul a mai comandat ceva exemplare din „Bătălie în marş", cumpără veselă sau soluţie de lipit cauciucurile sau lămpi de radio, stau în dilemă dacă să-şi ia pentru rochie tafta sau relon. De noi şi de întrebarea noastră nu-i pasă nimănui. Bine că vine cineva cu o idee bună : să mergem la grădinărie. În brigada legumicolă lucrează zeci de femei. Poate aflăm pe acolo ceva.

Cel cu ideea este Ion Răducanu mecanicul pompelor de la grădinărie. Şi după ce se prezintă, ţine să adauge :

— Vi se pare foarte normal, că eu sînt mecanicul pompelor de la grădinărie ?

— Normal, de ce să nu ni se pară normal ?

— Sigur că da, normal !... Şi oamenilor noştri li se pare tot normal, să vină şi să ia pentru ziua muncă roşii şi varză, vinete şi ardei graşi. Dar pînă acum patru ani, 50 de kilometri jurîmprejur nu vedeai o ciuşcă !... Şi noi am făcut. Am captat apă freatică şi am făcut.Ia uite ce mîndreţe de grădinărie ! Sîntem grădinari în mijlocul stepei... Ia uite codanele ce rumene sînt de cînd mănîncă roşii...

Sînt rumene codanele, sînt rumene şi nevestele, dar nu ştiu nimic din ceea ce ne interesează pe noi. Totuşi, de un capăt de fir tot dăm : satul în care a plecat Udrea Frăţilă se cheamă Bumbăcari...

Scanned with OKEN Scanner

Udrea Frăţilă e paznic de cîmp. Se află călare pe calul său, undeva pe la hotarele acestor lanuri de pămînt care cuprind întinsul şi înaltul.

Porumb straşnic anul ăsta, porumb lucrat mecanic. 8.000 de kilograme ştiuleţi la hectar. Călăreţului, abia dacă îi vezi pălăria de-asupra mării de panicule.

Mai ales cînd e mărunt şi cu ochi vicleni.

— Îţi aminteşti, moş Udrea, de-o femeie de care te-ai milostivit, aşa şi aşa şi aşa...

Bătrînul face ochii mici. Priveşte prin nesfîrşitul porumbului al cărei peisaj aminteşte de stepa nedesţelenită de odinioară, urmăreşte un şir de nori subţiri ca nişte cocori argintii cu cerul luminos şi transparent şi spune scurt :

— Ai lui Marin Coşaru.

— Şi, mai trăiesc ?

— Unii da. Avea o fată în sat la Traianu.

Deasupra Bărăganului vibrează mărunt culorile înserării. Porumbiştile încep să pară ruginii, satele lunecă în urmă, iar noi gonim şi gonim şi gonim. Trecem pe lîngă splendide culturi, pe lîngă gospodării milionare, cămine culturale moderne şi elegante, vii, aici în miezul Bărăganului, grădinării, magazine spaţioase, parcuri sportive pentru tinerii colectivişti, cinematografe, uliţe întregi de case noi, dar noi gonim şi gonim parcă am vrea să nu scăpăm acel capăt de fir.

Oprim în faţa unei case noi. Trei copii dolofani mănîncă lapte cu calciu griş. În cinci minute ştim totul : mama a murit în anul următor. Peste încă vreo cîţiva ani, la o altă foamete, tatăl s-a umflat de cîtă iarbă mîncase, şi a murit şi el. Copiii s-au răspîndit. Numai ea, Stana, a rămas aici în sat, slugă. S-a măritat cu un argat. Apoi au intrat amîndoi în gospodărie. Acum îşi termină casa nouă în cele două vetre ale căreia clocoteşte mîncare bună şi zemoasă. Un frate a murit, o soră, tot ca şi ea, a ajuns bine. E muncitoare într-o fabrică.

Femeia puţintică la trup, cu ochii adînci şi trăsături subţiri, desenate în peniţă, rămîne liniştită ridicînd spre amintiri sprîncenele sale drepte, alungite ca nişte aripi de rîndunică. Vasăzică asta era tot. Vasăzică după asta alergasem atîta. Ca să aflăm o viaţă nici mai interesantă,

Scanned with OKEN Scanner

nici mai puţin interesantă decît a tuturor celorlalţi cu care stătusem de vorbă.

Şi-ntr-adevăr, cu ce se putea deosebi viaţa ei faţă de a celorlalţi oameni din sat ?... Cu nimic. Ea a urmat un drum clar şi simplu : de la mizerie la bunăstare. Ce lucru mai obişnuit, ce situaţie mai uşor de întîlnit în ţara noastră ?

Pentru că n-a găsit vreun fapt mai spectaculos, reporterul a regretat o clipă. Apoi, pentru o veşnicie, a devenit fericit ; da, faptul că şi viaţa acestei femei e la fel ca a tuturor celorlalţi şi se înscrie între aceleaşi coordonate — ieri mizerie, azi bunăstare, mai mult, faptul că viaţa nici unui om de la noi nu poate scăpa acestor coordonate, iată ce-ţi scoate la iveală orice drum, oriunde l-ai face, în Bărăgan, în Carpaţi, în Lunca Siretului sau a Mureşului, pe Valea Carasu.

NOROIUL

Scriu despre Cobadin de treizeci de ani, de pe vremea cînd tocmai se arunca sămînţa unei noi virtuţi a satului românesc şi a agriculturii noastre, şi-mi este atît de drag tocmai datorită faptului că primul meu reportaj de anvergură (ce înseamnă să fii reporter la şaptesprezece ani !) vorbea despre modul cum, la Cobadin, prindea viaţă Hotărîrea Comitetului Central din 3—5 martie 1949 privind era nouă în care intra agricultura românească.

Scriu despre Cobadin, despre pămîntul lui sănătos aflat pe cîmpia care se întinde între Trofeul lui Traian şi Valul lui Traian, încă de pe vremea cînd Calendele lui Marte prin care strămoşii noştri celebrau noul an care venea odată cu primăvara deasupra ogoarelor, aduceau spre germinaţie în pămîntul ţăranului român, principiile noi, ale agriculturii socialiste. Şi alături aceste rînduri la ceea ce am scris despre Bărăgan tocmai fiind vorba de aceeaşi agricultură.

Scriu despre Cobadin, deci, de treizeci de ani şi, totuşi, transformarea pe care i-o constat astăzi, superbul

nivel de mecanizare la care a ajuns, ştergerea aproape a diferenţelor dintre munca agricolă şi munca industrială, aspectul perfect civilizat, cu atribute strict urbane ale străzilor lui, viaţa spirituală a locuitorilor lui, constituie pentru mine, încă mai constituie pentru mine şi pentru satisfacţiile mele de scrib şi soldat al prefacerilor acestor treizeci de ani, din punct de vedere estetic, un miraj, iar din punct de vedere social un miracol : miracolul perfect credibil şi perfect justificat, consemnat dealtfel în conştiinţa opiniei publice contemporane, al devenirii socialiste a ţării noastre.

Pomeneam despre pământul cu specificele largi volute dobrogene, cu majestuoase pante panoramice, cu dealuri ce ţi se par prelungi, dar îşi rotesc plecăciunea spre soare fără să-ţi dai seama, după contorsiunile văilor, pământul care se întinde între Trofeul lui Traian şi Valul lui Traian, pământul pe care, de două mii de ani, existăm străjuiţi de Trofeul lui Traian şi Valul lui Traian, pământ destul de atrăgător care i-a făcut pe mulţi dintre soldaţii legiunilor romane să-şi scoată coifurile, să-şi lepede tunicile militare şi, revenind la îndeletnicirile agreste de acasă, să se întemeieze ca neam, aşezîndu-se lîngă supusele regelui Dapix care domnea aici tocmai pe pragul dintre era noastră şi era pe care o numim „de dinainte".

Pomeneam toate acestea numai pentru a se închipui modul cum s-a împământenit aici calendarul roman în care anul începea odată cu Calendele lui Marte tocmai pentru a fi celebrat în tina groasă, păstoasă şi germinatoare de sub soarele mărţişorului care afundă în brazdă zăpezile topite. Pentru că noroiul acesta a cărui generozitate sub furtunile de primăvară o sărbătoreau strămoşii noştri punîndu-l în capul lucrurilor cu care începea un nou an, l-am reîntîlnit şi astăzi cu plăcere la Cobadin, ca edificator, alături de om, al milioanelor şi bunăstării.

Cineva mă sfătuia să nu vorbesc despre el, pentru că noroiul n-ar fi un element specific satelor noastre de astăzi, dar eu mă amuz şi-l descriu celebrîndu-l ca şi strămoşii noştri, tocmai pentru că îmi place cum îl văd încorsetat, tot mai încorsetat în benzi de asfalt, în pavaje, în trotuare, în construcţiile care, întîi răscolesc noroiul pentru ca apoi să-l îndepărteze din peisajul curent.

Scanned with OKEN Scanner

Dar cum să nu vorbești despre noroi cînd el vine din cîmpurile primăverii pînă în centrul unei așezări cu blocuri de trei etaje, cu noi și moderne magazine, cu un centru traversat de peluze și, mai ales, pentru că de aici decurg toate acestea, cu o producție globală industrială care se cifrează pe an la suma de patruzeci și trei de milioane de lei. Și aceasta, alături de producția agricolă care este baza și continuitatea preocupărilor productive dintotdeauna, ridicate la scara unei priceperi care se poate numi pe drept cuvînt știință.

Da, asfaltul devine atoatestăpînitor. Ar fi, însă, o formă de propagandă roză și limitată dacă am vorbi numai despre asfalt, despre trotuare și despre blocuri. Noroiul, mai ales în acest sezon, este un element de care trebuie ținut seama. Ar fi, așadar, un basm dac-am vorbi despre agricultură fără să vorbim de noroi, dacă am vorbi despre roadele pămîntului fără să vorbim despre acest pămînt amestecat în rosturile sale dintotdeauna cu ploile și cu zăpezile. Fără noroi, imaginea satului nostru ar fi nesinceră și nerealistă, iar, oricît ne-am strădui, edulcorarea imaginii lui n-o va aduce confortul care-i încîntă pe cîțiva navetiști, ci roadele bogate, bănoase, scoase de oameni tocmai prin aplecarea cu hărnicie asupra acestui pămînt. Noroiul, despre care, poate, unii ar ezita să vorbească, ajunge pe asfalt, pînă cînd îl spală ploile, pe roțile puternicelor mașini agricole ce vin din cîmp, care lucrează cîmpul într-un sistem de mecanizare foarte avansat și foarte bine pus la punct. Cînd vin de pe tarlale, aceste puternice mașini care se retrag cu sutele spre remizele lor, e imposibil să nu aducă și noroiul.

Așadar, la Cobadin — bineînțeles, nu vorbesc de circumscripțiile cu deputați slabi, care nu și-au făcut datoria — noroiul vine din cele 18 000 de hectare ce cad în grija a peste 9 000 de locuitori ai comunei, noroiul acesta care poate ne deranjează înseamnă 4 300 de hectare cultivate cu grîu, 7 086 cu porumb, 1 175 cu floarea-soarelui, 1 000 cu orz, 500 cu fasole, 1 000 cu soia, 200 cu sfeclă, 20 cu cartofi, 65 cu legume și 1 000 de hectare pentru masa verde și silozul vitelor. De pe aceste cîmpuri, cobadinenii realizează 18 000 de tone de grîu, 38 000 tone de porumb, 5 000 tone de floarea-soarelui, 4 000 tone de

Scanned with OKEN Scanner

orz, plus miile de tone, totul măsurat în tone de fasole, soia, sfeclă, cartofi, legume, fructe, struguri...

Cu pasta lui groasă, noroiul nu mai este astfel un atribut de sezon, ci un argument continuu al producţiilor mari de pe cele 15 000 de hectare, care vor ajunge irigate, fie prin canale, fie prin elegante apeducte care se integrează în peisajul cîmpului alături altui element de categorică industrializare : marile tronsoane de electricităţi.

Şi în curţile grajdurilor e noroi. Pe aleile impunătorului sector zootehnic care i-a costat pe cobadineni douăzeci de milioane de lei, e noroi de la tractoarele cu care se aduce hrana din silozuri. Dar grajdurile sînt moderne, iar în interiorul lor, şi aceasta-i realizarea — asfaltul şi betonul strălucesc. Noroiul rămîne în afara grajdurilor. În interior e farmacie pentru că zootehnia înseamnă curăţenie şi pricepere şi viaţă raţională pentru vite, înseamnă sisteme moderne de ventilaţie care asigură folosirea la maximum a întregului spaţiu construit, înseamnă hrană pregătită şi oferită mecanizat sau, cum se numeşte pe aici, cu autohrănitoare. Şi dacă sectorul zootehnic reprezintă acum cam 40% din producţia agricolă a comunei, creşterea pe care el o realizează an de an, clarificarea oamenilor, îmbunătăţirea raselor, mecanizarea întregului sector vor face ca la sfîrşitul acestui cincinal balanţa să încline în favoarea zootehniei, ea trecînd de jumătate din valoarea producţiei globale agricole. Stăm de vorbă despre toate acestea. Despre sistemul industrial în care sînt crescute şi furajate cele 5 000 de taurine şi 31 000 de ovine, despre înnoirea sectorului cu animale tinere şi productivitate sporită şi, mai ales, despre specializarea acestor cooperatori pentru noile condiţii în care lucrează, condiţiile industriale ce presupun oameni calificaţi, asigurînd o bună exploatare a instalaţiilor existente în complex.

Ei şi *ele* mai ales, oameni, multele femei cu care stăm de vorbă, poate că nu sesizează ca formulă de exprimare devenirea lor, poate că nu spun cu gura plină că au devenit aici, la coada vacii, muncitori industriali. Dar priceperea lor complexă, veniturile lor, înnoirea perpetuă a experienţei lor spre asemenea profesii de certă calificare

Scanned with OKEN Scanner

îi conduc. Spre profesii care asigură 8 milioane 600 000 de litri de lapte de vacă pe an, cinci milioane de litri de lapte de oaie, trei milioane de ouă.

Termenul de industrializare nu ni se pare deloc hazardat deîndată ce numai concentratele se mai împarte cu porția de către om, în vreme ce adăpatul, amestecul de furaje și mulsul sînt asigurate prin instalații, mașini sau scule electrice. Văcăriței nu-i mai rămîne din profesia de odinioară decît inima ei bună față de animale care-i simt calina mîngîiere pe spinare în vreme ce-și slobozesc laptele în pompe și conducte care te fac să te crezi mai degrabă într-o distilerie. Pentru că grajdul, cu vechea lui accepție de odinioară, s-a transformat într-un laborator cu țevi de sticlă, retorte și conducte, cu manometre și măsurători electrice. Și, din prinosul rasei de vaci selecționate, laptele, acest secret strict biologic al vieții și creșterii, capătă virtuți industriale pe drumul țevilor de sticlă. Le capătă înscriind frumoasele cifre de plan realizat ritmic ; atît de ritmic încît în aceasta constă — cred eu — punctul de confluență cu industria. Ritmicitatea producției a făcut ca aceste grajduri să nu se deosebească cu nimic de secțiile unui complex industrial. Iar odată cu producțiile sporite, sporesc și investițiile prin care crește și se modernizează comuna. Ele se ridică la 210 milioane lei numai în domeniul construcției de locuințe și social-culturale în afara celor care prevăd extinderea unităților economice.

Din pricina aceasta, privind străzile Cobadinului, cu atributele lor atît moderne cît și gospodărești, nu poți să nu gîndești cu și mai multă insistență la afirmația pe care o făceam la început : Da, să omiți, mai ales acum, în pragul primăverii, prezența noroiului din peisajul unui sat, din viața oamenilor care lucrează pămîntul ar fi cel mai demagogic act de înfrumusețare artificială a vieții. Dimpotrivă, cred eu, privind asemenea imagini stenice ale satului românesc în metamorfoza lui, trebuie să ne gîndim cu emoție și curaj la munca celor care aduc pe tălpile lor noroiul, la munca celor care, obișnuiți cu noroiul și nesfiindu-se de el, au ridicat tocmai din el asemenea așezări moderne, conform nevoilor și nivelului de trai pe care îl presupune acel rod de aur al muncii noastre, acel

Scanned with OKEN Scanner

fruct de aur pe care ni-l facem simbol și scop, și care este civilizația socialistă.

Da, oamenii care aduc din cîmp noroiul pe tălpile lor, oamenii care, prin munca lor, prin profesionalismul lor, prin căutarea de forme tot mai evoluate pentru organizarea lor, au ridicat pe pămîntul care le-a bătătorit mîinile așezări noi, în care problemele gospodărești nu se deosebesc de cele ale orașelor, însemnînd tot pavaj, canalizare, apă curentă, spații verzi și, în ultimă instanță, însemnînd treptele vieții spirituale pe care le-au atins.

ORAȘUL ASIMILEAZĂ, DAR SE ȘI ASIMILEAZĂ

În ultimii trei ani de zile, mai precis în ultimele patruzeci de luni, fizionomia urbană a Călărașilor s-a transformat aproape complet, ritmul de viață i s-a modificat, iar sociologii ar putea constata la populația lui unele schimbări. Schimbări mai evidente din punctul de vedere al structurii, dar și unele schimbări de nuanță în ceea ce privește concepțiile de viață, pretențiile, aspirațiile.

Declarat municipiu mai ales pentru virtuțile de viitor care i se prefigurau, adică dinainte de a avea o mentalitate municipală, acest oraș înfloritor cîndva, pe vremea comerțului cu grîne, a trebuit și mai trebuie încă să-și depășească propria condiție de viață molcomă la care s-a rezumat în ultima vreme, intrînd cu energie în circuitul marilor producții industriale care modifică rapid ritmul de viață al unei așezări. Este vorba, deci, în prezent, de un efort care duce la schimbarea poreclei în renume, și, iată cum, într-un răstimp relativ scurt, Călărașii și-au îmbrăcat gropile străzilor într-o haină nouă de asfalt, au ridicat ființa orizontală a căsuțelor cu grădini pe verticala cîtorva centre de urbanistică modernă, s-a scuturat de multe dughene mici înlocuindu-le cu magazine și restaurante spațioase, și-a transformat pitorescul sălbatic și nesănătos al malului Borcei într-o suită de parcuri elegante, cu peisaj floral rafinat și multe statui lucrate de sculptori tineri cărora creșterea orașului le asigură un cald mecenat.

Scanned with OKEN Scanner

Totul, aproape totul, în ultimele patruzeci de luni. Iar eu, încercînd să aflu secretul acestui reviriment intru pe făgaşul a două explicaţii, pe cît de credibile ambele, pe atît de disparate : unii explică această transformare prin avîntul căpătat de oraş odată cu hotărîrea de a se construi aici un nou combinat siderurgic ; alţii, mai înclinaţi a da credit „factorului om", susţinînd că înflorirea se datorează unui nou primar, venit aici cu entuziasm şi iniţiativă. Şi, cum, indiferent de explicaţie, realitatea concretă a transformărilor este stenică şi încurajatoare, încercăm o mică anchetă la faţa locului.

Cetăţenii cu care am stat de vorbă, în majoritatea lor, pun transformările pe seama simţului organizatoric şi gospodăresc al primarului şi al colectivului de comunişti care îl înconjoară realizînd conducerea colectivă a dezvoltării municipiului. „Conducere" ca un termen general acceptat, pentru că e vorba de fapt de muncă, iniţiativă, direcţionare, gospodărire, studiu şi pricepere ştiinţifică, spirit de analiză şi forţă de mobilizare — adică, bine precizate, toate constituantele pe care experienţa umană a anilor noştri le-a conferit termenului de „conducere".

Ei îşi susţin această părere argumentînd cu mai multe exemple. Unul este cel al aprovizionării cu produse alimentare a oraşului care în momentul de faţă îi satisface pe deplin tocmai datorită faptului că actualii gospodari au ştiut să pună în valoare resursele de pe raza municipiului şi din împrejurimi. Resurse, deci, extistau ; a trebuit şi priceperea care să le valorifice tocmai în condiţiile unei creşteri rapide a populaţiei, şi această pricepere s-a afirmat. Altul, este cel al înfăţişării de astăzi a oraşului. De multă vreme, de foarte multă vreme, Călăraşii au avut o tradiţie de existenţă urbană, cetăţenii lui ţinînd la înfăţişarea oraşului şi îngrijindu-se de aspectul lui. Au venit apoi marile construcţii industriale, importantele şantiere şi, atenţia pentru sarcinile de plan ale acestora a condus la neglijarea şi deteriorarea înfăţişării oraşului, pragmatismul amplelor dezvoltări industriale degradînd, aşa cum se întîmplă deseori, viaţa ordonată a unui oraş a cărui patriarhalitate nu-i mai corespundea. Constatînd aceasta, municipalitatea a lansat lozinca asimilării noilor trăsături în limitele tradiţiei bune care exista şi, astfel, folo-

Scanned with OKEN Scanner

sind aceleaşi forţe proprii, a redat, la dimensiuni mult sporite de data asta, şi cu atribute noi de civilizaţie, faţa cochetă de odinioară a oraşului. Şi, un alt exemplu, de data asta de natura operativităţii, este cel al modului în care, în timp record, în noile cartiere ale oraşului, lipsite pînă acum de o reţea comercială adecvată, au apărut pieţele. Cuprinzătoare construcţii de spaţii comerciale şi de depozitare, edificate în mai puţin de a lună de zile sînt astăzi locuri unde se desfăşoară din plin viaţa publică a oraşului.

Un oraş, deci, în plină dezvoltare socialistă confirmînd ideea că această dezvoltare nu-l face să-şi piardă personalitatea pe care şi-a configurat-o în timp, ci dimpotrivă, să şi-o completeze şi să şi-o împlinească pe liniile ei caracteristice asimilînd ceea ce i se conferă nou, dar şi asimilîndu-se el la tot ceea ce noul îi impune.

Au ajuns, astfel, Călăraşii acestor ani a fi un plăcut oraş cu şaizeci de mii de locuitori, care ştie limpede că, în anul 1990 va avea două sute de mii. Indicatorul principal al acestei cifre riguroase este unul dintre cei mai moderni din lume : oţelul. Oraşul va avea două sute de mii de locuitori pentru că va produce şase milioane de tone de oţel. Axiomatic, desigur ; dar şi romantic, dacă ne gîndim la emoţia pe care ţi-o produce o asemenea perspectivă atît de apropiată. Şi, dacă datorită acelui frumos transfer, al acelui organic transplant de cadre, de capacităţi umane, care are loc între oraşele industrializate şi cele mai puţin industrializate ale ţării, astăzi, din cei trei mii opt sute de oameni cît numără specialiştii noului combinat şi lucrătorii şantierului care-l construieşte, două mii şi şase sute sînt acei noi veniţi pe care îi asimilează oraşul oferindu-le cămine în blocurile nou construite, restul, pînă la impresionanta cifră de treizeci şi opt de mii de muncitori, tehnicieni şi ingineri cîţi vor lucra în combinat cînd acesta va atinge capacitatea totală, vor fi, în proporţie de mai bine de optzeci la sută din sorginte locală şi din împrejurimi şi vor fi, în orice caz, formaţi aici. Asimilîndu-i pe noii veniţi, oraşul şi zona din jurul lui se adaptează imperativelor industrializării şi începe să-şi pună în valoare în mod laborios rezerva de cadre. Este, aceasta, o caracteristică a epocii pe care o trăim :

Scanned with OKEN Scanner

orașe mature în experiență tehnică dăruiesc priceperea umană pe care au format-o în întreprinderile lor nu numai pentru pornirea unor noi industrii, ci pentru a constitui acel ferment care provoacă modificarea structurii populației unei alte localități. Iar această modificare de structură a populației înseamnă atît dezvoltarea urbană, cît și cea spirituală. Hunedoara a dat cîndva Galaților un rînd de cadre de bază, iar Galații au înflorit formîndu-și propriile sale zeci de mii de cadre. Acum, la Călărași, gălățenii constituie în principal nucleul noilor veniți. Peste zece ani vom vorbi — o dorim din inimă — despre prestigiul siderurgiștilor călărășeni, ca o rezultantă firească a modului în care orașul lor a asimilat și s-a asimilat.

Cu asemenea gînduri urcăm treptele impunătorului edificiu administrativ al orașului care atestă din plin, prin așezare și arhitectură, tradiția urbanismului său, încercînd să ne continuăm ancheta, de data asta în rîndul edililor, a gospodarilor, a conducătorilor impetuoasei transformări pe care o trăiește orașul.

Primarul, primul secretar al comitetului municipal de partid, tovarășul Vasile Martin, respinge de la început ideea rostului său primordial : „astea sînt figuri de stil pe care le poate face un cetățean sau altul ; aici avem însă sarcini atît de mari în dezvoltarea orașului, întreirea rapidă a populației în funcție de noile capacități industriale ridică asemenea probleme, încît e clar că factorul de civilizație este colosul care se construiește !“ Cam asta înțeleg dintr-o lungă discuție în fața unor planuri, a mai multor machete care înfățișează combinatul în faza finală și orașul, orașul întins și modernizat, așa cum îl determină el, și a unei lucrări de rigoare științifică, de factura celor mai limpezi previziuni calculate, intitulată *„Studiul privind dezvoltarea municipiului Călărași în perioada 1978—1990“*.

Îmi dau seama că afirmația pe care o face nu vine din modestie, ci din strictă luciditate, atunci cînd îmi înșiră greutățile pe care le are de surmontat. Dau numai trei exemple. Primul : Orașul are o puternică întreprindere de prefabricate pentru construcții în care lucrează peste două mii de oameni. Totuși, ritmul vertiginos al dezvol-

Scanned with OKEN Scanner

tării lui (două mii trei sute de apartamente în 1978, un total de șapte mii cinci sute pînă în 1980, și alte cincisprezece mii pînă în 1985) cere imperios ca acesta să producă nu doar panouri prefabricate, ci apartamente din elemente spațiale care vor garanta scurtarea termenelor de predare. Al doilea : Creșterea populației aduce după sine o serie de probleme privind aprovizionarea și transportul în comun. Dacă în domeniul aprovizionării situația e mulțumitoare — transportul, deci un domeniu întreg al vieții publice, trebuie de abia de acum înainte pus la punct, or, deocamdată, ei încă se mai roagă de Ministerul Transporturilor și Telecomunicațiilor să dubleze drumul de rocadă pentru a asigura traficul de materiale pe șantiere. Al treilea : Toate lucrările de construcții — și cele ale combinatului, și cele ale canalului care-l va lega de brațul Isarcea, și cele ale locuințelor, și cele de folos obștesc, sănătate, învățămînt, rețea comercială, edificii culturale, gospodărire comunală, presupun mari cantități de materii prime din balastierele care devin insuficiente și, pentru dezvoltarea cărora, soluțiile așteaptă aprobare.

Par brutal exprimate, în tehnicitatea lor, aceste probleme, dar faptul că rezolvarea depinde nu numai de energia localnicilor ci și de aprobări și ajutoare ale eșaloanelor superioare, face ca acel foarte faimos studiu privind dezvoltarea municipiului, să presupună, în realizarea lui, și nervi, și eforturi în plus, și tărăgănări.

Și aici, cînd totul este supradimensionat, orice încurcătură angajează mari răspunderi materiale. Acest oraș care, în prezent, are o fabrică de confecții cu patru mii cinci sute de oameni, un combinat de celuloză și hîrtie cu două mii și o întreprindere de materiale de construcții cu încă două mii trebuie să fie gata să asigure condiții bune celor treizeci și opt de mii cinci sute de muncitori și specialiști ai combinatului siderurgic, celor încă cincisprezece mii care vor lucra în întreprinderi unde să lucreze familiile acestora, și să se gîndească la numărul de muncitori din comerț și prestări de servicii care va fi necesar și, concomitent cu asta — ambiție ale cărei roade încep să se simtă —, să creeze cadrul spiritual al existenței tuturor celor două sute de mii de locuitori din final — învățămîntul, cultura, timpul liber.

Scanned with OKEN Scanner

Acești oameni, aceste cadre ale construcției socialiste au, de fapt, la dispoziție, un deceniu pentru a realiza ceea ce, orașele noastre mari de astăzi — orașele cu populație în jurul a două sute de mii de locuitori, au realizat într-un răstimp mediu de peste o sută de ani. E drept, însă, au alături de munca lor, și două mari avantaje : deschiderea nemaiîntîlnită pe care o oferă progresul multilateral al țării și faptul că această contemporaneitate se află sub zodia trăsăturilor spirituale formate printr-o perseverentă muncă de partid.

În acest fel, imaginea dezvoltării rapide a unui oraș datorită marii industrii pe care o asimilează și, căreia, trebuie să se asimileze, mai capătă o fațetă — aceea a muncii titanice care trebuie depusă întru coordonarea a ceea ce crește vertiginos pe platforma industrială cu ceea ce se realizează pentru oamenii ei. Acesteia i se adaogă în osmoza cea mai necesară, aspectele curente ale muncii de partid, dezvoltarea și adîncirea democrației muncitorești, atragerea personalului muncitor la soluționarea activă a problemelor ce le ridică utilizarea capacităților de producție, creșterea productivității muncii lor și creșterea și gospodărirea orașului.

O problematică amplă, dificil de cuprins dar pasionant de urmărit, din care se naște noul oraș cu expresia lui nouă atît de muncitorească. Muncitorească pe plan material, muncitorească pe plan spiritual. În fața acestei amplitudini, dilema de la care am pornit inițial cade, sau se rezolvă de la sine. Pentru că, la o asemenea amploare, adevărul nu are cum sta decît undeva, pe la mijloc : este vorba și de avîntul pe care-l dă industrializarea, și de efortul, de priceperea oamenilor care girează acest avînt : comuniștii. Raportul și proporția dintre acestea două, le va judeca timpul în care orașul se va desăvîrși. Pentru această etapă, evident este dublul aspect al fenomenului de asimilare. Primarul, se dă exemplu personal : el este un asimilat, venit din altă parte ; tovarășii săi din conducerea locală de partid sînt oameni ai locului. În dialectica asimilării, ei formează un puternic detașament, apt de a garanta niște transformări uimitoare pe care am încercat să le creionez aici.

Scanned with OKEN Scanner

CAZUL „BUCELEA" ȘI IMPLICAȚIILE LUI SOCIALE

Am considerat multă vreme „cazul Bucelea" drept unul dintre acele cazuri „prea tipice", unul dintre acele cazuri asupra cărora năpădesc reporterii pentru că fiecare amănunt al lui este simplu, evident și grăitor, unul dintre acele cazuri despre care sau scrii la prima impresie, fără prea mult comentariu, dînd doar o redactare însemnărilor din carnetul de note sau pe care nu mai îndrăznești să-l relatezi și aștepți să-l pătrunzi mai adînc, să-l înțelegi în toate semnificațiile sale.

Acest flăcău cu ochi acizi și mimică simpatică (n-am să uit niciodată nici felul lui de-a glumi, nici felul lui de-a se supăra sincer — și cu asta promit să nu mai revin asupra nici unui amănunt duios, te pune pe gînduri tocmai prin obișnuitul vieții lui. Prea se petrece totul frumos și simplu ca într-un reportaj de ziar. Or, cum nu are rost să repovestești lucruri odată întîmplate, lucruri cunoscute, tot așa, nu-ți vine să scrii despre el pentru că cititorul ar avea impresia unui „déjà vu". Și atunci condeiul și ușurința gazetărească nu-ți mai dau ghes, iar tu rămîi să meditezi, să te întrebi cum oare se pot petrece lucrurile în viață chiar așa de simplu și de clar, să cauți posibilitatea unor priviri transversale și longitudinale printre trăsăturile caracterologice ale acestui personaj pentru a-i înțelege în mod complex sensul și destinul.

Ca dovadă că lucrurile stau astfel, este faptul că o seamă întreagă de colegi de-ai mei s-au „retras" din fața „cazul Bucelea", și, după o serie entuziastă de reportaje despre junele maistru de la Bicaz și de la Borzești, în care era prezentat un tînăr subțirel și vesel care te uimea

Scanned with OKEN Scanner

prin îndemînarea și perspicacitatea cu care conducea o brigadă complexă de vreo șaizeci de constructori, presa nu a fost în ultimii ani prea generoasă cu el. Numele lui Bucelea a apărut mai degrabă în știri, scurte știri, evaluînd sumele economisite prin inovații sau consemnînd metodele noi ori predările de obiective înainte de termen. Era un fel de consemnare tacită a faptului că sîntem convinși că acolo, pe meleaguri băcăoane, Bucelea face lucruri grozave, atît de grozave și atît de bine organizate în seria lor, încît n-ai cum să scrii despre el altfel decît întrebuințînd fraze șablon.

Aceasta este concluzia reală a celor întîmplate. Pe Bucelea nu s-ar putea spune că l-au afectat prea mult. Brigada lui a continuat să aibă rezultate bune, sistemul colectiv de a găsi noi soluții în construcții a funcționat bine și în ritm susținut, oamenii lui au continuat să se perfecționeze și să învețe meserii noi, nivelul lor de trai și cîștigul mediu a crescut necontenit, cabinetele tehnice au primit în același ritm și la termeni aproape ficși dosarele de inovații purtînd mențiunea „colectivul Bucelea", obiectivele s-au construit, s-au terminat și au intrat în producție, economiile de materiale n-au încetat să se înregistreze, iar munca obștească, Bucelea și-a dus-o bine, ca dovadă că și în această legislatură a fost ales deputat în Marea Adunare Națională.

Și totuși, totuși, cînd scrii despre el, lucrurile sînt atît de simple, de clare, de caracteristice și de conforme cu tot ceea ce știm despre epoca noastră, încît riști să cazi în banal.

Are acum treizeci și trei de ani. Cu aproape paisprezece în urmă termina școala profesională de construcții din București. Venise aici dintr-un sat de pe malul Dunării. Volta lui, de pe malul Dunării, al Borcei mai bine zis, pînă în ținutul Neamțului, volta aceasta al cărui apogeu trece prin București, fără să aibă ceva spectaculos în ea, are o semnificație esențială : așa era epoca — începeau construcții mari și feciorul de țăran a venit la o școală de construcții. Se deschidea cel mai mare șantier al acelor ani și tînărul absolvent venea să lucreze la ridicarea fabricii de ciment din Bicaz. În două luni de zile ajungea meșter și înălța hala de coacere. Cimentul pro-

Scanned with OKEN Scanner

venit de aici avea să-l întrebuinţeze mai apoi pe şantierul rafinăriei din Dărmăneşti. Începea doar marea epocă de punere în valoare a petrolului din diverse regiuni ale ţării. La Dărmăneşti se face cunoscut acel maistru care ia în brigada sa cele mai din urmă elemente de pe şantier şi le califică. Brigada complexă creşte. De la cincisprezece va ajunge cu timpul la şaizeci de membri, meseriaşi tot unul şi unul. Soarta ei (pentru că devine un fel de persoană juridică) se leagă din ce în ce mai strîns de soarta acestei regiuni care cunoaşte o dezvoltare vertiginoasă. Şi cum directivele celui de al doilea Congres al partidului prevăd că industria noastră chimică „va fi în 1960 de 2,3 ori mai mare decît în 1955“, terminînd Dărmăneştii, brigada lui Bucelea trece la Borzeşti, unde se ridică marele combinat chimic, apoi alături la o altă rafinărie, şi mai modernă. Aici, ea devine renumită prin importantele economii la fierul şi oţelul beton. „Din ceea ce prevedeau Directivele Congresului al II-lea, spune Bucelea cu inflexiunile voioase ale vocii lui, noi ne-am mai rezervat nişte tone de armătură şi pentru ce aveau să prevadă Directivele Congresului al III-lea“. ...Şi într-adevăr, aveau destule de făcut : Fabrica de cauciuc („cauciucul românesc ; ştii dumneata, tovule, că sîntem printre cele nouă ţări din lume care fabrică sintetic cauciucul ?!“). Apoi marile bulevarde, cvartalele, magazinele moderne ale oraşului ce poartă azi numele lui Gheorghe Gheorghiu-Dej... („ai auzit de metoda cofrajelor glisante ?... Aici, la blocurile cu multe etaje am experimentat-o !“)... Şi, mai departe, splendidele sfere şi construcţii aeriene cunoscute astăzi în întreaga ţară sub prea tehnicul nume de „reformarea catalitică“ şi care, profilate argintiu pe dulcele fundal de pădure verde şi stîncă brună al munţilor Oituzului, te transpun într-o atmosferă de tîrzie aselenizare. („Ştii, noi construim şi locuinţe ; acolo merge rapid şi cu metode sigure, dar construcţiile industriale sînt ceva deosebit. Acolo-i viaţa de constructor ! În fiecare zi îţi pun alte probleme şi te chinuieşti, şi le rezolvi !“ ...spune el cu atîta poftă încît simţi că vorbele-i lasă gura apă)...

Acum, Bucelea, după ce a lucrat într-o fugă de vreun an la terminarea noului oraş de la Piatra Neamţ („ne-am

Scanned with OKEN Scanner

mutat toată brigada, toţi băieţii au apartamente pe strada Chimiei“) a ajuns de cîteva luni pe şantierul care dublează capacitatea Săvineştilor. Doar Proiectul de Directive al celui de al patrulea Congres prevede pentru 1970, 70—80 de mii de tone de fibre şi fire chimice adică, o producţie mai mare de 2,6 ori decît astăzi. În ceea ce priveşte costul acestei creşteri de producţie are şi Bucelea un cuvînt. Cabinetul tehnic al şantierului nou înfiinţat a primit pînă acum două dosare cu un scris cunoscut. Unul evaluează economiile prevăzute în el la o sută de mii, altul la patru sute de mii de lei. („Ce vrei, sîntem doar în primele luni ale primului an !“).

Cam aşa arată schiţa destinului acestui om. Unii au încercat s-o facă mai spectaculoasă, scriind despre derbedeii pe care i-a reeducat. Bucelea însă nu-ţi lasă nici această şansă de a da culoare reportajului : „erau băieţi buni, dar proaspăt veniţi de la ţară, fără nici o meserie ; cum s-ar putea să ne gîndim jignitor la oamenii ăştia ? !“... Iar ultima încercare pe care o faci spunîndu-i (bineînţeles, cu nevinovata intenţie de-a lăsa apoi să se înţeleagă că ar fi vorbele lui) „bine, bine, dar ei, totuşi, în brigadă au devenit nişte oameni deosebiţi“, el ţi-o desumflă : „nu dom-le, n-aş putea spune nici asta ; sînt buni meseriaşi, sînt oameni care au învăţat să muncească bine şi să trăiască bine, poate chiar din ce în ce mai bine, cum facem mai toţi în ţara asta“...

Se repetă, oare, cazul Bucelea ?

Da, se repetă. Cu certitudine se repetă. Se repetă în mii de variante, în zeci de mii de formule asemănătoare, fără a fi identice. Acum, cînd ţara noastră se află în faţa celui de al treilea rînd de directive prin care partidul trasează liniile dezvoltării ei, tot mai mulţi dintre noi, dacă ne gîndim la trecutul pe care îl avem, îl legăm implicit de destinul pe care l-a avut ţara în anii aceştia, dacă ne gîndim la viitorul nostru, nu putem să nu-l vedem în funcţie de felul în care va creşte ţara. Am putea relata aici zeci de destine, din cîte am cunoscut. Zeci de

Scanned with OKEN Scanner

destine care se leagă direct și firesc de destinele întregii țări, a dezvoltării economiei...

. . . . . .

Aici se termină paginile pe care le-au mai găsit din acest reportaj scris în urmă cu doisprezece ani. Am încercat să reconstitui restul, dar n-am mai reușit. Am pus mîna pe telefon. L-am căutat pe Bucelea. Era plecat în străinătate. Aflu că a construit între timp hotelurile din stațiunea Neptun și Venus iar acum a fost chemat cu echipa lui în Germania, să construiască stațiuni asemănătoare pe coasta baltică. Așa că reportajul despre ce face el astăzi, după ce se va întoarce.

SECVENȚE DIN ISTORIA UNUI OROLOGIU

La Bîrlad, între cvartalele blocurilor cu tencuială proaspătă, a rămas, stingher, cu portal în stil vechi — o îngustă arcadă de cărămidă deasupra căreia tronează un orologiu cu cadranul din piese de faianță colorată. Are și cîteva trepte, și două uși de stejar care nu dau nicăieri, pentru că, deschizîndu-le, afli tot aer liber. Asta a mai rămas în urma războiului din vechea Școală normală unde se pregăteau învățătorii pentru partea de jos a Moldovei.

Deodată, în jurul acelei frînturi de zid stingher a început să se curețe dărîmăturile, să se adune molozul, să se sape, să se așeze temelii și să se ridice noi construcții. Bîrladul devenea oraș industrial, se ridicau blocurile pentru muncitori. Portalul cu orologiu s-a trezit înconjurat, parcă asediat, de noile construcții. Limbile care alunecau pe fața de faianță nu mai indicau recreațiile școlare, ci ritmul muncii.

Vasile Mutu, absolvent al Școlii profesionale metalurgice, era lucrător angajat la fabrica de rulmenți. Îi plăcea meseria pe care și-o alesese dar, ca oricărui om preocupat, ea îi punea întrebări al căror răspuns el simțea nevoia să-l afle la un nivel din ce în ce mai înalt.

Scanned with OKEN Scanner

Atunci s-a înscris la cursurile medii serale. Nu era printre primii care făceau asta, dar nici printre ultimii. În blocul unde stătea el, de exemplu, nu mai avea nici un tovarăș care să urmeze cursurile serale. Și, de, e penibil să vii acasă încîntat de frumusețea unei ecuații algebrice și, cînd vrei să vorbești despre asta, să-ți dai seama că cei din jur nu te pricep. De asemenea e greu să nu ai în apropiere un coleg cu care să te sfătuiești sau de la care să împrumuți o carte. E greu să aștepți să vină a doua zi ca să cauți unul prin secțiile fabricii.

Printre blocurile de abia în mică măsură terminate, se întîmplase însă un lucru deosebit : apăruse un om care se uita la orologiu dintr-un interes strict școlar — ca să vadă ora cînd trebuie să meargă la cursuri.

În anul următor, într-o zi ploioasă de toamnă, cinci tineri muncitori au ieșit repede de pe ușile largi ale unui bloc terminat doar pînă la etajul I. Arătau emoționați. Sub braț purtau serviete cu cărți și caiete. Grăbeau spre Școala medie serală. Printre ei, Vasile Mutu pășea mai sigur ; el cunoștea secretele școlii și nu împărtășea emoția noilor lui colegi care îi urmaseră pilda. Îi opri pe toți, se uită la orologiu, apoi spuse : „Avem timp".

Din ziua aceea, ceasul fostei Școli normale dărîmată de război începu să aibă sens pentru cinci inși, și nu pentru unul singur.

În luna mai s-a dat în folosință în întregimme blocul tineretului din cartierul de locuințe muncitorești al fabricii de rulmenți. Aripa lui dreaptă închidea ultima latură în jurul orologiului. Pe ferestrele din partea aceasta, tot mai multe capete căutau spre cadran ca să afle ora cînd trebuia mers la școală.

Nicolae Manea, fiu de țăran din Panciu, un băiat robust, cu ochi vioi, cu fața roșie, fusese primul care urmase pilda lui Mutu. Ce te-a-ndemnat la asta ? — l-am întrebat. „Păi, drept să-ți spun, mi-a răspuns el, cînd am plecat de acasă, visul meu era să devin muncitor, să cunosc fabrica și secretele ei. Cei trei ani de școală profesională au trecut ca gîndul. M-am trezit aici, strungar. Cine mai era ca mine... Îmi atinsesem scopul și eram mul-

Scanned with OKEN Scanner

ţumit. Dar vezi, mi-am dat seama de un lucru : învăţasem eu ceva, dar nu folosisem nici pe sfert din posibilităţile de a urma diverse şcoli, pe care statul nostru le pune la dispoziţia cetăţenilor săi. Şi atunci, vorba ceia, să poţi să faci ceva şi să nu faci, nu-i păcat ?... Cînd am plecat de acasă, gîndul meu nu trecea peste maşina asta ; şi aşa era un pas mare faţă de tata. Pentru copiii mei poate că aş fi dorit ceva mai mult. Acum îmi dau seama că noi, în anii aceştia, putem face ceea ce altă dată nu era posibil nici în trei-patru generaţii. Ia priveşte pe fereastră, în faţa orologiului !"

Prin faţa orologiului trecea spre şcoală un şir de patruzeci sau cincizeci de elevi.

În blocul tineretului s-au strîns două sute de tineri muncitori ai fabricii.

Prima dată, cei care treceau pe coridoare făcînd gălăgie, scădeau glasul în dreptul camerelor 8 şi 19. Acolo se învăţa, acolo locuiau tineri înscrişi la diverse cursuri. Apoi au trebuit să facă acelaşi lucru şi în dreptul camerelor 1, 4, 23, 17. Apoi n-au mai fost obligaţi de nimeni să vorbească cu glas scăzut, pentru că ei înşişi s-au apucat să înveţe.

Cine mai era ca Vasile Mutu ?... El, în clasa a zecea acum, pornea spre şcoală cu aproape toţi locatarii blocului după el !... Venea şi Ion Constanda, frezor la secţia de reparaţii mecanice, şi Miron Ştefan de la strungărie, şi Gh. Stratulat, tot de la strungărie, şi Purice Ion, şi atîţia alţii.

Acum e uşor, gîndea Vasile Mutu : ai de rezolvat o problemă, ai nevoie de o carte, baţi într-o uşă alăturată şi găseşti un tovarăş de preocupări. Nu mai e nevoie să te îmbraci şi să porneşti spre cine ştie ce colţ al oraşului.

Ar putea crede cineva că există mai bun rost pentru vechiul orologiu ?... E drept că portalul a rămas un simplu monument. Că uşile lui nu dau nicăieri. Dar alături se află un bloc întreg, a cărui personalitate constă în faptul că-n el se învaţă. Au scris şi ziarele despre asta. Toată lumea îi spune acum — *„Blocul în care se învaţă"*. Personalitatea lui a fost consacrată.

Scanned with OKEN Scanner

Sînt 163 înscriși la învățămîntul mediu, 45 urmează cursul de pregătire de 6 luni, 34 sînt studenți prin corespondență și 43 urmează școli de maiștri.

Elegantul portal în stil vechi aflat între cvartalele blocurilor cu tencuială proaspătă, și-a găsit alt rost decît cel muzeografic. Pe cadranul de faianță sînt înregistrate ore în care se învață. Iar deschizînd ușile, nu te mai întîmpină aerul liber, ci peisajul ferestrelor prin care intră lumina în camerele celor care învață.

Morala acestui reportaj la douăzeci de ani de la scrierea lui

Am ales termenul de „morală", singurul mai detașat, pentru că la un asemenea interval de timp nu putea fi vorba nici de urmări, nici de întîmplări ulterioare, nici măcar de evoluția pe mai departe a lucrurilor. Pentru că, din punctul de vedere al reportajului care răspunde unui comandament social imediat, consemnînd realitatea prezentă într-o accepție foarte perisabilă a termenului, douăzeci de ani înseamnă un răstimp absolut cosmic.

Și, cu toate acestea, ceea ce consemna reporterul cu douăzeci de ani în urmă lîngă orologiul rămas din clădirea vechii Școli normale în care s-au format acei fermenți de conștiință națională care au fost toți modeștii învățători din satele Tutovei și Horincei, avea acel germene de perenitate care-ți permite să-ți revii chiar și după douăzeci de ani.

Pentru că acolo, în acele cămine unde băieții din satele Moldovei veneau spre atracția noilor industrii pe care le impunea edificarea țării, se stabilea o trăsătură nouă a omului, a condiției lui de viață în socialism : devenirea, permanenta lui înflorire spirituală, drumul ascensiv pe treptele existenței sociale, realizat tocmai prin cizelarea și desăvîrșirea ca profesie și intelect.

Rulmenții din Bîrlad sînt astăzi o industrie veche și de tradiție care patronează alte ramuri mai tinere ale producției lor în alte orașe mai tinere ale țării. Dar acești rulmenți care consemnau pe atunci progresele tehnicii românești, consemnau și primii pași spre progres intelectual pe care-i făceau oamenii în masă, deveniți clasă muncitoare stăpînă. Începea, odată cu aspectele fine și de elită

Scanned with OKEN Scanner

ale industriei noastre, acel drum minunat de desăvîrșire a omului, de cizelare și instruire a lui în forme de învățămînt care stau la dispoziție devenirii tuturor.

Și, dacă reportajul de atunci consemna primele rînduri ale celor care, veniți de la țară și devenind muncitori, păşeau cu timiditate pe drumurile unei desăvîrșiri și mai înalte, astăzi, reporterul nu mai are cum opera cu cazuri ci cu fenomene de masă. Astăzi, Bîrladul are 1 140 de elevi la liceul seral care lucrează direct în producție, iar în întregul județ 2 744 de tineri care lucrează în industrie și agricultură urmează învățămîntul seral, cursurile extinzîndu-se și în mediul rural — la Puiești, Codăești, Murgeni.

Și trebuie să ținem seama de faptul că este vorba de unul dintre județele mici, care de-abia de acum înainte începe a se dezvolta pe adevărata sa măsură.

Ceea ce era incipient și element de spectacol reporteric esc atunci, a devenit astăzi un fenomen de masă cu care sîntem atît de obișnuiți toți încît nici nu mai simțim nevoia să comentăm.

UN MINERAL PUS SUB URMĂRIRE

„Cabana Rarău". Altitudinea 1 600 metri. Timp ceţos. Vizibilitate redusă.

Asemenea coşurilor unei uriaşe epave, Pietrele Doamnei plutesc deasupra oceanului argintiu de ceaţă.

În sufrageria cabanei e cald şi semiîntuneric. Turişti cu feţe voioase, cu priviri înviorate. Glasuri zgomotoase de oameni care n-au decît grija unei excursii plăcute.

Animaţia e generală.

Numai lîngă fereastra albită de ceaţă, doi cetăţeni sînt absorbiţi de cu totul alte treburi. Sînt, după cum se vede, tare preocupaţi. Stau unul lîngă altul şi discută. Tot discută.

O hartă de mare amănunt se află în faţa lor. Ei o cercetează cu atenţie şi din cînd în cînd hotărăsc cîte ceva însemnîndu-şi.

Scanned with OKEN Scanner

— Sînt pe-aici, între Rarău și Muncel, văile astea sălbatice, arată pe hartă cel mai înalt dintre ei, cu privire cercetătoare. Și privindu-și tovarășul în ochi, hotărăște : Am să cobor pe ele.

— Da, e exact drumul zonei mineralizate, dacă urmărești bine harta, aprobă celălalt, mai scund, cu ochii rotunzi, serioși și închiși la culoare. Și adaugă : ai grijă, e foarte greu.

— Am să cobor pe toate văile astea, mai spune odată primul strîngînd harta și făcîndu-și sul gluga hanoracului. Sînt sigur că așa îi ies în drum. Nu se poate. Undeva tot reușesc s-o prind...

Și spune „tot reușesc s-o prind", ca și cum ar fi vorba de o ființă, iar nu de o zonă de minereu. Apoi se ridică amîndoi și pornesc tăcuți spre ușă.

Pe lîngă o tolbă mare de piele, fiecare poartă cîte un ciocan alungit într-un cioc de oțel ascuțit ca pliscul de vultur.

În căutare

Cîtăva vreme mai tîrziu, pe cînd soarele răzbătea prin ceața alburie spulberînd pîclele în scămoase fuioare călătoare deasupra Pietrelor Doamnei, cel mai mărunt dintre cei doi cobora pe o potecă îngustă care, de pe înălțimile ce începeau să se lumineze, se furișa pe sub fluviul lăptos de ceață din văile cu păduri negre. În fața lui, apropiat de perfecțiunea conică a unui munte japonez, se înălța printre nori Giumalăul. În fundul hăului se rostogolea pîrîul Colbului.

În drum, omul se oprea și cerceta cu încordată atenție niște pietre pe care altcineva nici nu le-ar fi băgat de seamă.

Iar cînd vedea în cale vreun colț de stîncă bătrînă, roasă și înroșită de vreme, tresărea. Îi ardea fără să stea prea mult pe gînduri o lovitură de ciocan, apoi se apleca deasupra ei și cerceta bucățile îngînînd cuvinte nu prea înțelese pe aici ca : paleogen, gnais, blendă, cristalin.

Uneori rupea cîte o bucată și o băga în tolba de la spate.

Scanned with OKEN Scanner

Aşa ajunse spre seară acasă, adică la o baracă, în mijlocul pădurii.

— Ştii, Viorico, spuse el soţiei — m-am întîlnit cu Dicu la cabana Rarău. Mi-a spus că undeva pe la vulpărie a descoperit zona mineralizată şi apoi iar a scăpat-o...

— Din urmele pe care le-am găsit azi, eu cred că, în urma unui cataclism, undeva pe aici zona s-a rupt în două rămînînd o parte deasupra şi o parte mult mai jos. Vezi, noi dăm greş pentru că o căutăm în spaţiul care a rămas gol — spuse cu destulă convingere soţia. Şi rămaseră amîndoi cu gîndul la filonul pe care nu-l puteau prinde.

Luminîndu-şi drumul cu o lampă de carbid, intrară în cameră cîţiva oameni.

Apoi, după ce desfăşurară o hartă, începură cu toţii să stabilească un plan de bătaie.

— Mîine pornim pe aici...

Cele două simţăminte

Călătorule care colinzi munţii, ai întîlnit uneori desigur urme care ţi s-au părut ciudate. Te-ai întrebat, desigur, ce fiinţă curioasă poate avea capriciul de a merge pe poteca pe care mergi şi tu şi de a sfărîma ici-colo cîte o piatră pentru a-i lăsa apoi bucăţile-n drum. Ei bine, află că lîngă acea piatră sfărîmată e foarte posibil ca un om negăsind ceea ce căuta, să fi trăit amara deznădejde a întrebării : „Oare nu merg pe un drum greşit ?“ sau, dimpotrivă, lîngă acea piatră sfărîmată e foarte posibil ca tumultul sentimentului de izbîndă să fi umplut inima unui om, ţinînd în mînă roca mult căutată cu ajutorul căreia a descoperit un nou filon, o nouă bogăţie a ţării noastre.

— Munca de geolog — îmi spune unul dintre oamenii cu care stăteam de vorbă — reclamă două mari sentimente : pasiunea meseriei şi patriotismul. E posibil ca cineva să aibă la începuturile profesiunii numai unul din aceste sentimente dezvoltat. Ei bine, foarte puţină vreme trebuie să treacă pentru ca şi celălalt să apară pregnant în inima lui. Pentru că, dacă vei fi îndrăgostit de meserie, imediat îţi vei fi dat seama că ai o ţară minunată, ale

Scanned with OKEN Scanner

cărei bogăţii naturale aşteaptă la tot pasul să le descoperi. Iar dacă te vei simţi animat de sentimente patriotice, atunci e imposibil să nu te pasioneze această profesiune care pune în valoare bogăţiile patriei.

Bineînţeles că această concordanţă între sentimentul patriotic şi pasiunea pentru profesie apare în orice domeniu de activitate. Aici însă ea se manifestă parcă mai direct pentru că activitatea îţi dă şi conştiinţa că ceea ce vei descoperi va deveni deîndată o nouă bogăţie pentru patrie, pentru popor.

Cum altfel s-ar explica abnegaţia întregului grup de geologi din care fac parte şi inginerii Viorica şi Eugen Mihail, cei despre care am aflat că locuiesc în locurile acelea aproape neumblate ?

Ei ştiu însă că se află pe un loc în preajma căruia, datorită cine ştie căror prefaceri geologice, zona mineralizată pe care o caută s-a rupt, aşezîndu-se în falii. Şi mai ştiu că de vor reuşi să descopere faliile şi vor dovedi continuitatea acelei zone, înseamnă că vor da ţării o mult mai însemnată cantitate de mineral decît se bănuieşte.

Ei, cum poţi ţine seama de amănunte ca lipsa luminii electrice sau apariţia mistreţilor prin împrejurimi, cînd ştii că în urma ta o regiune întreagă se va trezi la viaţă industrializîndu-se ?...

Dublele descoperiri

De exemplu aici, în nordul ţării...

Au fost cîndva, de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea pînă la sfîrşitul celui de-al XIX-lea, mai multe exploatări pornite de austriacul Manz.

Atît condiţiile rudimentare de lucru cît mai ales setea de cîştig, au făcut ca după o sută de ani exploatările să fie părăsite. Aceasta pentru că ţara noastră are mari bogăţii, încît îi convenea oricui, cînd dădea de o porţiune mai grea, să se ducă în altă parte.

De la o vreme însă, pe aceste locuri întîlneşti bazele unei viitoare industrii, deosebit de puternice.

Da, deosebit de puternică, pentru că munca celor care fac prospecţiile şi explorările este destul de asiduă ca să-i

Scanned with OKEN Scanner

garanteze existenţa materiilor prime pentru multă vreme de-acum înainte.

Pînă în anii noştri, pînă ce cadrele de geologi au pornit să răspundă chemării partidului, scara la care se aflau hărţile geologice era de 1/75 000. Acum aceşti oameni care străbat potecile dar şi văile în care n-a călcat încă picior de om fac hărţi la scara de 1/2 000 şi chiar la 1/1 000. Pe coli mari de hîrtie pînzată se cartografiază regiuni care altădată erau reprezentate printr-un singur punct. Apoi culorile încep să vorbească de vîrstele pămîntului şi de roadele acestor vîrste.

Nu e uşoară deloc această treabă şi, ca s-o faci, trebuie neapărat să fi animat de cele două sentimente despre care am vorbit mai înainte.

...Pojorîta, în camera unde au locuit cei trei geologi care au făcut prospecţiunile, am fost emoţionat de o întîmplare poate în aparenţă banală.

Pe măsuţa din faţa oglinzii, gazda ţinea ca podoabă un bulgăre de pirită în cristale mari, strălucind auriu. Într-un colţ al camerei, sute de bucăţi asemănătoare de rocă. De data asta nu mai erau obiecte de podoabă, ci piese de studiu. Faţă de roca de lîngă oglindă, cele din colţ marcau o epocă cu totul nouă : epoca industrializării regiunii.

Şi ca spre a-mi dovedi adevărul acestor gînduri, în cameră au început să intre tot felul de oameni. La un moment dat aproape că nu mai încăpeau. Erau conducătorii minerilor şi sondorilor care aveau să vină pe urmele geologilor, să pună în valoare prospecţiunile lor. Erau reprezentanţi ai unui întreg complex de lucrări. Ei nu-şi găsiseră încă un sediu pentru birouri şi năvăliseră cu toţii în camera geologilor. Poate că-i deranjau. Dar există oare deranj mai plăcut decît cel pe care ţi-l fac acei oameni despre care ştii că n-ar fi ajuns prin locurile astea dacă munca ta nu ar fi dat roade, acei oameni despre care ştii că, în urma cercetărilor tale, vor pune baza unei noi regiuni industriale a ţării tale ?...

De aceea, încheind reportajul despre aceşti cercetători ai măruntaielor pămîntului, aş vrea să spun că, în timp ce ei descoperă şi-i dăruiesc ţării bogăţiile ei minerale,

Scanned with OKEN Scanner

totodată ei descoperă și-i dăruiesc încă o bogăție la fel de importantă, aceea pe care nu o făurim cu nici un ciocan geologic și care se află ascunsă în propriile lor suflete. Pe urmele acestor geologi despre care scriam cu douăzeci de ani în urmă, a apărut azi impresionanta industrie minieră din Nordul Moldovei.

IPOSTAZELE UNEI BIOGRAFII

Printre alte multe atribute ale societății noastre, se numără și acela de „făuritoare de biografii". Făuritoare de biografii îndrăznețe și ascensive. Făuritoare de biografii nevisate și nemaiîntîlnite.

Omul care îmi sătea în față avea fizionomia liniștită a unui tată așezat, mulțumit de îndelunga tihnă familială. Avea mai puțini ani pînă la 40 decît de la 30 și, după calmul gesturilor și seninătatea surîsului îl bănuiai un om de multă vreme sigur pe soarta lui, cu un rost bine stabilit în viață.

Și, cu toate astea, era un proaspăt asistent universitar. La o vîrstă la care alții consideră că sînt de multă vreme stabilizați. Luca Gîrleanu începe abia o nouă carieră.

Atunci de unde vine acea seninătate, acel calm și acea siguranță de sine mai caracteristice apogeurilor decît începuturilor ?

Să urmărim puțin biografia lui.

Galați. O mie nouă sute patruzeci și trei. Dunărea e tulbure. Casele, vopsite în cenușiu din pricina camuflajului, par să fi îmbrăcat o sumbră uniformă. Nemți la fel de sumbri, cu hăinuțe scurte deasupra poponeților, mișună prin oraș. Totul e trist, totul e apăsat, totul tace sau, cel mult, geme. Numai un băiat scund, de vreo șaptesprezece ani, umblă hai-hui pe străzi îmbătat de fericire. Din cînd în cînd, duce la piept și pipăie niște scoarțe groase dintr-un carton de calitate inferioară. E carnetul de lucrător strungar. Cu cîteva ceasuri mai înainte i-a fost înmînat de la Camera de muncă. Cine mai e ca el ?... E om de sine stătător, cu meseria în mînă. Familia lui e o familie de muncitori de port. Cei mai mulți cîștigă traiul

Scanned with OKEN Scanner

cu cîrca. El nu va mai trebui să țină fruntea în pămînt ca să cîștige o bucată de pîine. Cine mai e ca el ?!...

Și pornește mai departe pe străzi, hai-hui, beat de fericire, prin orașul mohorît, pe lîngă Dunărea tulbure.

Într-un tîrziu, ajunge acasă. În geam, un ordin verde. E chemat pe front. Totul se prăbușește.

Tot Galați, o mie nouă sute patruzeci și cinci. Dunărea e însorită, orașul vesel. Dar vesel ca un invalid ajuns acasă. Urmele războiului sînt de neșters. Totuși nemții au dispărut, alți zori s-au arătat, oamenii sînt optimiști și încrezători. Numai că puterea economică e încă în mîna celor avuți, iar cei avuți stau și mănîncă din capital, și închid fabricile, și opresc lucrul, și lasă oamenii pe drumuri... Ce le pasă ! Ei au osînză. Au osînză și înverșunare împotriva stării de lucruri care se întrevede.

Un bărbat tînăr într-o tunică militară cu epoleții scoși bate la ușa unui birou :

— Bună ziua, știți, eu sînt strungar ; am și carnet de la Camera de muncă, poftiți... Știți... m-am desconcentrat și caut de lucru... Nu cumva, la dumneavoastră...

Dar înainte ca el să fi terminat de făcut oferta, capul celui din spatele biroului, sau o mînă, sau privirile, au și făcut un gest negativ :

— N-am, dom'le !... Eu îi concediez și pe cei angajați pînă acum.

Gîrleanu iese în stradă descheindu-și cîțiva nasturi la tunica fără epoleți. Simte că se sufocă. Simte cum ciuda și ura năvălesc în el înfierbîntîndu-l. De două zile caută. Frontul l-a slăbit, l-a interiorizat. Căutările astea și mai mult. Nu mai e băiatul care alerga vesel pe străzile Galaților. A devenit un bărbat încruntat, neîncrezător. Mai încearcă în cîteva locuri, dar încă înainte de a termina de făcut oferta capul sau mîna sau privirile celui la care solicită au și făcut gestul negativ.

Seara tîrziu ajunge acasă, deschide sertarul unei noptiere și aruncă în el carnetul cu scoarțe groase din carton de calitate inferioară. A doua zi pornește împreună cu fratele său spre port și, ca mulți alții, din familia sa, se așează pe chei așteptînd să-i pice ceva de cărat.

Scanned with OKEN Scanner

Ah, şi cum s-ar mai fi dorit în faţa unui strung ! Era, de mulţi ani, singurul lui vis. Altceva nu i-ar mai fi trebuit toată viaţa.

Ca dovadă că aceasta nu era o simplă veleitate, ci o dorinţă sinceră, izvorîtă din cele mai serioase aptitudini, cîţiva ani mai tîrziu îl găsim pe Luca Gîrleanu unul dintre cei mai buni strungari de la „Centrul mecanic Galaţi".

S-a mai împlinit, are o faţă liniştită, de om sigur pe el. Ba, dacă îl observi bine, afli în ochii lui o undă de visare, de romantism. Se opreşte în faţa unei clădiri înalte şi albe de pe strada principală şi, cu vinovată neîndemînare, se adresează bătrînelului de la poartă.

— Unchiule, vrei matale s-o chemi pe sora Viorica ?

Iar cînd sora Viorica apare într-un suflet şi plină de încîntare în uşa spitalului, îţi dai seama clar de unde vine unda visătoare din privirile lui Gîrleanu.

— Am venit să te rog să mă ierţi ; n-am să pot trece să te iau, sînt chemat la Sfatul popular, se scuză el... Cum facem, întîrzii şi tu pînă termin eu ?...

Dar parcă asta-i o problemă !... Doi îndrăgostiţi soluţionează întotdeauna chestiunile de timp şi spaţiu, aşa că — ceva mai tîrziu — Luca Gîrleanu păşeşte liniştit în cabinetul preşedintelui Sfatului popular. Este aşteptat. Mai mulţi membri ai Comitetului Executiv se află de faţă ; este acolo şi un deputat în Marea Adunare Naţională...

— Tovarăşe Gîrleanu, i se adresează şi solemn şi prietenos preşedintele, pentru meritele dumitale deosebite ca strungar la „Centrul mecanic", pentru inovaţiile pe care le-ai făcut, pentru contribuţia pe care ai adus-o la realizarea şi depăşirea planului de stat, Prezidiul Marii Adunări Naţionale te-a decorat cu „Ordinul Muncii" clasa a treia...

...Omul care umblă hai-hui pe străzile Galaţiului, beat de fericire, parcă aminteşte de adolescentul de odinioară. Numai că acum, fericirea are baze sigure, certitudini de nezdruncinat. La balcoanele caselor, flutură steagurile roşii şi tricolore cu care poporul muncitor, stăpîn pe soarta şi pe ţara sa, sărbătoreşte ziua de 1 Mai.

Scanned with OKEN Scanner

Ce-şi poate dori mai mult omul care cu vreo cinci ani în urmă trebuia să renunţe la meseria iubită, pentru că nu avea unde să se angajeze ?

Numai că Luca Gîrleanu trăieşte acum într-o altfel de ţară. Perspectivele lui sînt din ce în ce mai largi. Posibilităţile de a fi un tehnician cît mai bun, din ce în ce mai multe. Aşa că se hotărăşte : îşi va completa studiile medii.

Peste vreo doi ani avea loc nunta. În alba îmbrăcăminte de mireasă, sora Viorica nu se deosebea prea mult de portul ei de la spital. Tocmai de asta, parcă, Gîrleanu o îndrăgea şi mai mult. Era aşa cum o cunoscuse el, aşa cum o vedea zilnic pînă atunci, trecînd prin faţa ferestrelor spitalului. Între cununa de lămîiţă şi boneta de soră sanitară nu era prea mare diferenţă.

Deci, astfel, Luca Gîrleanu, om de treizeci de ani, strungar bun, cu studiile medii terminate, fapt care îl ajuta foarte mult în meseria sa, devine un om aşezat. Ce-şi poate dori mai mult ?... Are un rost temeinic, acum întemeiază şi o familie. Toate condiţiile ca să-şi asigure o viaţă tihnită şi onorabilă.

Dar, de... poţi sta de lemn cînd societatea îţi oferă atîtea posibilităţi noi ?

Cel care în 1945 nu putea să-şi practice meseria învăţată cu greu, se apleacă la urechea miresei sale şi-i spune :

— Ştii, mi s-a propus de la „Centrul mecanic“ să fiu trimis la Politehnică, nu crezi că-i bine ?...

Bucureşti, 1958. Clădirea bătrînă, cu ferestre mari, curţi înguste şi podoabe de faianţă colorată a Politehnicii. Decanul Facultăţii de Mecanică. Un om mărunt, grăsun, între două vîrste, semnează un document sub o rubrică unde scrie „semnătura absolventului“. Luca Gîrleanu primeşte astfel diploma. E inginer. În faţa ochilor îngustaţi îi apare Dunărea curgînd lată, tulbure, un colţ din cheiul cenuşiu şi un bolovan pe care se aşezase, aşteptînd să i se dea să care ceva. Îi apare şi carnetul de strungar cu scoarţele lui groase, din carton de calitate inferioară, aşa cum l-a aruncat, netrebuincios, în fundul sertarului unei noptiere. Îi apare şi silueta unui om, neprecis conturată,

Scanned with OKEN Scanner

făcînd din cap sau din mînă un gest negativ, încă înainte ca el să-şi fi terminat oferta.

Şi deodată, silueta se conturează. Capătă trăsăturile unui om jovial, cărunt :

— Ei, te-ai hotărît, primeşti oferta noastră, vrei să rămîi asistent ?... îl întreabă decanul.

Luca Gîrleanu chibzuieşte o clipă : are 36 de ani, a ajuns inginer aşa cum n-ar fi îndrăznit niciodată să viseze. Ce-i trebuie mai mult ?... Dar soarta lui ascensivă, legată de soarta ascensivă a ţării sale, nu-i dă pace : primeşte ; se va apuca şi de asta ; va merge şi mai departe ; începe la 36 de ani cariera ştiinţifică ; nu-i nimic, toate căile îi sînt deschise...

— Primesc, tovarăşe decan !

Acestea sînt ipostazele (precizez : de pînă acum) ale biografiei lui Luca Gîrleanu. După cum vedem, a avut parte de mari satisfacţii, dar nu se poate spune că a avut parte şi de tihnă. Ei bine, atunci am simţit nevoia să mă întreb : „De unde la acest om seninătatea, calmul, siguranţa de sine care, în nici un caz nu sînt caracteristice începuturilor ?

Explicaţia, cred că o găseşti numai cunoscînd mulţi, foarte mulţi oameni care în anii aceştia s-au bucurat de marile posibilităţi de a urma acelaşi drum. E o seninătate dată de certitudinile omului sigur pe împrejurările sociale în care există, bazată pe certitudinile omului care ştie că trăieşte într-o Republică făuritoare de biografii îndrăzneţe, ascensive, pentru toţi cetăţenii ei.

Încîntat de atmosfera de tihnă şi mulţumire sufletească din familia lui, i-am spun lui Luca Gîrleanu :

— Cred că soţia dumitale îţi admiră foarte mult evoluţia...

El a zîmbit modest :

— Nu ştiu dacă are timp.

M-am gîndit o clipă şi i-am dat dreptate :

— Da, profesiunea de soră de caritate cere multă preocupare.

— Iar cea de medic, cere şi mai multă, mi-a răspuns el.

Scanned with OKEN Scanner

Din Pîngărați, raionul Piatra Neamț, am primit o scrisoare, nu prea lungă, care, cu un scris cursiv, apăsat, relatează o precipitată poveste ai cărei eroi sînt EL și EA. Iat-o :

S-au întîlnit prin luna mai 1955. EL era militar în termen, EA elevă la o școală forestieră. Au dansat un singur vals.

În 1957 — martie s-au reîntîlnit întîmplător și destul de în pripă. El pleca, iar ea avea de făcut niște cumpărături. Nu s-au mai văzut pînă în noiembrie cînd, într-adevăr, întîlnindu-se au zăbovit mai mult. Ea avea 18 ani, el 24. La 23 decembrie 1957, sfatul popular emitea certificatul căsătoriei lor.

De acum înainte, relatarea are, ca să zicem așa, un pasaj oficial și strict documentar pentru că vorbește despre certificatele emise de către sfatul popular : 1958 — certificatul de naștere al primului copil : Gabriela. În 1960, al doilea certificat de naștere : Mihaela ; 1961, al treilea certificat de naștere : Elena ; 1964, al patrulea cartificat de naștere : Luminița ; 1966, al cincilea certificat de naștere — Mihai, și notează autorul scrisorii — „fiindcă trăiesc fericiți, sînt convins că aceste relatări despre scriptele sfatului popular vor continua".

Garanția acestei afirmații ? — cei nouă ani de căsnicie desfășurați în armonie, în înțelegere, în acea atmosferă caldă și plină de emulație a grijii reciproce, în preocuparea pentru creșterea și educarea copiilor.

Desigur, exprimate astfel, aceste atribute ale vieții cotidiene de familie capătă poate o formulare rece, săracă, depărtată de căldura lor reală. Dar ce semnificații deosebite, uneori chiar totale pentru viața noastră, cîte sentimente de împlinire, de realizare umană nu cuprinde ideea de „preocupare pentru creșterea copiilor" sau cea care în aparență sună atît de comun : „grija față de soț".

„Spre sfîrșitul anului 1963 el s-a îmbolnăvit grav — o paralizie cu forme de afazie. Este internat în spital, începe o serie de triste și chinuitoare peregrinări prin clinici. Ea îl însoțește peste tot, îi poartă de grijă, caută să-i aline suferința, cu toate că se află foarte aproape de

Scanned with OKEN Scanner

a naşte. Şi, într-adevăr în timp ce îl însoţea la spitalul de la Iaşi, ea dă naştere celui de-al patrulea copil. Bucuria aceasta este însoţită însă de nenumărate griji printre care, cea mai importantă, faptul că el trebuie să fie operat şi mutat într-un spital din Bucureşti.

„Necazurile au fost nu mari, ci foarte mari, precizează scrisoarea. Puţini credeau că el va mai putea deveni om vreodată. Problemele materiale erau destul de complicate pentru că din acelaşi salariu trebuiau făcute acum cheltuieli în plus, drumurile la Bucureşti costau şi ele... Copiii creşteau şi trebuiau îngrijiţi. Cel mic trebuia supravegheat tot timpul.“ Şi, cu toate astea, femeia de 24 de ani, ajunsă să înfrunte atîtea greutăţi şi atîtea necazuri, prin dragostea ei, prin încrederea ei, prin toată dăruirea de care s-a simţit capabilă, poartă grija familiei, poartă grija soţului bolnav. Timp de un an de zile, cu un braţ îşi ducea pruncul, cu altul îl sprijinea pe el... Şi dragostea ei, puterea încrederii ei, învinge. Soţul este operat, îşi reface sănătatea, din nou se poate mişca, poate mînca, poate vorbi“.

Aceasta este relatarea. Şi este cu atît mai impresionantă cu cît cele întîmplate sînt înfăţişate ca fapte obişnuite. Şi, îndrăznesc să spun, tocmai prin acest obişnuit, prin puterea de dăruire şi de dragoste care, de fapt, este atributul fiecărei fiinţe umane, această întîmplare, acest episod din viaţa familiei respective capătă în el toate semnificaţiile majore ale existenţei umane. Este, în încrederea şi-n perseverenţa acestei femei tinere, tot ceea ce poate fi mai frumos, mai înălţător. Şi răsplata... răsplata vine de la sine. Pentru că, nu cred să existe răsplată mai mare decît fericirea. Or, ce garanţie mai mare pentru o existenţă fericită, decît asemenea încercări la care, supunîndu-ne, viaţa ne dă certitudinea că pot fi trecute, că noi, prin dragostea noastră, putem fi mai puternici, că familia noastră este însuşi mediul generator al fericirii bazate pe încredere deplină, pe dragoste nemărginită, pe spirit de sacrificiu.

Scrisoarea are o încheiere surprinzător de emoţionantă. După ce în tot ceea ce ne-a scris pînă atunci se situează pe poziţiile detaşate şi obiective ale omului care relatează nişte fapte exterioare, tovarăşul Mihai Grassu, semnatarul

Scanned with OKEN Scanner

ei, scrie : „Cînd am putut din nou să vorbesc, am întrebat-o pe soţia mea de ce nu m-a părăsit, că doar era tînără şi trebuia să-şi trăiască viaţa. Nu mi-a răspuns, însă în privirile ei se putea citi mai mult decît orice cuvînt pe care l-ar fi rostit".

Şi finalul scurt, lapidar : „Aceasta este familia mea".

Va să zică scrisoarea ne vine chiar din partea omului care a trăit această întreagă furtună de sentimente ; cel care a aşternut cu atîta calm rîndurile pe care vi le-am făcut cunoscute, este omul care a trecut prin toate deznădejdile şi toate înălţările momentelor relatate. Şi, ce altă mai bună dovadă că înălţările au triumfat, că satisfacţiile, fericirea, echilibrul pe care i le dă familia lui sînt mult mai mari, mult mai puternice decît necazurile ?... Ne-o atestă certitudinea ce izvorăşte din fiecare cuvînt al scrisorii, bucuria acestui om de a trăi în mijlocul familiei sale.

Scanned with OKEN Scanner

„DOBROGEA" – BALADA PĂMÎNTULUI NATAL

BALADA PĂMÎNTULUI MEU NATAL

Marea.

Marea cea mare. Marea primitoare — euxinos — cum au simțit nevoia să o răsfețe încă din antichitate, oamenii acestor locuri.

Și Dunărea, bătrînul fluviu al continentului nostru, ajuns aici la noi puternic și vast, apt să se compare cu largurile.

Între ele, între aceste două familii de ape care ne binecuvîntează țara, se află pămîntul Dobrogei.

Pămîntul cu vii al Dobrogei. Pămîntul cu soare și vii al Dobrogei, spre care din cele mai vechi timpuri au venit corăbii cu amfore purtînd sigiliile marilor cetăți, pentru a mai păstra și astăzi ca o urmă binecuvîntată a lui Dionisos, rodul trecutelor vii, sublimat de același soare și muncit de brațele unor autohtoni puternici, consolidați în existența lor de o credință semeață, alcătuită trainic din vitejie și probitate.

Ca dobrogean, trăindu-mi copilăria printre vestigiile lumii de demult, în așa fel încît firescul prezenței lor cotidiene ștergea orice noțiune a timpului trecut, m-am simțit întotdeauna urmaș direct al acelor oameni care munceau aici viile, creșteau turmele, și-și îngrijeau stupii, atrăgînd cu avuția lor corăbiile negustătorilor din Egeea și Mediterana pe care mi-i închipuiam ca pe navigatorii puternici, descriși de legenda Argonauților. Îmi era familiar, așa cum îți pot fi numai și numai locurile de baștină, regatul get al lui Dapix. Pe el mi-l închipuiam ca pe un fel de bunic vînjos conducînd cete de păstori și cete de cultivatori de mei, de la Dunărea Cernavodei și Hîrșovei

pînă la malurile dantelate ale unui colț de mare pe care trona albă, parcă pregătindu-se să lunece încet pe coloanele ce-i stăteau culcate la temelie, Histria.

Știam că, undeva, la nord, cam după Babadag, spre fascinanta Deltă, noi, supușii lui Dapix, ne întîlneam cu frații noștri din regatul lui Zyraxes, și, deseori, hoinăream spre sud cale de-o dimineață, unde era regatul celui de-al treilea rege get, al lui Roles, care ținea de la viile Ostrovului și pînă la lacul lung, ca o limbă de apă, al Mangaliei.

Plecam deci de pe Valul lui Traian în țărîna căruia ne jucam toată ziua, baricadîndu-ne cu pietre cioplite sau găurite pe care le luam din zidurile castrelor. Plecam hoinari, că doar eram la noi acasă de mii de ani. Prin veșnicia lor, aceste mii de ani nu ne-ngrozeau cîtuși de puțin ; ne făceau să ne simțim firești și aproape de toate veacurile. Plecam hoinari pînă la frații noștri ce-și purtau oile ca și noi pe cocoașele dealurilor de cretă, printre șuvițele înguste de vie chircită ascunzînd brumate bobițe negre, plecam în regatul lui Roles unde, într-adevăr, ne atrăgea mirajul strămoșilor.

Pentru că, la Adamclisi, cioplite în calcar dobrogean, vedem portretele strămoșilor noștri, așa cum, pe peretele *odăii* din casa părintească, în sepia hîrtiei fotografice, le vedem pe cele ale bunicilor.

Pornind de dimineață, străbăteam în joacă drumul de pămînt ce șerpuia pe dealurile de la Peștera și Izvorul Mare și, cînd soarele era sus, la amiază, căzînd numai pe piatra gălbuie în așa fel încît să o încingă, ajungeam lîngă acele mari dreptunghiuri din care ne priveau strămoșii. Și le simțeam dogoarea blîndă, mîngîieoare, așa cum vine numai dintr-o vatră care este a neamului tău. Îi priveam și noi pe ei, cu atenție, cercetîndu-le trăsăturile din piatra încinsă pe care leneveau șopîrlele și apoi, printre ierburile care năpădeau cioplitura milenară, prindeam broaște țestoase, acele frumoase broaște țestoase de cîmp, cu solzii filigranați în kaki și galben de os, care, trăind sute de ani, puteau să fi stat și în palmele puternice ale strămoșilor rămași în marile lor portrete din grele lespezi de piatră înalte cît noi.

Scanned with OKEN Scanner

Spre seară, ne întorceam acasă cu chipurile lor calcaroase fixate bine pe retină, cu dogoarea pietrii lor încinse ţinîndu-ne cît o mîngîiere. Ne întorceam voioşi şi răsfăţaţi, venind ca de la bunici duioşi şi, în locul bocceluţei cu plăcinte dulci aduceam în suflet alt dar, satisfăcîndu-ne la fel de mult plăcerea de copii : Chipurile lor de luptători, imaginea armelor pe care le ţineau ei în mînă, a scuturilor, platoşelor, coifurilor şi armelor lor de luptă. Şi ne uitam la blînzii bunici din domestice poze sepia înşirate pe pereţii odăii, preferîndu-le numai pe acelea care, cu mîna la centură, îi arătau militari.

Dar ceilalţi, din piatră, cu părul tuns şi săbii scurte, sau purtînd căciulii de tarabostes şi steaguri cu vuitoare gură de lup, care ne mîngîiaseră cu dogoarea lespezilor încinse, parcă ne erau mai aproape.

Mai tîrziu, cînd am învăţat că lespezile acelea înalte cît noi se numeau metope şi fuseseră aşezate acolo în număr de 54 întru comemorarea victoriei bădicăi Traian, pe care-l pomeneam la pluguşoare, mai tîrziu, deci, cînd am început a citi istoria, mi-am dat seama că trofeul de la Adamclisi era, într-adevăr, galeria de portrete a strămoşilor noştri şi că Dobrogea este acel perete al României pe care noi, aşa cum foarte puţine naţiuni din lume au avut şansa, ne-am moştenit portretele de familie încă de la întemeietorii ei. Perete de răsărit al casei noastre trainice de la Carpaţi şi Dunăre, pe care ne stau aşezate, precum larii şi penaţii de odinioară, chipurile sfinte ale celor care ne-au întemeiat.

Şi, mai tîrziu, mult mai tîrziu, cînd am început a circula prin lume, mi-am dat seama cît de fericit popor sîntem cu genealogia noastră. Pentru că, dacă grecilor le-a rămas cîntarea Odiseii, dacă francezilor le-a rămas scriptura lui „De bello gallico“, dacă altora le-a rămas folclorul cu poetica lui incertitudine, sau înscrierea existenţei în documentele altora, nouă, soarta ne-a dat un certificat de naştere aşezat chiar pe locul unde ne-am născut. Iar dacă asemenea certificate binecuvîntează istoria mai multor naţiuni, nu ştiu a mai fi vreuna să-şi poată privi pe ele chipul părinţilor care i-au întemeiat pe acele locuri. În afară, bineînţeles, de poporul american

Scanned with OKEN Scanner

care, formîndu-se în alte timpuri, păstrează din epocă chipurile întemeietorilor.

Din epocă și nu imaginate mai tîrziu, Dobrogea păstrează chipurile impactului daco-roman. Ea este deci în certificatul de naștere pe care îl reprezintă însăși harta teritoriului României, emblema noastră ; este acel loc sfînt unde sînt înscrise cu arta specifică epocii, chipurile părinților. Chipurile lor dure, încrîncenate în bătălie, chipurile tragice, de sclavi luați în luptă și înlănțuiți, chipurile bucolice de păstori mîngîindu-și caprele, chipurile de războinici etalîndu-și armele, scuturile, coifurile și carele lor de piatră ne fascinau copilăria. Monumentul acela straniu a cărui reconstituire dă atît de mult de gîndit, are și platoșă și scut și chivără și cu toate astea nu îmbracă un om, un luptător, ci rămîne fără figură, ca un simbol. Ca un simbol al civilizației romane venită aici, spre nașterea noastră. Tîrziu de tot, peste mai bine de un mileniu, impresionați de prezența sa hotărîtă și nestrămutată, turcii trecători pe aici, în coada șuvoiului de popoare ale Asiei, i-au spus *Adamclisi*. Nici nu putea să fie exprimat mai bine ,într-o altă morfologie, rezonanța sacră a latinescului *Tropaeum Traiani*. Pentru că Adamclisi înseamnă în poetica labilitate caracteristică limbilor orientale „dealul omului“ ; omul cu O mare ; deci înălțimea pe care el s-a ridicat și, într-un anume fel, civilizația.

Aici, pe acest pămînt dobrogean, mărețul monument întruchipa într-adevăr civilizația cu care imperiul lui Ulpius sfida depărtările, nordul.

E unul dintre cele mai mari și mai impresionante monumente romane, ca dovadă că, la anul 102, împăratul s-a lovit puternic de acea coaliție făcută de Decebal cu dacii din nord, cu burii germanici și cu sarmații.

Victoria de la anul 102 a acelor „fortissimorum virorum qui pugnantes pro republica morte ocuberunt“ — cum cinstește amintirea eroilor inscripția de pe altar, nu a fost deloc ușoară, iar acest prim picior roman așezat în lumea daco-getică, se cerea consolidat temeinic.

Și a fost, rămînînd peste veacuri, pînă astăzi, piatra de temelie a începuturilor noastre. Măreață piatră de temelie la modul cît se poate de propriu.

Aici, în pămîntul Dobrogei.

Scanned with OKEN Scanner

Ca și podul lui Apolodor, dincolo, la marginea de apus, exact pe aceeași paralelă. Precum doi stîlpi de casă așezați pe linia trasată de firul zidarului.

În urma lui, rapid, Dobrogea devine romană, amestecînd, după tradiția imperiului, ostașii legiunilor cu populația autohtonă. Și peste Valul lui Traian care se-ntinde între două așezări cu vechi nume grecești : Tomis și Axiopolis, castrele și piscurile încep a înainta triumfător spre nord : Capidava, Ulmetum, Ibida, Troesmis pentru a se desfășura în evantai pe toată Dunărea de jos în întoarcerea de nouăzeci de grade pe care ea o face spre mare : Arcubium, Noviodunum, Aegissus, Salsovia, Halmyris, ca și acea plină de semnificație, impactul sorgintei noastre daco-romane pe aceste pămînturi : Dinogeția — aflată pe dealurile Măcinului și cuprinzînd, în rezonanțele limbii cuceritorilor, însăși numele strămoșilor localnici.

Asemenea denumiri arătînd textura autohtonă pe care s-a așezat trainica civilizație a epocii, împingînd valul de pămînt și așezarea geto-romană departe peste Deltă, în pămînturile de asemenea bogate-n vii, de la Aliobrix, Harpis și Tiras, determinînd pe întregul spațiu nașterea noului popor, au rămas redutele lui, în decursul mileniului tulbure a trecerii popoarelor migratoare.

În jurul lor, ei și-au făcut satele în care au rezistat mai ușor invaziei, păstrînd însă practicile vieții provinciale romane după cum spune Paulus Orosius : „Se află romani care voiesc să trăiască săraci dar liberi între barbari, decît să susțină între romani greutatea dărilor".

„Barbarii" erau goții, hunii, gepizii și avarii care încep să vină de pe la anul 375 în diocesa episcopului Vetranion din Tomis care, la anul 368, cuprindea toată Sciția minor. E vorba de acea episcopie puternică a populației daco-romane de aici care, în secolul al cincilea, ridica frumoasa basilică cu trei nave din Tomis, unde slujea, pe la anul 550, episcopul Valentinian, cel a cărui corespondență în limba latină cu papa Vergilius, o găsim în arhivele Vaticanului. Era anul cînd, în iarna spre 551, poposea aici al doilea val de popoare migratoare : slavii, trigurii și bulgarii în drumul lor către Moesia și Grecia. Trecători pe aici, ei au adăstat totuși, desigur cu emoție, pe lîngă însemnele de mare civilizație militară, edilitară

Scanned with OKEN Scanner

și artistică sub care se născuse poporul pe care Mircea avea să-l păstorească — baci bătrîn și viteaz — de la cetățile Amlașului și Făgărașului și pînă la marea cea mare...

*

Tot mai mulți oameni îi spun „Dobrogea de aur". Tot mai mulți oameni asociază trupul acesta de pămînt românesc al cărui contur modelat de ape îți apare ca o amforă, de imaginea unei agriculturi bogate. E aurul soarelui, e aurul holdelor, e aurul vinului, e aurul clătinător care poleiește undele mării și e, desigur, mai ales, acela neclătinător, al încrederii din privirile oamenilor.

Tot mai mulți îi spun Dobrogea de aur, cu toate că ea de fapt e Dobrogea de ciment, de superfosfați, de energie electrică ; e Dobrogea puternicelor cargouri și a întinselor G.A.S.-uri, e Dobrogea tractoarelor învingătoare și Dobrogea primelor raioane cu agricultura cooperativizată, e Dobrogea pescuitului industrial, Dobrogea zecilor de mii de hectare de podgorie și Dobrogea splendidelor plăji sidefii deasupra cărora se ridică hiperbolele albe și pastelate ale marilor hoteluri marine. Dar pesemne că tocmai toate acestea, în unitatea lor, în împletirea lor, în dialectica existenței și a dezvoltării lor comune formează acea compoziție pe care atîta au căutat-o alchimiștii. Cine știe ! Fapt este că opinia publică e convinsă de acest atribut al Dobrogei. Sînt convinși și cei care au crescut odată cu ea, și-au căpătat demnitatea existenței odată cu ea, sînt convinși și cei care au trecut doar prin ea. Pentru că le-a rămas în amintire lumina ei albă într-o sminteală prin ogrăzile mari, lipsite de umbră și mărginite de șiruri de bolovani, satul dobrogean care, de la mare și pînă la Dunăre și de la Deliorman — pădurea nebună din sud, pînă la stufărișul Deltei, se întindea însetat, cu buruienile crescute pe acoperișurile caselor, satul cu fețele aspre și arse ale locuitorilor a devenit astăzi satul a cărui avere obștească se ridică la miliarde, satul în care sînt mecanizate 95 la sută din lucrările de însămînțare la toate culturile agricole, de întreținere a grîului și porumbului,i de recoltare a cerealelor păioase.

A fost cel mai înapoiat, cel mai trist, cel mai mizer sat de pe harta țării, cel mai apăsat de exploatare, cel mai

Scanned with OKEN Scanner

văduvit de tradiție. Și iată că astăzi satul dobrogean este satul cu cea mai veche tradiție socialistă, cu cea mai veche tradiție de înnoire a vieții. De la Palazu Mare pînă la Topalu, de la Comana pînă la Niculițel, de la Cerna pînă la Vama, îi strălucesc acoperișurile de tablă zincată, i se-nșiră gardurile pe stîlpi de piatră, se opresc prigoriile pe antenele televizoarelor. Geometria colorată a imenselor loturi de culturi se îmbină cu cea a construcțiilor și silozurilor, iar dealurile de cretă care moțăiau livide s-au transformat sub arhitectura teraselor viței de vie. Oamenii au fețe luminoase. Ajung tot mai mult a fi ceea ce spunea Alecsandri :

„Dobrogean scăldat în soare
Și în marea mișcătoare...“

Nu poți să nu comentezi un factor determinant al acestei realități : cei treizeci și două de mii de țărani care învață, cei treizeci și două de mii de țărani care, în urma altor mii și zeci de mii, se profesionalizează în sensul bun al cuvîntului, cei treizeci și două de mii de țărani care urmează cursurile agrozootehnice de trei ani.

A existat, în lupta intelectualilor cinstiți ai României, tradiția unei sfinte strădanii de luminare a plugarului. Oameni pasionați publicau pe socoteala lor broșuri cu sfaturi agricole, Coșbuc scria „conferințe poporale“, iar Ion Ionescu de la Brad în a sa „Excursion agricole dans la plaine de Dobroudja“ exprima deziderateле unei agriculturi raționale pe pămîntul dintre Dunăre și mare. Dar a trebuit ca acest pămînt să trăiască victoria socialismului pentru ca agricultura și zootehnia să devină profesii de calificare.

*

Există o legendă care spune că Dobrogea ar fi fost o fată săracă răpită de niște corăbieri în timp ce culegea pentru iubitul ei — omul cel bun și harnic, — fructele de aur. Cînd s-a trezit pe corabie și a văzut în jurul ei numai ape, s-a împietrit. Așa a apărut țara de piatră albă asemenea trupului fetei, cu ochiuri de apă limpezi, asemenea ochilor ei, cu lumină multă, asemenea visurilor ei despre omul cel bun și harnic. Va renaște din această țară Dobrogea cea frumoasă de odinioară, atunci cînd va veni la ea omul cel bun și harnic. Aceasta este legenda. Omul

Scanned with OKEN Scanner

cel bun și harnic a venit cu toți frații lui. Dobrogea renăscută le întinde fructele de aur.

Aceasta e legenda. În ce măsură e adevărată, rămîne să vedem.

A fost Dobrogea frumoasă și atrăgătoare ? Totul ne spune că da. Începînd de la corăbierii fenicieni toți au început s-o caute, să caute căile spre ea. Fenicienii veneau cu corăbii lungi, cu provă coroiată cu ciocul de vultur, încărcate de lucruri prețioase și de nimicuri, îi lăsau pe localnici să se suie pe punțile lor și să admire marfa, apoi, deodată, ridicau ancora, porneau, iar cei rămași pe corabie erau făcuți robi.

Așa au ajuns la țărmurile Dobrogei descoperind aici oameni harnici din marele neam al tracilor. Pămînturile erau bogate, grînele creșteau din belșug, vitele de asemenea, mierea era dulce iar vinul din piatra albă a calcarului, puternic și aromitor. Ca dovadă a tuturor acestora, e șiretlicul la care au recurs fenicienii spre a-și alunga concurenții : au numit marea ce scălda țărmurile Dobrogei cu cuvîntul grecesc Axenos, ceea ce înseamă ursuz, neprimitor.

Abia peste vreo sută de ani, cînd au ajuns aici primele corăbii grecești și au văzut că marea e ca toate celelalte iar geții ce locuiau malurile au larg dezvoltat sentimentul cinstei și ospitalității, au schimbat numele acesta spunîndu-i mării Euxinos, adică „primitoare".

A fost în continuare Dobrogea frumoasă și atrăgătoare ?

De n-ar fi fost, n-ar fi ridicat grecii atîtea cetăți mari și bogate în care ei să poată negustori cu localnicii produsele acestora și apoi, în corăbii pîntecoase, să le trimită peste mare. Istros, Tomis, Callatis, Dionisopolis au înflorit ca o ghirlandă pe malul mării, iar istoria ne învață clar că acolo unde nu se produce, acolo nimic nu înflorește. Priviți astăzi marea bogăție a vechiului Tomis pe care o sugerează toate vestigiile aflate la Constanța și vă veți da seama că așa ceva nu răsare din piatră seacă, priviți eleganța și civilizația Istriei și vă veți da seama că nimeni nu construiește așa ceva numai de dragul peisajului înconjurător, priviți zecile de gorgane pe care alt neam, mai puțin civilizat decît al grecilor, le-a ridicat pe malul

Scanned with OKEN Scanner

celălalt al lacului, în fața cetății, și veți presupune poate că și ei și-au durat o așezare tocmai pentru a-și putea aduce aici produsele și a le vinde negustorilor din cetate.

Prin țara Dobrogei începuseră în acea vreme a se bătători drumuri care porneau sau duceau, de la sau spre, cetățile de pe malul mării. Așa au aflat-o romanii și urmele lor le aflăm astăzi peste tot, de la Valul lui Traian la trofeul de la Adamclisi și la dunăreana cetate Capidava.

Apoi Dobrogea a decăzut. A dispărut de pe firmamentul pieței comerciale a omenirii. A sărăcit, s-a istovit, sau fata săracă din legendă nu a vrut să dea nimic, nici un vîrf de deget hapsînului principe ? Cert este că s-a acoperit în mantia ei de calcar și a devenit țara săracă dintre Dunăre și mare. Cîteva forturi turcești, tabii, cum le spuneau ei, dovedeau, în a doua jumătate a mileniului acestuia, stăpînirea otomană. Din vechiul negoț, ca o relicvă, a rămas numai bazarul de toamnă care se făcea pe valea Cara Su, în inima Dobrogei, acolo unde roca tînără a Balcanilor întîlnea roca bătrînă a Catenei himerice, cam pe unde se află astăzi Medgidia. Acolo, parcă trăgînd o graniță între nordul și sudul orientului european, drumul dintre Dunăre și mare îl tăia pe cel care pornea din Constantinopol, trecea Balcanii, intra în stepă, ajungea în Bugeacul tătărăsc și ducea tot mai sus, spre cazaci, spre kievani, spre moscoviți.

Bazarul își desfășura vreme de o lună viața lui gălăgioasă, zgomotoasă ca un dans drăcesc, în care se amestecau culorile răsăritului cu ale apusului, limbile de miazănoapte cu cele de miazăzi, șiretenia orientului cu diplomația occidentului, trufia celor veniți pe mare cu neîncrederea și precauția celor care bătuseră lungi drumuri de pămînt.

Cîndva, odată cu primele semne ale iernii, bazarul s-a desfăcut ca în fiecare an, dar s-a desfăcut pentru a nu se mai reface niciodată. Războaiele secolului trecut îl goneau.

Și după 1877, Dobrogea a rămas fiica săracă a unei țări stăpînite de burghezi și moșieri. Spre pămîntul ei sărăcit se făceau chipurile concesii celor ce voiau să vină. Statul vindea hectarul de pămînt cu prețul unei oi. Ve-

Scanned with OKEN Scanner

neau țăranii din toate colțurile țării, și mocani, și cojani, să se căpătuiască datorită vreunui petec de pămînt mai ieftin. Dar legile erau tot ale burghezo-moșierimii, impozitele au devenit atît de mari, încît întreceau cu mult prețul hectarului. Cine a putut să le plătească ? Cei bogați, cei care veniseră cu turme întregi de oi spre pășunile Dobrogei. Săracul venit după căpătuială a trebuit să renunțe treptat chiar și la bucata sa de pămînt și să muncească moșierului. Astfel au apărut în Dobrogea cele mai mari moșii, de trei mii și de cinci mii de hectare.

O fi adevărată legenda ? Dacă nu ea, măcar simbolul ei. Celui care n-a îngrijit-o, celui care a vrut doar să stoarcă tot ce se putea, Dobrogea i-a răspuns închistîndu-se în trup de piatră.

Cine este omul bun din legendă pe care Dobrogea l-a așteptat atîta și căruia i-a rezervat toate bogățiile sale ?

Călătorul care vizitează astăzi Dobrogea își va da seama clar și imediat. Dobrogea astăzi înflorește, linii întregi de irigație îi brăzdează trupul, pe cîmpul negru au răsărit niște palate albe, stațiunile de mașini și tractoare, dealurile de cretă s-au acoperit cu spalierele viilor. Numai producția de vin a Dobrogei, ca valoare, va ajunge în cîțiva ani să valoreze tot atît cît exportul nostru de petrol. În Dobrogea a înflorit o industrie bogată, Palas, Năvodari, Medgidia, Cernavodă, se înscriu cu cinste pe harta industrială a țării, în Dobrogea au înflorit orașe, în Dobrogea mai bine de o treime din casele satelor sînt noi, construite acuma, în Dobrogea, colectiviștii se duc cu camioanele la lucru, Dobrogea a ajuns din cea mai înapoiată, în frunte.

Și atunci, cine oare este omul despre care vorbește legenda ?

Am putea spune foarte clar că este chiar omul care a făcut legenda. Omul sărman și muncitor, necunoscutul care-și istovea personalitatea și viața pe moșia boierului, omul care cunoștea ca nimeni altul frumusețea Dobrogei și-și dădea seama ce-ar putea face din ea. Iar cînd a venit partidul care l-a îndrumat și i-a dat posibilitatea să facă, nimic nu i-a mai stat în cale.

Legenda se pierde, o continuă însăși realitatea.

Scanned with OKEN Scanner

Poezia peisajului Dobrogei este de nedespărțit astăzi de bogăția unei agriculturi practicate cu inteligență și tot ceea ce vezi pe terenurile ei întinse pe vaste pante nu e cu nimic mai puțin frumos și mai puțin impresionant decît îndrăzneala arhitectonică de mare civilizație a litoralului. Pentru că Dobrogea este astăzi, în ansamblul ei, pămîntul marilor prefaceri socialiste care au loc alături vestigiilor a căror prezență ne tulbură și ne dau, în același timp, atîtea certitudini. Certitudinea existenței noastre milenare pe aceste locuri de adîncă transformare a ultimelor decenii.

*

Ideea de *oraș = industrie* a înlocuit-o definitiv pe aceea de *oraș = tîrg*. A exclus-o. Ar fi de neconceput pentru locuitorul de astăzi, pe a cărui retină e bine fixată imaginea vieții moderne cu blocurile și cartierele de vile străjuite de bastioanele fabricilor, să creadă că orașul său ar putea fi o înghesuială de magherniță în jurul unei piețe limbute cu geambași și țărani, cu tocmeli și penibili agenți de cereale. Ar fi la fel de neconceput, cum ar fi fost și pentru locuitorul de acum treizeci de ani dacă i-ai fi spus că tîrgul lui cu cafenele, judecătorie de pace și bazar oriental va deveni faima industriei de ciment a țării, că aici vor avea loc festivități cum e înmînarea steagului de fruntași în producție pe ramură, că în locul atelierului unde 23 de muncitori fac sape și roți de dezghiocat porumb, va exista o importantă fabrică de utilaj agricol cooperînd cu 20 de mari unități industriale din țară, o fabrică pentru împrospătarea miilor de muncitori ai căreia funcționează școala profesională proprie, cu o promoție anuală de 346 de absolvenți.

Orașul înseamnă astăzi nu numai agricultură ; înseamnă metalurgie sau chimie, sau industrie alimentară sau industria materialelor de construcții. Înseamnă o treime din producția de ciment a țării, înseamnă îngrășăminte pentru fertilizarea a aproape două milioane jumătate de hectare de teren agricol.

Ar fi nedrept să omitem industria dinainte. Fabrica de șuruburi și nituri se chema „Japy, Viellard, Herzog", cea de ciment aparținea societății anonime de cimenturi din *Europa orientală*, distileriile de petrol — „Colombia"

Scanned with OKEN Scanner

și „Românо-Americana", iar orașele rămîneau pipernicite. Sub lumina aceea orbitoare multiplicată de marile oglinzi ale apelor, scăpărată de cristalele nisipului și albită pînă la incandescență de huma dealurilor, se conturau Mangalii și Medgidii și Babadaguri și Cernavode monocrome moțăind mîngîiate de praful Balcanilor.

Anghel Saligny, care și-a pus în slujba ridicării Dobrogei și geniul și patriotismul, construindu-i acum o jumătate de veac, așa cum se află ele și astăzi, marele pod și marele port, trebuia să se lupte ca să respingă dorința de infiltrare a societăților străine pînă și în legătură cu plantarea pomilor pe malurile taluzate.

S-a vorbit de multe ori despre certitudinile, avîntul, demnitatea pe care le capătă omul în momentul cînd are conștiința că realizează ceva, că e util, că are un rost bine definit. Ei bine, la fel se poate spune și despre un oraș. Cu cît e mai productiv, cu atît înflorirea lui e mai rapidă, cu atît capătă mai repede acea demnitate de loc important unde *se întîmplă ceva*, unde *se realizează ceva*. Priviți Medgidiile și Cernavodele și Năvodarii industriali ajungînd la zeci de mii de locuitori și vă veți convinge de aceasta ! Priviți cvartalele lor înalte, intrați în laboratoarele școlilor lor moderne, în cinemascopurile lor, plimbați-vă pe bulevardele lor sub lumina neonului, stați de vorbă cu cetățenii lor și vă veți da seama că sînt, în majoritate, oameni de înaltă calificare. Mangaliile ne apar dantelate, într-o arhitectură precisă, modernă, care a știut să nu ocolească poezia, Medgidiile și Cernavodele urcă în elegante forme geometrice deasupra vechilor dealuri, Tulcea, după ce cotește pe Dunăre, îți apare ca un miraj alb coborînd în trepte spre bătrînul fluviu... Căutați să numărați cadrele lor de specialiști, cadrele lor didactice, și veți găsi procentul cel mai ridicat din Europa. Vizitați bibliotecile lor, lăcașurile lor de cultură...

Veniți de pe mare și priviți măreața panoramă portuară a Constanței, dominată de acele mari păsări albe așezate-n semicerc — construcțiile de beton și sticlă, de pastel și linie ascensivă ale unuia dintre bulevardele ce geometrizează orașul ordonîndu-i planurile, dîndu-le măreție și simbol în deschiderea largă pe care o capătă asupra mării. Orașul a devenit într-adevăr modern. Dimen-

Scanned with OKEN Scanner

siunile lui mari — înălțimea, lărgimea, frumusețea — elegantele soluții arhitectonice prin care sînt încadrate malurile dăltuite de ape, sentimentul de civilizație îndestulată pe care îl trăiești datorită marilor magazine, restaurantelor, sălilor moderne de cinematograf, acela de cultură, datorat școlilor și învățămîntului superior care și-a pus amprenta pe oraș în acești ani, parcul acela plin de ciudățenii în care, în loc de arbori sînt plantați stîlpi de beton sau de metal pe care cresc amfore, capiteluri, stele, frontoane sau statui elegante ale străvechii culturi ce caracterizează aceste locuri — toate acestea se unesc într-un întreg încîntător ce stă cu cinste și demnitate sub lumina atît de generoasă a mării și a Dobrogei.

Și lucrul cel mai frumos e dialectica legătură care se stabilește tot mai evident între ceea ce au făcut aici marile civilizații ale antichității și ceea ce facem noi. Pe măsură ce cresc marile bulevarde ale orașelor socialiste, apar, ies la iveală și bogatele construcții ale cetăților antice. Interdependența arhitectonică ce se creează între cele două epoci de înflorire a regiunii devine simbolul vremurilor noastre care pun în valoare tot ce a reușit și tot ce reușește să facă omul mai frumos, în slujba lui și a semenilor lui.

Și fiindcă vorbim de industrie, nu putem omite o ramură mare, importantă și absolut specifică acestor locuri ; industria hotelieră, cea care apare acolo unde se cer industrializate undele mării, conținutul tonic ale apelor lacurilor, alba energie solară, cea care produce sănătate, odihnă și amintiri pentru un an întreg. Și care, conform principiului întregii noastre industrii naționale se află într-adevăr la nivelul tehnicii mondiale.

Să evocăm acel litoral care în sezonul băilor devine unul dintre centrele internaționale de interes deosebit ? Arcul de cerc albastru care cuprinde jocul prismatic și policrom al marilor hoteluri din Mamaia, încîntătoarea armonie a vilelor și parcurilor cu vegetație luxuriantă din cele două Eforii, plăjile de la Năvodari și pînă la Mangalia, orașul tinereții de la Costinești ne sînt tuturor familiare.

Aș vrea să amintesc un singur lucru. Aș vrea să vorbesc de acel amfiteatru de o bizară frumusețe modernă

Scanned with OKEN Scanner

care poartă numele anticului Ovidiu și în care au loc marile evenimente artistice ale verii — festivalul muzicii ușoare, festivalul filmului. Din paralelograme strălucitoare, ele ca un gigant joc de copii sau ca o construcție ridicată într-un cadru de roman fantastic, undeva, pe malurile Mării Serenității și nu pe ale clasicului Pont Euxin. Panouri dreptunghiulare din beton, îmbrăcate în ceramică de culori care rimează cu cele schimbătoare ale mării, se înșiruie, alternează și se petrec unele în fața altora, într-un joc armonios de suprafețe lucii, rostuind o splendidă acustică sub cerul liber. Se creează astfel o geometrie a culorilor și a sunetelor plină de frumusețea legilor ei exacte.

Asemenea construcții care, după alte formule la fel de ingenioase găsite, se multiplică în toate stațiunile, îți creează sentimentul clar al unei existențe moderne, luminoase, pe deplin contemporane. Iar litoralul nu este o simplă fațadă ce se deschide spre mare, ci este expresia adecvată a întregului progres al Dobrogei.

„At tibi qui transis" — trecătorule, spunea Ovidiu meditînd pe țărmul mării — trecătorule, care vei ajunge pe aceste locuri...

O fi sperat, o fi visat poetul — vizionar că orice poet — ca cetatea lui adoptivă să ajungă la chipul de astăzi?..

Cine știe! Era vorba de un port și faptul acesta, al posibilității țărmului de a primi la el vapoarele ce aduc roadele altor civilizații și de a trimite pe vapoarele lui bunurile materiale produse de civilizația din care face parte, înseamnă progres perpetuu.

Un port este întotdeauna cartea de vizită a unei țări. El însumează, în ritmul activității sale, ritmurile unei întregi vieți economice, flota sa, vasele care îl vizitează, exprimă dintotdeauna nu numai ideea de călătorie pe mare ci, mai ales, cea de legătură cu lumea întreagă, cea de interes al lumii întregi pentru acel loc.

Întrebarea pe care ne-o punem în legătură cu posibilitățile vizionare ale poetului, este doar metaforică. Pentru că, în ultimii zece ani, numai în ultimii zece ani, portul Constanței s-a dezvoltat de trei ori cît în cele două

Scanned with OKEN Scanner

milenii de existență. Diguri, faruri, cheiuri, docuri, s-au construit cuprinzînd marea pe spații imense ; vapoare de mare tonaj poartă pe oceanul lumii numele lui ; mărfuri de rafinament industrial exportă țara prin el. Cînd îl privești astăzi, stocurile de materiale ce așteaptă să fie încărcate la danele lui, îți configurează cu evidență imaginea progresului industrial al întregii țări. Camioane, tractoare de la Brașov, automobile de la Pitești și Cîmpulung, vagoane de la Arad, locomotive Diesel de la Craiova, instalații de foraj de la Ploiești, ciment din Tîrgu Jiu și Medgidia, aluminiu din Slatina, utilaj energetic de la Reșița, mașini grele din Brăila, medicamente din Cluj, produse sodice de la Govora și Ocna Mureș, cauciuc de lîngă Stejarul din Borzești, mașini unelte din Arad și Satu Mare, îngrășăminte chimice de la Roznov, Tîrgu Mureș, Turnu Măgurele... ca și sutele de produse industriale ale Capitalei, toate se înșiruie ca-ntr-o expoziție permanentă a progresului României socialiste. Ar fi de ajuns și acest fapt al etalării lor aici, pentru a avea imaginea clară a interdependenței dintre dezvoltarea țării și dezvoltarea portului, dintre creșterea continuă, pe baze socialiste a României și modernizarea în ritm uimitor a portului din golful străjuit de mitologicele stînci ale Medeii.

Dar ea nu poate fi completă decît atunci cînd adăugăm marilor produse industriale ale României adresele ce stau bătute pe fișele lor de export. Pentru că aceste adrese, în totalul lor, cuprind lumea, aceste adrese care nominalizează mai bine de 80 de țări înseamnă prestigiul mărfurilor ce se etalează aici, pe cheiurile Constanței. Pe cheiurile portului care se dezvoltă în același ritm cu țara, devenind un simbol al progresului acestor locuri pontice. Pentru că întregul nostru teritoriu nu-l poți cuprinde dintr-o privire ca să-ți dai seama de modul în care se transformă, pe cîtă vreme, din largul mării, privirea cuprinde cît se poate de bine portul Constanței, îi consemnează și creșterea și progresul tehnic, etapă cu etapă.

Iar despre toate aceste schimbări, despre toată această dezvoltare aș vrea să vorbim printr-o singură imagine, printr-un singur element caracteristic salturilor calitative care s-au produs : macaraua.

Scanned with OKEN Scanner

Privești portul și-ți dai seama că de multă vreme el nu mai înseamnă catarge, ci macarale. Macarale de toate dimensiunile, macarale de toate formele, macarale ce manevrează și macarale ce transportă, macarale pe imense picioare de forma turnului Eiffel și agile transportoare făcîndu-și loc cu grație printre stive, macarale mișcîndu-se pe mari ramblee de cale ferată și macarale plutitoare lunecînd pe luciul bazinelor. Macarale de toate dimensiunile și aș îndrăzni să spun, de toate profesiunile cu putință în munca de încărcare, descărcare, degajare. Macarale întrunind, la dimensiuni ciclopice, toate îndemînările caracteristice mîinii omului.

Le enumerăm, poate minunîndu-ne cu naivitate de ele, deoarece, pentru ochiul care s-a obișnuit să le vadă, ele constituie un rod normal al progresului tehnic. Dar pentru ochii care s-au deschis în acest port, ochii pentru care lumea a început o dată cu acest port, ochii care, de cîțiva zeci de ani iscodesc, cercetează, contemplă și savurează acest port cu poezia lui bizară și dură, încărcată de cele mai teribile contradicții, macarale în puzderia lor de astăzi, macaralele a căror ființă își pune amprenta asupra întregului ținut și fără de care portul ar fi de neconceput, înseamnă cu totul altceva. Ele înseamnă saltul calitativ al existenței noastre, al progresului care modifică structural condiția umană. Pentru că, în fondul lucrurilor, macaralele, sutele, miile de macarale care se rotesc deasupra portului au înlocuit spinările. Spinările oamenilor, spinările cu sarcina care apăsa trupul și obliga privirile omului să se tîrîie doar pe pămînt. Au înlocuit cea mai apăsătoare muncă, cea cu care, prin excelență, portul îl blagoslovea pe om — hamalîcul.

Hamalii porturilor — lumea efortului fizic ce-și punea stigmatul asupra trupului omenesc mai mult decît orice altă meserie. Pitorești în picturile de epocă, hamalii exprimau, prin însăși existența lor, condiția umană nefastă, munca văzută ca un act de chin fizic, condamnarea omului de către o clasă care-l exploata.

Din pricina asta, trecătorule, at tibi qui transis — prin fața marelui dig ce închide portul în partea dinspre faleză a Constanței, privește macaralele ce-și rotesc imensele

Scanned with OKEN Scanner

braţe. Priveşte-le şi salută-le ca pe adevăratul stindard al acestui port modern — parte şi expresie a construcţiei noastre socialiste.

Emblema Constanţei cuprinde un far şi doi peşti. Eu aş schimba-o. Aş pune pe ea doar atît — o imensă macara rotitoare, scînteindu-şi dantelăria de fier pe azurul cerului. Pentru că ea este simbolul dispariţiei pentru totdeauna a unei profesii înrobitoare care era legată altădată de însăşi ideea de existenţă a mărfurilor.

A dispărut — odată cu transformarea socialistă a acestui mare port — o meserie odinioară considerată specifică tuturor porturilor lumii. A fost scoasă din toate nomenclatoarele profesionale, şi, mai ales, din registrele asigurărilor sociale pe care le umpleau în cel mai bun caz cu specifice boli cronice. Pentru că, de obicei, le umpleau cu accidente de muncă şi decese în timpul muncii.

A dispărut această meserie. Socialismul, impetuoasa dezvoltare a portului Constanţei nu avea cum s-o mai rabde. În locul ei, manevrînd manete, oamenii conduc uriaşe instalaţii ce domină cerul Dobrogei cu siluetele lor.

Creşte, se dezvoltă portul. Bizarii şi decorativii stabilopozi întind digurile îmbrăţişînd noi ape pentru bazin.

Creşte flota noastră.

Creşte înzecit traficul, schimbul de mărfuri pe care Constanţa îl reprezintă. Cînd vin şi pleacă vapoarele dintr-un port într-un asemenea ritm, se cheamă că viaţa economică a ţării sub pavilionul căreia el există, pulsează din plin. Pentru că portul, acest prim contact cu o ţară, poate chiar cu o lume, o exprimă şi o simbolizează prin viaţa lui, îi demonstrează bogăţiile prin produsele ce vin spre el, îi măsoară activitatea productivă prin ritmul mişcărilor de mărfuri din el.

Iar portul — at tibi que transis, trecătorule, portul nostru, portul macaralelor noastre, aflat aici, în acest golf de mai bine de două mii de ani, s-a dezvoltat în ultimii zece, de trei ori cît în toate cele două milenii, conştiincios simbol al ţării pe care o reprezintă.

*

Iată Medgidia, oraş de mijloc, aflat pe locul castrului ce marca jumătatea drumului dintre Tropaeum Traiani şi

Scanned with OKEN Scanner

celălalt punct de mare civilizație al Dobrogei antice — Histria.

Medgidia copilăriei mele, Medgidia anilor dintre cele două războaie parcă mai păstra urmele unui mileniu și ceva de migrații și ocupații trecătoare. Era un oraș din chirpici și paiantă, născut din pămînt și hărăzit a se întoarce, pesemne, cîndva, în straturile dealurilor care fuseseră săpate spre a se face chirpicii.

S-a format o civilizație sau, mai bine zis, o anticivilizație a lutului care se ridică, se modelează, iar apoi se poate topi sau prăfui din nou.

Și iată că, în Medgidia, într-o estetică de mare rafinament, au apărut tot felul de sculpturi, opere de artă plastică ale unor artiști consacrați, înnobilînd cu prezența lor la tot pasul peisajul.

Ca densitate de operă sculpturală integrată în urbanistică pe kilometru pătrat, orașul acesta din centrul Dobrogei cred că deține astăzi primul loc, și nu numai pe țară.

Explicația ? Anii noștri au făcut din Medgidia orașul cimentului — producător de mari cantități în cimentăria țării.

Iar acest ciment, livrat de Medgidia, material de construcție în sacii săi clasici, a căpătat sub schelele șantierelor calitatea nouă de construcție socialistă.

Și tot el a schimbat chipul orașului care îl produce, conferindu-i o arhitectură modernă prin care, tot de la școală, ca și generația noastră cîndva, vin jucîndu-se copiii acestei primăveri.

E generația născută nu lîngă bălți și chirpici, ci lîngă faleză și sculpturi, printre peluze, ape îndiguite, și imaginație plastică.

Nu știu de ce, dar pe vremea cînd urcam pe lîngă geamie spre școala Domnului Georgescu și, în clădirea cu acoperiș înalt de țiglă începeam a învăța cifrele, optul reprezenta pentru mine o atracție cu totul deosebită. O atracție aproape suprarealistă, aș spune, provenită din dicteu și nu din logică, o plăcere de a privi cele două cercuri robuste sau de a împleti dubla sinuozitate care pare a cuprinde în forma ei o permanentă mișcare închisă, mai rafinată decît a cercului.

Scanned with OKEN Scanner

Desenam opturi în nisipul curții, mă număram al optulea în rînd la gimnastică, iar dacă la copoi reușeam să cîștig din prima mînă opt, eram sigur de victorie pînă la capăt.

Dar de aici, de la această ocultă obsesie a unei copilării visătoare sub verdele subțiat al frunzei salcîmilor și pînă la faptul că saltul calitativ al vieții artistice a orașului meu îl fac cele opt semnături adunate în prima culegere literară din istoria lui, este o diferență substanțială.

Pentru că, pe atunci, în materie de artă, Medgidia nu cunoscuse decît un nume și neantul. Numele este mare, și rezonant, și superb în megalomania meridională a unor culori luminoase : LUCIAN GRIGORESCU. Dar orașul său de baștină l-a renegat prin ignorare. Nu știa de el așa cum nu știa de artă.

Era un tîrg modest cu lumini superbe, osmozate în cretă mată vara și cu noroaie latente restul anului. Noroaiele erau agreate pentru că stăpîneau praful așa cum nu putea să-l stăpînească stropitoarea cu doi boi a primăriei. Praful mai puțin, cu toate că vălul alb care estompa impresionist peisajul, lui i se datora.

Sub acest praf care invada culorile despersonalizîndu-le, orașul moțăia într-o veche tradiție de negustorie orientală, gălăgioasă la primele ceasuri ale dimineții, cînd piața era invadată de țărani, produse și vite, moartă la prînz și penibil de provincială după-amiază. Venea această tradiție de pe vremea încrucișării a două drumuri — cel de la Mare la Dunăre, cu cel care pornea de la Istanbul prin Deliorman, săruta apa la Silistra, dar prefera pămîntul tare al stepei și Catenei Himerice, trecînd prin pașalîcul de la Babadag și apucînd apoi spre nordul Kievan, dacă nu mai departe.

Aici, la încrucișare, lîngă apa neagră care se strecura depășind ultimele convulsii calcaroase ale Balcanilor din granitul prăbușit în adînc al Munților Hercinici, apăruse un bazar cu dublă ediție — de primăvară și de toamnă precum tîrgurile moderne. Unul aducea mărfurile țărilor calde pentru Dobrogea ieșită din iarnă, iar ea dădea în schimb vinul ce i se învechise și mieii ce răsăriseră proaspăt ; celălalt poposea cu podoabe și îmbrăcăminte, pentru a face schimb cu produsele toamnei acestor locuri.

Scanned with OKEN Scanner

Și astfel, într-un ev mediu oriental și întîrziat, din cele două tîrguri ce se făceau la Cara Su Pazar, a răsărit, purtînd în însuși actul ei de naștere, toate scuzele pentru o structură totalmente neartistică și antiintelectuală — Medgidia.

Ba nu, mint ! A avut totuși un fior artistic. Demn de invidiat ca tot ce a născut folclorul : Fiorul care a închipuit în petrecerile de după afaceri al tîrgului, Geamparalele de la Medgidia. Fior anonim și unic, fără repercursiuni și lăsînd impresia a nu fi deloc molipsitor, a fi excepție ca toate celelalte excepții obligate de obișnuit să pară a exista numai pentru a-i confirma sau sublinia lui existența. Și iată Medgidia pășind astfel pe drumul autocontrazicerii unei tradiții. Există, indiferent dacă embrionar sau dezvoltat, dar EXISTĂ în Medgidia un suflu artistic. Nu o individualitate ci un suflu, sugerînd posibilitățile unei vieți artistice.

Ni se pare normal acum tot așa cum e normal să producă ciment sau mașini. Tot așa cum ni se par normale blocurile în peisajul ei, sau parcurile, sau liceul.

Este, într-adevăr, o logică a existenței noastre care face să ni se pară normale toate acestea, să ne fi obișnuit cu ele și cu dezvoltarea lor continuă.

Mă gîndesc la orașul vechi cu salcîmii lui prăfuiți căpătînd în culoarea frunzelor cel mai nemaipomenit de albicios și de gălbui verde. La orașul în care, cu douăzeci și cinci de ani în urmă, am auzit în difuzoarele unui radio vechi vestea schimbărilor structurale din destinele țării. Era o zi de August. De atunci a început, chiar și pentru amorțeala lui, descifrarea sensurilor unor cuvinte cum ar fi „revoluție“, „socialism“.

*

Pentru că m-am născut în Medgidia, scriind astăzi despre ea, am impresia că intru într-o polemică, într-o polemică susținută cu mine însumi.

Da, am scris despre multe locuri din țară și din lume ; am încercat, în reportaje și însemnări de călătorie să găsesc cifra specifică a raportului dintre fața unei așezări și treapta de civilizație pe care ea o reprezintă. Am încercat să reconstitui civilizația Elladei antice printre ves-

Scanned with OKEN Scanner

tigiile ce parcurg milenii de la atrizii micenieni și pînă la Secolul lui Pericle, am tras o acoladă între monumentalul Persepolis și ultramodernul Teheran, încercînd să cuprind în ea destinul civilizației persane. Am urmărit drumul aspru al civilizației americane din Manhattan și pînă la tipul de oraș al viitorului care este imposibilul Los Angeles, am meditat pe zidul chinezesc și, mai ales, pe multe dintre pietrele sfinte ale bătrînului nostru continent. Și numai la trista mea Medgidie nu m-am mai gîndit, lăsînd-o acolo, moțăind ca-ntr-o rugăciune musulmană, sub praful alb din Dobrogea de cretă și soare a copilăriei mele.

Pentru că Medgidia era prin excelență orașul în care, nu că nu se întîmpla nimic, dar se întîmplau mereu aceleași lucruri, cu o încăpățînată stereotipie ceea ce garanta tîrgului posibilitatea de-a rămîne pe veci victima monotonei sale existențe rudimentare.

Așa cum spuneam mai înainte și cum o voi mai spune, pentru că imaginea mă obsedează, era Medgidia orașul din chirpici și paiantă, născut din pămînt și hărăzit a se întoarce pesemne, cîndva, în straturile dealurilor care fuseseră săpate spre a se face chirpici. O civilizație sau mai bine zis o anticivilizație, a lutului care se ridică, se modelează, iar apoi se poate topi sau prăfui din nou amestecîndu-se în condiția sa primară, nelăsînd nici o urmă și, deci, prin aceasta contrazicînd ideea de civilizație.

Din piatră, erau făcute doar zidurile înconjurătoare ale curților și acestea, însă, fără nici o aspirație spre perenitate. Pentru că piatra albă de Dobrogea nu o așeza nimeni temeinic, în mortarul ce-avea s-o poarte peste veacuri, ci o așeza — felie peste felie, bolovan peste bolovan, ca-ntr-o baricadă improvizată pentru vreo urgentă bătălie, ce-avea apoi să se spulbere în fum și-n timp. Uneori, ca-n vremuri imemorabile, printre pietrele acestea așezate de-a valma în ziduri, descopereai urme de acant care-ți trezeau sentimentul istoriei. A unei istorii îngropate aici, sub pămîntul Dobrogei, și care, după două mii de ani, scotea la iveală mesageri peste timp cîte o frunză adînc penată în marmura vreunui rest de capitel.

Pentru că, așezată jumătate pe stînca subterană a munților Hercinici, și jumătate pe ultimele convulsii de

calcar ale Balcanilor, Medgidia se află pe locul castrului de la jumătatea drumului între cele două mari vestigii ale civilizației acestor locuri : Histria și Tropaeum Trajani. Mai bătrînă cu numai opt sute de ani decît cel de al doilea, Histria poartă toate superbele însemne ale civilizației grecești pe care le-a răspîndit darnică, prin meșteri iei și prin negustorii ei, pe tot întinsul Dobrogei. Mai tînăr, avînd cu ceva mai puțin decît două milenii, Tropaeum Trajani, cetate și monument, monument și cetate, străjuie vînturile dinspre miazănoapte vorbind lumii necunoscute de dincolo, despre superbele înfăptuiri ale civilizației romane. Clădite temeinic pe pămînt dobrogean, cele două vestigii antice dau dimensiune în timp civilizației acestor locuri. Între ele, între piatra lor nemuritoare, se ridica din lut și cretă, ca o excrescență balcanică pe acest pămînt al marilor civilizații antice — Medgidia se ridica, sau, mai bine zis, se întindea pe Valea Cara Su, pe acel loc din centrul Dobrogei unde istoria îngemănării anilor dintre era noastră și era dinaintea noastră pomenește existența unuia dintre cele trei mici regate gete de pe pămîntul dintre Dunăre și mare. Regatul lui Dapix, ce cuprindea centrul Dobrogei avînd ca port la Dunăre Carsium, Capidava de astăzi, iar la mare, în fundul golfului contemporanului lac Sinoe — vechea și superba Histrie. Se întindea, jumătate pe creta Balcanilor, jumătate pe roca dură a Catenei Himerice, într-un loc de răspîntie a drumurilor ce legau Muntenia de mare, și ținuturile Iliro-trace de adîcimile stepei scitice ce începea dincolo de gurile Dunării.

Cîndva, cînd acest drum a început a lega Peninsula Balcanică și Constantinopolul de Kiev și de hanatul tătarilor, a apărut aici, pe ruinele valului roman de piatră, la răspîntia cu calea ce cobora tocmai dinspre Brașov la mare, un tîrg în care se întîlneau mărfurile Balcanilor și Asiei Mici, cu cele din Transilvania și Muntenia, ca și cu ceea ce trimiteau pămînturile dinspre Tiraspol și Harkov, li se adăugau, venind pe mare, mărfurile Crimeii, aduse de genovezii din Caffa, și ale Caucazului, venite prin Trebizonda. S-a numit acest loc Cara Subazar — după numele turcesc al văii. Și improvizația orientală, care fascina doar atîta vreme cît funcționa bazarul, părea să-și

Scanned with OKEN Scanner

fi pus amprenta definitiv în acele case de lut pipernicite care au dăinuit sub praful stepei pînă în vremea noastră. Chirpicii, praful, ţînţarii caracterizau Medgidia chiar pe vremea cînd Ion Valerian îşi plasa în ea clorotica acţiune a unui roman, iar Lucian Grigorescu, primul mare artist născut în ea, al cărui nume ar merita o stradă principală, ajunsese la desăvîrşirea post impresionismului său atît de original. Medgidia copilăriei mele, Medgidia anilor dintre cele două războaie, era — repet — un oraş din chirpici şi paiantă, născut din pămînt şi hărăzit a se întoarce, pesemne, cîndva, în straturile dealurilor care fuseseră săpate spre a se lipi casele.

Şi iată că, fără teamă de ridicol, astăzi îmi permit a spune că, dacă se va organiza vreun colocviu despre urbanistica modernă a aşezărilor noastre, despre raportul dintre spiritul civic gospodăresc şi cuceririle urbanisticii contemporane, apoi, Medgidia ar fi îndreptăţită să-l găzduiască, iar primarul ei, Iftimie Iliei, ar avea multe de spus.

Pentru că Medgidia de astăzi, nu exagerez cu nimic, are chipul unei moderne staţiuni balneo-climatice. E un oraş al parcurilor, al cheiurilor, al blocurilor ce pun în valoare pantele, ca-n cea mai modernă arhitectură submontană. Un centru civic larg, gîndit elegant în piscine şi peluze, o ingenioasă fîntînă arteziană şi — impresionant număr — aproape două sute de statui domină locul străduţelor prăfoase, pe care, în copilăria mea, treceau sacalele trase de măgari. Acum cişmeaua unde stăteau la rînd sacagii devine piesă de muzeu — monument funerar al unor vremi apuse. Iar Medgidia îşi întinde lasciv şi reliefat alba arhitectură modernă, între miile de hectare de vie ce-o înconjoară îmbrăcînd în Dionisiace rezonanţe largile acolade ale dealurilor de cretă.

Este Medgidia celor 365 de kilometri de străzi asfaltate (vai, nu trăiesc nostalgia pompei cu boi a primăriei care înnoroia seara praful de pe strada principală). Medgidia cartierelor de blocuri înecate în verdeaţă, Medgidia vilelor cochete din care respiră tihna şi bunăstarea. Iar pentru generaţia de astăzi, balta şi praful sînt înlocuite cu parcul, cu faleza, cu apele îndiguite elegant şi cu sculpturile de pe marile spaţii ale peluzelor. Ca densitate

Scanned with OKEN Scanner

de operă sculpturală integrată în urbanistică pe kilometru pătrat, orașul acesta din centrul Dobrogei cred că deține astăzi primul loc, și nu numai pe țară. Chipul lui este parafat de imaginația unor artiști plastici care se simt bine în acest oraș deosebit de primitor, ca o Sinaie dobrogeană.

Da, acesta este sentimentul astăzi, cînd descinzi în locul care produce ciment și produce utilaje moderne pentru moderna agricultură ce se dezvoltă în juru-i. O viață civilizată, comparabilă cu viața oricărui oraș al țării, cu cetățeni demni, conștienți de rostul lor de producători de bunuri materiale care, la Medgidia înseamnă ciment pentru construcțiile noi și mașini pentru agricultura noastră. Pentru că, de fapt, acesta este secretul miraculoasei transformări a Medgidiei, ca al oricărui alt oraș din țara noastră : caracterul industrial pe care l-a căpătat viața lui l-a transformat structural.

Este o dialectică ce-și dezvoltă echilibrele de armonie și aici, în orașul care, pe măsură ce produce mai mult, capătă chip mai tihnit, mai frumos, mai echilibrat, într-o urbanistică specifică anilor noștri, conceptului de estetic funcțional la care ajung așezările țării.

Iar aici, între vestigiile bătrînei civilizații grecești de la Histria și cele ale victorioasei civilizații romane de la Tropaeum Trajani, Medgidia există astăzi, prin strădania edililor și cetățenilor ei — semn trainic al civilizației noastre socialiste.

Iar cel ce scrie aceste rînduri renunță a polemiza cu sine însuși și se lasă covîrșit de natura stenică a ceea ce prezentul îi oferă să contemple.

Ca dobrogean, nu pot să uit poezia caselor acoperite cu olană, poezia acelor case mici, fără o geometrie precisă, a căror existență părea mai mult vegetală, în simbioza cu lichenii palizi și mușchiul ca o catifea clorofilizată.

Sub lumina aceea orbitoare, multiplicată de marile oglinzi ale apelor, scăpărată de cristalele nisipului și albită pînă la incandescență de creta dealurilor, se conturau Mangalii și Medgidii și Babadaguri și Cernavode monocrome, moțăind mîngîiate de prafurile Balcanilor.

Doar Constanța avea un cartier cu adevărat european în partea sa peninsulară — acolo unde existaseră orășeni

Scanned with OKEN Scanner

și civilizație de mai bine de două mii de ani. Încolo, olana, frumoasa olană, olana care știe să trăiască în sensul de a prinde urmele anilor, a iernilor furibunde și a verilor sărate, de a îmbătrîni, de a se fana, ea împărățea.

Și, dacă stai să te gîndești bine, poate că ea, olana, mai există și acuma. Te obseda atunci doar pentru faptul că prea ieșea în evidență. Casele joase, casele pipernicite din care n-aveai ce remarca în afară de olana care le acoperea. Aveau poezia lor, nu retractez. Era însă o poezie melancolică, de o autumnală lipsă de perspectivă.

Astăzi olana dispare. Cu toate că nu cred să se fi renunțat la ea ca material de construcție. Dar dispare din cadrul perspectivei noastre. Nu mai avem cum s-o vedem la dimensiunile pe care le-au căpătat orașele.

Îmi amintesc : era în Constanța o imensă vale circulară care ocolea golful portului. Cînd veneai de departe, de pe mare, deasupra macaralelor și trenurilor, clădirilor, cisternelor, elevatoarelor, docurilor și stivelor de cherestea ale portului, ea îți apărea impozantă și-o bănuiai o inspirată construcție în trepte, prefațînd un oraș maiestuos. Cînd te apropiai, începeai să distingi faliile galbene ale argilei și rîpele cu nisip roșu, dar maiestuosul oraș era o îngrămădire de case mărunte și o plantație spontană de oțetari cu frunza amărui mirositoare.

Și astăzi, pentru cel venit de pe mare, imaginea din larg este aceeași. O măreață panoramă portuară, deasupra căreia se ridică orașul. Aceeași, numai că deziluzia nu mai există. Pe măsură ce te apropii, bănuiala depărtărilor devine fapt real. Privești orașul de azi, cum se înalță, și capeți acea certitudine că trăiești într-o epocă ce știe să pună în valoare totul — de la frumusețile străvechi ale acestor pămînturi, pînă la cele mai noi forțe creatoare ale contemporanilor.

*

Dar dacă vorbim despre frumusețile străvechi, atunci desăvîrșirea lor o afli tot în impresionantele urme de la Histria antică.

Histria superbelor insemne pe care civilizația greacă de acum două milenii și jumătate le-a răspîndit, dinamică, prin meșterii ei și prin negustorii ei, pe tot întinsul Dobrogei.

Scanned with OKEN Scanner

Între zidurile ei se consemnează un fenomen deosebit, o captivantă poveste milenară din istoria civilizațiilor.

Cu două mii de ani înaintea erei noastre, de aici, de pe pămîntul de la Dunăre, au pornit ionienii — primii greci care s-au instalat în Hellada. Era un popor încă barbar care s-a cizelat preluînd virtuțile marilor civilizații ale Orientului apropiat și ale Egiptului, ce-și găsise teren de osmoză în peninsula și insulele pe care le ocupa. Vreme de un mileniu și jumătate, civilizația greacă s-a desăvîrșit pînă la clasica ei perfecțiune și s-a extins în colonii care la rîndul lor s-au multiplicat în alte colonii, cucerind astfel lumea antichității.

Așadar milesienii care veneau aici acum două mii șase sute douăzeci și trei de ani și fondau cetatea aceasta în apropierea vărsării Dunării erau urmașii cizelați, rasați, civilizați ai ionienilor care migraseră din aceste meleaguri cu patru mii de ani în urmă. Deci cei care au venit din sud și-au construit cetățile antice de pe malul Pontului Euxin, aveau tot dreptul și chiar datoria s-o facă : pentru că de aici porniseră, aici erau pămînturile lor de baștină. Ei și-au amestecat apoi obiceiurile și sîngele cu populația autohtonă, pentru care Dunărea nu era un hotar ci o punte, o legătură mai strînsă și mai directă decît drumul de pămînt. Iar ocupația romană a construit aceasta. Astfel, cînd pe tulpina ei trainică s-a deschis sub soarele acestui pămînt floarea poporului nostru, petala ei de aici s-a chemat „dobrogean".

Privind Histria care ni se arată și astăzi superbă între blîndul golf, pămîntul Dobrogei și tumulii milenari, ne gîndim la modul cum acest pămînt care păstrează urmele unora dintre cele mai vechi culturi preistorice, și-a determinat singur evoluția : a crescut în matca sa societățile omenești ; apoi, așa cum ai trimite copiii la școală, și-a trimis locuitorii în creuzetul din sud al marilor civilizații. Și i-a primit după un mileniu și jumătate înapoi, pentru a-și desăvîrși aici, între aceste ziduri, ca și ale Tomisului, Callatisului, Dionissopolisului, cele deprinse în străinătăți. Și toată această fascinantă poveste, derulată vreme de două milenii ; de la ea au trecut pînă acum încă două mii de ani.

Scanned with OKEN Scanner

Astfel, cu asemenea povești care se țes numai acolo unde strălucește nemurirea apelor, ajungem în Tulcea de astăzi și ea odinioară așezare antică a Dobrogei — cunoscutul castru de la ceatalurile brațelor Dunării Aegyssus.

Septentrion alb al Dobrogei, Tulcea, te obligă prin maiestuoasa sa prezență modernă, să nu te gîndești la altceva decît la anii ei contemporani... să admiri și aici, la Dunărea de jos, urbanistica dezvoltării socialiste a orașelor țării și, cel mult, să admiți colțurile vechi pe care le păstrează orașul, doar ca un criteriu de comparație cu ceea ce se construiește astăzi sau ca un respect pentru ceea ce constituia altă dată pitorescul.

Pentru că, astăzi, în dinamica dezvoltării reale pe aceste dunărene coline, orașul este flancat de industriile care, în trei cincinale i-au dublat populația și au făcut să crească de patru ori cheltuielile social culturale. Deci peisajul urbanistic modern înseamnă pentru Tulcea de două ori mai mulți locuitori și de patru ori mai multe cheltuieli pentru înfrumusețarea vieții lor.

Orașul alb de pe ultima convulsie nordică a munților Dobrogei, a fost dintotdeauna portul în care se strîng ambarcațiile Deltei. Spun că „a fost dintotdeauna un asemenea port“ pentru că, păstrîndu-și încă acest specific, Tulcea nu mai e astăzi doar leagănul micilor ambarcațiuni sportive și romantice ci, odată cu creșterea masivă a flotei noastre de pescuit, a devenit port oceanic. Portul imenselor pescadoare de pe toate meridianele lumii, al vaselor frigorifice de transport — iar, odată cu dezvoltarea industriei, a trebuit să-și clădească dane și pentru marile mineraliere construite ceva mai sus, la Galați.

Dar este Tulcea atît nodul de tradiție cît și nodul modern al acestor locuri, un ceatal de confluență a trei trăsături la fel de caracteristice ca și cele trei brațe ale Dunării care formează Delta : peisajul mirific al apelor, lumea dintotdeauna a navigatorilor și asaltul industriei moderne.

*

De aici încolo intrăm în... Delta noastră preacunoscută !

Scanned with OKEN Scanner

O cunoaștem cu toții, îi știm poate pe dinafară atît legendele cît și piesajul și, cu toate acestea, mirajul ei se exercită în permanență asupra noastră, atracția pe care o produce este aceeași și, odată cu zilele de soare rece ale primăverii, noțiunea de excursie în Deltă, de vacanță în Deltă, iar pentru pasionați chiar de sfîrșit de săptămînă în Deltă devine fapt curent al preocupărilor noastre. Pentru că Delta noastră preacunoscută, își păstrează veșnic acel cuantum de atracție spre necunoscut pe care îl au întotdeauna locurile care ne-au fascinat și unde dorim să ne reîntoarcem.

Dar Delta nu mai înseamnă neapărat și întotdeauna tihnă și liniște.

Ca orice mare, orice însemnată cale de transport ea este marcată în permanență de bastioanele puternice ale navigației moderne. Brăzdînd cu înaltele lor prove apele canalului Sulina, îndreptîndu-și siluetele impunătoare spre porturile dintotdeauna ale Dunării de jos — Galați și Brăila, vapoarele de mare tonaj făcînd parte în mod firesc din peisajul Deltei, spun multe, foarte multe lucruri despre viața economică a țării ce stăpînește această Deltă, despre interesul lumii pentru ea și despre poziția ei în sferele de interese ale vieții moderne. Construite la noi sau pe alte meridiane ale globului, purtînd pavilionul nostru sau al celor mai diferite țări din lume, marile nave ce parcurg miezul Deltei îi conferă poziția certă de poartă modernă a unei țări moderne cu economia aflată într-o amplă desfășurare.

Sub semnul ei, parcă te poți retrage mai sigur pe ce vrei, în adîncurile de liniște și tihnă pe care, părăsindu-i marea rută de navigație, ea ți le oferă și ție, călătorului dar și viețuitoarelor ei, viețuitoarele mărunte și majestuoase pe care le ocrotește. Aici frumusețea tace ca florile deschizîndu-se sub lumina tăcută a soarelui și, sub zborul aripilor grele ale pelicanilor, undele ce ascund năvoade se clatină și ele în tăcere, iar cîinii pescarilor pășesc elegant și neauzit, adulmecînd cu nările tăcerea. Sus, pe cerul limpede, zborul păsărilor mici este tăcut ca și cum l-am privi prin puternice obiective la mare distanță.

Dar toată această liniște e zadarnică, pentru că la cine știe ce semnal electronic al simțurilor lor ultratranzisto-

Scanned with OKEN Scanner

rizate, greoi și simpatici cum stau plutind, pelicanii se contaminează într-o fracțiune de secundă și-și iau zborul masiv cu o agilitate agresivă, tulburînd toată liniștea pe care, culmea, ei de fapt o caută !

Și își iau zborul deasupra celui mai proaspăt, celui mai tînăr pămînt românesc ce s-a născut și se naște sub ochii noștri. E darul pe care Dunărea, după ce ne-a sacrificat o cetate din trupul Dobrogei asfixiind-o în mîl pe simbolul tradițional al acestui sacrificiu ne-a construit și ne construiește Delta — cea ale cărei pămînturi și ape, pe măsură ce se alcătuiesc și înaintează, simt prefacerile civilizatorii ale întregii noastre societăți. Este o concomitență care face ca cei cărora Dunărea le dăruiește acest întins să-i dăruiască ei trăsăturile civilizației pe care o construiesc. Legătura dintre efortul național și teritoriul țării dă identitatea românească unor pămînturi care încă se nasc.

Ajungem astfel la Sulina — ultimul port al Dunării în curgerea ei sau, dimpotrivă, primul port în contactul ei cu apele sărate care constituie oceanul lumii.

Sulina, poarta de nord-est a Dunării și a țării !

Sulina, orașul poveștilor stranii ca în literatura lui Dickens, amestecînd în ele mitologia unui început dur de veac capitalist, cu afaceri și lovituri negustorești, cu caiace turcești și vapoare folosind mîndre invenția lui Stephenson — cu fete frumoase și haiduci ascunși în desișul Deltei, cu uniforme cosmopolite și oameni de afaceri înviorîndu-și capitalurile cu bogățiile exploatate aici, la mult în îndelung rîvnitele de către alții — guri românești ale Dunării.

Sulina de astăzi nu mai are nimic obscur. E un oraș al țării și o reprezintă în esențial.

Pentru că Sulina cea de odinioară, cu pitoreasca arhitectură a celor trei străzi, cîte se întindeau de-a dreapta și de-a stînga masivului far, înfipt ca un deget solid pe ultima porțiune de pămînt stabil, s-a tot înnoit și își înnoiește pereții vechi de lemn, cu zidurile marilor construcții. Clădirile sînt noi, corespunzînd nevoilor moderne ale civilizației noastre și numai atmosfera rămîne aceeași și aceea care păstrează tradițiile plăcute ale Sulinei dintotdeauna. De fapt, aceasta este specific în tot ce construim

Scanned with OKEN Scanner

astăzi : modernul și păstrarea a ceea ce este frumos din tradiție.

Unul dintre sutele și sutele de orașe ale țării, Sulina, respectă și reprezintă acest adevăr alături celui mai calm curs pe care îl are Dunărea pe tot întinsul ei.

E largă și liniștită ca un lac mîngîiat de soare. E matură, și calmă cu datoria drumului ei împlinită. Și ca o bună mamă, pare a-și odihni mai întîi apele înainte de-a le încredința zbuciumul veșnic al mării.

Ajungînd la marea cea mare, drumul Dunării s-a terminat. Viața ei însă nu. Curgînd heraclidian ea numai se transformă devenind freamăt și temperament, undă și val și, dăruind tot ce-a cules din izvoarele limpezi ale Europei, nesfîrșitului Okeanos, reprezentat aici, la gurile Dunării, la hotarul țării noastre, prin Pontul Euxin.

Pentru că din această înfruntare, din înfruntarea calmului cu care Dunărea își împinge apele, iar marea și le încordează, s-a format în decursul timpului acel loc de vis care este teritoriul românesc al Deltei Dunării.

In veșnicia ei, marea știe prea bine aceasta.

Scanned with OKEN Scanner

REPORTER ROMANTIC PE GLOB

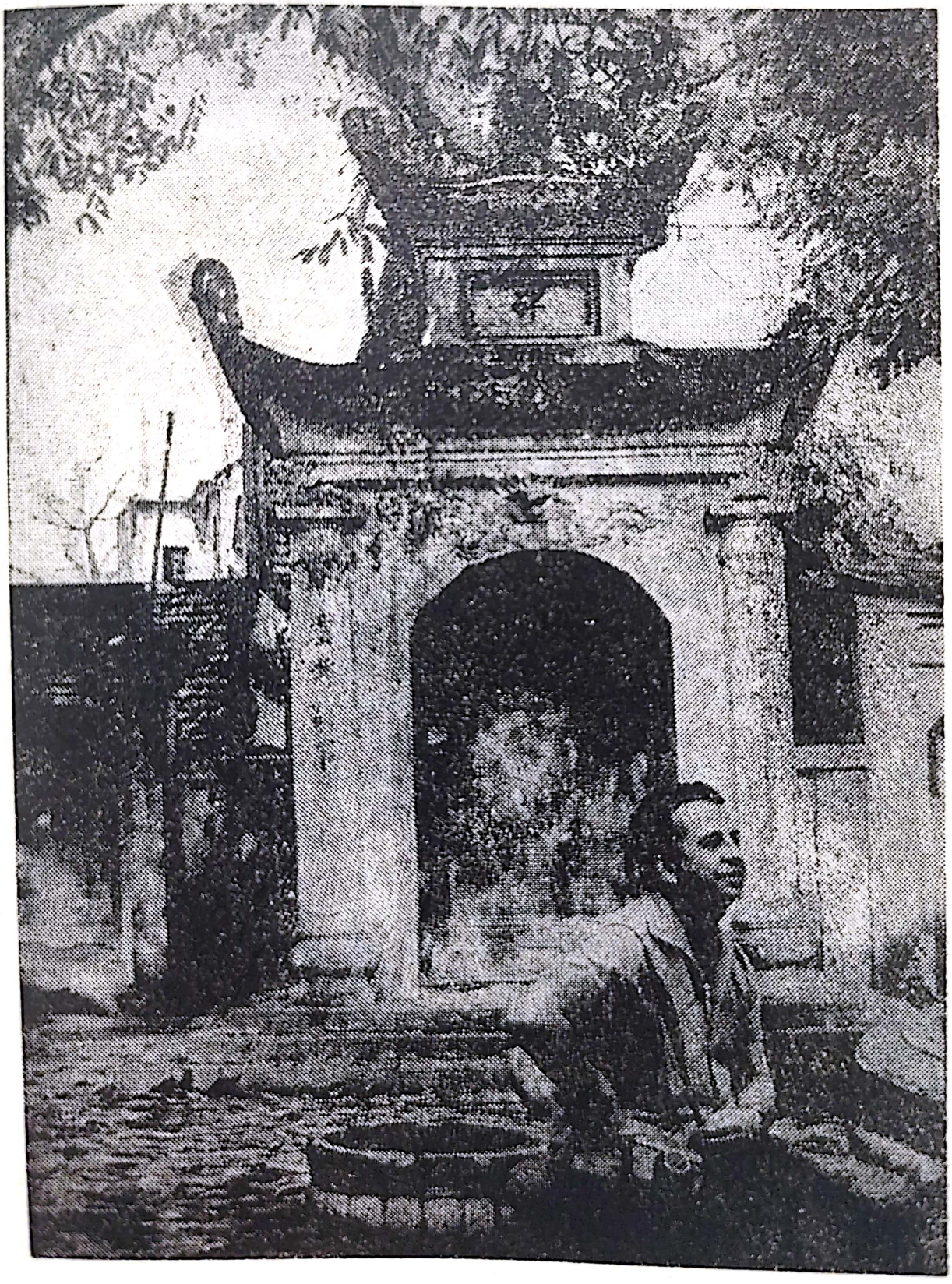

Scanned with OKEN Scanner

LA PARTEA A DOUA A ACESTUI VOLUM

Pe urmele străvechilor civilizaţii ale lumii, invit acum cititorul să filmeze cu imaginaţia ceea ce, cîndva, eu am filmat cu camera de luat vederi, în ale mele „Călătorii romantice", pe care le prezint, din cînd în cînd, la televiziune.

Proiectat ca fotografie şi comentat ca text, filmul se transformă în intenţia paginilor de faţă într-o meditaţie pe marginea imaginilor înregistrate cîndva pe peliculă, încercînd să reţină pentru imaginaţia cititorului ceea ce rămîne plăcere din faptul cotidian al reportajului de călătorie.

Dacă am reuşit, înseamnă că ecranul care se constituie în mintea fiecăruia dintre noi atunci cînd citim o carte, va reproduce de o mie de ori mai nuanţat şi de zece mii de ori mai divers, după capacitatea de reflecţie a fiecăruia, ceea ce, cîndva, fusese înregistrat pe peliculă. Dacă nu...

Pentru că acest ciclu de „călătorii romantice" pe care îl începem astăzi sub forma sa tipărită se doreşte un înconjur al lumii în zona celei mai mari densităţi a naşterii civilizaţiilor: din partea subecuatorială a emisferei nordice şi pînă la miezul de aur al continentului nostru. Dar urmărind această zonă de creuzet a marilor civilizaţii, romantic, reporterul nu a putut să nu exulte la ideea de „Eliberare" care

Scanned with OKEN Scanner

caracterizează, în diverse semnificații, lupta sau existența popoarelor de pe o întinsă parte a globului. Din pricina aceasta, din datoria obiectivă a reportajului de a consemna realitatea, acum, cînd întrunesc tot ce am scris în drumurile mele, constat că, așezate la un loc, paginile se constituie ca un poem dedicat ideii de „Eliberare" în lume.

Scanned with OKEN Scanner

HANOI – ORAȘUL HO ȘI MIN

1. E PACE LA HANOI

– acolada unui vis realizat –

E pace la Hanoi !

Sîntem fericiți și, cu toate acestea, conștiința de oameni care știm cîte se pot face în vreme de pace, ne obligă ca, pe lîngă această exclamație de bucurie, să ne gîndim și la faptul că „de abia acum e pace la Hanoi".

Să ne gîndim, adică, la tot ce au realizat celelalte țări ale lumii, majoritatea țărilor lumii, în răstimpul care s-a scurs de la declararea păcii, după cel de al doilea război mondial. Progrese uimitoare, stadii nevisate ale unor ramuri industriale, orașe inexistente altă dată și porțiuni de orașe de neînchipuit altă dată ; lumi de consum și standarduri de viață imprevizibile, înfloriri nemaipomenite ale culturilor naționale, întregi orînduiri sociale care dau alte dimensiuni existenței unor popoare.

În treizeci și doi de ani de pace, lucruri de neimaginat pentru generațiile anterioare și stadii de pornire pe care nu și le mai poate imagina generația tînără de astăzi.

E pace la Hanoi și, fiindcă am cunoscut orașul altădată, rostesc acest adevăr care mă umple de bucurie, cu toată puterea trăirii mele.

Dar felul în care l-am cunoscut înainte, viața cruntă la care îl supunea războiul, nu poate să-mi dispară din memorie. Din pricina aceasta, imaginile păcii pe care o descriu înălțîndu-i imnuri, se amestecă încă în memoria mea cu amintirile de atunci.

Scanned with OKEN Scanner

Sînt stenice și acele amintiri ; ele consemnează sentimente umane de prim rang în ordinea respectului : dîrzenie, demnitate, abnegație, eroism — o energie umană plină de strălucire.

Dar cînd calculăm cît am realizat noi, alte popoare, în acest răstimp de pace, trebuie, în mod responsabil, să ne gîndim că „de abia acum e pace la Hanoi".

Și bucuria noastră să nu fie lipsită de acel sentiment de veghe la destinele omenirii.

Da, e pace la Hanoi !

Cu toate că știm lucrul acesta de multă vreme și rațiunea noastră l-a consemnat cu satisfacție, peisajul viu, încîntător și atît de specific al orașului, bulevardele largi înconjurînd ca o montură de verdeață tropicală apele lucitoare ale unor lacuri ce par de mercur, arhitectura unică și unitară a centrului său de oraș făcut să strălucească sub soare, șuvoiul neîntrerupt de bicicliști, lent și calmant ca foșnetul pădurii, toată această atmosferă de pace, de tihnă, de viață liniștită, liberă spre direcțiile ei atractioase și creatoare, poartă încă semnul unei neverosimilități pentru noi, cei care am cunoscut orașul în anii crunți de război, sub bombardamentele necruțătoare și sub schijele artileriei antiaeriene.

Și, totuși, este pace la Hanoi, cel mai frumos an de pace.

Iar acum, cînd vîrsta orașului se apropie de un mileniu, nimic nu poate fi mai festiv și mai mobilizator decît harta întregului Vietnam eliberat care tronează deasupra străzilor sale. Ideea de țară unită după efortul eroic al unui război care a durat cît durează ultima perioadă de pace din istoria omenirii amendează din plin această aniversare dînd alte dimensiuni ideii de pace. Iar harta unui Vietnam liber, aflat pe calea construcției socialiste, ne face să ne gîndim cît de necesară este astăzi construcția pașnică în aceste locuri, cît de obligatorie este ea. Îmi amintesc plin de emoție cum, cu zece ani în urmă, scriam despre :

Prima noapte de liniște la Hanoi

Liniște la Hanoi ; liniște tropicală, liniște cețoasă, cu lumina polarizată cenușiu sub valurile de curenți tăcuți

Scanned with OKEN Scanner

împinşi de muson. E liniște și ni se pare ciudat. Spre seară, am văzut în apropiere alba lumină explozivă și m-a surprins că nu aud canonada. Dar era lumina unor aparate de sudură de la construcția liniilor de tramvai. Lucrul tenace al hanoiezilor care tot timpul au luptat, au reconstruit și au apărat ce au construit, are experiență îndelungată. Același perseverent avînt și acum, cu toate că e liniște ; armele stau alături muncitorilor care își practică meseriile gata de a lua locul uneltelor, în clipa de alertă.

Noi, oaspeții din hotel, abia învățăm să înțelegem calmul obișnuit cu care cetățeanul acestei țări lucrează pînă cînd aude alarma, apoi într-o clipă ia arma și casca trecînd pe locul său de apărare și, din nou, cînd sună încetarea, le lasă pentru că are de continuat treaba. Noi, aceștia care încă ne întrebăm cum poate o femeie ca la numai cîteva momente după ce a tras în avionul care i-a rănit cerul să-și scoată liniștit casca și să-și pieptene negrul păr lung cu grație, sîntem oarecum deconcertați de imponderabilitatea liniștei orașului tropical spre care se îndreaptă atenția întregii lumi.

Sîmbătă după-amiază alarmele ne-au îndreptat pașii spre adăposturi în mod repetat. Orașul se scălda într-o lumină dulce căreia umezeala îi dădea consistență și contur. Pagoda mică din mijlocul lacului „Săbiei restituite“ era învăluită într-o lumină roză, iar reclama unui cinematograf avea scris titlul unui film. Îmi sar în evidență două cuvinte : „Mamaia, Roumanie“. Mii de biciclete umpluseră străzile. Pe străzile Hanoiului și pe drumurile din afara lui se petrecea un transfer : cei care lucrează și luptă în oraș se duceau la familiile dispersate ; cei dispersați veneau să petreacă duminica în oraș. Avioanele inamice îi făcea să devină soldați cu arma în mînă pentru minutele alertei, apoi redeveneau mamele sau soțiile, sau fiii care se îndreptau spre ai lor la sfîrșit de săptămînă. Și marea de biciclete luneca purtînd deasupra ei șepci militare, căști coloniale și mai ales conicele pălării de pai sub care se unduie cozile negre ale acestor femei cu distincție înnăscută care sînt vietnamezele. Mă gîndeam privind această mare mișcare de oameni că o lume întreagă are de învățat de la ei ce înseamnă sigu-

Scanned with OKEN Scanner

ranța de sine și încrederea în țel. Ca întotdeauna, duceau celor care lucrează sau învață în dispersare, vestea unui triumf : doborîrea primului exemplar din „imbatabilul F-111 prin care agresorul spera să schimbe situația. Asistasem la scenă. În ziua respectivă, la ora 19 și 30, cînd noaptea a coborît brusc, așa cum coboară aici, alerta a fost urmată imediat de mugetul multor motoare și a început, prelung, o mare canonadă circulară. Tactica agresorului este de a roti în cerc mai multe avioane spre a deruta tirul, iar unul sau două vin în centru și bombardează. Canonada a fost repetată mitraliind explozii și am auzit răsunetul din depărtări al pămîntului cînd a bufnit. Avionul doborît era al două mii opt sute șaisprezecilea. Duminica ne-a mai adus o veste : al doilea „superavion" F-111 fusese doborît în provincia Ha Tay ; al doilea la numai cîteva zile de la intrarea lor în arenă. Se spune că s-au declanșat nemulțumiri, fabricii producătoare i s-a reziliat contractul și directorul ei tehnic a demisionat. Bineînțeles ! Războiul e pentru unii o afacere. O afacere venală condusă cu absurdă inconștiență sau nepăsare.

Și iată-ne astăzi stînd în liniște în holul hotelului încă neobișnuiți cu îndepărtarea luptelor. Duminică seara alertele au început tîrziu dar s-au repetat într-una, făcîndu-ne să urcăm scările spre camerele noastre, să nu apucăm să închidem ușile, și să ne reîntîlnim pe scări coborînd spre adăpost. Era o supralicitare ; apoi, aproape de miezul nopții a încetat totul, iar dimineața am fost uimiți cînd ne-am dat seama cît de multă vreme am fost lăsați să dormim.

Atmosfera care se animă în acest hol al hotelului Metropol — Thang Nhat cu lambriuri și fotolii brune are ceva deosebit. Generosul frunziș tropical de la ferestre ascunde vederilor rănile crunte pe care războiul le-a lăsat în stradă, iar marile aripi ale ventilatoarelor din plafon se rotesc leneș deasupra noastră ca și cum ar amesteca într-un coctail fumul țigărilor, murmurul glasurilor și masa umedă a musonului.

Căștile de fier stau înșirate lîngă bar sau pe receptura din fața tabloului cu cheile camerelor, ca să le putem folosi la nevoie. Alături galantarului cu sticle se află un

Scanned with OKEN Scanner

rastel plin cu arme, fetele care ne servesc băuturi și ceaiuri parfumate, devenind în prima clipă a alarmei soldați gata de intervenție. Camerele modeste de la etajul întîi au mai multă căutare decît apartamentele spațioase de la etajele doi și trei pentru că îți oferă o distanță mai mică pînă la adăpost. Ușile stau deschise în permanență pentru ca să nu le smulgă din țîțîni suflul bombelor. Iar noi, uneori, culmea, chiar așteptăm acest suflu — singurul care reușește să agite pentru cîteva clipe apăsarea umedă a primăverii tropicale.

Se află aici, spre a studia și aprofunda realitatea vietnameză, personalități cunoscute ale lumii, care în decursul escaladării au luat atitudine publică și au înfierat politica de agresiune. Wilfred Burchett, publicist australian care și-a dedicat cărțile ultimilor patru ani problemei vietnameze, cineastul olandez Joris Ivens, profesorul american Boks de la Universitatea Santa Barbara din California, ziaristul mexican Luis Suarez, ziariști sovietici și cineaști japonezi, corespondenți ai ziarelor din Paris, din Havana, New York, Varșovia, București. Pînă ieri, ne aflam toți sub bombardamente. Vestea de astăzi, ne face să trăim lumina încrederii în puterea opiniei publice, în înțelepciunea oamenilor de pretutindeni, care resping războiul.

Și iată că e liniște la Hanoi ; singurele bubuituri care s-au auzit în această zi de aprilie au fost cele din filmul documentar „Paralela 17“, realizat de Joris Ivens, Marceline Lorindam și un grup de documentariști vietnamezi, prezentat astăzi în premieră. L-am vizionat fără să fim întrerupți de alertă, ca și cum ne-am fi aflat în oricare alt oraș al lumii.

Trei aprilie, orele 19. E a șaizeci și cincea oră de cînd sirenele au anunțat ultima dată ieșirea din adăposturi. Nu ne mai zguduie decît veștile venite de la o distanță de o sută treizeci de kilometri. Acolo se bombardează. Provinciile Ha Tinh, Thauh Hoa, Nghe An, Quang Binh, Ninh Binh acoperă pe meridian spațiul dintre patru paralele. Și aici e vorba de orașe, bunuri, oameni. Pe aceste paralele ale țării încă se mai bombardează și aceasta nu poate fi indiferent nici unui cetățean al lumii.

Scanned with OKEN Scanner

*

Da, e pace la Hanoi, așa cum e pace acum în întreaga țară. Agricultura se dezvoltă, rodește, devine bun pentru hambarele pe care nu le mai amenință pîrjolul. Am călătorit mult de-a lungul Fluviului Roșu de la nord la sud-est și am traversat 24 de rîuri mari care vin din înaltele platouri cu forța și lățimea fluviilor. Peste tot, satele înfloreau, se reconstruiau, iar orezăriile își limpezeau oglinzile de ape înrămate în aurul de pîrg al holdelor coapte. Industria se refăcea, fabrici întregi fiind redate producției. Ca peisaj industrial specific vietnamez, vedeai locuri în care scoțîndu-se din pămînt bombele neexplodate, vestigii negre ale unui trecut apropiat pe care vrem să-l îndepărtăm cît mai mult de noi, se turnau în locul lor temeliile noilor hale care extindeau uzinele. Drumurile se reparau, se lărgeau, și plăcută ne-a fost surpriza cînd, pe botul marilor mașini-compresoare care consolidau temeinic zidirea de pace, am găsit emblema uzinelor de mari agregate din Ploiești.

Am trecut prin satele minorităților care își etalau din nou, în pace, inspiratele lor costume și obiceiuri, ne-am bucurat odată cu bucuria copiilor ce călăreau prin apă bivoli leneși și am ajuns în provincia Thanh Hoa, la podul Ham Rom, podul erou, care de 32 de ori a fost distrus, dar niciodată n-a încetat să funcționeze. Istoria lui e lungă și, din pricina asta, am încercat s-o sublimez în unica frază de mai înainte. Cîndva, acum opt ani, în plin război, am ajuns aici ziua, și am trecut pe el, cu toate că, doar cu o noapte în urmă, fusese bombardat. Acesta era destinul lui de baladă și podul, aflat într-un punct nodal al circulației, a funcționat în permanență. Acum zece ani scriam următoarele :

Thanh Hoa și Ham Rom
doi condamnați la moarte ce nu pot fi executați

Urci într-o superbă zonă de platouri. Treci prin părțile uriașe ale unor munți care se înalță abrupți și pădurоși lăsînd loc cu greu îngustimii șoselei, și ajungi pe un cîmp neted din care vîrfurile unor foști munți țîșnesc direct dominînd întinsul de iarbă ca niște soldați de strajă. Sînt

Scanned with OKEN Scanner

munţi cu nume de legendă asiatică, munţi care, la cine ştie ce cataclism care a frămîntat şi a conformat trupul Indochinei, au cuprins între braţele lor pămîntul, ridicînd acest platou şi străjuindu-l cu un aer vigilent şi nostim, conferit de formele lor elegante de piatră, care se ridică deasupra palmierilor, îmbrăcate în acei pini duioşi cu frunza capilară pe care cîntecele minorităţii Muonj îl numeşte „filou".

Aici, pe acest platou drept în care sînt înfipte ca într-un joc secund vîrfurile sculptate abstract ale foştilor munţi, în locul unde două fluvii se sărută, adică unde Dong Cham-fluviul bivolului, se varsă în Song Ma-fluviul calului, dintr-o veche aşezare cu rezonanţe în milenara istorie a poporului vietnamez, în anii de după cel de al doilea război mondial, s-a ridicat un oraş modern, pentru mai multe zeci de mii de locuitori.

Ei bine, eu am trecut prin acest oraş modern într-un ceas vesperal cînd culorile de fiinţă ale zilei se amestecau cu întunericul rece. Şi am auzit plîngînd acest oraş, aşa cum poţi auzi un plîns tăcut şi orb.

Prima dată am crezut că este vorba numai de îngemănarea de seară a luminii cu întunericul, care conferă peisajului o transcendentală lipsă de vibraţie. Apoi am distins ferestrele oarbe, uşile smulse, acoperişurile arse, străzile pustii, inexistenţa vreunei lumini sau vreunei mişcări, clădirile administrative tronînd inutile cu dărîmăturile în nemişcate mormane înlocuind activitatea preocupată şi plină de logica ei. Iar cînd noaptea s-a stabilit, privirile mi s-au obişnuit cu lumina cenuşie a lunii şi am început să colind străzile sterpe căutînd cu auzul zgomotele vieţii şi percepînd doar tăcerea rigidă a întunericului. Tăcerea era mai întunecată, mult mai întunecată decît culoarea de cositor a nopţii cu lună. Tăcerea era ca o beznă şi cuprindea toate străzile cu porţi părăsite, cu cişmele uscate, cu arbori vegetînd neîngrijiţi în direcţii schiloade, acolo unde nu fuseseră ciuntiţi de schije. În tot oraşul acela de pe paralele 20, întreaga noapte nu au răsunat decît paşii mei. Paşii mei care, la un moment dat, i-am auzit clar, i-am auzit evident : aveau în ei răsunetul disperat al paşilor care fug de sfîrşitul lumii.

A doua zi, însă, am redescoperit oraşul. Oraşul în

Scanned with OKEN Scanner

viață, vreau să spun. Thanh Hoa, cel executat, trăia. Am parcurs prin pădurea tropicală cîțiva kilometri și am ajuns la sediul administrativ. În clădiri improvizate pe care jungla le ascundea de ochiul aviatorilor, se ducea activitatea de administrare și organizare a regiunii, cu toată logica și cu toate efectele pe care ele o presupun. Am mai parcurs cîțiva kilometri și am dat de-un cătun unde erau școlile. Bambusul și frunzele late ale palmierilor înlocuiau construcțiile moderne pe care le văzusem distruse în noaptea cenușie. Și aveau viață de la activitatea care se ducea sub ele, și aveau culoare, culoarea zilei în deplina desfășurare a preocupărilor omenești. Mi-au spus oamenii că numărul școlarilor a crescut de șase ori în ultimii cinci ani. Am mai parcurs alți kilometri și am dat de redacția ziarului și de tipografia lui ; într-un colț de pădure am dat de birourile unde se calculau progresele realizate în agricultură și se puneau la cale noi acțiuni pentru a obține recolte și mai bogate. Am vizitat astfel, undeva, între niște dealuri ascunse și spitalul orașului, am găsit mai multe cluburi unde se cînta și se învățau dansuri și, în grotele adînci de dedesubtul munților care răsar brusc din pămîntul plan, am găsit funcționînd uzinele. Uzinele unei industrii în plină dezvoltare : fabrici de ciment, uzine de reparații pentru transporturi, o fabrică de țigări, una de produse chimice... Viața se desfășura mai departe și orașul distrus pe raza sa propriu-zisă se extinsese ca un suflet activ în toată zona. Orașul exista chit că fusese condamnat la moarte. Orașul nu putuse fi distrus în esențialul său ci, dimpotrivă, găsind condiții specifice de existență, reeditase mitul Păsării Phoenix. La biroul acela al organizării agriculturii, despre care am vorbit, am aflat că, față de 1 000—1 500 de kilograme de orez la hectar, cîte se obțineau înainte de război, acum se obțin în medie cinci mii, că 14 cooperative au realizat peste șase mii, iar trei 7 400 de kilograme, adică de cinci ori mai mult, în condițiile acestui război care a avut drept scop distrugerea lor totală, așa cum mi-am putut da seama pe străzile orașului.

Se scrie și o istorie nouă în conștiința acestor oameni care fac să trăiască mai departe orașul lor condamnat la moarte.

Scanned with OKEN Scanner

Ei şi-au găsit un mod de existenţă, îşi practică îndeletnicirile, luptă, au căpătat o tradiţie în acest mod de viaţă, şi găsesc necontenit noi soluţii de a o face să se desfăşoare „normal“. Spun „normal“ în ghilimele, pentru că anomalia nu provine din vina lor. Cunoscîndu-şi bine ţara, cunoscîndu-i ascunzişurile, bogăţiile, cunoscîndu-i chipul aşa cum l-au cercetat generaţiile neamului lor vreme de milenii, ştiind că e ţara lor pe care nimeni nu o poate cunoaşte mai bine, ei vor găsi întotdeauna resurse de viaţă acolo unde veneticilor li se va părea imposibil, şi vor duce viaţa mai departe. E o trăsătură de neînvins a firii şi înseamnă să nu ţii seama de legile elementare ale logicii dacă nu o iei în consideraţie : pămîntul unei ţări nu poate fi omorît şi, deci, nici ţara ca atare. Că oamenii au trecut de la condiţiile de existenţă ale unui grup urban modern, construit în deceniul al şaselea al secolului nostru, la traiul în junglă, regresînd pe planul vieţii materiale, nu este vina lor. Dar faptul că şi în aceste condiţii ei produc mai mult, afirmîndu-şi existenţa socială pe calea pe care şi-au ales-o e cea mai mare dovadă de triumf a conştiinţei înaintate de la care n-au dat înapoi.

M-am urcat pe unul dintre vîrfurile pe care le-am descris. Am privit în jur : unul dintre fluvii, nu ştiu dacă al calului sau al bivolului, curgea lent şi mîlos într-o culoare galbenă, irigînd parcelele cu verdele atît de viu al orezului, pîlcurile dese şi ciufulite ale trestiei de zahăr, trupurile bondoace cu frunze sfîşiate ale cocotierilor. Pe cer musonul desena alte forme de nori decît cele obişnuite la noi, cu totul altele ; dedesubt, cîmpurile şi pădurile formau un peisaj cu alte desene şi alte culori, alte linii şi altfel de contururi, un peisaj total deosebit celui cu care era obişnuită retina mea, joncile prelungi ce navigau pe fluviul de o altă culoare decît fluviile Europei aveau forme neobişnuite pentru mine conturîndu-se în chip de scoici uriaşe şi de peşti bizari din apele Asiei de sud-est. Pe cînd, pentru oamenii locului tot ce-i înconjura era natural şi firesc, tot ce vedeau la scara mare a perspectivei se amănunţea în trăirile copilăriei, ale adolescenţei, ale lucrurilor sedimentate în conştiinţa lor de generaţii şi generaţii. Fîşia de verde, mister al junglei dezvăluia pentru ei potecile de joacă ale adolescenţei, locurile de dragoste şi

Scanned with OKEN Scanner

de muncă ale tinereții, mormintele înaintașilor. Tot ceea ce pare pentru alții necunoscut și amenințare, este pentru ei patria pe care o cunosc, o simt și, în funcție de care, s-au format.

În apropiere de Thanh Hoa, între doi munți, unul cu spinarea alungită — muntele dragonului și unul perfect conic — muntele de jad, deasupra fluviului Sang Ma, se întinde podul de la Han Rom. Este acest pod, ca un veteran peste care au trecut toate focurile războiului, și, care, înăsprit și îmbătrînit de luptă, ciuntit de gloanțe și atins de schije, a rămas dîrz și viu pe poziție. Cînd, de pe arcadele ieșirii lui intră în șosea coloanele de mașini, podul pare a te privi hîtru și a-ți spune : „funcționez, băiete, mădularele mele sînt trainice... !".

Întîlnirea mea cu acest veteran al războiului din Vietnam a avut loc la 2 aprilie 1968, cu prilejul împlinirii a trei ani de bombardamente continui asupra lui. (Primul a avut loc la 3 aprilie 1965). Aș vrea aici numai să recapitulez cîteva amănunte din istoria celor trei ani de rezistență a podului, cu dreptul celui care a văzut efectele ultimului atac la care a fost supus : Muntele de jad, care se află pe malul stîng al fluviului, era, la 3 aprilie 1965, data primului atac, cu o treime mai înalt decît este astăzi. Această treime constituind ea însăși un întreg munte de piatră, s-a prăbușit sub cantitatea imensă de bombe, material exploziv și avioane care au căzut pe ea căutînd podul. Calculele de strategie modernă spun că, pentru distrugerea sigură a unui asemenea pod, sînt necesare 300 de tone de bombe lansate în maximum 15 raiduri aeriene. De la 3 aprilie 1965 și pînă la 2 aprilie 1968 au fost declanșate împotriva podului din Ham Rom 760 de atacuri, bătălii aeriene sau combinate. Fără să mai fie socotite rachetele și bombele cu bile, lansate asupra lui. Și podul, tot este în picioare. Stă falnic asemenea unui veteran căruia grelele lupte n-au reușit să-i reteze decît faldurile mantalei.

*

Cu zece ani mai tîrziu, iau parte la festivitatea inaugurării podului refăcut de la Han Rom. Fanfare, urale, panglici tăiate, vagoane de tren pline cu oameni veseli și

Scanned with OKEN Scanner

camioane din care fluturau drapele și lozinci ale vremii de pace, împodobesc în inimitabila binecuvîntare a trăirii umane, peisajul atît de specific, de frumos și de neobișnuit, al munților retezați de deasupra îngemănării Fluviului Calului cu Fluviul Bivolului.

Fără să fi sucombat nici o clipă, unind mereu cu spinarea lui fîșia îngustă de țară pe care, aici, o împing spre mare platourile înalte, el a înmagazinat în vremea războiului mult mai multă cantitate de muncă de refacere decît o presupune construcția propriu-zisă. A fost ca un trup ale cărui răni ocupau de trei ori mai mult loc decît suprafața sa. Acum, înnoit, el garantează ca întotdeauna cale liberă de la nord la sud și de la sud la nord, așezîndu-se, eroică verigă, pe trupul unui Vietnam unic, țară puternică a cărei stea socialistă arde în sud-estul Asiei prin voința a aproape cincizeci de milioane de locuitori.

Da, e pace în întregul Vietnam, și numai memorialele, cimitirele eroilor presărate în fiecare sat, păstrează atmosfera solemnă a amintirii lor.

Sub lumina ei specifică, în poezia înserărilor ei, și-n calmul dimineților de vrajă, țara își etalează frumusețile.

Și ce frumos se dezvoltă orașul!

Desigur, pentru noi, pentru cetățeanul care a trăit ani de pace și construcție socialistă, marile cartiere, aceste aripi moderne ale unui oraș, par lucru normal și firesc. Pentru cetățeanul Republicii Democrate Vietnam aceste construcții sînt pecetea triumfului luptei sale, sînt certitudinea că a ajuns să trăiască în pace și să-și construiască țara, că lupta lui pentru consolidarea ideii de socialism acolo, la golful Tonkin, pe malurile Fluviului Roșu și pe înaltele platouri vietnameze, luptă, nu numai de clasă, nu numai socială și politică, ci luptă cu arma în mînă contra unui dușman care-i distrugea fizic realizările a triumfat.

Se simte, în cartierele noi ale orașului, amprenta ei victorioasă, ca și în tihna, celesta tihnă a parcurilor care îmbracă și înnobilează în arhitectura lor de stil caracteristic, capitala vietnameză. Un parc indus al cărui nume simbolic — parcul reunificării, poartă în inima Hanoiului oglinda unui vis de decenii.

Scanned with OKEN Scanner

În jurul lor, orașul își acoperă ultimele răni uitînd de război și îngropîndu-i pentru totdeauna amintirea. Vechile adăposturi antiaeriene, construite pe trotuare, mai bine zis, sub trotuare, la temeliile caselor, sînt acum demolate. Urmele lor se îngroapă, viața la care obligau ele se uită, iar materialele de construcție care au apărat viața cetățenilor pașnici își transferă acum locul în edificiile pașnice, în clădirile care întind, extind și înalță orașul, întocmai cum prevăzuseră, cu foarte gospodăresc spirit patriotic, cu acea îmbinare armonioasă de dăruire publică și previziune lucidă, a unui comunist mărunțel, soldat și edil de mare suflet cu care, acum zece ani, stăteam de vorbă despre :

Fîntînile de mîine

Phon Thoung, sat milenar — ai cărui locuitori s-au mîndrit cu livezile lor generație de generație, livezi distruse, transformate în mari cratere de explozie după un bombardament barbar din august 1966 — a predat pentru export primele două tone de banane. Cei ce vor gusta pe meridianele lumii din carnea lor parfumată, se vor bucura de pătrunzătoarea aromă și, desigur, nu vor gîndi ca mine. Dar eu am văzut livezile de banani scunzi ; sînt încă tineri, au de abia doi ani. Eu am văzut explozia de verdeață a marilor frunzare : e plină de vigoare, dar mai frumoasă — după cum spun locuitorii — decît înainte de bambardament. Astfel, puternica mișcare în agricultură se petrece sub semnul unor proiecte din ce în ce mai îndrăznețe. In provincia Haiphongului bombardat, lucrătorii ogoarelor au lansat lozincile : „Cîmpul de zece tone cartofi“ și „Cîmpul de douăzeci de tone legume“. Muncitori din Tuyen Quang, Quang Ninh, Lao Cai au defrișat în timpul lor liber peste o mie de hectare, cultivînd orez, porumb, cartofi, arahide. La Quang Ninh se desfășoară mișcarea „Să transformăm munții de piatră în păduri verzi“, toate deziderateIe economice căpătînd aici formularea încrezătoare a unui vers de poem. Minerii de la minele de apatită din Lao Cai au transformat gropile bombelor într-o ghirlandă de lacuri, unde înflorește pisciculturа. Pentru orez se apropia recolta „chiem“, adică recolta din mai. Recolta din octombrie se numește „mua“.

Scanned with OKEN Scanner

Tradiția a dat nume simbolice acestor două recolte. Există însă și una care nu are nume pentru că tradiția nu a cunoscut-o. Aceasta, a treia, obținută în orezăriile Vietnamului de astăzi, este rolul progresului agriculturii socialiste.

Îmi amintesc de o discuție pe care am avut-o cu Nguen Dac, unul dintre edilii orașului Hanoi. Vorbea despre adăposturi, despre acele adăposturi individuale ale căror ranforsări din beton, ca niște largi tuburi, se toarnă în cofraje pe multe din străzile orașului. Se toarnă, și apoi se implantează în pămînt. Hanoiul are pentru fiecare locuitor cîte două și cîte trei locuri în adăposturile sale. Întreb, de curiozitate, cît costă, și interlocutorul meu dă din cap într-un mod prin care arată că nu costă deloc puțin. „Dar noi nu precupețim nimic pentru viața poporului nostru“ precizează el. Gîndindu-mă la volumul uriaș de muncă, îl întreb ce vor face mai tîrziu cu aceste adăposturi betonate și mă pripesc cu o metaforă care ar face efect într-un reportaj de culoare : „Veți planta arbori ; și mai mulți arbori în aceste gropi de la marginea trotuarelor“. Omul dă din cap privindu-mă cu înțelepciunea specifică acestui popor lucid și greu încercat, dar nu mă contrazice : „Desigur, vom planta și arbori, însă tuburile de beton le vom scoate : priviți-le, le-am făcut ceva mai mari, cu toate că sînt pentru gropi individuale ; ele au ceva mai mult decît dimensiunea în care încape un om .Ne-am gîndit la fîntîni. Cu cîteva tuburi, fiecare țăran își va face cîte o fîntînă. Le vom trimite la țară și fiecare curte de vietnamez va avea cîte o fîntînă“. Mă gîndesc la aceste fîntîni din care omul va scoate în curtea lui apă. Apă pentru udatul grădinilor, apă pentru adăpatul vitelor, apă pentru scalda copiilor... Dar omul care a scos din adăpost tuburile și și-a săpat fîntîna, omul care udă grădina crescută deasupra gropilor de bombe va ști chiar și atunci, în tihna sentimentelor agreste, ce înseamnă agresiunea, iar ideea de vigilență, exprimată astăzi cu atîta convingere în această țară, va dăinui pentru întreaga omenire.

*

Însemnările de mai sus, vechi de zece ani, își estompaseră sensurile, condensîndu-se într-o singură imagine :

Scanned with OKEN Scanner

aceea a şirurilor de femei, mame, soţii şi gospodine, pe braţele cărora rămăsese totul — şi construcţia, şi agricultura, şi chiar armele cu care trebuiau să apere locurile din spatele frontului.

La ridicarea ţării munceşte acum toată suflarea. Noi păstrăm în amintire chipurile, mişcarea şi creaţia femeilor din această parte a lumii pentru că ele au devenit simbolul construcţiei Vietnamului dintotdeauna. În anii grei, cînd părinţii, soţii, fraţii şi fiii lor erau pe front, mîinile lor au ţinut ogorul şi fabrica, alături de grija gospodăriei şi a copiilor. Ele au ridicat şi au consolidat ceea ce bărbaţii plecaţi pe front nu mai puteau face.

Pacea, sfînta idee de pace îşi află continuitatea în viaţa de azi a oraşului. Străzile sînt vii, pieţele sînt pline, cinematografele funcţionează normal, şase expoziţii sînt deschise în centrul oraşului — de la cea a realizărilor economiei naţionale şi pînă la o expoziţie de carte franceză. Splendidă acoladă demonstrînd diversitatea de preocupări cu care ne poate binecuvînta pacea.

Cu zece ani în urmă, scriam despre altfel de muzee, muzeele în care, ca un strigăt către omenire, erau expuse :

„Portocala“ şi „ananasul“

„Rănile războiului“... Există la Hanoi un muzeu pe care n-aş dori să-l aibă nici una din capitalele lumii. Un muzeu îngrozitor. Cu atît mai îngrozitor, cu cît e necesar. Necesar ca să arate omenirii la ce crime duce războiul. Îndreptate direct şi cu efect sigur numai asupra populaţiei paşnice, cele două formule de ambalaj care ascund nişte arme „moderne“, inventate recent — „ananasul“ din metal vopsit în galben şi „portocala“ din acelaşi metal vopsit în kaki — stau alături de rămăşiţele autopsiei victimelor lor. Emailate, ca nişte vase pentru laboratoarele farmaceutice, conteinerele cuprind sau 360 de „ananaşi“ sau 540 de „portocale“. Ananasul explodează radiind 280 de bile de 6,3 milimetri ; portocala — 300 de bile cu diametrul de 5,56 milimetri. Dacă facem socoteala fiecărui avion care aruncă patru asemenea bombe, rezultă 648 000 de bile, fiecare fiind în stare să omoare un om. Doctorul care a purtat aceste probe la Copenhaga, la sesiunea

Scanned with OKEN Scanner

„Tribunalului Russell", vorbea calm, precis, exprimînd cuvintele tăios și adînc, asemenea unui bisturiu care procedează la disecție ; efecte mortale, efecte parțiale, efecte întîrziate. Prin fața noastră se perindă fotografii cu trupuri ciuruite, radiografii cu oase sfărîmate, borcane în formolul cărora pluteau inimi și plămîni ale căror cangrene trasau drumul antiuman al măruntei bile de cinci virgulă cincizeci și șase de milimetri diametru sau de șase virgulă treizeci. Al bilei care a țîșnit mortal din bomba în elegantă formă de ananas sau spiralînd în aer, rotundă ca o portocală.

Mă obsedează tot timpul acele creiere omenești traversate de bile. Traversate transversal, traversate vertical, traversate de la o tîmplă la alta, de la ochi la cerebel, de la parietal la frontal, de la temporal la axis și pătrunzînd în măduva spinării, trăgînd o dîră arsă peste circumvoluțiuni sau cariind adînc masa craniului.

Mă obsedează tot timpul acele bile, traversînd, traversînd, traversînd prin materie și distrugînd existența. Mă obsedează atît de mult încît, cînd dau drumul magnetofonului pe care am înregistrat glasul de rigoare științifică al doctorului, simt că nu-l pot asculta, mă cuprinde un terifiant sentiment de oroare.

*

Chiar dacă nu putem uita asemenea imagini, privind pacea din jur, triumfala pace a orașului, avem, cel puțin, convingerea că le-am învins. Conștiința noastră le-a învins ; conștiința noastră, în ansamblul conștiinței întregii omeniri, le-a învins. Revenim la preocupările firești lumii noastre, la preocupările creatoare de civilizație și, cu acest gînd, intrăm în muzeul care atestă atît vîrsta orașului, cît și treptele evoluției țării a cărei capitală este.

Vîrsta Hanoiului se apropie de un mileniu. Un mileniu de atestare documentară și mai multe milenii de dezvoltare a unei vechi civilizații umane apărută aici, în acest creuzet al culturii extremului orient. Degetul înfipt în ocean al peninsulei indochineze este, pentru Asia, echivalentul celor două degete pe care Europa și le scaldă în Mediterana — Grecia și Italia. Pentru că, tot așa cum, ca niște antene întinse spre căile apelor, cele două pe-

Scanned with OKEN Scanner

ninsule europene au atras undele marilor civilizaţii, le-au contopit conferindu-le rezonanţe superioare, pe trepte deosebit de înalte, şi le-au propagat apoi mai departe dîndu-le forţa de a cuceri întreaga lume mediterană şi extramediterană, acolo, între tropicul racului şi paralela 9, s-a născut din timpuri imemoriale o civilizaţie ce însuma experienţa continentului şi a insulelor din acea parte a lumii pe care numai noi, subiectivi în a aprecia poziţiile geografice, o numim — extremul orient.

Urmele, trăsăturile fundamentale ale unei asemenea mari şi străvechi civilizaţii, le căutăm în muzeul din Hanoi — muzeul istoriei dintotdeauna, care vorbeşte despre trecutul vietnamez şi, prin valorile produse de el, despre elementele de conştiinţă naţională cu care acest popor a uimit prezentul, trasîndu-şi glorios locul în contemporaneitate.

Adăposteşte clădirea spaţiată într-un frumos joc al direcţiilor de lumină, vestigiile vechilor civilizaţii dezvoltate vreme de milenii pe malul Pacificului ca şi pe înaltele platouri ale peninsulei, urmele unei fascinante culturi medievale — cultura „champa“ care îmbină trăsăturile artei chineze cu cea indiană şi cea insulară, obiecte de artă specific vietnameze — sculptură migăloasă în lemn şi piatră îmbinată cu lac şi încrustaţii şi nemaipomenite bibelouri din jad transparent ca sticla, din lemn tropical care păstrează aromele copacului peste veacuri.

Emoţia şi nevoia de a medita la condiţia umană nu a fost nicăieri mai acută, mai inexorabilă decît în frumos spaţiatul în jocuri de lumină muzeu din Hanoi.

Pentru că, ceea ce afli aici este rodul unei civilizaţii impetuoase care, tot timpul, s-a simţit ameninţată de război. Aici, ca proaspătă urmă, războiul nu venea să distrugă numai valorile inestimabile pe care le află expuse. Ci, mai grav, venea să distrugă, să oprească, să omoare însăşi continuitatea civilizaţiei pe care o demonstrează ele. Iar triumful în care Vietnamul există astăzi, se încununează, se aureolează cu ideea salvării continuităţii acestei civilizaţii. Efortul supraomenesc depus asigură dezvoltarea cu demnitate, în faţa întregii lumi, a tot ce are mai valoros tradiţia civilizaţiei sale. În vreme ce lupta pentru apărarea sa, pentru eliberarea fraţilor din sud, populaţia

Scanned with OKEN Scanner

nord-vietnameză mai făcea și marele efort de a veghea la dezvoltarea socialistă a culturii sale. Acest lucru apare astăzi cu evidență oricărui spirit de bun simț.

În 1954, cînd Republica Democrată Vietnam își începea existența liberă, cadrele tehnico-științifice de nivel superior erau 500, cele de nivel mediu 3000, iar acum, după 20 de ani, în ciuda condițiilor grelei agresiuni, numărul celor cu nivel universitar ajungea în ziua păcii la 100 000, iar al celor de nivel mediu depășea de 160 de ori cifrele anului 1954. Acestora trebuie să le adăugăm cei 56 000 de studenți care se aflau în amfiteatrele universităților din Hanoi, universități ce și-au format prestigioase cadre didactice în timpul celor mai grele campanii de apărare și eliberare a țării. 8650 de cadre didactice numără învățămîntul universitar la ieșirea din război. Ce dovadă mai evidentă a vitalității pe care socialismul a conferit-o dezvoltării societății, chiar în condițiile cele mai grele cu putință ?

Dincolo, în Vietnamul de sud, sub presiunile de diverse naturi ale neocolonialismului, această tradiție de civilizație era gata să dispară. O sufocau produsele de serie ale unei pseudocivilizații care uniformizează prin asaltul ei comercial multe orașe din această zonă a lumii — o „artă“ impersonală a pistolului și pornografiei, noțiunea de spectacol redusă la specificul cabaretului, actul grav de incultură suportat prin analfabetismul de masă, ruperea de orice tradiție printr-o standardizare a vieții aflate la cheremul soldurilor, al mărfurilor demodate de material plastic aruncate pe piață ca niște resturi ale civilizației de consum din marile metropole. Într-un cuvînt, dezumanizarea vieții prin sufocarea oricărei tradiții, oricărei idei de civilizație proprie.

Într-un asemenea Vietnam de sud, eu am ajuns odată cu primele formații artistice și teatrale, cu primele filme care veneau să reprezinte fraților lor, edificiul cultural realizat în nord, în cei 20 de ani de înaintare spre socialism.

Emoție de nedescris : Oameni care în acești 20 de ani beneficiaseră numai de o artă comercială de import cu care firmele finanței pseudo-culturale bombardaseră lumea a treia, se minunau de realizările fraților lor, de

Scanned with OKEN Scanner

arta la care ajunseseră cei de lîngă ei. Vedeam la Saigon procesiuni întregi aşteptîndu-şi rînd la concertele orchestrei simfonice din Hanoi, vedeam oameni minunîndu-se şi plîngînd la filme turnate în Hanoi. Era o bucurie nouă pe feţele lor, pe feţele acestea care acum descopereau ce produsese socialismul dincolo de paralela 17 ; cu conştiinţa că, undeva, flacăra vechii civilizaţii a fost păstrată, continuată. Şi îi simţeam cum devin mîndri de condiţia umană a fraţilor, care, atunci, în ciuda unui hiatus de 20 de ani, li se transmitea şi lor. În conştiinţele lor, Hanoiul — milenarul Hanoi, căpăta strălucirea unui centru al continuităţii culturii şi civilizaţiei dintotdeauna a Vietnamului.

2. ORAŞUL DE PE PARALELA ZECE

— amintiri din primele zile de după eliberare —

Saigon. Oraş superb. Ca o floare ecuatorială, născut sub zodia, oriunde plăcută, a îngemănării apelor cu pămîntul. Oriunde plăcută, iar aici de o mie de ori mai mult, pentru că, după ce scapă de capriciile tropicelor, ciudat lucru : mai la sud de ele, clima devine mîngîietoare, iar căldurile, în loc să te terorizeze, sînt calme, făcute parcă înadins de natură spre a lăsa ca, pe pămînt şi pe apă, să înflorească lejer vegetaţiile şi aşezările.

Deasupra tuturor acestor date obiective, noi am găsit oraşul sub zodia emoţionantă a păcii de abia înstăpînite şi a marii idei că, după atîţia ani de dezbinare forţată, acea ţară prelungă de pe malul Pacificului e una. Din această idee de unitate, cel mai firesc derivă, animînd întregul spirit al iubirii de patrie verbul „revedere". Revederea între rude care au tînjit ani şi ani despărţite. Pe apa Saigonului, la cheiul oraşului cu acelaşi nume, acosta primul vapor venit din nord. Primul vapor care aducea sute de inimi de fraţi, şi de soţi, şi de fii, bătînd dramatic acolo, pe punţile lui, bătînd năvalnic şi, după ce aşteptaseră ani întregi, nemaiavînd tăria să rabde clipele scurte pînă la coborîrea punţii spre rudele lor dintotdeauna.

Scanned with OKEN Scanner

Lîngă acest vas, nu mai era nevoie să pomenești ideea de unitate. Ea exista, și aureola frumosul oraș, așa cum se întîmplă întotdeauna cînd părinți, copii, frați, rude, oameni de aceeași simțire națională, cu aceeași limbă și aceeași istorie, se regăsesc laolaltă. Văzînd acel tablou emoționant, inimile noastre de români s-au înfierbîntat la amintirea sutelor de ani cînd doream ca munții ce ne despărțeau să nu ne mai despartă, iar apa ce ne despărțea „s-o secăm dintr-o sorbire".

Și ca să începem cu începutul, începutul ideii de eliberare care stă la baza tuturor celorlalte, ne-am întîlnit mai întîi cu cei care au înfăptuit-o ; cu eliberatorii din...

Divizia a 5-a de tineret

Ne aflăm la statul major al diviziei a 5-a de tineret, iar generalul comandant recapitulează pe hărți și planuri modul în care, în acele zile istorice de la începutul lui aprilie, a fost eliberat Saigonul. Ofițerii care stau cu un modest calm anonim în jurul mesei, sînt eroii despre care scriau toate comunicatele de front vestite-n lume acum doar un an. Tactica lor a fost precisă, iar arta lor militară a ridicat pe frontoane steagurile victoriei și eliberării. Pentru că era dublată de înalte sentimente patriotice, mobiliza toate păturile populației, folosea toate armele de la mijloacele tradiționale pînă la mașinile moderne și, făcîndu-l pe dușman să se creadă veșnic încercuit, aducea contribuții importante la victorie. Era perioada marilor demonstrații de masă. Populația din Vietnamul de sud nu mai putea răbda. Oameni de toate categoriile sociale, de toate religiile, de diverse orientări politice protestau împotriva actelor grave ale administrației de la Saigon. Era o situație grea, uneori nici nu mai existau zone de demarcație. Unele străzi erau eliberate, pe altele se dădeau lupte. Spre a intimida, agresorii aduceau cele mai amenințătoare mașini de război. Ziariștii le fotografiau și, în vreme ce tot mai multe pături ale populației treceau la luptă deschisă, altele demonstrau în fața poliției din Thieu. Represiunea devenea crîncenă, sătenii erau dislocați din satele lor, în localități se dădeau grele lupte de stradă, prețurile creșteau vertiginos, inflația dublîndu-se

Scanned with OKEN Scanner

cu foamea. Goniţi din casele lor, din satele lor, oamenii fugeau spre zonele eliberate. Iar tineretul, într-un singur gînd, se înrola şi intra în lupta împotriva duşmanului. În fiecare localitate, armata de eliberare afla noi aliaţi în întreaga populaţie. Şi eliberarea venea pe toate căile, se anunţa pe toate căile, vechile însemne cădeau, lozincile dragi, purtate-n suflete, se aşterneau acum triumfătoare deasupra oraşului pe care, eliberat, noi l-am găsit în atmosfera de entuziasm al primelor zile de libertate.

Cu aceste mîndre şi fericite sentimente se încheie relatarea generalului comandant al diviziei a 5-a de tineret. Luîndu-ne rămas bun de la el, noi trecem în revistă chipurile tinere ale soldaţilor pe care i-a comandat. Chipurile lor care, în alte condiţii n-ar fi fost de conceput decît pe băncile şcolilor. Şi, cu toate acestea, privirile fiecăruia dintre ei au înregistrate bătălii crîncene din care au ieşit triumfători. Mai siguri de sine în conştiinţa datoriei faţă de patrie. Iar jurămîntul comunist cu care ei îşi întăresc legămîntul acum, în vreme de pace, garantează tihna, şi intrarea în viaţa normală a acestui oraş superb, ca o floare ecuatorială care, scuturîndu-se de trecutul unui crunt regim poliţienesc, se deschide sub zodia emoţionantă a păcii şi democraţiei pe care încep s-o simtă toţi cei 5 milioane de locuitori.

Prin acest oraş agitat în contrastele teribile pe care i le-a cultivat şi subliniat neocolonialismul, noi căutăm elementele noului, conştiinţa revoluţionară care a animat vreme de ani şi ani masele, iar acum, preluînd cîrmele, le conduce spre eradicarea urmelor grave lăsate de dictatură, exploatare şi înrobire.

Sîntem în căutarea unei cunoscute revoluţionare, actuala preşedintă a consiliului revoluţionar al celui de al zecelea arondisment din Saigon. Avem despre ea doar cîteva date : organele de represiune îi spuneau „Tigrul“ pentru agilitatea cu care ducea lupta ilegală. A fost arestată şi condamnată de mai multe ori, soţul ei a zăcut vreme de 12 ani în cea mai groaznică închisoare insulară a regimului saigonez. Căutînd-o, ne-o închipuim o femeie vajnică şi puternică în mijlocul acestui...

Scanned with OKEN Scanner

Oprim mașina lîngă o principală încrucișare de străzi din Saigon. Circulație nebunească de vehicule pe patru și, mai ales, două și trei roți : automobile furgonete, ricșe și altfel de căruțe împinse cu pedalele, camioane militare și autobuze strident colorate, avînd portbagajele de deasupra încărcate cu toate fructele și produsele tropicelor, căruțe la care sînt înhămați oameni și care mortuare budiste decorate cu imenși dragoni roșii, taxiuri improvizate din motociclete, pe șaua cărora nu știi cum încap patru-cinci persoane care mai țin în mîini și coșuri, limuzine negre confiscate de la cei care au fugit. Toată această masă mișcătoare ce înaintează și se preschimbă lăsînd perpetuu și stabil doar zgomotul motoarelor, clacsoanele și strigătele celor ce înlocuiesc mecanica cu mușchii, este întrețesută ca-ntr-o alunecătoare plasă, de șirurile bicicliștilor ce fac slalom prin volumul dinamic al străzii care curge, fără nici un loc vizibil, în afara etajelor superioare ale caselor ce străjuie de-o parte și de alta.

Tot acest babilon multiplicat în pitorescul Extremului Orient, este dominat și dirijat de două fete cu păr negru și ochi lucioși, al căror obraz smead nu are mai mult de șaisprezece ani. Sînt studente ; s-au oferit voluntar noii administrații a orașului, ca să dirijeze circulația, petrecîndu-și astfel „vacanța revoluționară", așa cum alți colegi ai lor iau parte la lucrările de refacere a țării.

În mijlocul intersecției, un scuar păstrînd doar soclul unei statui. Bronzul, reprezentînd monumentul aviatorului armatei fostului regim, a fost dărîmat de populație și spart cu baroasele. Urmele acelorași baroase, sau, poate chiar a unor împușcături, se văd în betonul soclului, acolo unde au fost inscripțiile. În locul statuii, sînt înfipte steagurile Armatei de eliberare și a Frontului Național.

Străzile ce pornesc în raze de aici, au trăsături deosebite : pe una sînt înșirate tarabele fructarilor și zeci de dughene-„restaurante" cu cinci scaune, o măsuță, o ladă cu sucuri și-o lampă de gătit pe care sfîrîie ceva. Multe figuri, destul de dubioase, de negustori ambulanți, pikpoketi și ce-or mai fi, te urmăresc de pe trotuarele pe care se tolănesc. Trotuarele altei străzi sînt pline pînă la re-

Scanned with OKEN Scanner

fuz : sute şi sute de metri de piese şi accesorii de biciclete pe care, cîteva mii de negustori se ambiţionează să le vîndă ; pe o a treia trag autobuzele ce vin din provincie ; sînt încărcate-ciorchine, pe deasupra şi pe lături, cu coşuri şi bagaje, beţe de bambus şi biciclete. Pe o a patra, o serie de meseriaşi îşi au atelierele întinse tot pe trotuar ; iar, în mijlocul celei de-a cincea, ocolit de vehicule şi adăpostind sub aripi mai multe „întreprinderi“ negustoreşti de anvergură a două lăzi cu marfă, tronează epava unui avion militar care, a căzut acolo, în mijlocul străzii. Nimeni nu s-a mai gîndit să-l ridice pentru a degaja strada şi, cu timpul, umbra trupului său de metal chiar a început a prinde bine celor care-şi etalează mărfurile. Sub elicea lui o fată vinde ţigări, în vecinătatea a doi reparatori de biciclete care-i fac şi curte, la coadă s-a instalat un vînzător de răcoritoare, iar ciotul unei aripi e disputat de anticarii care-şi întind cărţile.

Scheletul bizar în beton, al unei pagode neterminate, cîteva blokhausuri pe calcanele cărora tronează zîmbetul unui negru-reclamă pentru o pastă de dinţi, alte reclame prezentînd enorme pachete de ţigări „Capstane“ sau „J. Bastos“. Pe străzi, o lume încă flămîndă, strămutată de vechiul regim, amestecîndu-se în cartierele din jur cu cea a speculanţilor. Un parc în stil tradiţional vietnamez şi, animate de mişcarea unor mase de tineri, multe clădiri pe care flutură steagurile F.N.L. Tot ce e specific unei metropole din lumea a treia din extremul asiatic, începînd a se amesteca, a se vitaliza, prin elementele revoluţiei ce se simte cum triumfă.

Cam aşa arată centrul arondismentului al zecelea al oraşului Saigon, pe preşedinta Comitetului revoluţionar al căruia, femeie care în trei luni de nouă administraţie şi-a căpătat o fantastică reputaţie, noi o căutăm.

Întrebăm trecătorii, pentru că sediile instituţiilor instaurate recent, încă n-au ajuns să fie trecute într-un nomenclator. Bineînţeles, toată lumea o cunoaşte şi zîmbeşte auzind de ea : „Studenta !“... E rostit mai degrabă numele ei, decît al instituţiei pe care o conduce sau instituţia se confundă cu ea ? — încă nu-mi dau seama prea bine.

Scanned with OKEN Scanner

Astfel, tot întrebînd și înregistrînd sentimente în legătură cu cea pe care o căutăm, descoperim, prin puzderia de trupuri și mărfuri înșirate pe trotuare, intrarea, de altfel, destul de arătoasă dacă poți da la o parte ciorchinele uman ce-o obturează, a sediului Comitetului revoluționar al acestui important cartier al orașului — arondismentul zece.

Dar la sediul străjuit de cîțiva tineri destul de pricepuți în a-i trimite pe solicitanți la funcționarii respectivi, nu o găsim — a plecat de zece minute, solicitată de o problemă urgentă. Și ni se indică unde : într-un loc de înregistrare a ofițerilor din vechea armată, care vin să se predea. A fost solicitată acolo deoarece se prezentaseră cîțiva ofițeri superiori ce deținuseră funcții importante.

Prin străzile suprasaturate de oameni și vehicule — ne aflăm la paralela zece și viața se duce tot timpul anului în stradă, casele fiind doar adăpost de ploaie, — ne strecurăm ajungînd la acea unitate militară : Președinta, însă, a plecat. Aflăm aici, doar că e o persoană cu trecut revoluționar a cărei prezență s-a impus chiar și în fața foștilor comandanți ai armatei saigoneze, pe care i-a repartizat la cursuri de reeducare pentru a putea deveni utili societății.

Plecăm s-o căutăm la creșa care se inaugurează la ora asta și, întrucît momentul întîlnirii întîrzie, imaginația noastră începe să și-o închipuie : o femeie puternică, autoritară, făcînd față foștilor comandanți ai armatei dușmane, înființînd creșe, organizînd schimburile de studenți pentru ordinea străzii...

Bineînțeles că și la creșă ajungem în contratimp. Festivitatea inaugurării a avut loc, părinții s-au dus la lucru, copii au rămas în grija educatoarelor, care așternpe pereții acestei clădiri ce aparținuse aparatului de opresiune saigonez desene cu inocenți iepurași, elefanței și boboci de rață. Regret foarte mult că n-o găsesc nici acum, pentru că, gîndindu-mă la activitatea ei ilegală, la arestările ei, aș fi întrebat-o aici, printre copiii candizi care trăiesc senin prima zi de grijă socialistă, ca și cum ar fi convinși că e dreptul lor, și că revoluția pentru ei s-a făcut — dacă nu cumva, anchetele prin care a fost pur-

Scanned with OKEN Scanner

tată, n-au adus-o și în această clădire căreia ea, astăzi i-a schimbat structural rostul, transformînd-o în creșă.

Dar președinta trebuie să se ducă în locul unde, din fondurile statului, se împarte orez familiilor sărace ; să participe apoi la adunări, într-o serie de întreprinderi, unde se analizează modul în care s-a desfășurat producția de la eliberare și pînă astăzi, precum și problema materiilor prime ; apoi, la o discuție la sindicate, unde se centralizează locurile de muncă disponibile și, în fine, să precizeze, împreună cu personalul sanitar al arondismentului, noile criterii de organizare a asistenței medicale.

Locuri multe și adrese nu prea sigure în această atmosferă de geneză, cînd totul de abia se instaurează.

Așa că preferăm s-o așteptăm la sediul comitetului revoluționar, alături sutelor de solicitanți de toate categoriile, care așteaptă de la ea rezolvarea unor situații grave. Aici mai aflăm un amănunt : că soțul ei, unul dintre capii mișcării revoluționare studențești, a scăpat, de abia după eliberarea Saigonului, dintr-o insulă de criminală exterminare, cum erau constituite închisorile fostului regim. A fost deținut nu mai puțin de 15 ani, scăpînd cu viață ca prin minune ; iar acum, în orele libere — care or fi ele — președinta își face și datoria de soție, îngrijindu-i bolile și redresîndu-l.

Patetică amintire a celor șaptesprezece ani de luptă tenace, de formare îndîrjită a cadrelor de luptători, de manevrare în ilegalitate a unui aparat de propagandă care să ducă lumina în rîndurile populației, să-i arate adevărul, s-o atragă de partea cauzei drepte, să facă voința națională mai puternică decît opresiunea unuia dintre cele mai crunte regimuri militariste.

Cu cîțiva ani în urmă, într-un plic modest, primisem, după cine știe cît drum străbătut...

Două cărți din Delta Mekongului

Foșnetul discret al foii de pai de orez, oglinda gălbuie a paginii care are un plus de mister față de hîrtia noastră, îmi aduce povestirile unor colegi din sudul fierbinte al Vietnamului : Nguyen Sang, Duong Thi, Minh Huong, Anh Duc, Hien Trang, Nam Ha.

Scanned with OKEN Scanner

Scopul acestor rînduri este, de fapt — scriam eu în acel an cînd am primit cărţile — de a prezenta cititorului povestirile lor ; dar nu ştiu de ce, în faţa celor două volume pe care scrie : Editions Giai Phong — Sud Viet Nam 1969, obiectivitatea de recenzent pe care vreau să mi-o impun păleşte, şi degetele îmi tremură mîngîind hîrtia de o celuloză sticloasă. E tot hîrtie, ca şi la noi, dar foşnetul ei...

Nu, nu e vorba doar de foşnet aici, nici de transparenţa ei gălbuie, mătăsoasă. E altceva...

E imaginea acelor fabrici pe care le-am văzut în junglă, dispersate, ascunse de ochiul duşmanului, cu tehnica în bună parte înlocuită de ingeniozitate, de acel mare spirit al dorinţei de afirmare care te face să găseşti soluţii chiar şi în cele mai precare situaţii. În grote şi-n ascunzişul pădurii, cu procesul tehnologic întrerupt atunci cînd muncitorii pun mîna pe armă pentru a se apăra, nu-mi dau seama cum poate fi fabricată această hîrtie. Dar o pipăi, şi constat că e mătăsoasă, mai mătăsoasă ca oriunde în Europa. Iar foşnetul ei... Foşnetul ei conţinea o poveste sau o istorie întreagă, încă dinainte ca literele negre să înceapă a o acoperi.

Şi apoi, chiar operaţia de tipărire. Executată în aceleaşi condiţii vitrege, şi, totuşi izbutită ! Totul, tot ce apare pentru noi ca o îndeletnicire normală din punct de vedere tehnic acolo este rodul efortului eroic, al ingeniozităţii, al legăturii puternice cu pămîntul natal, în lemnul şi fierul şi sevele căruia oameni ingenioşi află înlocuitorii necesari unor produse pe care războiul le-a făcut să dispară.

Şi chiar această editură — *Giai Phong*, casă puternică de propagandă a ideilor patrioţilor sud-vietnamezi, utilizînd toate mijloacele : Un post de radio a cărui voce sonoră, rostind acea limbă vietnameză care-ţi face impresia că e cîntată la havaiană, e ascultată cu încredere de 17 milioane de cetăţeni. Un ziar de largă căutare, transportat adesea sub cămaşă către oraşele şi satele aflate încă sub ocupaţie. O suită de ziare regionale cum ar fi Bink Gia sau Ving teu pe care, uneori, le-am văzut tipărite şi pe foi de hîrtie dictando, rupte din caietele elevilor, dar,

Scanned with OKEN Scanner

în orice caz apărînd. Ziare pentru soldaţi, ziare de contrapropagandă căutate pentru adevărurile pe care le spun, de soldaţii şi chiar de ofiţerii armatei opresoare.

O revistă literară — Van-Nghe — stimulează şi valorifică prin coloanele ei literatura scrisă în popasurile din junglă, în ascunzişurile ilegale, în mijlocul populaţiei care-i ascunde pe scriitorii revoluţionari. Şi — ce alt exemplu de existenţă stenică, de conştiinţă a faptului că intelectualitatea acestui popor îşi duce înainte rostul chiar în condiţiile grele ale războiului şi împărţirii — o suită de publicaţii pe probleme de ştiinţă, cum ar fi revista de medicină Yhoc Giai Phong.

Să adăugăm acestora cărţile. Cărţile de beletristică asemenea celor două de la care am pornit aceste rînduri, cărţile de ştiinţă, cărţile de şcoală pentru satele eliberate, şi ne vom da seama de acea conştiinţă naţională puternică ce îşi găseşte formă de manifestare şi în acest domeniu. Populaţia, tot mai mult în întregul ei, luptă cu arma în mînă pentru eliberare. Acesta este ţelul prezent, şi toate celelalte deziderate ar putea fi trecute timpului viitor. Dar vitalitatea acestui popor este atît de mare, atît de puternică, încît, în chiar condiţiile luptei, se manifestă din plin existenţa lui plurală, dorinţa sa de afirmare în toate domeniile vieţii normale.

Mă gîndesc la povestirile lui Nguyen Sang din „Cîrciuma cu patronul mut“. Autorul este un modern bard al armatelor poporului său ; bate cu ele, în guerilă, potecile ascunse ale ţării, purtînd în raniţă foi scrise la focurile de tabără, sau însemnări luate în mers, despre omul aflat în coloană cu el. Unele povestiri, au notat cu satisfacţie, la urmă, locul unde au fost scrise. Acea „Plaine des joncs“, aducînd rezonanţe din delta Mekongului. Personajele — oameni trecuţi prin marile chinuri ale închisorilor diemiste, oameni cărora nimic nu le-a clintit voinţa. Istorisirile — ca-n toate literaturile mari : de dragoste şi de luptă.

Dar în afară de tot ce poate fi judecat şi apreciat estetic, pentru unul ca mine, această carte vorbeşte despre sfînta unitate dintre cel care a scris-o luptînd, cel care a găsit soluţia de a fabrica hîrtie în junglă tot luptînd, şi

Scanned with OKEN Scanner

cel care a tipărit-o, luptînd de asemenea pentru a-şi apăra tipografia.

Sau cealaltă carte : „Floarea sălbatecă", imn în proză, închinat de condeiele sud-vietnameze faimei neamului lor. Povestirile sînt impresionante şi în sine : eroinele au de înfruntat întîmplări din cele mai dramatice. Dar, mai presus de toate faptele descrise, cartea se constituie ca un imn de „glorie femeii", idee pe care o afli pretutindeni la acest popor. La acest popor mîndru de femeile lui mici şi graţioase, care-au ştiut să-şi dubleze condiţia de bibelou delicat, cu cea de combatant temut.

Cititorul va înţelege de ce, în rîndurile consacrate celor două cărţi, numai de recenzat nu le-am putut recenza.

Pentru că nu e vorba aici de a aprecia valoarea artistică a operei unor confraţi. Ea se înscrie în contextul general al emoţiei pe care, ca cetăţean al acestei lumi şi al acestui veac, eşti dator să o simţi în faţa afirmării unora dintre cele mai eroice fapte contemporane.

Aşa scriam, în anul în care primisem cele două cărţi. Iar acum, eram pe cale de a întîlni un personaj asemănător celor descrise acolo de către colegii mei vietnamezi şi mă pregăteam pentru reportajul pe care aveam să-l intitulez :

Preşedinta

În holul lung al parterului noului sediu administrativ, comitetul revoluţionar al arondismentului zece, prin mulţimea de solicitanţi, a căror ordine o păstrează nişte tineri totalmente imberbi şi foarte categorici în privirile conştiente de misiunea lor, aflu noi amănunte despre preşedinta, care, solicitată de sutele de îndatoriri ale momentului revoluţionar, nu are cum să fie găsită decît aşteptînd-o aici. O cheamă Nguyen Thi Chan, iar pe soţul ei, Le Hong Vu, pe nume conspirativ Tî. Ea a fost arestată în februarie 1961, el în august 1961 ; ea a fost eliberată în 1964, el de abia la 11 mai 1975, cînd armata de eliberare a ajuns pe insula închisoare — Cham Boa.

Erau amîndoi studenţi angajaţi în mişcarea revoluţionară. De asta i se spune ei şi astăzi „studenta", cu toate

Scanned with OKEN Scanner

că a trecut de atunci un deceniu și jumătate. Așa a rămas în conștiința opiniei publice. Și eu, care mi-am închipuit-o chiar ca pe o studentă în vreme ce-i auzeam pe unii și alții spunîndu-i astfel, trebuie acum să-mi revizuiesc imaginea pe care mi-am făcut-o despre ea adăugîndu-i cincisprezece ani, chinul celor zece închisori prin care a trecut, experiența dată de munca ilegală dusă cu obstinație în ciuda tuturor pericolelor, înțelepciunea căpătată în activitatea politică depusă în slujba unui înalt crez. Și, retușîndu-i fizionomia imaginată, mă pregătesc să reconstitui cu ea cei cincisprezece ani de luptă, cei cincisprezece ani ai ei de studentă care lupta împotriva înrolărilor teroriste, pentru libertatea tineretului, pentru ajutorarea familiilor sărace, cei cincisprezece ani ai ei de femeie arestată, torturată sau urmărită, cei cincisprezece ani ai ei de nevastă a unui om supus regimului unei închisori ucigătoare, cei cincisprezece ani în care dușmanul, pentru îndîrjirea activității ei, o numea „tigrul“...

„Tigrul !“... Mi se dă și acest amănunt, imaginea acum completîndu-se cu toate elementele forței și a rapidității loviturilor pe care le dădea dușmanului. Mi-i închipui acum, în fața ei, pe ofițerii superiori din armata lui Thieu, care s-au predat astăzi dimineață !... Autoritatea ei, desigur, se impune și unui întreg stat major. Aceasta este rațiunea pentru care a fost pusă în fruntea comitetului revoluționar al unuia dintre cele mai complicate arondismente ale Saigonului, înglobînd 350 000 de locuitori. I s-a încredințat ei, deci, soarta unei populații, cît au la un loc Ploieștii și Brașovul.

Meditînd la aceasta, nu remarc faptul că un grup s-a apropiat de mine, decît după ce aud un glas de femeie spunîndu-mi :

— Mă iertați, mi s-a spus că mă căutați, și am venit într-un suflet ; dar știți cîte treburi mai sînt de rezolvat pe drum.

E ea !... O privesc, și parcă nu reușesc a mă dumiri : în fața mea se află o fetiță, cu ochi vioi, războinici chiar, luminați de fruntea înaltă și mică la trup ; incredibil de mică — un bibelou.

Totuși ea e „Tigrul“. Se așează firesc la biroul pe care scrie „Președinte“, semnează un vraf de hîrtii făcîndu-mi

Scanned with OKEN Scanner

semn că „doar asta mai are și apoi stăm de vorbă". Cînd ridică ochii să mă poftească să beau băutura răcoritoare ce ni s-a adus, observă că din cuburile de gheață au căzut cîteva picături și, din instinct de gospodină, scoate de undeva o bucată de pînză cu care tamponează cristalul. Astfel, cu acest funciar gest feminin, în vreme ce șterge masa, începe să-mi vorbească despre cooperativele de textile pe care le înființează în prezent, ca să dea de lucru populației, despre modul în care a mobilizat optzeci de mii de oameni pentru repararea străzilor și a continuării lucrărilor publice din oraș, despre centrele unde se dă gratuit orez populației sărace, dar care nu sînt decît o soluție trazitorie ; pentru că oamenii vor să muncească, să cîștige demn și, spre a veni în întîmpinarea acestei dorințe, ea a organizat un sistem de cooperative zootehnice folosind puținul pămînt din jurul cartierelor, ca și locurile distruse de bombardamente ; prin aceasta dă de lucru cîtorva mii de oameni, dar și aprovizionează orașul...

Vreau s-o-ntrerup, să luăm lucrurile sistematic, din momentul în care a intrat în mișcarea ilegală apoi cînd a fost arestată, cînd...

Însă efervescența problemelor ei la zi este atît de acidă, încît nu numai că nu o pot întrerupe, dar îmi dau seama că mă interesează foarte mult : A făcut un turneu acum pe la unitățile industriale, stabilind cu fiecare în parte ce economii să facă pentru a crea un fond de dezvoltare rapidă : producția trebuie să crească și oamenilor le trebuie dat de lucru... Pentru că numai prin muncă va rezolva grelele probleme sociale pe care le-a lăsat neocolonialismul. Arondismentul acesta este un loc în care s-au grupat mulți gangsteri și declasați. Printre ei mișună dușmani ai regimului, foști polițiști, chiar spioni pe care populația vine mereu și-i demască. Dar noaptea tot mai au loc crime și hoții, iar religiile numeroase ascund încă multe activități clandestine. Există și mulți oameni evacuați de vechiul regim din satele lor, care trăiesc acum din expediente și e greu să-i convingi să treacă din nou la munca cîmpului ; din pricina asta, numărul de șomeri este foarte mare. Față de toate aceste probleme, pentru rezolvarea lor, ea se ajută cu populația. Oamenii cinstiți, muncitori, care, pînă la eliberare, îi ascundeau pe luptători,

Scanned with OKEN Scanner

acum îi ajută să pună ordine în oraș, să înființeze întreprinderi și secții noi în care să califice cît mai mulți oameni, să facă cursurile serale pentru alfabetizare, reeducare sau introducere în normele politicii și eticii noi. Tineretul este o forță importantă. Arondismentul are multe licee și facultăți. Tineretul de aici, care s-a format la primele cursuri înființate, îi inițiază acum pe alții. Ei au ieșit în stradă, păstrează ordinea și curățenia orașului, se înscriu voluntari pentru a se duce în zonele agricole ca să consolideze economia țării, așa că...

Nu mai am tăria s-o întrerup. Sau, poate, nici nu mai simt nevoia. Dimpotrivă, de abia aștept să pornesc împreună cu ea, cu femeia aceasta incredibil de mică, în acest mare oraș pe care îl conduce, să o văd rezolvînd miile de probleme pe care le ridică revoluția în mersul ei.

Trecutul despre care voiam să discutăm, îl las și eu în urmă ; zecile de întrebări despre el și despre chinurile lui, le uit. „Doar avem atîtea de făcut astăzi", îmi spun privirile ei stenice, de sub fruntea a cărei mărime îi compensează firava talie.

O privesc bine, și îmi dau seama de ce oamenii îi mai spun și astăzi „studenta" : toate urmele vieții aspre i s-au șters în entuziasmul construcției noi : e tînără ca și revoluția căreia s-a dăruit de atîția ani. E „studenta" !...

Asta mă face, totuși, să nu iert o întrebare despre trecut : La ce facultate a fost ?...

De abia acum buzele ei subțiri se frîng desenîndu-i un contur trist.

— La matematică. Mi-au plăcut foarte mult matematicile ; le-am iubit și-am regretat întotdeauna că n-am terminat facultatea. M-a răzbunat numai ideea că, la ultima olimpiadă internațională de matematică, locul întîi a fost ocupat de un tînăr vietnamez. Poporul nostru are talent la matematici ; acum o vom putea dovedi !...

Și, tocmai ca să se poată dovedi aceasta, pornește să rezolve miile de probleme spinoase pe care neocolonialismul le-a lăsat populației a cărei soartă se află în mîinile ei mici ; incredibil de mici și nevisat de puternice.

Iar noi rămînem în centrul orașului, în acel larg parc mărginit de clădiri administrative, unde, în fața aleii

Scanned with OKEN Scanner

lungi, foarte lungi, care vine tocmai de la catedrala gotică sîngerînd cu cărămida ei roșie în luxurianta urbanistică ecuatorială de alb și verde, pînă la palatul prezidențial.

Poarta care a căzut

Mărturisesc : Opt ani am așteptat ca să ajung pe treptele largi, comode și monumentale în același timp, din marmoră albă cu dulci ape cenușii ale palatului prezidențial din Saigon. Pentru că, în 1968, pe cînd se pornea ofensiva armatei de eliberare, eram corespondent de război pe aceste locuri. Acum, după opt ani, am bucuria nemărginită de a mă plimba nestingherit pe aceste trepte. Mă plimb pe ele calm, scuturat de toată repulsia pe care mi-o producea gîndul la îmbinarea cea mai nefastă produsă pe plan politic de secolul nostru : slugărnicia stipendiată, plus dictatura cea mai criminală. Păşesc pe ele, le mîngîi marmora, admir proporțiile arhitectonice și ambianța de plăcut și luxuriant calm ecuatorial îmi devine chiar simpatică. Pașii pe trepte sînt chiar plăcuți, știind că nu mai duc spre lăcașul de bază al neocolonialismului. Pentru că, în viața orașului fierbinte din sud-estul Asiei, s-a inaugurat o nouă eră odată cu pătrunderea unităților corpului 4 pe aceste trepte, pe aceste uși, în sălile și saloanele ce găzduiau pînă mai ieri unul dintre guvernele cele mai feroce din istoria contemporaneității.

Și, ajungînd în incinta palatului, pe măsură ce-mi memoram actele și trăsăturile de tristă memorie ale unei guvernări pe care toate cele trei miliarde de cetățeni ai Terrei nu o numesc altfel în vorbirea lor curentă decît „fantoșă“ — guvernul marionetă, descopeream — contrast evident — linia modernă, elegantă, plăcută a arhitecturii acestui palat.

Din pricina aceasta, căutam cu privirea poarta — poarta care a căzut atunci, la ora unsprezece fără cîteva minute a zilei de 30 aprilie 1975. Ea era aceea care îmi confirma că locul de tristă amintire fusese curățat și purificat odată cu intrarea tancurilor care au sfărîmat-o.

Căutam resturile ei, dar le aflam greu. Trecuseră numai șapte săptămîni, dar iarba le acoperise, crescînd peste amintirile triste, ca o metaforă a vieții libere.

Scanned with OKEN Scanner

Ca să o pot filma, soldaţii mi-au ridicat-o din iarbă. Aceiaşi soldaţi ; acum băieţi veseli şi săritori, dar care, cu trei luni în urmă — eroi de epopee, intrau eliberînd oraşul. Intrau, primiţi de mareea entuziasmului şi emoţiei cetăţeneşti pentru care nu avem cuvinte, pe care numai documentele filmate şi fotografiate ale acelui moment o pot evoca în toată amploarea ei.

Da, atunci poarta a căzut, iar noi, după ce am cercetat-o bine — poartă de fier forjat, cu suliţe ruginite în iarba ce-a acoperit-o, am lăsat-o să cadă înapoi. Să cadă pentru totdeauna, fiindcă steagurile eliberării totale a Vietnamului flutură deasupra palatului, deasupra parcului, deasupra oraşului, deasupra ţării întregi.

Urmele luptelor se văd, chiar şi acum, cînd armele au tăcut. Chioşcurile — fine chioşcuri orientale cu bogate acoperişuri ondulate, gîndite de arhitecţi pentru a înfrumuseţa din loc în loc promenada din vastul parc desenat pe imense spaţii în gazon englezesc şi arbori de-o generozitate şi încîlceală strict ecuatorială, mai păstrează, sprijinite pe balustradele lor din lemn sculptat şi pictat, baricadele de saci de pămînt din spatele cărora se trăgea în strada revoluţionară, în oraşul al cărui furnicar trebuia să se oprească lîngă zăbrelele gardului. Se temeau crunt ocupanţii acestui palat de furia maselor, dar nici o armă şi nici un semnal lansat prin puternicele staţii de radio nu i-au putut salva. Şi acum, mustăţile imense ale antenelor elastice ca şi celelalte — mari parabole fixe, tronează ca un inutil desen spaţial deasupra palatului.

Pentru că aici, pe aceste trepte şlefuite alb-cenuşiu, pe care astăzi ne plimbăm în voie, a sucombat, prin neconcordanţă cu istoria, neocolonialismul şi politica servită lui.

Iar aceste ziduri, aşteptînd o altă întrebuinţare, utilă oamenilor, ne primesc să le vizităm nestingheriţi sălile de consiliu de la parter, logiile, holurile şi scările interioare. Arhitectură frumoasă, spaţii largi, deschise, corespunzînd climei, o intrare impunătoare, o superbă armonie de colonade în reparare valorificînd lumina generoasă a soarelui torid, răcoroase săli de consiliu cu multă sticlă, mătăsuri lucioase şi mobilier sculptat atent în lemn parfumat, salonaşe intime cu fotolii lascive, mai joase şi mai primi-

Scanned with OKEN Scanner

toare decît în Europa, lumina filtrată verde de parc și aerul condiționat împrumutînd răceala de la marmora pe care o mîngîie. Decor orientalo-ecuatorial de prim rang ca gust și comoditate, și un imens covor cu însemne budiste acoperind tot holul de recepție. Deasupra lui, chiar pe scara principală, izbind privirea, recente urme de bombe. O rană mare, neagră și hîdă, amenințînd totul.

Povestea lui Nguien Thauh Trung, locotenent în armata saigoneză, e semnificativă : ofițer de gardă în suita intimă, el s-a răsculat împotriva fostului dictator, a luat un avion F-5 și, la 8 aprilie, a lansat patru bombe asupra palatului. Una a lovit aici, ca un simbol al amenințării, al faptului că mînia națiunii poate izbucni de oriunde, că opresorii nu au cum scăpa în acest elegant și rafinat bîrlog dotat cu cel mai modern aparat de pază. După un asemenea act, el a trecut de partea armatei de eliberare și a luptat eroic, devenind căpitan. Iar dictatorul a luat — desigur zadarnic — și mai multe măsuri de apărare. În frumoasa armonie arhitectonică a marmorei cenușii, cu parcul luxuriant și lumina de aur, unite ca petele unei eczeme, ca o erupție de dubioasă boală intratabilă, stau armele fixate din loc în loc, baricadele din roci cu însemne militare, bateriile de pază deasupra cărora spînzură ruginite șiraguri de cartușe.

Sălile de recepție și audiență pe care le parcurgem cunosc multe istorii asemănătoare, cînd oameni cinstiți, de toate categoriile sociale, și-au dat seama de partea cui trebuie să treacă, pentru a fi folositori națiunii lor, pentru a lichida mai repede dictatura.

La etajul întîi : cabinetul președintelui. Ambianță gîndită bine din punct de vedere arhiectonic. Nici n-ai crede că, dintr-o asemenea încăpere, se exercita cea mai cruntă teroare. N-ai crede, pentru că astăzi, în jur, străzile Saigonului exultă în libertate, în bucuria de a fi scăpat de dictatură, de amenințare, de polițism. Dar, cum treci de arterele largi, de cartierele comerciale, urmele adînci pe care fostul regim le-a lăsat, greu de șters din existența socială, apar. Contraste imense, aproape de neconceput pentru ochiul contemporanului, izvorau din ruina în care era adusă țara. Pentru că, așa-zisul plan de pacificare însemna raderea de la suprafața pămîntului,

Scanned with OKEN Scanner

pe spații imense, a satelor și mutarea locuitorilor pentru ca să nu aibă cumva manevra în ele partizanii mișcării de eliberare. Spații imense curățate de orice urmă de viețuire, cîmpuri goale, pe care oamenii să le poată lucra supravegheați de armată. Seara, lucrătorii cîmpurilor erau izolați în lagărele așa-ziselor „sate strategice", terorizate cu cnut și baionetă, în speranța că Vietcongul ar putea fi alungat. Se luau toate măsurile, pînă la trecerea unor întregi populații libere la regim de pușcăriași păziți, pentru ca mișcarea de eliberare să nu poată avea contact cu cetățenii satelor, se îngrădeau toate libertățile și se supravegheau toate mișcările, în speranța gîtuirii oricărei legături.

În acest cabinet cu mobilier elegant și opere de artă banale era împletită cu cinism politica terorii și a mizeriei pentru că nu există teamă mai mare decît cea pe care un aparat terorist o are de răzbunarea maselor. Frumosul oraș din jur nu mai avea arhitectură, avea baricade. Saci, sîrme ghimpate, control militar la intrări, baionete și umbră. Toate instituțiile forței politice erau baricadate. Sîrmele ghimpate, butoaiele metalice ce le înconjurau, nu au putut fi scoase. Și au rămas și astăzi să troneze — urîte stafii ale trecutului — în mijlocul orașului liber, prin care trec școlărițele în rochiile lor imaculate.

Tihna păcii, a libertății cîștigate, aureolează azi și palatul a cărui eleganță trebuie admirată.

Cîteva date despre el : Aflat pe locul fostului palat Norodom, a fost proiectat în 1962, început în 1963, terminat în 1966. Are forma de T pe patru nivele, cuprinzînd o sută de încăperi ce totalizează douăzeci de mii de metri pătrați de construcție într-un parc de douăsprezece hectare.

Cea mai mare încăpere este sala de recepții de la parter. Aici, la 30 aprilie 1975, s-a predat necondiționat ultimul guvern saigonez al lui Dnong Minh, care, de altfel, durase numai patru zile. Două zile mai tîrziu, ca gest umanitarist — pentru că revoluția urmărește recuperarea socială a fiecărui individ — toți membrii fostului guvern erau eliberați și trimiși la casele lor. Atunci cunoscutul politician ce ajunsese în ultimele zile la fotoliul principal al acestui palat, declara că e bucuros că, la

Scanned with OKEN Scanner

peste șaizeci de ani ai săi, a ajuns a trăi momentul cînd devine cetățean al unei țări independente.

La etajul al doilea trecem prin lungi coridoare spre apartamentele intime ale palatului. Un salon, o sufragerie cu picturi de gust îndoielnic, — naturi moarte ca la îmbogățiții de război, — și un dormitor cu... trei paturi. Da : unul pentru președinte și două pentru polițiștii care-l păzeau și-n cele mai solitare clipe. Atît de stăpîn se simțea pe situație...

Pentru ca apoi, în public, să se bucure de sălile de bal și barurile de la etajul al treilea. Le parcurgem cu interes admirînd eleganța comodă a mobilierului, mesele de joc, paravanele ușoare, aplicele cu linie modernă, canapelele leneșe, blănile de mari animale ale junglei, parchetul pregătit pentru bal. Mai ales parchetul : lung, nesfîrșit, ca o pistă de decolare. De fapt, asta și este : terasa e gîndită ca un foarte util loc pe care să poată ateriza și de pe care să-și poată lua zborul elicopterele. Așa cum, de fapt, și l-au și luat. După un pian și la picioarele mesei de biliard, vedem o statuie. Răsturnată. E bustul dictatorului. Bustul lui răsturnat pentru totdeauna. Îl întoarcem, totuși. Vrem să-l privim. Indiferent de subiect, el înmagazinează un travaliu artistic. Iar noi, totuși, vrem să știm dacă munca artistului care l-a făcut merită vreun regret estetic. Privim cu atenție. Nu merită. Un bronz banal, lipsit de fior artistic. Arhitectul palatului a fost, desigur, rafinat și inspirat ; dar cei ce l-au locuit, aranjîndu-l după gustul lor, și-au trădat spița de parvenitism ce-i înclină mai degrabă spre pistolul cu care exploatează și jefuiesc, decît spre înțelegerea estetică a vieții. Așa că nu putem admira decît părțile funcționale ale construcției, grădinile interioare, celelalte terase pentru elicoptere, celelalte antene de radar și de emisie-recepție și, în perspectiva pe care o avem de aici asupra orașului, descoperim un alt instrument al suplinirii izolării în spatele batalioanelor ce-l păzeau pe președinte de furia maselor : Periscopul prin care poate fi adusă lîngă privire strada, piața, viața de dincolo.

Privim prin periscop peisajul mut al mișcării de la distanță, ne gîndim că viața de dincolo se poate aduce în palat ; dar simțindu-se artificialul ; pentru că mișcarea,

Scanned with OKEN Scanner

doar mişcarea, fără zgomotul ei specific, pare stranie, nefirească. Interesul locurilor văzute prin acest periscop ţine doar de epopeea prin care, în istoria sa recentă, a trecut oraşul. Iată, de exemplu, pe vecina stradă Pasteur, o firmă devenită celebră în zilele asediului Saigonului — birourile Agenţiei France Presse. Cînd toată vechea administraţie, misiunile diplomatice, rezidenţii străini şi corespondenţii de presă părăseau Saigonul, patru ziarişti de la France Presse au rămas în mijlocul luptelor, transmiţînd întregii omeniri ştiri despre mersul evenimentelor. Dintre ei, l-am mai găsit în oraş pe Charles Antoine de Nerciat care ia parte la toate acţiunile, la toate manifestaţiile, informînd cu obiectivitate omenirea. Ceea ce a trăit el aici în aceste luni sînt evenimente emoţionante, esenţiale în activitatea unui gazetar care se vrea onest şi obiectiv în faţa opiniei publice internaţionale. Nu o dată, datorită cinstei lui, reacţiunea l-a acuzat că a trecut de partea comunismului. El nu înclină spre nici o culoare politică, dar mersul obiectiv al istoriei îl obligă, ca profesionist corect, să recunoască faptul că, în contemporaneitatea noastră, mişcarea ce dă entuziasm şi credinţă maselor este cea la evoluţia puternică a căreia a fost şi este martor în prezent. Mişcarea care a făcut din acest palat detestabil un loc plăcut, în mijlocul unui oraş liber ce-şi gîndeşte acum viitorul.

Palatul prin care ne-am plimbat a căzut sub ochii lui de martor obiectiv. Şi, tot sub aceşti ochi, au loc prefacerile sociale care vor înlătura contrastele dintre luxul de aici şi mizeria pe care o ştim atît de bine. Profesia îl obligă pe colegul meu francez să facă cunoscute lumii adevăruri evidente. El îşi dă seama de forţa înnoitoare a mişcării populare. Sub semnul acestei mişcări ce dă entuziasm şi credinţă maselor, palatul, pe care acum noi îl părăsim, şi-a schimbat rostul în centrul unui oraş devenit liber, într-o ţară independentă, suverană, care porneşte pe drumul afirmării ei.

Scanned with OKEN Scanner

CHINA : două momente dintr-o imensitate

1) LI CIAN, KWEILIN ȘI INCOMPARABILUL

Între Yang Tse și Fluviul Perlelor, în acel mare spațiu de sud al Chinei am întîlnit un peisaj atît de frumos și unic în ctitoria estetică a naturii, atît de superb și straniu și plin de ireal farmec, încît nu îndrăznesc să-l descriu, ci fac apel la simțurile și imaginația cititorului, printr-o declarație de ordin strict rațional : Declar solemn, după ce am colindat o jumătate de lume că la întrebarea : „care este cel mai miraculos loc din cîte am văzut", voi răspunde întotdeauna, fără ezitare : Valea rîului Li Cian, de la Kweilin în amonte.

Valea rîului ce curge pe un fost fund de mare, printre munții ce cresc direct dintre plantații, întruchipînd cele mai miraculoase forme și dublîndu-le prin oglindirea în apa lui limpede, este acel superb și unic loc din lume în concepția despre peisaj, în conceptul de peisaj, în existența omului în mijlocul peisajului natural.

Putem să-i dăm toate coordonatele : să spunem că se află în zona subtropicală din sudul Chinei, că Li Cian este un afluent al Fluviului Perlelor — cel mai dinspre ecuator mare fluviu al Chinei, că fenomenele carstice pe care le prezintă munții lui sînt unice, și tot nu reușim să sublimăm în cuvinte splendoarea lui. Putem să citățm poeți care și-au săpat versurile pe stînci de o frumusețe nemaipomenită dorind să le înfrățească, să le îngemăneze cu această frumusețe, asigurîndu-le astfel perenitatea și tot nu ne vom face o imagine suficientă despre mirajul pe care el îl exercită.

Putem evoca numele unora dintre sutele de vîrfuri de munți ce-l înconjoară : astfel „muntele panglicilor supra-

Scanned with OKEN Scanner

etajate", „muntele coroanei", „muntele cămilei", „muntele trompei de elefant", „muntele mărului", „muntele șurubului", muntele „zeiței de oglindă", „munții cocoșilor luptători", „muntele vasului auriu de flori"... și, cel mult, ne vom da seama de comparabilitatea lor, de diversitatea formelor lor incitînd imaginațiile.

Să încercăm prin versuri. Unul dintre poeții care au cîntat aceste locuri, spunea în topica limpede a versului tradițional :

„Cînd fluviul ajunge la Sin An
Munți verzi se-nalță chiar din ape ;
Dar cresc și invers, spre adîncuri.
Aceleași vîrfuri de munți verzi ;
Iar barca lunecă de-o crezi
Plutind pe creste, printre vînturi".

Acum trei sute de milioane de ani, aici a fost fundul oceanului. De unde și astăzi cîmpul neted ca-n palmă și, pe el, cizelate de mișcarea apelor, au crescut stîncile incredibil de verticale, parcă ar fi înfipte bucată cu bucată în cîmpia plană.

Dar, pentru că în ansambul său peisajul Kweinului este incomparabil, prin lipsă de criterii de referință el devine și indescriptibil. Trebuie timp, timp îndelungat pentru ca ochiul să se poată obișnui cu el. La Kweilin și în sus, pe valea rîului Li-Cian, mi-am dat seama, pentru prima oară, că tot ceea ce am considerat stilizare în desenul și pictura chineză, tot ce am considerat subtila imaginație prin care artiștii milenarei arte chineze interpretează într-un mod sui generis valențele peisajului, redîndu-l într-o manieră cu totul originală, este o artă la fel de realistă ca și cel mai bun realism european, tratînd în mod rafinat peisajul și restituindu-l cu o fidelitate plină de bun simț. Așadar, toți acei munți golași și colțuroși din stampe, înfășurați de panglicile unor cărări ce urcă pînă la bijuteriile arhitectonice ale pagodelor, lăsînd în dreapta sau în stînga tipsia originalei coroane turtite a unui pin suspendat deasupra prăpastiei, toate stîncile cu forme de o incredibilă ciudățenie, înconjurate de vegetații acut colorate și legate de poduri filigranate cu migală, toate izvoarele ce coboară vertiginos pe lîngă pomi

Scanned with OKEN Scanner

ce se caţără-n scară trasînd alte criterii de perspectivă decît cele obişnuite nouă, toată originala artă a stampelor şi vopselelor de apă chinezeşti, cu flori de cireş, berze şi stînci de forme bizare, ţîşnind ca nişte jeturi din apa cristalină a rîurilor şi aşezîndu-şi în jur pompoase gulere de nori, sînt copii fidele ale acestor peisaje de nebănuit, nestilizînd nimic ci redînd cu artistică migală natura ce s-a stilizat singură într-o manieră atît de originală. Tot ce credeam a fi originalitatea de veacuri a picturii chineze, e peisaj real, îmbogăţit, amplificat şi mai mult de natură cu dimensiunile unei realităţi pline de fantezie pe care arta nu le poate cuprinde în întregime. Nici chiar migăloasa artă a maeştrilor chinezi, atît de atentă — ne convingem acum, în redarea fiecărui amănunt al realităţii.

Şi astfel, cu o asemenea constatare care consemnează în tot ce am crezut noi stilizare, marile virtuţi realiste ale picturii tradiţionale de la soare-răsare, ne putem imagina superba vale despre care vorbim, ca pe cea mai grandioasă stampă chinezească pe care am putut-o vedea vreodată.

*

In schimb, dacă în domeniul artelor nu este vorba decît de a reda natura, în cel al vieţii practice, oamenii o corectează, o îmbunătăţesc şi şi-o supun necontenit. Iar peisajul de astăzi, al agriculturii înfloritoare, este legat direct de revoluţia care caracterizează China populară.

În unele locuri, mai ales pe malurile acestui rîu, care nu sînt numai frumoase ci şi fertile, agricultura se practică din timpuri străvechi. Încă pe vremea împăratului Cin Si Van, din dinastia Cin, al cărui nume este legat de o bună parte din construcţia marelui zid chinezesc, aici, în această parte a Chinei, între Yang Tse şi Fluviul Perlelor, s-a realizat un sistem de irigaţii folosite în agricultura tradiţională. Dar, cu toate acestea, în anii de dinaintea revoluţiei terenurile cultivate erau destul de puţine, se realiza o singură recoltă de orez pe an, care dădea maximum 1 500 de kilograme de boabe la hectar.

Soluţia ?

Una singură şi sigură : mobilizarea maselor.

Hărnicia ţăranului chinez este cunoscută.

Scanned with OKEN Scanner

Atenţia, migala cu care fiecare palmă de pămînt fertil este îngrijită şi lucrată, terasele, uneori pe zeci de nivele, care nu cuprind fiecare mai mult de două-trei rînduri de semănătură, au devenit caracteristice peisajului chinez. Pămîntul cernut şi păzit cu grijă pe toate costişele, terasat pe toate rîpele, malurile apelor amenajate ca-ntr-un desen în peniţă, întregul peisaj dovedeşte dăruirea şi, am spune, chiar arta, pasiunea cu care, tot ce *este* fertil se întrebuinţează spre binele omenirii. Acum însă, se pune în valoare tot ceea ce *poate fi* fertil. Miile şi zecile de mii de braţe dau, din vlaga lor, vlagă pămînturilor pînă mai ieri considerate sterpe. Minţile tuturor, punîndu-şi alăturea priceperea şi experienţa, găsesc soluţii şi pentru cele mai insoluţionabile situaţii. Stimularea iniţiativei şi a gîndirii în mase, sădirea convingerii că, prin forţele lor proprii, vor rezolva totul, este politica ce garantează izbînzi, de neconceput altădată.

Locuri sterpe, fertilizate printr-un perseverent act de voinţă, şi trudă, se întîlnesc astăzi în toată ţara de la Soare Răsare. Este vorba de o specifică perseverenţă ce vine din istorie, pusă astăzi în valoare de gîndirea nouă, comunistă. Pe Fluviul Galben, îmi povestea un tovarăş de călătorie, aluviunile din zona de sus se depozitau în cea de jos producîndu-se cu regularitate inundaţii. Oamenii ridicau diguri, aluviunile se depuneau între aceste diguri şi, astfel, albia fluviului se tot ridica, iar pericolul înecării culturilor pe mari suprafeţe nu se remedia. Atunci a fost nevoie de o soluţie radicală care nu se putea face decît printr-o mare mobilizare de mase. Şi aceasta s-a înfăptuit : De pe ambele maluri, douăzeci de milioane de ţărani, membri ai comunelor populare, au luat cu asalt albia fluviului şi au făcut-o aşa cum aveau nevoie. Şi-au amenajat-o şi şi-au construit-o aşa cum şi-o doreau, punîndu-i în valoare ceea ce dădea rod şi stăvilindu-i ceea ce împiedica rodul. Într-un cuvînt, adaptînd cu îndemînare natura la marile producţii caracteristice unei agriculturi intensive. Cu îndemînare, dar şi cu forţa concomitenţei braţelor a douăzeci de milioane de oameni adunaţi laolaltă.

„Cînd s-ar fi putut întîmpla altădată aşa ceva ?“ — se întreabă tovarăşul meu. Pentru a-şi răspunde singur :

„Este uimitoare forţa socialismului în toate, dar cea mai plină de satisfacţie, este aceea de a putea mobiliza oamenii să supună natura. Aceasta dă omului încredere, conştiinţa că e stăpîn nu numai pe bunurile materiale, nu numai pe mijloacele de producţie, ci pe întreaga natură, pe ceea ce n-ar fi crezut niciodată că poate fi.

Şi astfel, în valea rîului Li Cian, unde, în ciuda superbului peisaj, înainte vreme se importa orez din Indochina, acum s-a ajuns la fertilizarea unor terenuri de două ori mai întinse, cu două-trei recolte pe an în loc de una, obţinîndu-se şase-şapte mii de kilograme de orez la hectar în loc de o mie cinci sute.

Uimitoare şi stenică realizare a socialismului în această zonă de basm, leagăn al poeziei.

Joncile mari, cu pînzele ca nişte hiperbolice aripi de fluturi întinse colorat în bătaia vîntului, trec astăzi cu pîntecele grele, transportînd recoltele. Pentru că nu există, totuşi, poezie mai frumoasă decît aceea a bogăţiilor obţinute de om prin munca lui tenace asupra naturii. Atunci de abia, ca-n versurile săpate pe muntele vasului auriu de flori, guşti mai din plin şi frumuseţea unică a peisajului. Poetul care le-a scris era şi pictor ; sau pictorul care şi-a încercat acuarela în atîtea stampe era şi poet :

În fundul apei zace luna plină,
Şi sus, pe cer, tot luna străluceşte,
Pe faţa apei luna se topeşte,
În sute de reflexe de lumină.

Sub lună, rîul curge, şi luna stă pe loc
Deasupra lunii rîul, tot lunecă alene
Pe unde care poartă oglinzile selene
Ceea ce curge-i apă, ceea ce stă e foc.

*

Aici, pe valea fascinantă a rîului Li Cian, se adună în proporţii impresionante fenomene carstice de natură unică, ce dau atît de distinctă personalitate peisajului dintre Yang Tse şi Fluviul Perlelor. E peisajul unic al adîncului apelor care a nivelat tot ce se află între munţi, lăsîndu-le să răzbească spre cer doar vîrfurile. Din pricina aceasta, cu toate că te afli într-o zonă de munte, aspec-

Scanned with OKEN Scanner

tul ei este însolit : masivul muntos nu se vede, circumvoluțiunile scoarței care l-au format nici atîta, și, din depunerea netedă a fundului mării, ca din apă, ies numai vîrfurile, cele golașe și supus celor mai multe eroziuni, ca niște hiperbole de piatră, ca niște bizare măsluiri ale naturii pe care, cu oarecare imaginație, le poți considera pietrificări ale lumii biologice. Asemenea vîrfuri, înfipte cantr-un megalitic joc de copii uriași în palma cîmpiei, găsești pe tot acest fund de ocean din sud-estul Asiei, pînă jos, spre subtropicala zonă a Vietnamului. În vreme ce aici, pe un spațiu restrîns, se adună, pesemne, întreaga coroană a munților de altădată, într-o mirifică aglomerare de o incomparabilă imaginație a naturii. Fenomene carstice din alte ere au fasonat ciudat atît fața muntelui cît și interiorul lui. Pentru că, dedesubt, în peșterile cărora de pe apă li se văd doar intrările, pe dinăuntru, adică în tipar invers, ciudata alcătuire de forme se continuă.

Iar cînd intrăm, ne dăm seama de dubla minune : ochiul se va delecta cel puțin la fel ca și afară.

Se cheamă peștera fluierului de trestie și a fost amenajată în așa fel încît oferă un spectacol fascinant de lumină și piatră. Acum, face parte din viața cotidiană a locuitorilor acestei regiuni, cît și a altora, din alte părți ale marii țări, care vin aici să-i admire frumusețile, să plutească în atmosfera de fantastică poezie, pe care sălile ei mari, culoarea ei o creează ca într-un palat de adevărat basm oriental.

Miile de vizitatori, care vin zilnic la intrările ei cu acea chemare către o poezie riguroasă, rafinat descriptivă și asociativă a spiritului filosofic lucid ce caracterizează această parte din lume, au creat legendele și explicațiile logice, ca imaginație, ale colțurilor și cuprinsului ei. Poți admira forme ce par animale reale, ori himere, palate, ori șiruri de luptători ; unghiul din care este așezată lumina pe un perete întreg îți dă imaginea clară a unui oraș văzut din depărtare, în faptul serii, iar faldurile cortinelor de piatră care drapează pretutindeni cu migala și măiestria pe care o întîlnești în toată arta decorativă chineză, capătă univers aparte, față de tot ce înseamnă fenomen speologic în restul lumii.

Scanned with OKEN Scanner

Am spus de la început că natura unor asemenea locuri sublime, care nasc poezia prin însăşi alcătuirea lor, fac parte din viaţa cotidiană a oamenilor din aceste părţi, obişnuiţi a admira frumosul, a-l prelua şi a-l restitui cu migală şi talent în opere care-l reprezintă. Redarea naturii în ceea ce cuprinde stilul ei, fiinţa ei, este trăsătura esenţială a artei chineze, ea devine o filosofie a artei, în sensul cel mai dialectic şi mai revoluţionar, impunînd frumosul în viaţa de fiecare zi, tot aşa cum, triumfător în revoluţia sa, poporul se poate bucura acum de el.

Şi are de ce se bucura, dacă ne gîndim la imaginile mirifice de deasupra şi dinăuntrul stîncii.

Din pricina aceasta, Kweilinul este leagănul poeziei. Aminteam despre versurile aşternute de poeţi şi reliefurile făcute de sculptori în chiar trupul muntelui, în trupul acelei naturi mirifice. Este, cred, o chemare care vine din instinctul artistului, dorinţa de a-şi încrusta arta în însăşi arta naturii, a scrie versurile chiar pe minunea naturală care le-a inspirat, a lega măiestria naturii cu măiestria omului, într-o dialectică unică, într-o perenitate pînă acum hărăzită doar celei dintîi.

Am descifrat sub versurile rămase nemuritoare în stînca ce le ţine ca un suport — tot aşa cum pentru superbele vase chinezeşti suporturile pe care stau aşezate sînt ele însele în sine o operă de artă, am descifrat, cu ajutorul călăuzelor, nume celebre cum ar fi al lui Ine Hue din dinastia Dan, Cen Tan Sen, Ine Me, Liu Lin Iuan, din dinastia Tiu, Mă Sian Po, întemeietorul universităţii Fu Than, din Shanghai, şi mulţi, mulţi alţii.

*

La poalele munţilor se întinde oraşul. Mai bine zis, printre munţi, deoarece în cîmpia dreaptă — fostul fund de mare — străzile fac slalom printre stîncile înalte ce se ridică abrupt iar, la periferie, dincolo de marginea oraşului, coşurile industriale care se ridică arată cununa de fabrici cu care s-a îmbogăţit oraşul. Fiecare fabrică se sprijină pe cîte un munte, foloseşte în mod ingenios unele resurse chiar din muntele respectiv, şi, în peşterile pe care natura darnică le-a rînduit în interiorul lor, s-au amenajat magazii, uneori chiar ateliere, făcîndu-se eco-

Scanned with OKEN Scanner

nomie de spațiu construit și asigurîndu-se, astfel, o dezvoltare mai rapidă a multor ramuri industriale care lipseau din regiune.

Kweilinul are peste 2 000 de ani : existența lui este atestată încă de pe vremea dinastiei Cian, cînd s-a construit aici un important sistem de irigații — sistemul de irigații Tu Cian Ye și canalul Ling Ci, în secolele II—I înaintea erei noastre. Dar de abia astăzi, el a înflorit, ajungînd să ofere o surpriză și mai mare decît a peisajului său, tocmai acolo unde incomparabilul se estompează, iar logica, aflînd anumite criterii, devine capabilă a face comparații. Este vorba de criteriile cele mai obișnuite ale evoluției economice, sociale și politice ale unui oraș.

Pentru că acest loc, atît de binecuvîntat în frumusețe de zeii ce și-au fluturat umbrele conturate de o ignorantă imaginație deasupra cerului Asiei, a ajuns, în cei douăzeci și șase de ani, cîți se împlinesc de la acel memorabil 10 octombrie cînd, în marele Pekin, în vasta piață Tien An Men, a răsunat glasul solemn care a proclamat Republica Populară Chineză, la o dezvoltare industrială de optzeci și unu de ori mai mare. După eliberare, existau aici trei uzine : o centrală electrică, o fabrică de hîrtie și una de ciment. Acum ființează, funcționează și produc din plin, în ritmuri mereu superioare, mereu perfecționate, peste două sute. Centru important din sudul Chinei, Kweilinul era un oraș consumator și nu producător. Bunuri de consum cum ar fi țigările, chibriturile, pînzeturile se importau. Era atît de categorică părerea imposibilității producerii lor încît li se fixase chiar și un atribut : în limbajul curent erau numite „mărfuri străine“, „mărfuri ce vin din altă parte“, „mărfuri produse de alții“. Expresie curentă, făcînd aparent parte din limbajul obișnuit, dar consemnînd, de fapt, o concepție de viață pe care se străduie din răsputeri să o impună neocolonialismul. Pentru că noțiunea de „mărfuri străine“ dată unor atît de elementare bunuri de consum însemna, de fapt : „voi nu sînteți capabili să produceți, voi nu sînteți capabili să fabricați, să valorificați superior o materie ; voi trebuie să munciți brut și să dați altora, la prețuri derizorii, materii prime“...

Scanned with OKEN Scanner

Alături versurilor ce-i înnobilează stîncile, orașul are astăzi industrii diverse, care-i modernizează viața, o fac să existe prin forțele ei proprii. Astăzi, orașul are nu numai fabrici, ci ramuri industriale legate, asamblate științific într-un sistem de care se ocupă administrația lui. În ordinea importanței și a dezvoltărilor, acestea sînt : siderurgia, chimia, electronica, industria alimentară, textilă, cea de energie electrică și cea farmaceutică.

O întreagă rețea de cercetare a materiilor prime și a resurselor locale funcționează din plin. Ea a identificat, în roca munților acelora deosebit de frumoși, o bogăție și mai mare decît cea estetică : minereul de fier, ca și o serie întreagă de alte minerale. Cercetările lui au pus bazele unei industrii de cauciuc ce s-a dezvoltat atît de mult încît Kweilinul a ajuns a avea o uzină producătoare de utilaje pentru fabricile de cauciuc din întreaga țară și din străinătate. În ceea ce privește agricultura — înainte vreme se realiza o singură recoltă de orez pe an, care dădea maximum 1 500 de kilograme de boabe la hectar și din pricina aceasta, pentru hrana populației se aducea orez tocmai din Indochina. Acum s-a ajuns la două-trei recolte pe an, obținîndu-se șase-șapte mii de kilograme de orez la hectar.

În acest fel, oamenii se bucură, în existența lor complexă de faptul că ea le este asigurată, în întregime, prin ceea ce produc pe plan local. Ideea autodesăvîrșirii, a folosirii tuturor forțelor proprii, atît pentru nevoile existenței cît și pentru cele ale dezvoltării, capătă splendidă materializare aici, ca pe teritoriul întregii Chine. Privind bogăția de produse care s-au realizat doar în acest ultim sfert de veac, impetuoasa dezvoltare economică a țării prin forțele ei proprii, îți dai seama ce crah a însemnat atunci, pentru capitalismul mondial, pierderea a șapte sute de milioane de virtuali cumpărători de „mărfuri străine“, de oameni cărora să li se smulgă pe nimic forța de muncă și materiile prime, nelăsîndu-li-se însă dreptul de a produce ei, ceea ce ar fi putut.

Incomparabilul Kweilin nu este, astfel, numai o minune a peisajului. În montura superbă a naturii sale, el devine și o minune uimitoare, pe care nu a putut-o realiza decît revoluția, sub conducerea unui glorios partid comunist.

Scanned with OKEN Scanner

Pekin. Dintre toate marile orașe ale lumii, mirajul pe care l-a constituit el în decursul vremii este impresionant.

Dintre toate capitalele lumii, cele care au fost și cele care au dăinuit peste valurile istoriei, poate că numai Roma, care vine din antichitate păstrîndu-și în toate epocile și pînă astăzi tinerețea și vivacitatea, poate fi comparată cu el. În plus, aflîndu-se la atît de mari depărtări de Europa, fascinația pe care Pekinul a exercitat-o asupra imaginației noastre este unică. Și, pentru că e vorba de ochii cu care noi, europenii privim țara soarelui răsare, putem fi încă o dată mîndri de faptul că, primele impresii scrise, comunicate Europei despre măreția acestui oraș au fost ale Milescului, spătarul Nicolae, cîrnul, mare umanist al vremii sale, plecat pe lungul drum de aici, de la noi, pentru a descrie minunile văzute acolo.

În secolul al 17-lea, un român a descris lumii noastre, continentului nostru, impresiile produse asupra sa de una dintre cele mai vechi civilizații ale lumii. cu acest început, literatura română are, în ansamblul operelor care o formează, un capitol mare al jurnalelor de călătorie din China, față de care însemnările noastre despre marele oraș pălesc, chiar dacă nu-și propun nimic mai mult decît să prezinte o zi din viața marelui oraș.

Pentru că, cine ar încerca, temporar, să prezinte tot ce este de prezentat în acest mare oraș de șapte milioane de cetățeni, ar avea nevoie de volume întregi de text, de o bibliografie imensă, de spații la fel de mari ca spațiile urbanisticii lui splendid trasate, pe care curg, în permanență, mulțimi de sute de mii de oameni.

Pekinul și împrejurimile sale cuprind 17 800 de km pătrați, ceea ce înseamnă un dreptunghi cu laturile de la București la Dunăre și de la București la Olt, avînd într-un colț Bucureștiul, în altul Slatina, în altul Islazul și-n ultimul Giurgiul.

Se află pe locul vechiului Țzi, din deceniul I înaintea erei noastre, denumit apoi succesiv Jantziu, Iucion, Ciundu, Dadu, pentru ca, din 1421, să primească actuala denumire, intrînd cu ea definitiv în istorie. O istorie tumultuoasă, plină de evenimente revoluționare, care au

Scanned with OKEN Scanner

culminat cu ziua de 1 octombrie 1949 cînd, în el, între zidurile lui, spre care era îndreptată simţirea întregii ţări, suflarea a aproape şapte sute de milioane de oameni, a fost proclamată Republica Populară Chineză.

Evenimentul a avut loc în piaţa Tien An Men — poarta păcii celeste — unde, mai tîrziu, s-a ridicat monumentul eroilor poporului şi faţada majestuoasă, cu colonade de altă factură decît cele obişnuite în Europa, a palatului Adunării reprezentanţilor populari din întreaga Chină. Alături, pe bulevardul Tchangan, se scurge lent, lent, perseverent şi silenţios, noianul bicicletelor. Vrem să surprindem oraşul de la primele lui ore şi, astfel, ne amestecăm în ceaţa mătăsoasă a dimineţii. E fascinantă liniştea marelui oraş, un calm, neobişnuit nouă, pune pecetea de serenitate asupra orelor dimineţii. Şuvoiul de biciclişti lunecă în tăcere, şi viaţa îţi pare a avea alte coordonate, mai înţelepte, lipsite de precipitarea şi zgomotul chinuitor al celor mai multe dintre marile oraşe.

*

Un amănunt specific primelor ore — gimnastica de dimineaţă. Pe străzi, în pieţe, în marile parcuri, mînaţi de conştiinţa unei străvechi educaţii a trupului omenesc, locuitorii din Pekin se strîng în grupuri învăţînd şi practicînd cu perseverenţă gimnastica tradiţională.

Gimnastica este o componentă organică şi esenţială a vieţii cotidiene chineze. Am putea spune că este mult mai mult decît o obişnuinţă ; ea întrece şi limitele unei pasiuni, şi cele ale unei dexterităţi ; a devenit o filosofie de viaţă, o parte organică a vieţii, caracterizînd-o dar, în acelaşi timp, prelungind-o, fortificînd-o.

Dimineaţa, pe străzile oraşului vezi coloane de sute şi mii de tineri făcînd cros, marş, maraton şi tot ce ţine de sportul alergării. Tot dimineaţa, dar şi în pauze, vezi curţile întreprinderilor şi instituţiilor, terasele şi, mai ales, marile parcuri în care respiră aerul curat, pline de oameni care fac gimnastică. Deplasarea, pe căile de acces public, este tot o gimnastică, deoarece dacă spunem că biciclismul a căpătat caracter de masă, încă spunem foarte puţin.

Mişcările, ca dovadă a unui îndelung studiu anatomic, sînt cu totul altele decît în gimnastica pe care noi, în

Scanned with OKEN Scanner

Europa, o numim „tradițională". Pentru că tradițională gimnastică chineză, desigur, mult mai veche decît a noastră, a descoperit alte sisteme de a articula mișcările, alte forme de a ne încorda sau relaxa trupul, alți stimuli pentru nervi, musculatură și organele interne.

Există cursuri întregi pe care fiecare municipalitate le asigură prin profesori de înaltă calificare tuturor celor care vor să facă gimnastică, la toate vîrstele, în toate condițiile fizice cu putință. Oferiți, ca un dar de sănătate făcut de asistența publică, acești profesori își așteaptă, în permanență, la locuri fixe, discipolii.

Ar fi fost un act superficial să căutăm să intrăm în detaliile și subtilitățile acestei gimnastici. Nici măcar regulile ei generale nu le poți înțelege într-o singură zi. Ceea ce am putut constata sînt cele două mari sfere în care se înscrie ea : cea a mișcărilor lente, fibră cu fibră, antrenînd aproape celulă cu celulă, și cele deosebit de repezi, dar la fel de precise, reprezentînd parcă același joc, făcut însă cu măiestria și forța altui ritm. E mișcarea lentă a exercițiului, a trudei, a disciplinării fiecărui mușchi întru mînuirea diverselor scule și arme, pe de o parte, și cea alertă, a luptei susținute cu nerv și tehnică, pe de alta. Totul punînd în mișcare corpul, fibră cu fibră.

Nu ne-am permis actul superficial de a întreba mai mult într-o singură ședință ; am contemplat. Am contemplat măiestria deosebită care duce la acele nemaipomenite spectacole de masă ale gimnaștilor de toate vîrstele.

Pentru că, desfășurată în proporții de masă, în forma ei superlativă, gimnastica tradițională chineză ajunge la uluitoare performanțe.

Priveam un asemenea spectacol : era un adevărat poem. Un poem al bucuriei de a trăi stăpîn, stăpîn total al corpului tău, o bucurie și o satisfacție aflată la antipodul vieții noastre sedentare în care ne lăsăm, de obicei, stăpîniți total de trupul nostru.

*

Subtilitățile vieții cotidiene descoperite de o civilizație milenară, sînt puse astăzi, mai mult ca oricînd, în slujba ființei umane, a desăvîrșirii ei, a vieții robuste și liniștite. Iar mișcarea gimnaștilor, alături zidurilor unor clădiri

superbe ridicate prin truda a generații și generații de mase muncitoare, parcă prinde simbol. E tradiția unei străvechi gîndiri populare, care și-a marcat etapele civilizației sale, prin opere arhitectonice de mare prestigiu. Gimnastică în mari grupuri se face lîngă grelele porți ale palatului de iarnă, care-l impresionaseră atît de puternic pe Milescu.

Intrăm prin ele. Splendid conservat, palatul și toate curțile și zidurile sale constituie ansamblul cel mai mare, cel mai vast și cel mai complet al arhitecturii tradiționale chineze. Construcția sa a început în 1406 într-al patrulea an al domniei împăratului Tgenh-su din dinastia Ming, după cum spune inscripția, și s-a terminat paisprezece ani mai tîrziu. Pe o sută cincizeci de mii de metri pătrați de construcție, el este alcătuit din mai mult de nouă mii de încăperi. Zidurile lui, avînd zece metri înălțime, înconjoară un spațiu dreptunghiular de șapte sute douăzeci de mii de metri pătrați. Stilul construcției a devenit specific, clasic și cunoscut de întreaga omenire. Și totuși, chiar și astăzi, cînd ne-am obișnuit din fotografii și filme cu imaginea sa, distinsa originalitate, rafinamentul ornamentației, migala construcției de bijuterie dau farmec acestui monument clădit prin truda, inteligența și tradiția de civilizație a unui întreg popor.

Palatul cuprinde două părți principale : la sud, edificiile destinate vieții oficiale, sălilor de ocîrmuire ale împăraților feudali, cu numele rezonînd poetic și celest : sala tronului se numea „sala armoniei supreme“ ; anticamera, vasta anticameră, se numea „sala perfectei armonii“, iar cea a examenelor imperiale sala „armoniei prezervate“, adică apărate de toate relele. În partea de nord, se află clădirile destinate vieții private, reședințele pe care și le-au construit familiile imperiale, parcurile lor. Și totul, tot ce cuprinde înconjurul puternicelor ziduri de cărămidă, poartă categoricul nume de *cetatea interzisă*. Interzisă oricui — oricărui cetățean de rînd, interzisă poporului. Ce amănunt semnificativ : în decursul celor cinci sute de ani de existență, împotriva acestei cetăți interzise, a politicii dirijate dinlăuntrul ei, s-au declanșat mai bine de o sută de insurecții de mare anvergură, insurecții pătrunzînd pe porțile ei și dezicîndu-i numele.

Scanned with OKEN Scanner

*

De aici, trecem într-una dintre cetățile moderne ale Pekinului socialist — Uzina de mașini electrice grele. Ceea ce ne impresionează de la bun început este acel capitol cunoscut în general sub numele de agitație vizuală. Nu sînt lozinci sau cifre de plan sau indicații tehnice, ci adevărate opere de artă, caligrafie măiastră, flori și cifre în culori pastelate, adevărate... stampe chinezești. De altfel, măiestria desenului clasic chinez e folosită din plin ca armă de agitație în informarea la zi a muncitorilor privind sarcinile la zi sau de perspectivă, realizările lor, perfecționările tehnice aduse mereu în halele imense, întinse pe zeci de hectare, unde se realizează marile utilaje moderne, imensele piese pentru industria energetică. Construită în 1958, an de mare asalt în istoria economiei naționale, uzina de mașini electrice grele produce în cele optsprezece secții întinse pe o suprafață de șase sute de mii de metri pătrați, deci aproape cît cea a Palatului de iarnă, echipament pentru hidrocentrale — turbine și motoare electrice pentru turbine, ca și motoare electrice de mare capacitate, pentru mine și șantiere de construcții. Ca un simbol al măreției acestei construcții, aici totul e imens, de hiperbolice dimensiuni, dînd metalului cizelat dimensiuni comparabile cu imensitatea țării.

Unitate de bază în industrie, ca și în formarea oamenilor, în uzină se duce o viață complexă, de la producție și pînă la pregătirea politică, asamblîndu-se în mod creator munca pe planul formării conștiinței noi, înaintate, cu cea de dezvoltare industrială a țării. Cizelarea politică a gîndirii umane se realizează în direcția concordantă cu succesele pe plan tehnic, cu dezvoltarea uzinei prin propriile ei forțe. Școală de formare a oamenilor, uzina își perfecționează muncitorii pentru ca, la rîndu-le, aceștia să-i perfecționeze necontenit procesul de producție. Aceasta este dialectica existenței și evoluției unui mare spațiu industrial și a colectivului său de cinci mii șapte sute de salariați.

*

Alături marilor uzine care încing ca o centură orașul, se întind holdele de orez ale agriculturii comunelor popu-

lare. Noi ne îndreptăm spre cea care poartă numele de „Prietenia româno-chineză". Cîmpuri imense, culturi întreţinute modern, irigaţii care pentru profani fac parte organică din însăşi noţiunea de peisaj chinez, iar pentru specialişti constituie experienţa milenară a folosirii ştiinţifice a fiecărei porţiuni de sol.

În dimineaţa de vară, într-un decor care părea să ţină numai de poveştile bucolice, mii şi mii de fluturi albi vibrau şi valsau deasupra culturilor de pe cîmpurile ei. Era pămîntul brun, parcelat cu migală de gravor linie cu linie, fir cu fir, erau răsadurile de un verde proaspăt şi, pe cerul albastru de deasupra lor, noianul de fluturi albi alintîndu-şi zborul. Imagine rară, întîlnită pentru prima oară, ea căpăta pentru noi simbolul tihnei, bunăstării, fertilităţii.

Şi, într-adevăr, această comună cu nu mai puţin de patruzeci şi opt de mii de locuitori, optzeci de magazine, nouăsprezece şcoli elementare, cinci şcoli medii şi douăzeci şi unu de dispensare sanitare este, întrutotul, expresia traiului nou, adus în China de revoluţie. Adus prin acel principiu trainic al dezvoltării forţelor proprii, al punerii în valoare a resurselor proprii al stimulării iniţiativei locale şi al folosirii din plin a gîndirii şi priceperii fiecărui membru al colectivului. Conştiinţa nouă la care au ajuns oamenii, demnitatea şi stabilitatea socială a celor care s-au convins, an de an de construcţie socialistă, că ei pot face totul, că prin forţa lor se face totul. Prin aceasta — splendidă legătură dialectică — s-a creat cea mai stenică mentalitate populară cu putinţă : aceea a omului care ştie de unde-i vine îndrumarea şi ştie că, prin forţa lui, poate face astfel totul, fără a mai depinde de nimeni.

Plimbîndu-mă prin această comună care are dimensiunile aproape cît Rîmnicul Vîlcea, în curtea unei familii ca multe altele, am găsit crescînd înalte cîteva culturi ieşite din seminţe aduse din România. Oamenii mi le arătau cu satisfacţie. Întîlneşti peste tot un sentiment de prietenie dintre popoarele noastre. Peste tot, pe întinsul Chinei, poţi constata marele interes pentru realităţile socialiste ale României, grija delicată şi perseverentă pen-

Scanned with OKEN Scanner

tru cultivarea cu atenţie şi dragoste a acestei flori a prieteniei.

În casele în care intri, oamenii te primesc plini de dragoste, şi alese sentimente. Ei şi-au întrerupt şedinţa de brigadă, pe care o ţineau acasă la Tin Cian Cinan, pentru a-mi vorbi de legăturile pe care le au cu cooperativa agricolă de producţie din Munteni—Buzău. Era o încăpere largă, strălucind de curăţenie, ornată cu cîteva podoabe în stilul tradiţional chinezesc. Acolo am aflat amănunte despre cele trei recolte pe an, pe care membrii comunei populare au ajuns să le obţină de pe pămîntul lor, cultivat cu ştiinţă şi tenacitate, despre problemele de învăţămînt şi de asistenţă sanitară, de care se ocupă, prin răspunderea autonomă pe care o are — tot comuna —, despre eforturile conjugate în dezvoltarea zootehniei.

Piaţa, magazinul, este oglinda economiei naţionale. Opulenţa şi diversitatea ei constituie cartea de vizită a producţiei de bunuri materiale a unei ţări. Aici, la Pekin, are o trăsătură în plus : este şi cartea de vizită a bunului gust, a decenţei şi artei pe care un popor o cultivă cu discreţie. Expuse în piaţă, produsele comunelor populare pe care le-am vizitat în împrejurimile Pekinului devin operă de artă. Tablouri şi mozaicuri din legume, fastuoase arhitecturi din fructe, delicate miniaturi în farfuriile cu semipreparate, grădini măiestre din verdeţuri, aranjate cu o nesfîrşită imaginaţie şi migală, în tot mai mare diversitate de la un sezon la altul. E mîna măiastră care realizează şi oferă totul în condiţiile cele mai plăcute pentru cetăţean.

*

Din imaginile vieţii cotidiene ajungem acolo unde studiul şi cercetarea trasează puternicele linii de dezvoltare ale ţării. În laboratorul catedrei de hidrotehnică a universităţii Cinh Hua am văzut cum, alături profesorilor cu mare experienţă — somităţi ale ştiinţei lor, studenţii deprind lucrurile cît se poate de practic. Cursurile sînt legate întotdeauna de realitatea şi nevoile construcţiei socialiste a ţării.

Astfel prestigiosul lăcaş de învăţămînt superior care este universitatea Cinh Hua cu cele unsprezece facultăţi

Scanned with OKEN Scanner

ale sale, de științe ale naturii și științe politehnice, a promovat, ca întregul învățământ chinez, noua concepție didactică a universității cu porțile deschise către producție.

Ceea ce se învață teoretic în sălile de curs, se transpune imediat în practică, în laboratoarele universității, ca și în toate unitățile economice cu care ea are relații, primind de la ele recomandări pentru cei pe care îi înscrie la cursuri și trimițînd, spre a se forma pe lîngă cadrele lor, studenți la practică. Astfel, printr-o conjugare perpetuă a învățăturii teoretice cu practica în producție a cursurilor ținute de profesori, cu ceea ce se poate învăța lucrînd direct la mașină, s-a ajuns, în această universitate, la mari performanțe în ceea ce privește perfecționarea utilajelor industriei chineze. Legătura teoriei cu practica este baza tuturor perfecționărilor și invențiilor. Aparatele și mașinile-unelte cu program construite aici se perfecționează în uzinele unde studenții fac practica alături de muncitori, pentru a reveni în laboratoarele universității cu noi teme de studiu și cercetare. Și astfel această universitate, ca toate celelalte din marile centre universitare chineze, dezvoltă armonios un sistem de învățămînt nou, revoluționar, corespunzînd comandamentelor actuale ale creșterii țării.

*

Încercînd să descriu o zi din viața orașului, aș vrea să relatez ceva iarăși caracteristic din toate punctele de vedere migalei artei chineze care devine un mod de viață, o concepție estetică despre traiul de zi cu zi. Filmasem o serie de imagini la celebra fabrică de covoare din Pekin. Mă aflam, deci, dacă se poate spune astfel, în miezul tradiției milenare a covorului chinezesc. Un atelier de proiectare modern, ca la orice uzină, dar, în loc de desen tehnic, se făcea adevărată artă. Artiști pricepuți îmbinau cu fantezie elementele clasice ale motivelor celebrelor covoare, realizînd modelele ce treceau în mîinile altor artiști, la fel de perfecți, lucrătorii de la războaie. Vîrstnici și tineri, prin îndemînarea lor, ei poartă în timp desăvîrșirea artei milioanelor de anonimi ce-au realizat în decursul istoriei splendorile caracterizînd unicitatea artizanatului chinez. Ceea ce realizează sînt opere de artă

Scanned with OKEN Scanner

pe mari și mici dimensiuni. Depinde numai de unghiul de unde le privești ca să-ți dai seama dacă este vorba despre o țesătură sau despre un peisaj natural. Am filmat imagini din palatul de vară de la marginea Pekinului, reproduse pe țesătura de lînă sau mătase a covoarelor și am filmat locurile din care se inspiraseră artiștii-țesători. Am montat, apoi, imaginile în paralel, cînd cea reală, cînd cea reprodusă, și le-am proiectat. Nici o diferență, nici o săritură. Asemănări de o fidelitate absolută, realizate desigur din migala efortului artistic. Numai că e vorba de migală artistică în ambele cazuri. Deoarece și asupra realului, ca și asupra reproducerii se exercitase aceeași mînă măiastră. Originalul din natură fusese cu atenție cizelat și stilizat de arhitecții care au conceput palatul, lacul, parcul cu acea atît de specifică rigoare a liniilor care definește categoric peisajul chinez de peisajul nostru ; iar migala asta se repetase cu aceeași artă în reproducerea pe care o îngemănau milioanele de ochiuri ale fiecărui metru pătrat de covor gros, primitor, mătăsos, mîngîietor, inspirat și, în același timp, inspirator în meditațiile asupra artei și vieții — asupra vieții și artei.

Scanned with OKEN Scanner

TRIPTIC PERSAN

I. PERSEPOLIS

Pe largi şi tocite trepte de piatră vechi de 2500 de ani, urcăm spre oraşul-simbol al celui mai mare imperiu al antichităţii şi Orientului Mijlociu, spre Persepolis.

Simbol, care, păstrează nota sa de inefabil şi mister, de miraj şi nedumerire. Pentru că despre acest oraş care există atît de concret şi atît de măreţ astăzi în faţa noastră — minune, minune imensă şi pregnantă a lumii antice — nu pomeneşte nimic nici un istoric al timpului şi multă vreme a fost necunoscut. Pentru ca descoperirea lui să fie o dovadă şi mai impunătoare, şi mai impresionantă a fastului şi rafinamentului ce caracteriza gustul întemeietorilor imperiului persan.

Şi totuşi lipsa oricărei informaţii, lipsa oricărei referiri în epocă la existenţa acestei mari aşezări de monumentală arhitectură, lipsa oricărui atac îndreptat asupra ei pînă la cel care a şi distrus-o, a şi îngropat-o pentru totdeauna, lipsa oricărei referiri negustoreşti sau politice nu se poate să nu-ţi creeze, peste două milenii şi jumătate, în acest secol al nostru care le explică pe toate, un sentiment de inchietudine.

Şi singura explicaţie logică şi speculativă, bineînţeles, este aceea că aici, în faţa văii unde alte secole au înflorit Şirazul, cu poeţii şi rozele sale, toată măreţia construcţiei era a unui oraş mort. Un oraş de piatră ridicat întru slava zeilor, pentru zei şi nu pentru oameni. Un imens altar, o suită de altare şi de temple, în care oamenii veneau rar, la sărbători, spre a se închina în faţa duhurilor ce-l locuiau sau trebuiau să-l locuiască tot timpul.

Scanned with OKEN Scanner

Pe poarta construită de Xerxe I, numită „Poarta tuturor țărilor" și străjuită de hiperbolice genii, ființe cu trăsături de om, de taur, de vultur și de leu, intrau, numai o dată pe an, cu prilej solemn, la marile sărbători de primăvară denumite NAVRUZ, regele regilor, suita sa, oștenii săi — armata nemuritorilor din toate războaiele lui Darius și Xerxe, precum și reprezentanții tuturor națiunilor imperiului care se întindea de la Indus și pînă la Dunăre.

Edificii de o superbă opulență, osmozînd și echilibrînd arta unor meșteșugari din toate părțile lumii, împletind tradiția construcțiilor faraonilor egipteni cu clasicismul templelor grecești, cu fantezia sculpturilor asiro-chaldeene și cu toate influențele inspirate ale orientului, Persepolis a aprins mereu imaginația celor care l-au descoperit, rămînînd un mister cu atît mai mare cu cît îmbina mai strălucit tot ce-au avut caracteristic artele popoarelor antichității.

Pentru că, așa cum ne dăm seama — Persepolis n-a fost niciodată o capitală. A fost o construcție mirifică ridicată deasupra oricărei capitale de către oameni care aduceau cu ei tradiția meșteșugurilor din satrapiile acestui imens stat, o Capitală a Capitalelor care, tocmai prin faptul că nu era locuită de nimeni, căpăta tot mai multe virtuți de simbol.

Cuprindea palatul Apadana unde, printre cele 36 de coloane aveau loc solemnele adunări ale anului, recepțiile și audiențele regale.

Alături, din piatră lustruită pînă la un luciu negru, Tachara, palatul lui Darius. Palatul ocazional al lui Darius, pentru că reședința lui se afla în orașul regal de dedesubtul teraselor Persepolisului. Orașul normal, orașul cu viața lui cotidiană, se afla, desigur, nu aici, pe stînca aridă și uscată pe care putuseră fi ridicate tulburătoarele edificii cioplite-n ea. Se afla jos, undeva, în valea cu izvoare și grădini, spre care veneau, ca o speranță, toate drumurile deșertului. Aici, stînca rece ale cărei lespezi răsună sub pași, era lăsată pentru existența monistă a zeilor și a făpturilor bizare cu zămislirea cărora se juca imaginația lor : tauri cu cap de leu, aripi de vultur și coadă de scorpion, vulturi cu aripi drepte ca scuturile,

Scanned with OKEN Scanner

și picioare de patrupede, pantere cărora le cresc penaje și păsări cu ochi de om. Lipsește din această îngemănare numai șarpele fantastic al Dobrogei noastre, cel cu bot de miel, urechi de om și păr de fecioară.

*

Tachara este palatul ridicat de Darius I, întemeietor întru slava zeilor, al Persepolisului.

Fiul său, Xerxe, căruia îi aparține palatul de alături, numit Hodish, a desăvîrșit întreaga construcție conferindu-i incomparabilele șiruri de coloane și pereții sculptați în basorelief cu chipuri de mezi, cu chipuri de perși, cu chipurile și îmbrăcămintea specifică a tuturor celorlalte națiuni care, la sărbătoarea din primăvară, își aduceau tributul pentru a fi depus în trezoreria din Persepolis. Acesta era rostul practic, în afara ființei zeilor, pe care îl avea cetatea.

În marile ei magazii erau depozitate anual averi inestimabile, cum numai în poveștile fabuloase ale Asiei pot exista.

Parcurgînd spațiile impresionante dintre ruinele solemne, de o noutate și o prospețime fără seamăn, privindu-l din avion sau căutînd să-l cuprinzi pe machetă, Persepolisul păstrează același miraj de civilizație a civilizațiilor, de îmbinare ambițioasă a tuturor tradițiilor artistice ale lumii antice, într-o efervescentă epocă de construcție.

Privindu-i basoreliefurile, adevărate documente de epocă descriind locuitorii, armata, slujbașii și preoții regelui, simțeam cum trecem peste liniștea solemnă, olimpiană ce domina Persepolisul tot timpul anului, și încercam să ne închipuim cum arăta el în zilele primăverii animat de festivitățile Navruz.

În atmosfera aceasta solemnă apăreau șirurile de ostași mezi și perși, nemuritorii din oștile lui Darius și Xerxe.

Mezii purtau ovale coifuri ornate, conferindu-le un aer de cosmonaut, perșii — coifuri drepte, striate, făcîndu-le figurile mai solemne, mai impunătoare.

Cu figuri aspre, dure, cu liniile drepte săpate în piatră, acestea sînt armatele care au cucerit Lydia, Ba-

Scanned with OKEN Scanner

bilonul, India, Egiptul, care l-au însoţit pe Darius în marile lui expediţii care au ameninţat la Marathon şi la Salamina întreaga Europă.

Şi gustul grandiosului, care i-a caracterizat pe cei ce-au gîndit palatele Persepolisului, se repetă în fastul uniformelor şi al armelor, în mulţimea şirurilor ce par să înainteze, în alura solemnă a ofiţerilor, în harnaşamentele şi podoabele cailor.

Treptele sînt scunde, dese, făcute înadins pentru a putea fi urcate călare şi piatra parcă încă mai răsună sub copitele de atunci.

În urma infanteriilor şi cavaleriilor, solii naţiunilor din toate satrapiile imperiului vin cu braţele încărcate de daruri. Vin aducînd tribute spre a fi vărsate în tezaurele Persepolisului.

Astfel, ne dăm seama că ceea ce era religios în sărbătoarea Navruzului consta doar în ceremonia somptuoasă la care se proceda. Regele regilor, în perioada de glorie a acestui imperiu ce cuprinsese toate bogăţiile lumii spre care rîvnea Europa, primea, de pe un teritoriu imens, cuprins între Oceanul Indian şi gurile Dunării, tributul tuturor neamurilor pentru a cărui supunere şi control crease un sistem de adiministraţie rămas pînă astăzi celebru.

Era firesc, deci, ca, din acest tribut, să edifice un loc impresionant care să-i uimească şi să-i umilească prin măreţie pe cei ce veneau să-l aducă, făcîndu-i să se întoarcă mai respectuoşi şi mai umili la noroadele lor. Un asemenea scop făcea rentabil splendidul oraş, chiar astfel folosit — doar o dată pe an. În rest, tăcerea selenară ce se-aşternea asupra lui vreme de trei sute şaizeci şi patru de zile, creştea misterul şi acumula mai mult respect în faţa lui.

Dovedesc asta şirurile de indieni venind ca nişte magi pe elefanţii lor albi, asiatici pe cămilele cu două cocoaşe şi africani cărînd tributul pe dromadere, caucazieni cu catîri şi feţe mongoloide cu cai trufaşi. Printre acestea, nişte chipuri foarte asemănătoare cu cele aflate pe columna lui Traian. Sînt sciţi de la Gurile Dunării. Au căciulile aproape asemănătoare cu cea pe Tarabostes a lui Decebal, iar cînd privim armele ne amintim de obiectele

Scanned with OKEN Scanner

găsite în mormintele scitice din Dobrogea, sabia scurtă și ușor arcuită la vîrf. Iar steagul lor nu este altul decît cunoscuta gură de lup sunătoare a strămoșilor noștri.

Privești basoreliefurile de aici, cele de pe columna lui Traian, metopele de la Adam Clisi și-ți vine a spune, peste istorie : ce mică-i lumea. Sau ce adînci sînt rădăcinile noastre !

II. ISPAHAN SAU ALBASTRA CIVILIZAȚIE A ISLAMULUI

De la Gibraltar la Oceanul Indian și de la ecuator pînă sub paralela 60, Islamul și-a desăvîrșit, în cele cincisprezece secole de existență, superba sa artă, sublimînd cu fantezie imaginile, în armonia acelor lujere împletite și multiplicate pe care le numim „arabescuri", în logica motivelor geometrice, în armonia culorilor care sugerează ritmuri, dar nu figurează imagini concrete.

Pe faianță strălucitoare, pe mătase, în ochiurile dese ale covoarelor, în emailuri miniaturizate, în formele și reliefurile arhitecturii, în feronerie și în orfevrerie, islamul a așezat, sub minaretele sale, rafinata fantezie a celor mai în sine motive ornamentale.

A împletit culori și forme într-o armonie celestă, extrasă din tot ce a avut mai frumos ca tradiție orientul. Și și-a pus pecetea, covîrșind civilizații milenare în Egipt, în Spania, în Persia, în Crimeea și, în regatul regaturilor, în Constantinopolul împăraților bizantini. Dar, dintre toate acestea, sublimul artei lui s-a adunat în locul care, cîndva poate tocmai din pricina aceasta, se numea NESFE DJAHAN, adică „jumătatea lumii" sau, poate chiar „miezul lumii", „inima lumii". Este acest loc situat printre grădinile ce cresc luxuriant la o altitudine de peste 1500 de metri, acolo unde se întretaie clasicele drumuri dintre Asia și Europa, în mijlocul orientului mijlociu — la Ispahan, capitala Persiei Islamice, a Seldjoukizilor și Safavizilor. Aici, arta islamică și-a aflat desăvîrșirea grefîndu-se pe marile tradiții ale meșteșugurilor persane și tot aici s-a păstrat mereu aceeași în esențialul ei, rămî-

Scanned with OKEN Scanner

nînd pînă astăzi identică celei care a fost în epoca de maximă înflorire.

Şi, pentru că — mătase sau covor, email sau faianţă — în tot ce-o caracterizează ea şi-a păstrat ca o dominantă un fond albastru, un fond îmbinat din toate nuanţele albastrului, Ispahanul epocilor de mecenat ale legendarilor şahi din primele secole ale mileniului nostru mi-a sugerat ideea de ALBASTRA CIVILIZAŢIE A ISLAMULUI.

*

Pornim de la templul străvechiului cult al focului, practicat de Zoroastrieni, pe aceste locuri, vreme de multe secole, pînă cînd unchii lui Mohamed au adus puterea religiei noi născute în pustiurile Arabiei. În locul altarelor ridicate pe vîrfuri de munte de către magii lui Zarathustra care propovăduiau dualismul binelui şi răului, islamul şi-a ridicat turlele lui spectaculoase, încadrate de prelungi minarete. Le înconjoară bazarul, hanurile şi logiile unor construcţii laice care păstrează ritmul şi armonia cu o precizie asemănătoare poeziei marilor clasici ai acelei epoci : Hafiz, Saadi, Rudaki.

Totul păstrează atmosfera miniaturilor persane, desenul limpede şi bogat relatînd poveşti sentimentale parfumate de romantism oriental, iar, în palate şi moschei, măreţia arhitecturii contrastează cu amestecul furnicarului de turişti şi credincioşi. Sub bolţi imense, musulmanul îngenunchеat în rugăciunea sa de unul singur pare firul de nisip în faţa nesfîrşitului. Iar nesfîrşitul este măreţ, mai ales în Moscheea-Sah, moscheea imperială, unde totul se cerne prin lumina acestui albastru care, precum culoarea zilei şi a cerului, este însuşi fondul tuturor lucrurilor.

Arcade, nişe, alei, curţi interioare... Iar nuanţele de albastru ce se împletesc amestecînd în ele — puternic contrast — fire negre şi pete galbene ce desenează arabescuri dublate de contururi albe, creează, printr-o obsedantă repetare, senzaţia infinitului.

Infinitul din arhitectura care-şi repetă mereu arcadele, ogivele, nişele şi cupolele, infinitul din desenele care se perpetuează, căpătînd eleganţă din abstracţiune şi abstracţiune din eleganţă. Prin această eleganţă de natură alge-

Scanned with OKEN Scanner

brică a motivelor decorative, artiștii nu reproduc lumea, ci o completează cu o dimensiune în plus, îi adaugă imagini și noțiuni cifrate de o imaginație nouă. Și totul dăruit iarăși cu acel amestec de multiple tonuri albastru-violete, sublinia — cu galben, cu alb și cu negru, ceea ce-ți dă sentimentul că lumea poate trăi foarte bine numai cu aceste culori, într-o armonie perfectă cu cerul — pe care-l continuă, cu lumina — care-o îmbrățișează și o desfată, cu verdele grădinilor în peisajul cărora se integrează.

Pentru că marii artiști ai acestei civilizații și-au ridicat operele acolo unde, traversînd deșertul, au găsit apă și verdeață. Și astfel abstragerea pentru arhitectură a tonurilor albastru-violete, subliniate de alb, galben și negru, nu înseamnă decît o completare a peisajului verde, punctat de roșul grădinilor de trandafiri.

Prin aceasta, prin totalitatea culorilor pure, ajungem a înțelege poezia marilor arhitecți, decoratori și artiști medievali ai Orientului Mijlociu, care au tins să împlinească natura, dîndu-i pluralitate prin obsesia repetării construcțiilor lor, prin perfecțiunea de gazel a motivelor colorate ce se repetă în faianță, în email, în țesătură, în feronerie și orfevrerie.

*

În aceste spații, care smulg geometriei tot ce poate ea avea mai fantezist ca îmbinare, aflîndu-i simboluri care se multiplică și se aprofundează prin strălucirea culorii de pe glazura de ceramică, în aceste curți interioare în care strălucesc oglinzile bazinelor și, pe care le ritmează arcadele, portucurile, bolțile cu lambriuri, s-a meditat în decursul secolelor ajungîndu-se la roadele cu care cultura persană a îmbogățit cultura întregii omeniri. Minți ingenioase și o instrucție avansată, îmbinînd ce s-a gîndit și înfăptuit în occident, cu ce s-a gîndit și înfăptuit în orient au adus la un moment dat al evoluției civilizației mondiale să aducă o contribuție de prim ordin la dezvoltarea acesteia. Gîndirea și științele lui Platon și Aristot se continuă aici, spre folosul întregii omeniri, de către Avicenna, Ghazali, Sahrverdi.

Firdoussi, Hafiz, Hizamî, Omar Khaiam au parfumat cu poezia lor întreaga omenire și, mulți dintre marii poeți

Scanned with OKEN Scanner

ai lumii s-au grăbit să-i traducă. Aceasta tocmai pentru că literatura lor a apărut în contextul unei vieţi spirituale deosebite, a unei culturi de mare rezonanţă populară.

Hafiz din Siraz este poetul ale cărui versuri sînt cunoscute pe dinafară de cel mai mare număr de cititori din lume. Pentru că, şi aceasta, este o trăsătură a albastrei civilizaţii în mijlocul căreia poposim ; o cultură străveche, caracterizată prin autori favoriţi, de mare circulaţie, ale căror tiraje nu se socotesc precum în Europa, prin numărul exemplarelor tipărite în ediţii in octo sau in folio, ci prin numărul imens al populaţiei care le recită, fiecare generaţie constituind o nouă ediţie de admiratori credincioşi ai poetului.

S-au afirmat, de asemenea, în aceste spaţii, celebre şcoli de matematică şi de geometrie, ştiinţele medicale au adus înspre Europa medicina extremului orient, arhitectura şi-a dezvoltat diverse subramuri, de la arta decorativă, atît de fantezistă în ornamentaţie, pînă la cea a aranjării unor grădini superbe, gîndite într-o logică şi funcţionalitate extrem de rafinată. Iar ştiinţa propriu-zisă a construcţiei a realizat originale pieţe cu linie nu numai elegantă, ci şi plină de funcţionalitate în sens civic, a realizat rezistente poduri, contemporane sau mai vechi decît podurile Florenţei, existînd, ca şi acelea, pînă astăzi în deplină folosire, şi a ajuns la soluţii ingenioase, cum ar fi moscheea al cărei minaret, construit din mortar şi cărămidă, numai din mortar şi cărămidă, de şase sute de ani se clatină elastic, precum o modernă construcţie de oţel şi plastic.

*

Şi acum, pentru a reconstitui baza materială în contextul căreia s-a dezvoltat această cultură, să intrăm în bazar.

Pentru că bazarul, prin forfota lui, prin viaţa lui dusă de secole la lumina lămpilor şi a luminatoarelor din cupole, aduce şi vinde produse noi, aşează printre alămurile şi emailurile tradiţionale, nikelele şi cromurile industriei, înlocuieşte pielea cu plasticul şi miniatura cu litografia, amestecă aurul cu gablonzul şi arta meşteşugarilor străvechi cu casetofoane, bilitzuri şi aparatură

Scanned with OKEN Scanner

foto japoneză, dar, prin însăşi fiinţa lui, păstrează tradiţia şi psihologia secolelor de aur, oferindu-ne, printre toate imixtiunile producţiei debordante a civilizaţiei de consum, neştirbită, imaginea vieţii dintotdeauna a PIEŢII PERSANE.

Este bazarul acesta, plin de fascinaţia lui dintotdeauna, de gălăgia lui dintotdeauna, de tocmelile lui dintotdeauna, de amestecul de agitaţie şi somnolenţă care l-a caracterizat întotdeauna, locul de trecere al tuturor mărfurilor orientului spre occident, locul de pătrundere al tuturor încercărilor de influenţă ale occidentului către orient.

Se vinde, se cumpără, se produce !

Aici, în faţa cumpărătorului, se şi fac mărfurile, ca o autentificare, ca un gir al calităţii şi meşteşugului.

Am pătruns, purtaţi ca într-un labirint de arabescurile imprimeurilor, în atelierele unde ele se fac. Aceleaşi motive ornamentale pe care le-am întîlnit în faianţă şi în email sînt aşternute aici, de bătrîni şi copii, pe pînză, sînt fixate cu fierturi din plante conform celei mai bune tradiţii şi, din aceste locuri mai mult decît modeste, pornesc spre a împodobi şi a da fast oricărei îmbrăcăminţi, ca şi tapiseriilor ce desăvîrşesc eleganţa din palate.

Bătrînii şi copiii continuă arta albastrei civilizaţii a islamului. Artă care se transferă dintr-o modalitate într-alta, căpătînd mii de faţete, ca în oglinzile Golestanului, îmbrăcînd zeci de chipuri, transferîndu-se de pe ţesături pe pereţii de faianţă. Şi de pe pereţii de faianţă în marea notorietate a covoarelor persane. A covoarelor de Ispahan, cu chenare multe şi superbe fantezii izvorînd din motive florale, pentru a reveni, mai măiestrite, pe zidurile geamiilor, a se integra arhitecturii aceleia superbe care ne-a sugerat ideea de ALBASTRA CIVILIZAŢIE A ISLAMULUI.

*

Peregrinăm pe sub arcadele care o însumează şi o exprimă la modul superlativ, peregrinăm într-una, ascultînd răsunetul albastru al propriilor noştri paşi pe dalele tocite vreme de secole de către cei care au născocit-o, au cultivat-o şi au savurat-o. Sorbim adînc mirajul ei ca

Scanned with OKEN Scanner

să-i păstrăm pentru totdeauna în noi fiorul artistic, estetica de o simplitate savantă care, aici, în mijlocul orientului mijlociu, a sublimat în abstracţiunile ei, evoluatele aspiraţii artistice ale unei epoci de mecenat generos, cu grandomanii şi grandilocvenţe care se estompează sub mirajul poeziei orientale.

III. SPECIALIŞTII ROMÂNI

Peregrinăm spre ţărmurile Caspicei. Trecusem un lanţ de munţi ameţitor ca un coşmar mirific. Munţi de peste patru mii de metri, coborînd direct în Caspica. Adică sub nivelul mării, deoarece Caspica are un nivel mai scăzut decît oceanul lumii.

Erau munţii Elburz, munţi mitologici, înfrăţiţi în şisturile şi miturile lor cu Caucazul, pe care îl continuă în unghi drept, cuprinzînd şi învăluind imensa apă salmastră a Caspicei.

Munţi imenşi, cu o şosea superbă, mai mult rostogolindu-se decît coborînd, de la peste patru mii de metri pînă sub nivelul mării — Şoseaua pe care s-au filmat secvenţele cele mai dramatice din „Salariul groazei".

Deasupra noastră sau sub noi vuiau cascadele unor rîuri albe, de o sublimă transparenţă. Iar tensiunea ni se schimba rapid, în ritmul coborîrii, apăsîndu-ne şi chinuindu-ne timpanele.

Am traversat în abruptul şoselei, cîteva anotimpuri şi cîteva zone botanice şi, de la tundra îngheţată a înălţimilor cu zăpezi, scînteind atît de alb încît păreau cînd roze, cînd albăstrui, am ajuns în pădurile de portocali. În ele, de asemenea, se împleteau sezoanele. Dar erau sezoanele unei clime subtropicale. Se împleteau păduri scunde de portocali, al căror verde gros, strălucitor, părea o montură pentru chihlimbarul fructelor, cu alte păduri, albe, în care portocalii de abia înfloriseră, învăluind totul în darul unic, diafan şi parfumat al petalelor albe.

Atunci am ajuns pe ţărmul Caspicei şi am exaltat de bucurie rostind „Thalasa" !

Scanned with OKEN Scanner

Au urmat o serie de așezări mici și pitorești, așezări orientale ale căror imagini le-am furat din goana mașinii : sate paralelipipedice, din argilă, adaptate parcă mimetic, într-o monocromie la culoarea stepei și a vîntului. Orășele vioaie, cu pescari, negustori de mărfuri aduse de peste Caspica, sau de peste marile deșerturi din est, dulgheri și călăfătuitori care dau bărcilor o anumită formă asiatică, culturi de orez cu locuințe asemănătoare celor lacustre. Pînă cînd am ajuns în Rajd, oraș cu 150 000 de locuitori, cu fabrică de țigări și de Pepsi Cola, capitală specifică și tradițională a acestei regiuni din nordul Iranului.

Și cum îi parcurgeam străzile, străzile specifice de oraș oriental, am auzit, pe una din ferestre, semnalele radioului românesc. Am tresărit, nu ne-a venit a crede, dar am auzit semnalele din nou și chiar vocea crainicului.

În casele acelea dintr-un cartier nou, stăteau români ; specialiști români lucrînd la niște ferme de lîngă Rajd. Inginerul Zaharia, specialist în instalații frigorifice, ne-a explicat modul cum, la acest ceas matinal, ei reușesc să prindă undele postului românesc de radio care traversează Marea Neagră, Caucazul și Marea Caspică. Tot împreună cu el, am ajuns la ferma unde lucrează și am făcut cunoștință cu ceilalți specialiști români care ne întîmpinau.

Construcții noi, instalații noi.

Toate asemănătoare gospodăriilor de stat din țara noastră.

Utilajele moderne, perfecționate la zi, în procent de peste 70 la sută de producție românească. Ne simțim ca acasă, ca și cum am fi poposit în oricare fermă de la noi. Numai vinul este altul. Este vestitul „șarap“ cîntat de Omar Khaiam.

Directorul general al acestui complex, una dintre personalitățile economiei iraniene, care admiră țara noastră la modul cel mai concret, organizînd această fermă cu inteligență românească, ne arată pe machetă toate construcțiile pe care le-a realizat cu specialiști români. Pe machetă se află înscris numele proiectantului : „Institutul de proiectări pentru construcții agricole — București“. Și,

Scanned with OKEN Scanner

într-adevăr, atunci cînd ieşim să vizităm noile construcţii, dacă nu s-ar afla printre ele chipurile atît de specific persane, cu trăsături ariene care se găsesc încă pe cele mai vechi basoreliefuri ale Persiei, ale tinerilor tehnicieni care lucrează alături de specialiştii noştri, am putea să ne considerăm oriunde pe Bărăgan, în Dobrogea sau în Oltenia.

Chiar simt nevoia să-mi cer iertare de la cititor pentru faptul că am parcurs atîtea mii de kilometri pînă în inima Orientului mijlociu pentru ca să nu-i pot descrie altceva decît nişte imagini banale de construcţii agricole pe care el le întîlneşte în ţară la tot pasul, construcţii româneşti, tractoare româneşti brăzdînd cîmpurile...

Şi singurul lucru specific despre care pot vorbi este un bou Zebu, animal sfînt al unor religii păgîne, care mai ară pămîntul, alături de tractoarele fabricate la Braşov. Pentru că aici, pe acest loc, era junglă şi mici mocirle unde, cu truda boilor Zebu, sprijinindu-le jugul în marea cocoaşă din ceafă, se cultiva orezul.

Specialiştii noştri şi-au pus amprenta asupra cîmpurilor care au ajuns a fi prelucrate cu mijloace moderne, asupra oamenilor pe care i-au învăţat cum să lucreze pe utilajele româneşti, pe care i-au învăţat meseriile agriculturii mecanizate.

„Îmi venea să plîng, la început, cînd voiam să explic ceva, şi n-aveam cum, n-aveam în ce limbă", îmi spunea inginerul Hariton. „Puneam mîna să fac, atîta puteam ; iar ei, cu bunăvoinţă, îmi studiau gesturile, mă imitau"... Acum, după doi ani, ne dăm seama că efortul a fost îndreptat nu numai asupra pămîntului, ci şi asupra propriilor lor fiinţe. Specialiştii noştri au învăţat persana, iar colaboratorii lor au început să vorbească româneşte.

Într-o vizită de cîteva ore, aparenţele sînt roze, tentante. Dar viaţa departe de ţară nu se poate să nu aibă părţile ei de chin şi de sacrificiu. Aceşti oameni, care duc la mari depărtări inteligenţa românească şi cultivă pe terenuri străine roadele ei, au o doză substanţială de abnegaţie, de mare pasiune şi de patriotism.

Cine sînt ei ?

Inginerul Manole Mitea, ialomiţean, născut cu vocaţie pentru marile culturi ale Bărăganului, inginerul Hariton,

Scanned with OKEN Scanner

Șerban Hariton, fost vreme de douăzeci de ani directorul unei gospodării de stat celebră în rezultate — cea de la Careii Mari, doctorul Vasile Pintilie, veterinar specializat în aclimatizarea soiurilor de animale, inginerul mecanic Sever Rusu, specialist în mașini pentru agricultură și zootehnie, inginerul piscicol Vadim Arvinte, organizator al pisciculturii din gospodăriile noastre de stat, cercetător al Stațiunii de la Agigea, economistul Vasile Ichim, care și-a probat priceperea gospodărească organizînd marile unități agricole din jurul Galațiului, medicii veterinari Iorga Șandru și Secher Ion din Timișoara, tehnicianul bucureștean Ion Gheorghe, meșter al instalațiilor mecanice, inginerul Zaharia, pe care l-am cunoscut, specialist al fabricii Tehnofrig, al cărui copil, în țară, a împlinit un an și încă nu a ajuns în brațele lui.

Bucureșteni, bărăgăneni, moldoveni, oameni veniți din Banat, din Dobrogea și din nordul Transilvaniei. Cu sacrificiul lor, cu abnegația lor, ei întruchipează aici gîndirea specialiștilor români din toate colțurile țării care, departe de familii, muncesc pentru a afirma și a impune pe plan internațional prestigiul gîndirii, al nivelului științific și tehnic ce caracterizează România contemporană.

Au defrișat jungla, au făcut canale de irigații, au mecanizat această fermă cu utilaje românești, și-au adus aportul la dezvoltarea unei zootehnii, animalele îngrijite de doctorii Pintilie, Sandru, Secher dînd cea mai mare producție medie de lapte din Iran — 5822 de litri anual, în condițiile în care, la alte ferme, sînt specialiști danezi și olandezi.

Îi îndrumă pe mecanizatori, selecționați dintre localnici, au ajuns să se înțeleagă și să formeze un colectiv împreună cu colegii lor iranieni, să stabilească o celulă, o mică celulă de înțelegere creatoare între națiuni, celulă care poartă în ea, în mod cert, germenele esențial al unui vis ce se va realiza la scară mondială.

Și numai în Iran, ca ei, sînt zeci și zeci.

Silozuri, luîndu-l ca model pe cel construit la Radomirești, lîngă Roșiorii de Vede, sînt construite sau se construiesc de către specialiști români la Tebriz, Varamin de lîngă Teheran, Ardebil, lîngă Marea Caspică, vestitul Kermanșhah, la Shanghor și în Birjan, localitate așezată

Scanned with OKEN Scanner

între marele pustiu sărat și marele pustiu de lut. La Tebriz, ei au lucrat de asemenea la desăvîrșirea unei fabrici de tractoare, iar în Șirazul poetului Hafiz, în Șirazul trandafirilor, al vinului și al poveștilor romanțioase de dragoste, constructori de pe plaiurile Mioriței au proiectat și au înălțat, total neromantic, dar foarte bine utilat tehnic, o fabrică de produse sodice.

Și în fiecare loc, așa cum se întîmplă și aici, în această fermă de pe malurile Caspicei, în jurul priceperii, al profesionalismului, al tehnicii aplicate, se țes celelalte atribute, abstracte, e drept, ca posibilitate de exprimare, dar atît de concrete în sentimentele oamenilor : ideea de colaborare, de cooperare între națiuni, de conlucrare în virtutea nobilului scop al progresului.

Datele pe care le-am notat despre ferma de la Rajd sînt pur tehnice : producții la hectar, norme depășite în zootehnie, performanțe în agricultură, ritmuri și grade de mecanizare. Acestea sînt datele tehnice a ceea ce se realizează printr-o astfel de colaborare. Dar, peste ele toate, sensibilitatea sufletului uman știe că astfel se realizează ideea stenică a unei păci creatoare în lume. A unei păci între oameni care colaborează și învață unii de la alții. Acesta este esențialul, care mă face să afirm că aici, la Caspica, eu am întîlnit, cu emoție și mîndrie, un mic grup de inteligențe românești care concretizau abstracțiunea afirmației mele, tenace și conștient, făcîndu-și datoria de cetățeni ai omenirii contemporane.

Scanned with OKEN Scanner

ÎN CAUCAZ — LA PORȚILE CONTINENTELOR

Niciodată nu s-a stabilit exact cărui continent aparține Caucazul. Se spune doar că se află „la porțile continentului". La porțile Asiei, la porțile Europei ?... Și într-un fel și într-altul, locul său masiv și temerar e la fel de bine stabilit.

Ei bine, aici, la porțile continentului, am aflat un oraș care te impresionează prin toată ființa sa : Prin noutatea care îl caracterizează și prin tradiția pe care o păstrează — flacăra nestinsă pe culmile Caucazului.

Pe culmile acestui Caucaz, măreață alcătuire a naturii, ce i-a impresionat pe oameni din vremuri imemorabile. Impresia profundă produsă de el ni s-a păstrat așa cum se păstrează legendele, adică fără a ne da și noțiunea timpului cînd s-a petrecut pentru prima oară aceasta.

A fost acest Caucaz și rămîne în veșnicia lui de stîncă un munte impresionant, ce se înalță ca o coastă de piatră a lumii între Caspica și Marea Neagră, unindu-le și nu despărțindu-le. Unind într-un tot unitar sfera vechii lor civilizații, aducînd popoarele de la malul uneia la malul alteia, transferînd și osmozînd de la una la alta tot ce-a născocit mintea omului, tot ce a produs efortul său. Și, astfel, îndeplinind rostul de punte a vechilor culturi și civilizații, de la un bazin de mare la alt bazin de mare, din Asia vechilor leagăne de seminții, în universul mediteranean, locuit de acei uriași de dinaintea grecilor și romanilor, necunoscuți decît prin dimensiunile hiperbolice ale construcțiilor lor, și numiți pelasgi.

Oricum am vrea să-l privim, s-a aflat Caucazul la porțile ambelor continente și a creat, pentru ambele con-

Scanned with OKEN Scanner

tinente, eroi, Prometei de legendă, dar și eroi de epopee reală, cum este David de Sassoun, pe care îl cîntă toată poezia epică armeană.

Pentru că aici, în aceste locuri, se află urme de civilizație din mileniul II dinaintea erei noastre.

Iar ceea ce glorifică poemele scrise cu caractere cuneiforme este cel puțin contemporan cu ceea ce a cîntat Homer despre locuri nu prea mult îndepărtate. Cel puțin contemporane, dacă nu mai vechi.

La începutul primului mileniu dinaintea erei noastre, triburile care locuiau platoul armean din sudul Caucazului, s-au unit sub un rege și au fondat un regat puternic, ce ne-a lăsat urme trainice în piatră, arta lui semănînd cu arta Babilonului și a Caldeii.

Erevanul de astăzi se află la poalele vechii cetăți Erebuni, a cărei piatră de temelie o dovedește fondată cu un an înaintea Romei. Aici, în sudul Caucazului, cu cîteva sute de ani înaintea întemeierii imperiului persan și cu un an chiar înainte de data de la care ginta latină își recunoaște sămînța ei, aici, regatul Urartian deja constituit își înalță, capitală și simbol, palatele din Erebuni, cea mai de nord cetate cunoscută în lumea antică, cea dincolo de care hărțile nu mai aveau insemne, ci pete albe însoțite cel mult de precizarea care pe mine personal mă flatează în mod deosebit : *Hic sunt leones.*

Ne plimbam prin cetatea soră, ca și geamănă, a Romei, meditînd lîngă himerele ce-au însemnat cîndva semnul puterii ei. De pe înălțimea ce domină toată valea, priveam pînă la poalele concavei semilune pe care o susțin către cer cele două vîrfuri albe și strălucitoare ale Araratului. Scrierea cuneiformă a inscripțiilor atestă o existență dinaintea fenicienilor ; urmele reconstituirii vieții militare și civile a cetății, așezarea curților regești, a celor oficiale și a celor private, confirmă înaltul grad de organizare a societății antice a acestor locuri.

La anul 754, regatul Urartu era deci constituit, inaugurîndu-și trainica cetate și asociindu-și mereu regiuni din jur : Musasir, Naua, Hairi, țări în care trăiau strămoșii direcți ai locuitorilor de astăzi, ajungînd adînc în zonele transcaucaziene. Puterea lui durează două secole, în care

Scanned with OKEN Scanner

se dezvoltă o mare civilizaţie şi o cultură a limbilor caucaziene ce stau la baza limbii armene. În secolul al VI-lea, regatul Urartu se descompune, slăbit de lupte şi contradicţii interne, şi face loc unui regat armean independent, ce se dezvoltă aici, venind în contact, ceea ce, bineînţeles însemna „intrînd în luptă", cu imperiul mezilor şi perşilor, cu imperiul lui Alexandru Macedon şi chiar cu Roma care a trimis pînă aici armate.

Da, ne aflăm în munţii Caucaz şi ca dovadă a osmozei civilizaţiei acelor timpuri, la Erni, reşedinţă regală ridicată pe vîrfurile semeţe ale munţilor, palatul are toate trăsăturile unui templu grec de pe Acropola Atenei.

De fapt este consemnat în istoria descoperirilor arheologice, drept cel mai depărtat exemplu de arhitectură clasică greacă construit în acea vreme. Este piciorul cel mai spre nord pe care l-a pus civilizaţia clasică a antichităţii, fortul de extremă îndepărtare, nu numai a unui stil de construcţii, ci al unei anumite concepţii despre viaţă, al unei anumite concepţii despre omenire şi existenţă a ei, care, din punctul de vedere al civilizaţiei ajungea pînă aici ; se termina aici.

Pe potecile muntelui, am nimerit la o nuntă. Şi, amestecîndu-ne în această petrecere de ancestrală tradiţie, poate cea mai esenţială dintre petrecerile tradiţionale, ne-am simţit, din toate punctele de vedere, absolut ca acasă ; şi ca aspect, şi ca obiceiuri, dar, mai ales, ca stare morală. Pentru că binecuvîntînd o nouă celulă socială, colectivitatea simte nevoia să-şi manifeste acele virtuţi de fond pe care vrea să le confere şi tinerilor eroi — omenia, frăţia, întrajutorarea, simţul existenţei colective, generozitatea, grija faţă de seamăn, bucuria de a vedea pe altul fericit, sinceritatea în afecţiune, dăruirea sufletească, veselia, petrecerea ca formă de existenţă colectivă.

Peste tot, nunta însumează o serie de obiceiuri ce simbolizează însăşi filozofia de viaţă a oamenilor. Aici, în această zonă de mare tradiţie, cu atît mai mult. În primul rînd pentru că, în enclavele izolate de munţi, tradiţia se păstrează mult mai bine şi, în al doilea, pentru că aici este într-adevăr de păstrat o tradiţie de trei milenii.

O nuntă oarecare. Una dintre miile care au loc în aceşti munţi odată cu toamna, cu dionisiacele zile ale culesului.

Scanned with OKEN Scanner

Pentru că Dionisos, puternicul zeu ce a revoluţionat mitologia ajungînd redutabil concurent, aproape la fel de popular ca Zeus, de aici vine. El, tîrziul intrus în Olimp, îşi are sorgintea aici, în Caucaz. Personajul lui plăcut, voios, puternic, alert, prietenos, nerăzbunător şi cu o ţinută de zeu făcut să ajute oamenii şi nu să-i pedepsească — în mintea senină şi bărbătească a locuitorilor Caucazului s-a născut. Iar ofranda lui, vinul nou cu care nuntaşii ne îndemnau recomandîndu-ni-l ca pe un produs local absolut specific, nu era altul decît tulburelul pe care îl găseşti în aceleaşi zile de toamnă în cramele şi mustăriile noastre.

De altfel, şi cea mai rară dintre mîncări, cea mai specifică, erau... sarmalele.

Din pricina aceasta ne-am permis afirmaţiile de mai înainte, afirmaţii pe care, acum, putem să le generalizăm : Ne aflăm, de fapt, în această lume a noastră, a civilizaţiei străvechi a Mării Negre : lumea traco-scită de la care moştenim atît de mult şi despre care ştim încă atît de puţin. Caucazul îndepărtat, considerat poate o altă lume, nu este decît ţărmul celălalt al unei mări care, ca orice mare, nu a despărţit, ci a legat civilizaţiile. În vreme ce aici, — se năşteau cetăţile pe care le-am pomenit, la noi, pe ţărmul Dobrogei şi la gurile Dunării, se ridicau Histria, Tomis, Callatis — ca nişte replici în piatră faţă de cetăţile de lemn ale Geţilor. Iar înainte de aceasta, păstrători ai unor obiceiuri de aici, de pe ţărmurile Pontului Euxin, plecaseră spre Elada şi insulele Egee, ginţile de greci ionieni şi dorieni.

Este, aşa cum se întrevede din obsesiile mitologiei, zona de unde au descins multe viitoare popoare, obiceiuri, filozofii de viaţă. Au descins, cuprinzînd malurile Pontului şi realizînd acea lume destul de unitară ce s-a întins de aici spre Mediterana şi a venit dinspre Mediterana înapoi, într-o veşnică osmoză a dialecticii vieţii. Aşa se explică faptul că nunta aceea simplă din creierii munţilor Caucaz, prin milenarele tradiţii de firească omenie pe care ea le dezvolta, era, ca şi cum s-ar fi petrecut în Vrancea, în Stara Planina sau în Munţii Pindului. Era o nuntă din Zona Pontică a omeniei noastre milenare.

Scanned with OKEN Scanner

Dar, la această zonă largă, scăldată de marea cea primitoare, am mai poposit, cu puține file înainte, străbătînd țărmul celălalt, țărmul dobrogean al copilăriei mele.

Deocmadată ne aflăm în Caucazul civilizației urartiene, din care a înflorit bătrîna și viguroasa Armenie.

Astfel, pe drumul străjuit de aceste străvechi civilizații, ajungem la Meternedam — casa cărților din Erevan — una dintre cele mai vechi biblioteci ale lumii, care a adunat în decursul vremii manuscrise unice, culese de la răsărit și de la apus, sau așternute aici cu caligrafii măiestre pe piele subțire de vițel.

Sculptorii contemporani i-au împodobit fațada cu statuile impunătoare ale înțelepților Caucazului. În mijlocul lor, alături pietrelor așternute cu scrieri cuneiforme, tronează blîndă sculptura cu mărețe forme ovale Mesrop Machtotz, cel care, în anul 396, a inventat alfabetul armean.

Iar deasupra lui, înfiptă în trupul muntelui, biblioteca păstrînd manuscrise rare, lucrări de referință pentru istoria tuturor civilizațiilor lumii.

Și, fapt de o deosebită însemnătate — o perioadă care, în general, pare moartă pentru istoria altor civilizații, o perioadă în care artele și științele Europei decădeau, amorțind sub cavalcadele migrațiunilor și a unui ev mediu care foarte greu se năștea — secolele IV și VIII consemnează aici, la adăpostul impunătoarei zidiri a Caucazului, o epocă de înflorire a artelor, a filozofiei, a științelor naturii. Așadar, nu numai focul acelui Prometeu pe care legenda îl plasează pe aici, ci și flacăra civilizației, flacăra evoluției gîndirii umane a continuat să ardă aici, atunci cînd în alte locuri ale lumii o acoperise spuza. Istorici cum au fost Khorenatsi și Evghișe, filozofii Kahbatsi și David Neînvinsul, Anania Chirakatsi — filozof, matematician, cosmograf și geograf — sînt unii dintre primii enciclopediști ai lumii, atestați prin lucrările păstrate în această casă a cărților — Meternedam.

Opera lor constituie o dublă punte : atît peste spațiu cît și peste timp. Peste spațiu — legînd orientul de occident ; peste timp — legînd antichitatea rodnică de secolele înfloritoare ce încep după primul mileniu al erei noastre.

Scanned with OKEN Scanner

Dar cea mai frumoasă punte — a treia, e cea pe care o realizăm între tradiție și prezent, privind pe imensa fereastră a bibliotecii. E puntea dintre istoria civilizației umane, adunată în cărțile ei, și civilizația socialistă care aureolează — capitală a uneia dintre republicile sovietice — dezvoltarea orașului astăzi.

Pentru că, orașul care se întinde în fața noastră, Erevanul contemporan, este o capitală socialistă în plină dezvoltare, care se înalță în jurul miilor de fîntîni — atîtea cîți anii vîrstei sale.

Iar populația lui, animîndu-i la ceas de seară străzile, demonstrează vigoarea unui popor care și-a aflat în sfîrșit, după zbuciumata sa istorie, zodia de afirmare. Pentru că monumentul — înfipt ca o țepușă către cer, pe muntele de deasupra orașului, este simbolul sacrificiilor făcute, dar depășite, de acest vechi popor.

Armeni se află răspîndiți în toată lumea ; i-a spulberat trista lor istorie. Dar, după cum îmi spunea un mare om de știință al lor, pentru toți, oriunde ar fi, capitala se află aici, în Caucazul unde neamul lor s-a dezvoltat de milenii, iar faptul că fac parte dintr-o cunună de republici socialiste este astăzi forța motoare a afirmării lor.

Aici prinde forme noi arta ce vine din vechime, aici, construcțiile moderne dezvoltă formele arhitecturii tradiționale, aici se afirmă creația contemporană cu o vigoare pe care nu o poți explica decît prin răbufnirea acelei acumulări de visuri de afirmare din decursul secolelor.

Este această coastă prin care pămîntul leagă lumea răsăritului cu cea a apusului, civilizațiile răsăritului cu cele ale apusului, transferînd și osmozînd dintr-o parte într-alta a lumii tot ce-a născocit mintea omului, tot ce a produs efortul său, o punte, nu numai a vechilor culturi și civilizații, ci un stindard falnic al prezentului, care se afirmă, ca oriunde, și aici, la porțile continentelor.

Scanned with OKEN Scanner

ȚARA PORTURILOR NOI ȘI A BĂTRÎNELOR CIVILIZAȚII

Numai Sparta nu a fost port în Grecia. Şi, poate, din pricina asta, neînfrăţite cu marea, urmele ei nici n-au mai rămas. Tot ce se înalţă astăzi semeţ, împletind într-o dialectică de înaltă artă arhitectura de senectute antică şi urbanistica modernă, caracteristică unei active vieţi contemporane, se află pe malul mării. Îşi clatină chipul în mare, aflînd veşnic noi unghiuri şi noi străluciri.

Din pricina aceasta, în peregrinarea pe care o propun, ne vom ţine mereu alături mării, parcurgînd această lume a porturilor. Pentru că superba autostradă care leagă ţara ca o şiră a spinării parcurge Grecia nu prin mijlocul peninsulei ci pe mijlocul lumii ei, adică între piatra continentului şi stîncile insulelor, pe malul bătrînei Egee.

Pe ea se înşiră, într-un sublim itinerar parcurs între munţi albi, scînteietori, şi albastra mare lucitoare, Salonicul, Volosul, Termopile, Teba, Atena, Eleusis, Corintul...

Un itinerar elin deci, poposind lîngă impresionantele vestigii care vorbesc despre începuturile lucide ale civilizaţiei bătrînului nostru continent.

Pentru că ţara prin care începem să călătorim, bătrîna Eladă, nu poate constitui un simplu itinerar turistic, oricît de mari ar fi minunile peisajului ei, şi oricît de atrăgător i-ar fi pitorescul.

Elada este leagănul marilor virtuţi umane care şi-au pus, în timp, amprenta asupra conştiinţei întregului nostru continent şi chiar a omenirii. Este leagănul unor fundamentale idei despre viaţă, despre existenţă, despre ştiinţă, despre societate, este creuzetul de aur al începuturilor Europei, unde în vechi timpuri au fuzionat legenda şi

Scanned with OKEN Scanner

știința, imaginația și logica, virtuțile personale și simțul existenței sociale, dînd dimensiuni stabile noțiunii de civilizație.

Pe spațiile hiperbolice ale străvechilor arhitecturi, vizitatorii mișună cu miile, ca niște invazii de furnici ; autocarele turistice vin și pleacă, flash-urile explodează, motorașele aparatelor de luat vederi bîzîie ca și cum toate, toate ar face parte integrantă din secolul lui Pericle.

Eu însă aș îndrăzni să invit cititorul la o călătorie nu numai lăsîndu-ne furați de mirajul amestecului de vestigii antice cu munți pietroși, cu orașe moderne și cartiere pitorești, toate sub lumina unică a soarelui ce navighează peste imense străluciri de apă. Ci să călătorim prin bătrîna Eladă, căutînd a înțelege spiritul ei, cel care a născut și mitul și rațiunea. Elada superbelor proporții de arhitectură și a lucidelor raporturi de logică, Elada cea din care au izvorît noțiuni fundamentale ale omenirii noastre, cum ar fi umanismul, democrația, raționalismul.

*

Primul popas în Salonic, nu numai datorită faptului că se află la începutul călătoriei noastre.

Dar Salonicul cuprinde în el tot ce este specific lumii elene. În primul rînd este așezat într-un golf. În al doilea, apele acestui golf scaldă țărmuri a căror istorie se pierde în timpuri mitologice. În al treilea, orașul cuprinde în construcțiile lui, în arhitecturile lui, straturi, falii, care mărturisesc trecerea tuturor orînduirilor pe care le-a cunoscut continentul nostru, pînă la construcțiile moderne, de oraș civilizat. În al patrulea rînd, este port. Port printre miile de porturi grecești, al doilea ca mărime, în această lume elenă a porturilor ce animă comerțul și industria, legînd omenirea.

Există însă și o deosebire categorică între Salonic și celelalte cetăți. În vreme ce Atena se înalță ca oraș purtînd printre atributele ei moderne trăsăturile unei antichități elene clasice durată în piatră și marmoră, aici, vestigiile la fel de impresionante, la fel de impunătoare, se includ în universul majestuos al marilor ziduri de cărămidă poleită cu mozaicuri de aur, pe care le-a așezat Bizanțul în această parte a lumii.

Scanned with OKEN Scanner

Salonicul e orașul comerțului. Al legăturilor dintre Africa, Orientul Mijlociu și Orientul Apropiat, cu peninsula Balcanică, cu gurile Dunării, cu țările Dunării pînă unde este ea navigabilă. Între trainicele lui turnuri și cupole care dezvoltă în trăsăturile masive ale construcțiilor bizantine impresionanta geometrie a formelor rotunde, țîșnește un modern monument de oțel inoxidabil marcînd celebrul tîrg unde se întrec și se confruntă produsele marilor industrii ale lumii.

Cu o migală de secole industrioase, Salonicul adună în întinsa lui așezare tezaure de artă bizantină și un florilegiu de fabrici noi. E celebra industrie ușoară și alimentară grecească cea care, dezvoltată cu ingeniozitate, vine să suplinească lipsa fierului și a cărbunelui din trupul bătrînei peninsule, adică lipsa de posibilități pentru o industrie grea. Dar portul, marele port îmbrățișat de golful Salonic, aduce la cheiurile lui materia primă pentru întinse rafinării și o mare oțelărie. Portul compensează ; compensează astfel ceea ce lipsește în natura țării.

Prin port, prin viața impulsivă a acestuia, orașul devine tîrg, și devine din tîrg oraș, tot timpul, într-o dialectică creștere : portul — aducînd marfa, marfa ridicînd orașul, orașul plasînd marfa, marfa dezvoltînd portul, portul obligînd orașul să se extindă, orașul extins, extinzîndu-și negustoria, negustoria făcînd să evolueze portul și orașul, portul și orașul dînd anvergură afacerilor, și tot astfel într-un lanț continuu care face ca golful Termaic ce strălucește cețos între ultima catenă ce coboară din Olimp și palma calcidică ce resfiră trei degete-n mare, să fie cuprins tot mai mult de cartierele pe care orașul le întinde asemenea foarfecelor unui crab.

Ca să-l putem privi în ansamblul său, urcăm sus, pe zidul cetății bizantine, zid puternic, de cărămidă masivă, îndesat solid între porți și tunuri, care domină de la înălțime și distanță întinsul mării. E majestuos și, sprijinindu-se pe marile cilindre sau paralelipipede ale fortu-rilor, dă întregului peisaj măreție, cu toate că, văzut de aproape, capătă carii cîrpite cu pereți de lut sau de scîndură. Ca în bidonvilurile altor mari orașe, aici sărăcimea și-a scobit locuințe, trăind chircit sub apăsarea amintirilor opulenței medievale.

Scanned with OKEN Scanner

În spatele zidului — cartierul turcesc cu străzi scurte și înguste împletite de secole de dominație orientală printre turnurile și zidurile crenelate ale cetății bizantine, este o lume aparte.

Aici, atributele orașului modern se adaptează și se mulează pe porțile înguste, pe străzile ca niște coridoare. Iar peisajul citadin e unic și insolit. Casele se pitesc și se sprijină pe vechiul zid, parcă mai așteptînd încă apărare de la el, cu toate că, în superba lui panoramă, orașul de jos se arată puternic și industrial.

În existența lui minerală, care amestecă stînca cioplită de antici cu roca arsă de medievali și cu adaptările de ciment și var pe care le-au făcut cei care și-au improvizat locuințe în însuși corpul zidului, orașul acesta crescut în jurul marelui port din ascunzișul golfului Termaic aduce un peisaj unic : și pitoresc, și intim, și impresionant. Peisajul de tradiție al levantului.

În fața zidului însă, coboară metropolitan amfiteatrul orașului. Străzile care aleargă spre mare sînt abrupte și sufocate de casele mari și mici care se amestecă. Apoi, pe măsură ce se depărtează de noi, ajungînd la falezele și cheiurile litorale, așezarea capătă importanță, se spațiază, desenează elegante cartiere în jurul catedralelor bizantine, ale arcurilor de triumf cu vestigii romane și ale farurilor portuare aparținînd altor epoci de glorie.

Pentru că, se pare, acest ascuns și invidiat colț de mare unde se dezvoltă în liniște Salonicul, a cunoscut întotdeauna mai mult prosperitatea decît regresul, mai mult lumina inițiativelor unui temperament interesant, generat de îmbinarea lumilor greco-trace, peste care au trecut dintr-o zare-ntr-alta, șiruri de alte caractere și temperamente.

Și astfel brațele crabului cresc, cuprinzînd țărmul muntos de o parte și de alta, ridicînd blochausuri și vile și cheiuri și lărgind falezele pe care se-mpletește vegetația continentală cu cea tropicală.

În mijloc, pe îngusta porțiune de teren drept, străzile paralele, marile străzi paralele care formează centrul. Aici amprenta de bazar, de mare oraș-tîrg, este categorică. Străzile se succed într-o stratificare și o catalogare perfectă : strada marelui lux, strada lucrurilor scumpe,

Scanned with OKEN Scanner

strada lucrurilor mai puţin scumpe, strada lucrurilor ieftine şi chiar, dacă se poate spune aşa, strada lucrurilor mai mult decît ieftine, adică a acelora cărora cu greu le mai poţi vedea întrebuinţarea.

Este o trecere rapidă, dacă o execuţi transversal şi lentă, picurată treptat, dacă o faci apropiindu-te în faţa fiecărei vitrine, de la splendorile cu valoare de artă şi unicat, şi pînă la lucrurile ieftine, de serie, ştanţate grosolan din tablă şi celuloid. Acesta este drumul care duce de la statuia majestuoasă a turnului alb care veghează pe malul mării clare şi pînă la bazarul în faţa căruia ne oprim să-i ascultăm, să-i testăm, să-i savurăm răsunetul zornăitor.

Bazarul Salonicului ! După cum spuneam, el este inima şi chintesenţa oraşului ce sclipeşte în adîncul golfului Termaic. El agită şi animă oraşul, devine însuşi sensul lui.

Începe de pe o stradă largă, dreaptă, veche de 2000 de ani. Este bătrîna Via Egnatia — artera cea mai importantă a imperiului roman — care lega peninsula italică de Constantinopol.

Astăzi, Via Egnatia, care mai trece încă pe sub acelaşi arc de triumf împodobit cu sculpturile greoaie ale armurilor ostaşilor împăratului Galenus, doarme cu obloanele trase pînă la ora 7 dimineaţa. La fel cu ea, dorm şi străzile din jur, străzi mărunte care o ocolesc circular intrînd şi ieşind din ea, străzi începînd prin gangurile caselor şi continuîndu-se îngust printre prăvălii care stau deschise gură-n gură, străzi scurte, de le parcurgi în întregime printr-un pas mai întins şi străzi filiforme, deşirate printre tarabe şi cărucioare, şi grămezi de lucruri, pe sub ganguri cu acoperiş de tablă sau de sticlă, prin parterele magaziilor transformate-n piaţă şi pe lîngă tejghelele tavernelor care se află numai pe jumătate într-o clădire.

La ora 7 începe o mişcare tăcută. Se aud discrete zgomote de chei, apoi scîrţîit de broaşte sau de uşi, lovituri masive ale drugilor care au întărit porţile, uruitul obloanelor care se ridică, pocniturile tarabelor care se scot, bufniturile baloturilor cu marfă, scîrţîitul cărucioarelor şi goana celor întîrziaţi, pînă cînd, din amestecul

Scanned with OKEN Scanner

acestor zgomote de preludiu, ies primele strigăte ale celor care încep a-şi face reclamă mărfii.

De aici înainte începe adevărata viaţă a bazarului. Strigătele se amestecă, se împletesc, se amplifică pe fluturarea colorată a mărfurilor, pe uşile prăvăliilor, mîini îndemînatice agaţă rapid zeci, sute, mii de umerașe cu haine. Ţesăturile şi tricotajele se înghesuie multicolore pe tarabe. Trotuarele se umplu cu oale, farfurii, obiecte metalice, de sticlă şi de ceramică, în stradă înaintează grămezi de pantofi, interioarele umbrite ale dughenelor dezvăluie baloturi de stofe şi pînzeturi, vrafuri de obiecte de uz casnic ; grămezi de coloniale frumos mirositoare, se întind piei şi covoare, rogojini şi mobile, încălţăminte de cauciuc şi icoane, lămpi electrice şi candele pentru pomenirea întru vecie a celor răposaţi. Şi totul se amestecă, urcă, se caţără, capătă amploare pînă ce amestecul de strigăte şi culori al bazarului devine o pastă multicoloră şi gălăgioasă. Un ritm şi o nebunie colectivă, un vacarm şi o zăpăceală de forme şi obiecte, totul învîrtindu-se, cățărîndu-se, agitîndu-se, zbătîndu-se pe aceste gălăgioase altare ale lui Mercur.

La un moment dat nu mai poţi suporta şi cauţi adăpost, înapoi, în strada care, veche de două mii de ani, ar putea avea oarecare autoritate în impunerea unui ritm de viaţă mai sobru. Via Egnatia este doar contemporană cu Via Appia şi îşi respectă, chiar mai mult decît corespondenta ei romană, itinerariul pe care l-a avut în antichitate.

Pentru că, mărginită de blocuri moderne, incastrînd în giganticele construcţii contemporane vechile ziduri bizantine, Via Egnatia parcurge de aproape două milenii drumul care lega Roma de Constantinopole, drumul transferului de măreţie şi de interes de la vest către est, petrecut în imperiul latin la începutul erei noastre. Ea păstrează şi astăzi praful sandalelor călătorilor antici şi al copitelor cailor lor, ca şi al altor peregrini care, vreme de milenii, au trecut pe aici : armatele bazileilor bizantini, ale feudelor medievale, ale francilor, ale cruciaţilor din toată Europa, ale sultanilor şi ale republicii veneţiene ; ale tuturor puterilor orientale dorind să cucerească occidentul, ale tuturor puterilor occidentale dorind să-şi păstreze orientul.

Scanned with OKEN Scanner

Via Egnatia poartă ecoul lor chiar și în aspectul contemporan — de bulevard modern, de deltă a bazarurilor, de coloană vertebrală a acestui oraș superb, pe cît de modern, pe atît de unic în păstrarea fidelă a măreției zidurilor bizantine. Pentru că Salonicul este după părerea noastră cea mai armonioasă construcție a civilizației mediteraniene de răsărit, osmozînd cu grație și echilibru ce-au construit orînduiri și secole de interferență a orientului cu ccidentul.

Legînd Italia de Bizanț, Via Egnatia a dezvoltat vechea cetate macedoneană pe care a înșirat-o în drumul ei, a pompat în ea viață, a făcut-o să prospere pînă cînd, sub urmașul lui Diocletian, împăratul Galenus, care a înălțat arcul de triumf ce o domină și astăzi, a devenit reședință augustă.

Suspendat asupra străzii pe care o străjuie de șaisprezece secole, arcul lui Galenus, celebrează în marmoră victoriile împăratului în războaiele din Mesopotamia și de la poalele Caucazului.

Iar printre arcadele lui, odată cu orașul modern descoperim construcțiile bizantine, turle și turnuri ce-l fac să concureze serios Constantinopolul, vechi palate romane, transformate pe rînd, odată cu adaosuri de arhitectură, în biserici, în geamii, în clădiri publice ale administrației feudale.

Și basoreliefurile migălite de meșteri orientali cu dalta pusă în slujba Romei, își așază amprenta asupra celei mai vechi străzi din această parte a lumii : Via Egnatia ! Ele se așează ca o efigie asupra modernei cetăți comerciale : Tîrgul de mostre din Salonic.

*

Continuîndu-ne călătoria, ajungem cu emoție la poalele Olimpului care se ridică direct din Marea Egee. Direct, măreț, dar fără emfază, simplu și peren, lipsit de ornamentația cu care ne-am fie așteptat să-l aflăm înconjurat. Pentru că, incitată de toate poveștile mitologice, imaginația noastră își închipuia, desigur, Olimpul, dacă nu populat cu zei în mișcare, în orice caz plin măcar de statuile lor, de basoreliefurile lor, de desenele lor pe aleasă ceramică.

Scanned with OKEN Scanner

Ei bine, nu. E numai marea și muntele. Marea, pierzîndu-și luciul în mătasea cețurilor, muntele, ascunzîndu-și fruntea în cea a norilor. Natură nudă și semeață, lăsînd loc liber imaginației. Da, grecii care și-au umplut toată țara cu temple, altare, basoreliefuri și sculpturi, au preferat aici să lase a vorbi marea și muntele. Pentru că ele au vorbit și atunci străbunilor străbunilor lor, aprinzîndu-le imaginația. Ele sînt elementele perene și concrete ale naturii, ele ne incită, ele ne fac să visăm într-un fel sau altul. Lor le consacrăm această călătorie care ne duce mai departe spre inima bătrînei țări scăldată de ape.

Și de la solemnitatea rece la concretul emoționant : o Dacie 1300 cu inscripția masivă „Dacia-service".

De sub munții lui Zamolxe, Dacia oferă servicii olimpienilor. Categoric : pe marea rută de la poalele Olimpului, nu e deloc fapt neobișnuit să întîlnești vehicule și instalații ale service-urilor românești. Service-uri ale automobilelor Dacia și Aro, ale uzinelor 23 August, ale uzinelor Tractorul. Pentru că, în spatele spinării spectaculoase a muntelui Olimp, acolo unde se întinde cîmpia Tesaliei, grînarul Eladei, întîlnești în mod curent utilajul agricol românesc fabricat la „Tractorul" sau la „Semănătoarea". Mașinile noastre vin pe mare, descind în portul Volos și pătrund apoi în inima peninsulei, în Thesalia și Macedonia, acolo unde grecul nu mai e marinar sau pescar, ci agricultor.

Iar din Volos iau calea către noi celebrele măsline și fructele aducînd cu ele cerul și soarele acestui ținut care, din timpuri imemoriale, cultivă generoasa treime a darurilor pămîntului : grîul, măslinul și vița de vie.

Aici, în Volos, care, dacă nu este nici cel mai modern, nici cel mai mare port al Greciei, este, în mod cert, cel mai vechi, pentru că e portul unde s-a construit și de unde a plecat corabia Argos, ne amintim că, în patru mii de ani, grecii nu și-au dezis nici o clipă talentul de constructori navali și de cărăuși ai mărilor. Șapte milioane de tone din tot parcul de vase al omenirii, aparțin astăzi Greciei. Începuturile le-au făcut cei patruzeci de bărbați zdraveni, fii de pămînteni sau de zei care la poalele muntelui Pilion, unde ajungem și noi acum, s-au îmbarcat. După mii de ani, cine știe cîte ! — cine știe cîte au subli-

Scanned with OKEN Scanner

mat timpurile mitologice — încercăm să dăm de vreo urmă a lor sau măcar de vreo urmă care să certifice că acesta este portul din care, temerară întru descoperirea altor locuri și altor orizonturi, a pornit prima expediție din istoria cunoscută sau fabulată a omenirii. Expediția Argonauților.

Sublimele urme pe care le căutăm aparțin timpurilor imemoriale, cînd continentul nostru de abia ieșea din mituri sau poate că de abia intra în mituri. Navigăm acum, la confiniile acestea dintre legendă și istorie, adică pe vremea cînd oamenii cu care începea istoria aflau în legendă rădăcini mult mai vechi. Pentru că omul, ca ființă, are nevoie, pesemne, de sentimentul istoriei, îl chinuie conștiința devenirii sale trecute și atunci cînd n-a avut cum să și-o știe, și-a inventat-o frumos, în cele mai fabuloase forme.

Urme concrete, tulburînd neantul și imaginația din care se plăsmuiesc, miturile. Și repetarea lor, de mii de ani, în desenul subțire, trasat cu aceleași unelte pe superbele vase de lut grecesc, în cele două culori categorice : desen negru pe fond cărămiziu sau desen alb pe fond negru, mulînd dansul faunilor și al bacantelor, după măiestrele alungiri sau rotunjimi pe care le dă roata olarului.

Pentru că noi ne aflăm, acum, pe urmele uneia dintre cele mai vechi legende ale lumii, legenda Argonauților care, în portul Yolcos, au construit corabia botezată Argos, și au pornit pe ea în căutarea lînii de aur, trecînd, în acest drum, și pe țărmurile noastre. Pe țărmurile de unde neamul lor plecase cîndva, cu secole în urmă. Pentru că această legendă este, poate, mărturia de temelie a lumii noastre pontice, cu străvechea ei civilizație de creuzet despre care vorbeam în însemnările despre alte țări : Argonauții, feciorii cei mai puternici și mai dotați ai unui neam pornit din Pont, peregrini spre sud, așteaptă să prindă forță tocmai pentru a se întoarce spre bogățiile ce știu din străbuni că au rămas aici. În rotirea lutului, nu marchează începutul lumii elene, ci vin de la școala centaurului Chiron — marele înțelept pămîntean pomenit de legendă și consemnat cam berbant.

Scanned with OKEN Scanner

Citind stelele el le-a făcut Argonauţilor calendarul de care s-au folosit în tot timpul expediţiei. Deci de la el, de la centaurul ce exprimă în mitologie perfecţiunea alcătuirii fizice — îmbinarea dintre superba minte a omului cu forţa şi caracterul demn, semeţ, al calului — pornesc primele mijloace cu care omul s-a înarmat în aspiraţia sa de a cunoaşte şi de a cuceri lumea.

Şi cum singurul lucru concret, muntele Pilion, există şi astăzi, în Thesalia, străjuind împrejurimile oraşului Volos, intrăm şi noi în portul al cărui renume îl fac astăzi măslinele expediate în toată lumea.

Pentru că aici, încă înainte de a izvorî legenda, cei în mintea cărora s-a născut duraseră o cetate — una dintre cele mai vechi cetăţi ale Europei. Urmele s-au găsit la Dimini şi datează de şase mii de ani, adică de la începuturile neoliticului.

Dar portul Yolcos se află doar pe firma hotelului la care tragem şi noi îi căutăm zadarnic urmele pe cheiurile pline de farmecul cu care te poate mîngîia un golf adînc, în care trăsăturile navigaţiei fiecărei epoci şi-a aşezat secol cu secol straturile, cu greu, căutînd şi întrebînd, deranjîndu-i pe oameni de la preocupările lor cotidiene şi făcîndu-i să zîmbească : lor le arde de cîştigul zilnic, iar nouă de legendă, ajungem în acea coadă de golf, trist cimitir de ambarcaţiuni şi butoaie găurite scăldate în apa mînjită de motorină, unde se spune că ar fi fost Yolcos. Dar peisajul marginii de oraş ne arată cu totul altceva : aici, undeva, printre mormanele de deşeuri şi ruginite cutii de conserve, a fost cioplită şi închegată corabia Argos ? ! ?

Căutăm, căutăm asiduu în atmosfera de astăzi, urmele legendei.

Caii de cărăuşie pe care îi întîlnim nu au însă în ei nimic de centaur, iar urmele eroilor sau măcar umbrele lor măreţe cam greu de găsit într-o atmosferă de plictis quasi-oriental.

Strada e inertă şi numai bătrînii alămari ar putea aminti în vreun fel, prin tingirile lor, de armele şi coifurile de bronz bătute în epoca purtînd acelaşi nume. Încolo, oraşul modern a acoperit totul, cu nevoile crescînde ale comerţului său de azi.

Scanned with OKEN Scanner

Iar noi rămînem doar cu conştiinţa că pe aici s-au petrecut atîtea legende, de locurile acestea se leagă mituri care răsună pe atîtea mări ale lumii încît prea ni le-am închipuit frumos vreme de mii de ani, prea le-am dat dimensiuni în noi înşine, generaţie cu generaţie, ca să mai avem nevoie de temeiurile lor reale !

Acestea, ca şi Agora vechii cetăţi de la Pagase, care a dat şi numele golfului Pagasetic, sînt, desigur, umbre slabe pe lîngă ce a durat de cinci milenii încoace imaginaţia europeană.

Aflăm, în sfîrşit, la Demeter, în afara oraşului, urmele unui teatru şi ale unui zid ridicate în faţa golfului dominat de muntele Piliou.

Acolo, undeva, peste golful spre care privim de aici, în ascunzişurile muntelui, îşi avea centaurul grota unde îi învăţa pe ciraci botanica, astronomia şi medicina ; iar aici, sub îndrumarea Minervei, a fost construită din lemn de Dodone, corabia Argos. Desigur, aici e un loc mai frumos decît sordida coadă a portului. Aici apele golfului sînt clare şi spală în luciul clătinării lor bătrîne pietre cu inscripţii milenare.

Şi totuşi, dacă este să credem în ficţiunea foarte precisă a mitologiei, pe ţărmul Volosului, sub comanda lui Iason, au lucrat Hercules, Glaucos, Argus, Laerte, Peleu, Castor şi Pollux şi alte 40 de nume, adică tot ce înseamnă capitolul eroic al mitologiei.

Aici, desigur că aici, a coborît din munte cel încălţat cu o singură sanda, spre a dobîndi tronul tatălui său, şi aici a fost pus la încercare fiind trimis spre alte ţărmuri unde avea să fie supus la alte încercări. Deci într-o vreme fără început şi fără sfîrşit, cînd un centaur înţelept educa tînăra generaţie, făcînd-o temerară spre a depăşi limitele lumii în care trăia. Şi iată că şi astăzi pentru existenţa noastră raţională, gîndindu-ne la legendă înclinăm a crede că de pe ţărmul acestui adînc golf Pagassetic, încep toate. Ideea de expediţie de lărgire a omenirii, a cunoaşterii şi a învingerii necunoscutului, chiar dacă nu s-a născut aici, dar în imaginaţia noastră porneşte de aici, osmozîndu-se acestui decor, acestui peisaj, şi aflîndu-şi în tihna lui permanenţele.

Scanned with OKEN Scanner

Pentru că numai dintr-un port, oamenii au trebuit să plece în setea lor de cunoaştere, de descoperire. Un port iniţial al omenirii a trebuit să existe.

Iar imaginile clătinate şi mîngîiate de ape de la poalele muntelui Pilion nu contrazic întru nimic ce ne-am imaginat noi.

Este marea, veşnica şi nesfîrşita mare care ne-a despărţit, legîndu-ne, care ne-a speriat, ambiţionîndu-ne, care ne-a atras, ducîndu-ne, lărgindu-şi mereu orizontul şi lărgind în acelaşi timp orizontul cunoaşterii noastre.

Argonauţii au formulat în conştiinţa umană două noţiuni esenţiale : a construcţiei şi a descoperirii. Iar ele caracterizează tot mai mult, tot mai temeinic, omenirea.

Pentru că lîna de aur după care au plecat Argonauţii nu este pentru noi altceva decît mirabila nelinişte care îl face pe om să construiască spre a descoperi şi să descopere construind.

*

Sub muntele Callidouros din care, din vremi imemoriale, ţîşneşte arhicunoscutul izvor cald al vitejiei şi abnegaţiei, ne oprim în faţa îngustei plăji de la Termopile şi, în acelaşi timp, în faţa a tot ce simbolizează Termopile în istoria antichităţii, adică puterea ideii de libertate, forţa ei, resursele nebănuite pe care ea le descoperă fiinţei sau colectivităţii umane.

De fapt, în funcţie de această idee a libertăţii, fie ea aspiraţie ori fapt concret, a curajului, a abnegaţiei, a manifestării marilor virtuţi puse în slujba ei, se dezvoltă întreaga parte — eseistică — dacă o putem numi astfel, a mitologiei eline şi chiar a literaturii ei clasice.

Pasiunea pentru libertate este manifestată cu atîta ardoare încît, în legendă, eroii învinge imposibilul, iar, în istorie, armatele mici ale cetăţilor greceşti fac faţă unor cotropitoare trupe de dimensiuni incomparabile.

Evident că acest eroism total, acest olimpian spirit de sacrificiu nu poate veni din altă parte decît din ideea libertăţii înţelese, cunoscute şi trăite.

Într-o formă sau alta de organizare a cetăţilor, ionienii, aheii, dorienii ajunseseră la o conştiinţă a libertăţii.

Scanned with OKEN Scanner

Iar eroismul lor era şi mai puternic, manifestîndu-se în virtutea raţiunii de libertate.

De fapt călătoria noastră pe pămîntul Eladei, declarat sau nedeclarat, acest scop are : căutăm izvoarele unor idei existenţiale pentru omenire, formulate şi desăvîrşite aici, în universul grec al antichităţii : ideea de raţiune şi ideea de libertate, care s-au susţinut una pe alta, s-au determinat una pe alta, s-au condiţionat una pe alta, s-au întrepătruns creînd noţiuni noi, mai complexe, mai aproape de sublim, cum ar fi cea de raţiune a libertăţii, dar şi cea de libertate a raţiunii.

Aici, la Termopile, mitologia capătă mai multă concreteţe decît sub perenul peisaj majestuos al Olimpului. Aici, cascada de apă fierbinte, dătătoare de viaţă şi putere, se prăvale vehementă pe stînci bătrîne păstrîndu-le forţa, parcă şi întinerindu-le, iar din aburul fantastic ce-şi fîlfîie coamele albe în jur, te aştepţi să iasă, îmbăiaţi de luptă, eroii mitologiei care veneau aici să capete forţa adusă de legendarul izvor din miezul pămîntului.

Legendar, doar datorită tradiţiei, pentru că el ţîşneşte şi acum confirmînd numele locului : Termopile, purtîndu-şi apele în cascade repezi, pe stînca verde a muntelui ce coboară direct în mare şi estompînd în învălătucirile nervoase ale aburului pe care îl emană, înconjurul. De o parte a sa, se află monumentul lui Leonidas Spartanul, cel care a făcut din numele strîmtorii — Termopile — simbolul european al luptei pentru libertate şi independenţă. Sub ordinele lui la anul 480 înaintea erei noastre, patru mii de oameni ai Peloponezului au luptat contra celor 300 de armate ale lui Xerxe, cuprinzînd, fiecare, mii şi mii de ostaşi. A rămas pe urma lor doar inscripţia care ni se adresează : „O, străine, du-te şi spune-le Lacedemonienilor că, aici, noi am rezistat îndeplinindu-ne datoria faţă de ei !“ De cealaltă parte a strîmtorii, în mozaic strălucitor, pe un înalt bloc de marmoră, chipul unui palicar eterist comemorează independenţa greacă obţinută la 1821. După lupte imense, de aproape două milenii. După lupte dramatice, ca ecourile tragediilor din ciclul Teban.

Pentru că, drept în continuarea drumului, se află vestita Tebă. Din ea, e drept, mai găsim doar un turn durat

Scanned with OKEN Scanner

în mari blocuri paralelipipedice și statuile de marmoră ale protagoniștilor celebrelor drame. Teba înseamnă astăzi una dintre cele mai moderne zone industriale ale Greciei. Aici se produce din plin principala bogăție de export și de dezvoltare a țării — cimentul. Neavînd roca munților lor înnobilată cu metal, grecii i-au conferit o altă noblețe : aceea de liant al construcțiilor. Și astfel, ars în cuptoare, măcinat în imense mori, pămîntul Greciei, piatra ei străveche, ia căile lumii în cenușii vapoare cimentiere. Așa cum Grecia a fost un liant pentru civilizația lumii, un liant indestructibil, care a garantat momente esențiale din dezvoltarea omenirii, cimentul ei de astăzi leagă construcțiile civilizației contemporane. E un dar real, dar și un simbol, faptul că principalul bun de export grecesc este cimentul. Cu puterea venindu-i din tradiția celor mai vechi constructori ai continentului nostru, el cimentează astăzi construcții în cele mai îndepărtate locuri ale globului.

Și nu e de mirare. Doar sîntem în țara de tradiție a marilor constructori. A celor care au înălțat, unică în splendoarea ei, Acropola Atenei. Nu există, cred, mai mare sărbătoare pentru privirea omului decît să întîlnească sublima logică artistică din marmora Propileelor, a Parthenonului, a Erecteonului. O poezie unică a proporțiilor, a dimensiunilor, a legilor precise ale opticii și perspectivei și a celei mai îndrăznețe imaginații.

De trei mii de ani, această arhitectură născută în Elada și-a răspîndit silueta pe toate continentele, s-a reprodus în toate orașele lumii, este familiară oricui. Și totuși, cu cît e mai banală în alte părți ale lumii, de sublimul ei îți dai seama numai cînd o întîlnești aici. Voi da un exemplu elocvent, nu în legătură cu construcțiile de pe Acropole, pe lîngă care pășești cu religioasă emoție. Mă voi referi la niște clădiri destul de noi, construite în același stil. Înălțate la sfîrșitul secolului trecut, trei instituții desenează centrul Atenei contemporane, după chipul și asemănarea Atenei antice — Universitatea, Academia, Biblioteca, reconstituind imaginea ansamblurilor arhitectonice de odinioară. Privindu-le, ne putem perfect de bine imagina cum au arătat cele ale Agorei de altădată. Și nu ne miră, pentru că linia lor am văzut-o ori-

Scanned with OKEN Scanner

unde. Opera arhitectonică a Greciei clasice s-a multiplicat în fațadele marilor clădiri publice din toate capitalele și marile orașe ale lumii. Parisul are o piață a Concordiei ale cărei mari spații se echilibrează tocmai pe rigorile coloanelor care amintesc Parthenonul. În plin City-ul Londrei, peristilurile și coloanele amintesc de Propilee. Și ca să nu fim obligați să enumerăm sute de asemenea exemple europene, voi spune numai că lîngă Capitoliul de la Washington și lîngă alte capitolii mai mici din alte orașe americane, am avut clar sentimentul unei opulente încercări de contrafacere a elementelor arhitecturii înflorită cîndva în Elada.

La Atena, aceste clădiri sînt mai mici, poate mult mai mici decît cele din capitalele citate și necitate. Dar privindu-le, le afli în elementul lor și toate celelalte pierd din valoare în mod substanțial. Pentru că aici nu este nici Washington, nici Londra și nici chiar superba urbanistică a Parisului. Aici e Atena unde, de trei mii de ani, se construiește astfel, unde toate se integrează perfect, răspunzînd rigorilor esențiale ale luminii, ale materiei înconjurătoare, ale spațiului care le-a generat.

E tradiția luminoasă, plină de soare și de logică, a acestui creuzet al Europei, a acestei peninsule, unde s-au așezat bazele marii civilizații cu care continentul nostru a cucerit lumea.

*

Agora și Acropola. Conștiința publică a cetății și aspirația ei spirituală. Agora, locul deschis al vieții publice. Acropola, înălțimea pe care templele și altarele zeilor au fost ridicate după toate rigorile științei, împodobite cu toată inspirația artistică. Acestea sînt coordonatele pe care se axează piața și arhitectura cetății antice.

Și cum noi am poposit în cetatea cetăților, în Atena care, și atunci cînd a fost supusă de romani, a știut să-i transforme în supuși credincioși ai culturii ei, ai rafinamentului ei, ai artei și gîndirii ei, avem prilejul unic de a cunoaște, poposind în Agora și urcînd pe Acropole, nu o cetate, nu una dintre cetățile lumii, ci *Cetatea*. Cetatea ca existență și ca gîndire, ca voință și ca sistem. Cetatea în deplinul sens al acestui cuvînt.

Scanned with OKEN Scanner

Zeiţa care o patrona s-a transformat de mult, din obiect de cult, în subiect artistic, prin perfecţiunea şi măiestria la care ajunsese arta constructorilor vîrstei de aur a cetăţii.

Străzile Agorei. Locul instituţiilor publice. Aici vorbea Demostene desăvîrşind logografia prin violenţa pasiunii de orator.

Ne plimbăm atenţi pe acest miez al vieţii publice a cetăţii, atît pentru a descoperi urmele civilizaţiei materiale, arta construcţiei, străzile, canalizarea, proporţiile arhitectonice şi instituţiile publice stabilite printr-o logică a democraţiei cetăţii, cît şi pentru a răscoli, printre pietrele milenare, viaţa de odinioară a cetăţii, locul unde s-a forjat vreme de secole puterea Atenei, personalitatea ei distinctă şi puternică, opinia categorică despre viaţă şi legile desfăşurării ei. Răscolim cu privirea, căutînd în luminile şi umbrele pietrelor rezonanţa dezbaterilor pe temele publice ale cetăţii, a vieţii comerciale, intelectuale şi artistice. Loc al reuniunilor poporului, Agora era inima vieţii sociale, pecetea existenţei colective. Vechii greci aveau un criteriu de a cataloga barbaria : cetăţile barbare erau cele lipsite de Agora, adică lipsite de viaţă publică, lipsite de democratism, lipsite de dreptul cetăţenesc de a interveni în treburile publice.

Aici s-a desăvîrşit totul, pînă la sublimul clasic al secolului lui Pericle.

Odeonul lui Agrippa — avînd în faţa sa grupul de giganţi marcînd gimnaziul — universitatea Atenei antice.

Peregrinînd în exteriorul luminat de soarele ce se reflectă în marmoră şi în întinsul mării, încercăm să ne închipuim cum arătau interioarele clădirilor. Le împodobeau picturi murale, asemeni celor de pe ceramica roşie a Eladei. Şi statui în care marmora şi bronzul căpătau viaţă, sentimente, trăiri.

Dar nu este nevoie numai să ne închipuim cum arătau clădirile de odinioară. Porticul de la apus — stoca lui

Attalos — a fost reconstituită și, astăzi, în armonia construcției ei, avem toate elementele arhitecturii dorice grecești — colonade, plafoane și bogăția statuilor care au împodobit cîndva Agora.

Am putea vorbi mult despre fiecare parte, dar aici, lîngă ele, lîngă arta lor care mărturisește aspirația spre desăvîrșire a celor care au fondat și au consolidat Atena în întregul ei, cred că se cer neapărat evocate cîteva date care schițează biografia spirituală a celei mai civice dintre cetăți :

La anul 621, înaintea erei noastre, aici, Dracon a redactat un cod rămas celebru prin severitatea sa. Era pentru prima oară la Atena cînd statul căpăta autoritate în materie juridică, cînd puterea era preluată de către comunitate.

La 594, Solon, poet inspirat la origine, își impune legile care consemnează sistemul de clase sociale, modul de desemnare a magistraților, rostul și scopul adunărilor publice, măsuri care încearcă pentru prima oară să pună individul liber în drepturile sale.

După el, tiranul Pisistrate, despot luminat, asigură țăranilor dreptul asupra pămîntului, încurajează meseriașii și dezvoltarea atelierelor, bate monedă, patronează lucrări de urbanistică, încurajează artele, alcătuiește o ediție a poemelor homerice și-l cultivă pe sentimentalul poet Anacreon.

Dar, ajungînd în peregrinarea noastră la cel mai vechi templu care ni s-a păstrat și pe care un anume destin l-a făcut să nu fie numai cel mai vechi templu ci și cea mai bine conservată construcție a antichității ateniene, întrucît numele lui este Theseion — templul lui Theseu, legendar rege al Atenei — să ne amintim monologul acestuia scris de Euripide :

„Spun unii că existența omenească este mai bogată în rău decît în bine. Ceea ce este obscur se luminează prin cunoașterea oamenilor și unii dintre noi ajung la convingerea că rațiunea omenească este mai puternică decît zeii".

Printre sutele de coloane, printre nenumăratele vestigii care sedimentează secole și civilizații, de la pelasgi la ahei, de la ei la ionieni și dorieni, de la secolele de aur

Scanned with OKEN Scanner

ale lui Pisistrate și Pericle și pînă la epoca romană care a înălțat forul cel nou, din stînga, o idee proaspătă a încolțit, a fost desăvîrșită și a triumfat aici, avînd să lumineze de-a pururi aspirațiile Europei și ale lumii întregi : Ideea de demnitate a personalității și de libertate a persoanei umane. Ideea de cunoaștere a condiției umane, tocmai pentru impunerea personalității. Ideea ce traversează o întreagă literatură tocmai pentru că a preocupat secole și secole, a omului care este mai tare decît destinul.

De aici, din aceste nevoi practice care s-au frămîntat și și-au căutat rezolvare în Agora Atenei, a apărut teoria existenței civice. Astfel s-a realizat sublimul gîndirii umane : raționalismul.

Iar turnul vînturilor, ridicat în forumul împăraților latini, dăinuie de două mii de ani, ca o mărturie a respectului cuceritorilor romani pentru supremația gîndirii ateniene.

*

Privim Atena de la înălțimea Acropolei.

Pentru că, printr-o logică stabilită de secole și milenii, totul în legătură cu Atena sau, poate, chiar cu întreaga lume greacă începe pe această Acropolă, printre propileele căreia intrăm.

Ochiul trăiește sărbătoarea unor mari satisfacții. Și în permanență sîntem tentați să fixăm totul în fotografie, film sau chiar desen, ca să ducem cu noi, în afara amintirii, urma concretă a trecerii prin această unică stare de spirit ce ne-o conferă sublimul secolului lui Pericle.

Parthenonul.

Erecteonul.

Marea fascinînd depărtările.

Și, doar de două mii de ani cu privirile îndreptate către nord, cariatidele.

De aici, orașul pare a continua marea, a ieși din mare sau a se integra mării armonizîndu-se cu ea.

Esențialul la aceste minuni ale lumii antice este ca ochiul să se obișnuiască și sentimentele, imaterialele sentimente să umple spațiile goale lăsate sau poate chiar construite de foarte materiala arhitectură.

Scanned with OKEN Scanner

Pentru că despre toate coloanele care ne înconjoară, toate capitelurile, treptele, zidurile, putem spune ca-ntr-o fotografie căreia îi privim negativul, că au fost construite spre a pune în valoare cerul, și marea, și spațiul, și depărtările peisajului Eladei.

Vorbeam, la începutul acestor însemnări, despre toate construcțiile lumii inspirate de aici, despre tot ce am văzut în marile orașe ale lumii reproducînd arta lui Fidias și a contemporanilor săi. Vorbeam despre sentimentul de neplăcută imitație ambițioasă și opulentă pe care le-am avut la Paris, la Londra, ca și la Washington. Doar aici, doar pe aceste locuri inițiale arhitectura atinge sublimul. Aici totul e firesc și, din pricina aceasta, cred că nu exagerăm spunînd că arhitectura în mijlocul căreia ne aflăm s-a ridicat ca o nevoie de punere în valoare a lumii unice din peisajul stîncos al țărmului egeean.

Referindu-ne la această încîntare pe care ne-o provoacă mai mult echilibrul și mai puțin grandoarea, mai degrabă subtilitatea artei și știința compunerii cadrului, decît megalomania și opulența, vorbim cu toții despre secolul lui Pericle.

Secolul lui Pericle fixează, de fapt, Atena în nemurire, ca pe o cetate a timpurilor clasice. Și prin aceste construcții, prin ce reprezintă ele, o va fixa mereu, în istoria istoriilor.

De fapt, cînd ne gîndim, dacă ne gîndim bine, „secolul lui Pericle“ durează treizeci și doi de ani.

Treizeci și doi de ani care nu numai că învîng mileniile, dar care, pentru noi, ca și pentru multe, foarte multe generații de dinaintea noastră, și pentru cine știe cîte alte generații ale viitorului, exprimă totul în ceea ce privește o lume, sublimează tot ce a putut însemna gîndire și civilizație a unei întregi antichități europene.

Aici se leagă tot ce a generat și ce ne-a lăsat lumea greacă a antichității europene.

Aici se leagă tot ce a generat și ce ne-a lăsat lumea greacă a antichității, în cei două mii de ani de desăvîrșire a ei. Aici nu e numai arta lui Fidias, aici răsună poezia lui Eschil, Sofocle, Euripide — și nu numai datorită faptului că Sofocle a fost trezorierul construcțiilor Acropolei. Aici triumfă și capătă perenitate filozofia lui Socrate,

Scanned with OKEN Scanner

Platon și Aristotel, aici își află locul său firesc acea personalitate unică a omenirii pe care, trăgînd de la ea concluzii chiar și pentru viitoarele științe, o numim Arhimede. Aici, omenirea își sublimează existența în abstracțiunile de netăgăduit ale geniului lui Thales, Pytagora, Euclide. Pentru că, datorită lor, lumea a reușit să fie atît de precis sistematizată în spații și volume, încît, pe poarta Academiei, inscripția autoritară ajunsese a fi „nimeni nu intră aici dacă nu este geometru".

Și, în fine, aici ne simțim la fel de bine în universul descoperit, descris și cîntat de orbul Homer, ca și în cel stabilit odată pentru totdeauna de Democrit — omul care sub lumina acestui soare și sub zodia acestor proporții, ne-a oferit imaginea despre univers în care credem și pe care ne-o confirmăm și astăzi.

Așa arată, conform emoțiilor pe care le-am trăit lîngă piatra Parthenonului, sublimul. Și orice comentariu în plus ne stingherește, devine de prisos.

Coborîm de pe Acropole și traversăm Atena dominată de ea. Dominată nu atît prin înălțimea muntelui, cît prin marele simbol al atotputernicului gîndirii umane — o gîndire atotputernică chiar și atunci cînd vrea să-i slăvească pe zei.

*

Ne vom opri, acum, pe străzile Atenei, nu pentru a le savura pitorescul, nu numai pentru a înțelege — și nouă ne este ușor a înțelege — acest amestec de orient cu occident care dă atîta specific, atîta culoare și atîta personalitate străzii.

Ne vom opri în orașul de jos, al oamenilor veseli și triști, preocupați și nepăsători, aferați sau blazați, printre chipurile care parcă exprimă convingerile despre viață ale tuturor școlilor filozofice grecești, de la stoicism la epicureism.

Ne vom mai opri pentru că aici, doar aici, conform unei tradiții care a devenit de mii de ani trăsătură spirituală, putem cunoaște adevărata viață și adevărata față a cetății. Strada de astăzi, bulevardul larg, modern, care include în el scuaruri și piețe, moștenește firesc atributele Agorei de odinioară — piața largă ce includea în ea înguste alei și arcade. Aici se realizează osmoza, interfe-

Scanned with OKEN Scanner

renţa dintre lucrurile de interes public şi cele de interes privat, aici personalul devine social, iar colectivitatea capătă fiinţă cu cît mai diversă cu atît mai concretă şi mai unică. E strada — domeniul public al intereselor şi sentimentelor, al relaţiilor oneste şi al pungăşiilor, al comerţului şi al politicii, al încrederii şi al şarlataniei, al iniţiativelor şi dezamăgirilor. E strada în care ies la plimbare şi prin care trec toate visurile şi toate aspiraţiile noastre.

Aici, în stradă, conform unei tradiţii care a devenit de mii de ani trăsătură spirituală, putem cunoaşte adevărata viaţă şi adevărata faţă a cetăţii. Aici se strînge tot ce e trist şi tot ce e vesel, tot ce e frumos şi tot ce e mit, tot ce e bun şi tot ce e rău în societate. Rutina, căutarea, aspiraţiile, blazarea, totul se amestecă aici cu efervescenţă.

Şi tot aici putem aprecia, compara arhitectura clădirilor publice care îi desenează faţa de astăzi, cu arhitectura din antichitatea clasică. Universitatea, Academia, Biblioteca — cele trei clădiri din centrul Atenei despre care am vorbit — reconstituie chipul ansamblurilor arhitectonice de odinioară. Privindu-le, ne putem perfect de bine imagina cum au arătat cele ale Agorei din antichitate.

Cum au arătat într-adevăr...

Pentru că opera arhitectonică a Greciei clasice s-a multiplicat în faţada marilor clădiri publice din toate capitalele şi marile oraşe ale lumii.

Constructorii greci lucrează şi astăzi. Din plin. Încastrînd în construcţiile moderne vestigiile oraşului vechi.

Şi e mare bucurie cînd apucă să lucreze în oraşele lor, în ţara lor, alături familiile lor.

Pentru că, anual, mii şi mii de greci dintre cei pe care i-am văzut pe aceste străzi oferindu-şi serviciile, iau drumul străinătăţii spre a găsi de lucru.

Cartierele vechi rămîn cu o poezie tăcută, stingheră şi părăsită, precum străzile de faţă.

Chiar sub zidul Acropolei, sedimente ca-ntr-o provenienţă strict minerală, adunate, contorsionate, împletindu-se mai degrabă după o logică a vieţii plantelor, decît după cea a urbanisticii, se caţără străzile din peisajul neo-realist al cartierului Placa.

Scanned with OKEN Scanner

Case vechi, dormitînd într-o firească lene care, la modul levantin, prezice parcă pregătirea pentru o mare agitaţie — agitaţia unui tîrg sau a unei petreceri cu iz oriental. Taverne tăcute moţăie printre liane şi copaci stingheri...

Self-service-urile înlocuiesc tăcut neliniştea vînzătorilor, iar firmele şi reclamele prevestesc orele de noapte, cînd mesele se scot la trotuar, oricît de îngust ar fi acesta, cînd instrumentele se acordează, iar vocile se ambiţionează.

Noaptea, oraşul e ca o femeie cochetă. Etalează doar ce-i convine să se vadă : vitrinele bijutierilor, ale prăvăliilor cu aparataj electronic, ale caselor de modă. Şi obsesia reclamelor luminoase.

Pentru ca zorii să denudeze totul, spulberînd mirajul luminilor nopţii şi, odată cu ultimul client care părăseşte taverna, să ne aducă iarăşi în realitatea îngustă, strivită, a străzilor vechi unde pitorescul nu e tot una cu poezia.

Centrul mişcării — doar sîntem într-o lume peripatetică — se mută mai jos.

În bazarul care începe a se desmorţi încet, cu o respiraţie încă somnolentă, obloanele se ridică puţin cîte puţin şi prăvăliile se deschid, chiar dacă au fost „închise“ doar cu o pătură sau o pînză pe care a dormit negustorul.

Oricum piaţa se trezeşte, se animă.

Alămurile strălucesc, pielăria se-nşiră alături ţesăturilor, faianţelor, vaselor contrafăcute cu migală şi, ca un angrenaj care s-a pornit greoi dar temeinic, bazarul intră în acceleraţia sa trepidantă, care zornăie aici, sub Acropole, de dimineaţa pînă seara.

„Marfa“ — ideea de marfă este aici atotstăpînitoare ca şi obsesia comerţului. Să negustoreşti, să iei un ban în plus pe nişte lucruri la care altul nici nu s-ar uita !... Cînd nu produc, oamenii îşi umplu timpul şi-şi menţin speranţele vînzolind o asemenea „marfă“.

Speranţa afacerii, a „loviturii“ — îi mai face să subziste încă, mai crezînd că, dintr-o pereche de pantofi, vor reuşi să-şi schimbe soarta. Ca oriunde, ca în toate bazarurile lumii, cînd treci de pitorescul care-ţi ia ochii, şi, pentru moment, te încîntă, te simţi minat de o implacabilă tristeţe. Tristeţea unei rotiri inutile de mărfuri printre

Scanned with OKEN Scanner

niște mîini care ar putea să le producă. Niște mîini care ar merita un rost mai creator pe lumea asta !...

Și aproape de pantofi ne-am oprit, insistînd cu aparatul asupra celor care-i fac. Aici, în plină stradă. Pentru ca să ajungem apoi la cei care-i vînd. Toate neamurile de pantofi cu putință, invadează bazarul. De fapt, nu numai aici. Toate bazarele lumii, toate piețele, toate străzile comerciale din toate orașele, sînt năpădite de pantofi. Nemaipomenite producții de pantofi invadează lumea, ca o obsesie, în vreme ce o bună parte din omenire umblă încă desculță.

Aici, în Atena, ca în oricare bazar, te obsedează șirurile lor etalate. Încălțări ușoare sau grele, din piele sau sintetice, cu talpă sau cu crep, moderne sau demodate, pantofi, ghete, cizme, papuci, tenișI, bocanci, opinci, lac, piele, plastic, cauciuc — năpădesc piața, o domină mai întîi, apoi se demodează, cerîndu-ți parcă mila ca să-l scapi pe negustor de ele.

Și asta în vreme ce o parte din omenire...

Dar strada, strada comercială, izvorînd din bazar și înconjurînd bazarul, amestecă totul în malaxoarele ei și sedimentează totul, în categorii de nedepășit, de la nenumăraţii „negustori ambulanți", pînă la proprietarii' care stau suficienți în ușile prăvăliilor lor pînă cînd, deasupra bazarului, seara își așază umbrele. Umbrele ei majestuoase, care vin de sus, de sub Acropola noptatecă.

Iar Acropola, ea singură, își păstrează măreția în toate schimbările de lumină pe care le trăiește.

*

Canalul Corint. Prin el, Oceanos, fluviul care în mitologia greacă înconjura pămîntul, își unește cu o clipă mai devreme apele. Altfel, ele vor trebui să ocolească Peloponezul. Și, odată cu ele, toate vasele care, de patru mii de ani, navigînd pe aici, riscă să se lovească de țărmurile sale stîncoase, să eșueze în degetele de piatră pe care peninsula, ca o palmă, le întinde pe sub ape. Marea Egee, Marea Ionică, Golful Salonic și Golful Corint. 6 343 de

Scanned with OKEN Scanner

metri de canal săpat cu efortul a generații și generații de constructori și de navigatori ; o lucrare esențială privind navigația, în lumea antică, pe care au încercat-o pe rînd Periandru, Demetrios, Poliarcet, Cezar, Calligula, Neron, Adrian, Herodes, Atticus, pînă să ajungă la a putea fi folosită.

Primele lui lucrări au început cam odată cu întemeierea Romei. Pe acest traseu, pe o șosea pavată — dialcos — se încerca trecerea corăbiilor pe roți, de la un țărm la altul. Ultimele, în vremea lui Atticus, au trăiat definitiv mirifica peninsulă ce păstrează în miezul ei Arcadia, de restul Elladei, despărțind-o astfel de Europa. Și, din palma pe care continentul nostru o întinde în același timp spre Africa și Asia, Peloponezul, în care ajungem acum traversînd podul de peste canal, a rămas o insulă.

Alături canalului, dominînd golful, se înalță Corintul, cea mai frumoasă, cea mai elegantă, cea mai bogată și cea mai rafinată cetate a Peloponezului. Ea a fost, dintotdeauna, poarta spre continent și peninsulă. Pe spațiile care, la distanțele de astăzi ale omenirii, ni se par insignifiante, el împărțea lumea antică în două — grecii de pe continent — cei din peninsulă. Și percepeau taxe, vămi, însemnînd poate tot atît cît înseamnă astăzi o trecere între Europa și America.

Aici a domnit Periandru, unul dintre cei șapte înțelepți ai lumii elene, și aici a înflorit cea mai evoluată dintre artele grecești.

Spre a se mîndri, spre a demonstra superioritatea acestei arte, în muzeul Corintului poți vedea toate tipurile de capiteluri, încununate, bineînțeles, de către cele corintice.

Peste golf, muntele Parnas, adăpostind oracolul de la Delfi.

Iar aici, urmele impresionante care arată o cetate mult diferită celor pe care le-am cunoscut pînă acum. O cetate orînduită negustorește, cu alei largi străjuite de magazine, cu clădiri împodobite de bronzuri și marmore. Sub vechiul, foarte vechiul templu al lui Apollo, s-a dezvoltat rapid o mare civilizație. Nu numai coloanele diverselor stiluri, dar și sculpturile găsite în jurul golfului Corintic, aici, sau la Delfi, la Megara, la Eleusis și pînă la Atena,

Scanned with OKEN Scanner

marchează transferul de meşteşug şi imaginaţie de la statuetele amintind încă de arta egipteană, primitive şi decorative ca expresie, şi pînă la splendoarea umană pe care o descoperă marmura artei clasice greceşti.

Aici se amestecă, se influenţează, se desăvîrşesc reciproc artele în trecerea lor, ca şi corăbiile, dintr-o mare într-alta, de la un ţărm la altul, de la o lume la alta, vreme de secole şi secole.

Pentru că, aici, încă mitologia îşi spune cuvîntul : după ce s-a despărţit de Argonauţi, după ce a adus în Yolcos lîna de aur, Iason a ajuns la Corint împreună cu Medeea, şi s-a lansat chiar într-o mondenă poveste cu Glauke, fiica regelui Corintului, fapt pentru care Medeea a recurs la feminina armă a vrăjitoriei, răzbunîndu-se crunt pe rivală.

Aceasta e legenda. Realitatea însă o vedem : totul a evoluat opulent, cetatea transformînd vămile ce-o îmbogăţeau în temple şi în străzi cu magazine, străzi comerciale ale căror construcţii au dăinuit şi au fost folosite ca prăvălii pînă în secolul trecut.

Aici, la Corint, datorită drumurilor pe apă, mările care par făcute pentru a despărţi teritorii, au ajuns să lege lumea greacă. Aici, unde arhitectura a dobîndit cele mai savante decoraţii, ne dăm seama cum se leagă lumea greacă a antichităţii, în întregul civilizaţiei ei.

Pe soclul material, aşezat temeinic şi cu gust la Corint, înţelegem mai bine arta lui Fidias, iar poezia lui Eschil, Sofocle, Euripide, triumfă şi capătă perenitate. Şi, în fine, aici pe acest loc de trecere a întregii lumi eline, ne simţim la fel de bine în universul descoperit descris şi cîntat de orbul Homer, ca şi în cel stabilit de Democrit — omul care, sub zodia acestor proporţii, ne-a oferit imaginea despre univers în care credem şi pe care ne-o confirmăm şi astăzi.

*

Peloponezul, această peninsulă devenită insulă prin una dintre cele mai vechi acţiuni ale omului de corectare a naturii sau de adaptare a ei, pare, doar, a fi o legendă. El, ca şi insulele care se răsfiră în mare pînă la străbuna civilizaţiilor mediteraneano-egeene : Creta, este realitatea

Scanned with OKEN Scanner

cea mai concretă și cea mai grăitoare a istoriei continentului nostru, este creuzetul civilizației ce determină lumea istoricește cunoscută a Europei. Și dacă nume de rezonanță, cum sînt munții Ithom Chelunos și Tiaget, platoul Arcadiei și cîmpia Argalidei, confuziile mitice de la Megalopolis și Nemeea, strălucirea cetăților care se întind de la Pylos la Tirint și Micene, și de la Olimpia la Bassa și Mistea, ne fac impresia a fi de legendă, este pentru că ele vin dintr-o istorie cunoscută atît de bine încît începe să pară mit. Dar Sparta, de exemplu, inima patriotică a Peloponezului, inima etică a întregii omeniri, izvorul austerității și demnității cotidiene pentru toate filozofiile de viață care au înflorit de atunci în cetățile lumii este, categoric, istorie și nu legendă.

Ea este istoria unei dimensiuni esențiale a spiritului grec : eroismul.

Despre eroism, despre înțelegerea austeră și demnă a spiritului de sacrificiu, am fi dorit să vorbim pe ruinele Spartei ; dar Sparta, atît de puternică în legendă și în istorie, atît de bine conturată ca personalitate distinctă, cu distincte trăsături spirituale și caracterologice la cetățenii ei, rămîne numai în legendă și în litera istoriei.

Datorită austerității pe care și-a impus-o ca cetate, ca mod de viață, Sparta a hotărît la un moment dat să nu construiască nimic, să nu risipească banii publici pe lucruri nefolositoare, cum ar fi templele, clădirile publice și tot ce ține de megalomania urbanistică. Toate cheltuielile cetății erau îndreptate către lucruri strict folositoare vieții „la zi“ a cetățenilor.

Și iată că, de două mii de ani, admirînd spiritul spartan care sigur ne-a rămas mărturie, omenirea nu poate decide dacă spartanii au avut într-adevăr dreptate. Deoarece, de pe urma lor, nu au rămas decît niște sărăcăcioase ruine.

Niște sărăcăcioase ruine și un spirit drept, brav, eroic, care dăinuie și pe care noi l-am aflat mai înainte, mult mai sus de Peloponez, la Termopile, loc pe care am văzut cum sacrificiul spartan și-a pus aura definitivă, dîndu-ne dimensiunile hiperbolice ale spiritului de sacrificiu al unei lumi care știe ce este aceea libertatea, independența.

Scanned with OKEN Scanner

Să încercăm deci să ne imaginăm Sparta, care nu ne-a lăsat decît sărăcăcioase ruine, prin spiritul ei, așa cum, de fapt, ea dăinuie. Să ne-o închipuim prin ideea de luptă, de apărare a unor certitudini clare, care animă toată poezia eroică a antichității.

Eschil, în Perșii, lansează astfel semnalul luptei :

Așa se pregăteau de bătălie,
Cîntîndu-și imnul lor solemn, dar plin
De hotărîrea de-a pieri luptînd.
Și trîmbițele — mii în vremea asta
Sunau și răsunau chemări înalte.
Și-un glas striga aproape o înaltă
Chemare de îndemn : ci haideți fii
Ai Greciei la lupta cea supremă
Veniți, veniți, eliberați pămîntul
Străbunilor, eliberați copiii
Eliberați soțiile, veniți
Dați templelor străbune libertate.
Eliberați și locurile unde
Zac îngropate oasele străbune.

Lupta nu e o luptă anume, cu toate că acolo, la Termopile, monumentul amintește de un dramatic moment. Lupta e cea descrisă cu majuscule în mitologie, dar, mai ales, în istorie ; este lupta unor cetăți libere care-și construiseră civilizația lor, conform aspirațiilor și personalității lor, determinată logic de existența lor. Luptau și erau convinși de nevoia, de utilitatea sacrificiului ; pentru că își apărau, în primul rînd, legile lor.

Și, pentru că Metopa ni-l arată sprijinit de umerii luptătorilor pe poetul orb care se află alături de ei pentru a-i înțelege și a le scrie faptele, ne amintim de-o luptă descrisă de Homer :

Palas Atena și Ares, venind să le vadă tăria
N-ar fi avut a cîrti. Se-aleseră cei mai războinici
Lance cu lance-ngrădind și scutul de scut răzimîndu-și
Coiful în coif și bărbat de bărbat laolaltă-n oștire
Se-nchesuiau, ca la orice mișcare de cap, pe deasupra
Coifului, ei s-antingeau de coama de cal lucitoare
Astfel erau îndesiți și a lor suliți rotind cu putere
Le-mpătureau și dau buzna cu toții setoși după goană.

Scanned with OKEN Scanner

Și totul, în virtutea unei conștiințe civice, a unor convingeri despre rostul omului pe lume. În numele unor convingeri căpătate de pe vremea lui Theseu, pe care legenda îl punea să afirme : „Spun unii că existența omenească este mai bogată în rău decît în bine. Eu îi desfid : ceea ce este bun, depășește răul. Ceea ce este obscur se luminează prin cunoașterea oamenilor și mii dintre noi ajung la convingerea că rațiunea omenească este mai puternică decît zeii".

Din Sparta ne-au rămas vagi urme materiale. Spiritul ei însă dăinuie cu evidență și astăzi. Este spiritul unui eroism înțeles, lucid, cu argumente temeinice în tot ce a cucerit omul ca gîndire și conștiință. Și izvorul lui Leonidas rostește de 2500 de ani vorbele sale : mergi, călătorule, și spune lacedemonienilor că noi am căzut aici, împlinind legea !

*

Dar Sparta e o excepție din punct de vedere arhitectonic. Nu e excepție spirituală, pentru că a însumat tot ceea ce avea mai nobil gîndirea elină. Din punctul de vedere, însă, al civilizațiilor materiale, este un pas înapoi, O dovedește Peloponezul din plin, cu arhitecturi mult mai vechi. Ele, dacă n-ar fi atît de concrete în piatră, chiar că s-ar pierde în legendă.

În apropierea cetății medievale de la Nauplion, se află surorile ei cu trei mii de ani mai bătrîne, care fac parte din aceeași familie de ziduri cu Troia, cu ce se înălța cîndva la Volos și în Tesalia, cu temeliile din straturile cele mai jos, poate necunoscute încă, ale Acropolei Atenei. Sînt zidurile megalitice, durate din pietre atît de mari încît mitologia le pune construcția pe seama ciclopilor.

În acest ținut pietros, cu cîmpii înguste urmărind malul mării, epoca bronzului a ridicat cetățile cu ziduri din pietre imense, de la Micene, Argos, Tirint, Pylos, surori — din punctul de vedere al construcției și arhitecturii, celor din Tesalia sau, de peste mare, de pe coasta Asiei Mici, reprezentate prin regina lor — Troia.

Scanned with OKEN Scanner

Ridicate din blocuri imense, ale căror goluri, uneori, sînt împlinite cu bolovăniș, ele constituie și astăzi un mister ca modalitate de construcție. Mister mai greu de rezolvat decît cel al piramidelor cu ale căror blocuri, desigur, în osmoză de civilizație pe care o garantează valurile mării, se aseamănă. Legenda, care în mitologia ei este mai nouă decît ele, le pune pe seama forței ciclopilor, fiii lui Neptun cu Amfitrita, în limite conjugale, dar și din escapadele sale subacvatice cu o serie de nimfe și nereide.

Viața acestora este consemnată ca aventuroasă. Zeus îi aruncă în Tartar, Vulcan le obține libertatea făcîndu-i ajutoarele lui în prelucrarea metalelor. Trei ciclopi — Brontes, Sterapes și Pyraemon — au construit tunetul, fulgerul, trăznetul, căștile ce-i fac pe luptători invizibili și tridentele, arme cu care Zeus, Hades și Poseidon au putut pune mîna pe putere, înlăturîndu-i pe înaintașii lor întru stăpînirea destinelor mitologiei.

Homer îi plasează pe ciclopi în Sicilia — adică în depărtarea depărtărilor — și-i face să-l prindă pe Ulisse în Odissea întoarcerii lui de la Troia. Ulisse îl învață să bea vin pe agricultorul ciclop Poliphem, îl îmbată și-l orbește.

Legende sînt multe. Ele se pun de acord acolo unde este vorba de forța supraomenească a ciclopilor, care puteau să ridice ziduri, a căror dimensiune ne uimește și astăzi, greu de urnit de doi-trei boi. Lor li se atribuie toate construcțiile aflate înainte de venirea grecilor în peninsulă. Toate zidirile despre care nu se știe nici de unde vin și nici cum au apărut. Iar cînd au ajuns aici, ionienii, aheii, dorienii, seminție migratoare venită de undeva, de pe țărmul Mării Negre, din Dobrogea și de mai sus, de dincolo de Dunăre, au rămas uimiți ; prosternați în fața megalomaniei zidirilor megalitice, care îi tulburau prin existența lor impunătoare și prin imposibila explicație a forței cu care au fost ridicate. Acela a fost momentul de impact cînd civilizația Mării Negre a întîlnit-o pe cea mult mai binecuvîntată de soare a Mediteranei și, pesemne, atunci și-au dat seama Grecii, popor de păstori de la Gurile Dunării, că, pentru a afla, a cunoaște și a deprinde tot ce înfăptuise lumea pînă la

Scanned with OKEN Scanner

acel prezent, peregrinatul pe uscat nu le era de ajuns. Și ei au învățat de la seminţiile mai vechi arta navigației pe care, ca și pe celelalte arte deprinse de la alţii, au dus-o spre culmile perfecţiunii făcînd-o să fie a lor și lăsînd-o din partea lor, moştenire, altor civilizaţii care s-au născut.

*

La Micene, ne-am oprit, sub lumina acidă a unei zile de primăvară, cu soarele scînteind încă rece, în nordul Peloponezului, pe acea colină așezată între doi munți de piatră ce deschid perspectiva spre zarea argintie a mării, unde, cu patru mii de ani în urmă, marcînd debutul epocii de mijloc a bronzului în Europa, poposea, intra în stăpînire și-și dura cetate, la confiniile dintre istorie și mitologie regele Pelops — fiul lui Tantal și nepotul lui Jupiter, după legendă, cel care a fundat dinastia Pelopizilor și a dat nume întregii peninsule a Peloponezului, după documentele istoriei.

Este vorba de Micene, cea mai veche cetate a Europei, acropolă nu numai la propriu, prin majestatea cu care domină înconjurul de pe colina pe care e clădită, ci și la figurat ; acropolă în timp, între toate acropolele lumii, prima acropolă a Europei, primul stat, prima cetate, primul regat confirmat al bătrînului nostru continent.

Ceea ce te surprinde de prima oară cînd ajungi în fața zidurilor despre care ai auzit atîta în toate poveștile Greciei, este surpriza de a vedea o cetate elenă, și încă cea mai veche, lipsită totalmente de cunoscutele elemente ale artei grecești clasice.

Zidurile de piatră imensă și dură ale Micenei n-au nimic asemănător colonadelor și frontoanelor cu care ne-am obișnuit. Și acest lucru ni se pare bizar pînă să ne dăm seama că există încă o confuzie în părerile care s-au format în legătură cu arta greacă, acordîndu-se atenţie, circulaţie și interes general, mai ales vestigiilor din epoca greacă clasică. Or, aceasta este, într-adevăr, cea mai înfloritoare, cea mai reprezentativă, dar nu unica. Civilizaţia antichității elene este mult mai diversă, mult mai amplă, avînd o arie mult mai largă și chipuri mult

Scanned with OKEN Scanner

mai diferite decît cele cu care ne-am obișnuit a le considera clasice.

Așadar, să începem această lărgire a imperiilor noastre despre Grecia antică, intrînd în Micene — cea mai veche cetate a Europei, cel mai cunoscut loc de desfășurare a tragediilor antice. Pentru că dramele atrizilor care și-au petrecut destinul conducînd aceste cetăți i-au dat lui Homer pe unul dintre principalele sale personaje — Agamemnon și, de asemenea, au constituit subiecte pentru Eschil, Sofocle, Euripide. Lîngă Micene deci, ne oprim la piatra de temelie atît a civilizației europene, cît și a literaturii lumii.

Despre Pelops, întemeietorul, mitologia fabulează. Fabulează atît de frumos, încît nu ne putem abține s-o reproducem. La un banchet pe care Tantal, regele Lidiei, îl oferea zeilor în palatul său, Pelops, fiul regelui, a fost sacrificat și oferit ca fel de mîncare, ceea ce, pe zei, i-a îngrozit. Numai zeița Ceres, care era îndurerată de pierderea fiicei sale, din neatenție, a mîncat o bucată din felul oferit, rozînd umărul sacrificatului. Supărat pe gestul lui Tantal, Jupiter îi redă viața lui Pelops, așezîndu-i un umăr de fildeș în locul celui din care se înfruptase Ceres. Reînviat astfel, Pelops plecă în Peloponez și se căsători cu Hippodama, fiica lui Oenamaus, fondînd familia Pelopizilor și instalînd-o în construcțiile megalitice, ridicate înainte de a fi apărut germenii arhitecturii clasice elene. Cine le-au ridicat ? Legenda spune că ciclopii. Datele istorice : că primii greci veniți în Thesalia și Peloponez. De unde veneau aceștia ?

Pentru noi, locuitori de la Carpați, Dunăre și Marea Neagră care știm că, în secolul al 7-lea înaintea erei noastre, corăbii grecești au venit din sud fondînd coloniile de la Histria, Tomis, Callatis, deci, pentru noi, care știm că cei ce au pus aici amprentele civizației antice sînt grecii, pornind din Marea Egee, va părea foarte curios răspunsul la întrebarea : dar de unde au venit grecii în Marea Egee ?

Pentru că, în Marea Egee, de o parte și de alta a ei, în insulele și peninsulele ei, grecii au venit, la începutul mileniului al doilea dinaintea erei noastre, în epoca de mijloc a bronzului — din cîmpia Dunării. Da, nici mai

Scanned with OKEN Scanner

mult, nici mai puțin decît din cîmpia Dunării. Făceau parte dintre indoeuropenii masați între Urali și Carpați, care au coborît cîndva în Cîmpia Dunării. Iar, de aici, au ajuns în acea extremitate a peninsulei balcanice pe care aveau să o numească Elada.

Așadar, în dialectica marilor mișcări ale popoarelor indoeuropene, cei care în secolul șapte î.e.n. aduceau la noi civilizațiile sudului, porniseră de la noi sau trecuseră pe la noi, cu un mileniu mai înainte, pentru a ajunge, sub acel legendar rege Pelops, în Peloponez, și a ridica construcții într-adevăr uimitoare pentru vremea de aici.

În paginile anterioare am vorbit despre explicațiile mitologice ale acestor construcții, despre faptul că zidurile uriașe care constituie și astăzi mărturia existenței regatului Argolidei, în Peloponez, și a Troiei în Asia Mică, erau puse pe seama ciclopilor. Numai asemenea ființe, cu puteri mult mai mari decît ale omului, puteau explica în legendă așezarea, unul peste altul, cu patru mii de ani în urmă, a bolovanilor imenși, mai mari chiar decît cei din piramide.

Propun să părăsim legenda și să descoperim în acele ziduri ciclopice megalitice sau miceniene, cum le-a fixat denumirea istoria arhitecturilor, influența, exemplul vechilor civilizații ale Egiptului și Orientului Mijlociu de care au beneficiat primii greci :

Punct de transfer și de osmoză a civilizațiilor, Marea Egee poartă pe insulele ei un pod cu cît mai nevăzut cu atît mai concret, pe care arta și meșteșugurile Nilului și Mesopotamei trec în Europa perfecționîndu-se și, mai tîrziu, din Europa vin înapoi așezîndu-se în forme superioare, evoluate, peste propriile lor rădăcini. Astfel, cea mai veche civilizație insulară a Egeei este cea cretană, minoică — înflorind în insula cea mai apropiată de coastele Asiei și Africii — îi urmează apoi cea micenian㠄 căreia îi privim cu atenție zidurile, asamblarea lor, ascuțișul bolților și ferestrelor,

Blocurile de piatră le amintesc, evident, pe cele ale piramidelor. Mormintele cu linii apropiindu-se și ascuțindu-se, de asemenea. Influența și osmoza este evidentă. Și dacă zece-cinsprezece secole mai tîrziu arhitectura care va ajunge aici în sublimele ei forme clasice, cucerește sub

Scanned with OKEN Scanner

numele de helenism Asia Mică, Delta Nilului și tot orientul pînă la hotarele Indiei, ea își începe gloria învățînd de la arta constructorilor acestor mari civilizații. Nu există, cred, mai frumos, mai impresionant, mai elocvent exemplu de dialectică, de întrepătrundere și de influențare reciprocă a creației societăților umane, în pasionanta operă de desăvîrșire a civilizațiilor.

Da, pentru a avea o imagine a civilizației omenești în acea etapă a ei de debut european, noi pătrundem în cea mai veche cetate descoperită a continentului nostru, în Micene, sora și rivala Troiei pe care, cu o mie de ani după fondarea lor, avea să o distrugă și să o îngroape.

Lîngă și între zidurile ei, se petrec multe dintre tragediile teatrului grec. Iar Eschil, Sofocle, Euripide au preluat în piesele lor temele scrise sau povestite, ale celor mai vechi timpuri. Agamemnon, Clitemnestra, Oreste, Electra și-au consumat dramele între zidurile Micenei, iar Aulis, unde a fost sacrificată Ifigenia, este portul acestei cetăți care privește de pe înălțimea ei marea.

Mormintele din jurul zidurilor au fost lucrate cu trudă spre a adăposti trupurile și ofrandele aduse pentru eroii de la confiniile mitologiei cu primele opere literare. În construcția lor, evident, ele amintesc de piramidele egiptene. Iar dictonul latin care ne-a rămas de pe urma calului troian este „Timeo Danaos et dona ferentes". Aceștia — Micenienii, asediatorii Troiei, erau numiți Danaos, de la un rege de origină egipteană, care stăpînise aici, înainte de venirea primilor greci — aheii. Așadar, chiar dacă a existat în persoană sau nu, Danaos îi întruchipează pe egiptenii care au stăpînit la un moment dat Peloponezul, aducînd întreaga lor civilizație. Dintre urmașii lui, îi cunoaștem mai bine pe Perseu, care este alungat de alți pretendenți la tron și peregrinează prin Asia, de unde se întoarce însoțit de ciclopii cu care ridică aceste ziduri. Așa că foarte posibil ca ciclopii să fi fost meșterii asiatici înarmați cu tehnica lor de a ridica asemenea blocuri de piatră.

Dinastia lui Perseu este alungată de aheii care se înstăpînesc aici, lăsînd mărturie morminte impresionante în care regii din familia Pelopizilor și a Astrizilor treceau în nemurire nu prin tehnica mumifierii, ci înveliți în foițe

Scanned with OKEN Scanner

de aur care le-au preluat chipul păstrîndu-ni-l astfel peste milenii.

Intrăm în cetate prin Poarta leilor, prima operă europeană de sculptură monumentală — piatră de început — și la propriu și la figurat — a superbei arte pe care ne-a dăruit-o în secole lumea Mediteranei. Și, dacă ne gîndim că numai unul dintre monoliții care-i menţin construcţia de trei milenii și jumătate are peste 4 metri lungime, 3 lățime și 1 grosime, nemaicrezînd în ciclopi, trebuie să admitem că Perseu și cei care i-au urmat au adus, peste mare și peste insule, meșteșugul ridicării și așezării imenselor blocuri de piatră, pentru a-l desăvîrși aici în marginea peninsulei balcanice, pînă la formele sublime pe care avea să le capete arhitectura greacă cu o mie de ani mai tîrziu.

Pentru că formele și știința echilibrării lor în spațiu încep să se desăvîrșească în acel loc straniu și impresionant din incinta Micenei, numit *cercul regal*. Apar aici trăsăturile evidente ale monumentalității egiptene, ale artei cretane, a culoarelor și labirintelor, dar, în același timp, și cele noi, ale superbelor proporţii aparținînd eminamente gîndirii pline de logică a constructorului grec.

Urcăm panta cu trepte și dale tocite vreme de patruzeci de secole, să vedem urmele palatului care domina Argolida, insulele Mării Egee și, la un moment dat, întreaga lume greacă, luînd conducerea ei împotriva Ilionului Troiei. Povestea, literatura și întemeietorul lor Homer pun toate acestea pe seama frumuseţii : Elena, frumoasa spartană, întruchipare a idealului de frumuseţe feminină — fiica Ledei și a lui Zeus, urmează să se mărite cu Menelau. Dar, în ziua nunții, Paris, frumosul prinţ troian, vine și o răpește. Agamemnon, regele Micenei, este fratele lui Menelaos și, în același timp, soţul Clitemnestrei — sora geamănă a Elenei ; el pornește în fruntea grecilor și, astfel, începe istoricul, dar, în același timp, homericul război troian.

Cîntînd Iliada, părintele orb al literaturilor, încearcă să ne convingă că, pentru frumoasa Elena și-au dat viaţa mii de eroi greci vrînd să i-o aducă înapoi lui Menelau și mii de eroi troieni, vrînd să i-o păstreze lui Paris.

Scanned with OKEN Scanner

Dar, tocmai pentru că nu vedea, lui Homer lumea i se părea atît de frumoasă şi de nobilă încît putea să se sacrifice vreme de unsprezece ani pentru o frumuseţe trecătoare. Realitatea este că, de o parte şi de alta a Mării Egee, două cetăţi atotputernice, durate la fel din imensele pietre care ne tulbură şi astăzi, se îmbogăţeau necontenit, Micene prin portul său Aulis, domina sudul mării, drumurile spre Sicilia, Egipt şi Orientul Mijlociu ; iar Troia nordul : Dardanelele, calea spre grînarul de la Dunăre.

Întreprinderea de administrare a strîmtorilor era foarte lucrativă, iar autoritatea statală se împletea în mod rentabil cu pirateria. Bogăţiile luate de pe mare creşteau, erau aduse între zidurile ridicate din mari blocuri de piatră, li se construiau tezaure speciale sau erau inmormîntate în imensele cripte odată cu regii, pentru ca valoarea înaintaşilor să rămînă neştirbită în faţa celor ce le urmează. Spre a mulţumi zeilor pentru prosperitate, deasupra tezaurelor se ridicau temple, iar în afara zidurilor, pe mare, cetăţenii operau în numele regelui lor. Astfel, prin asemănare în arta arhitecturii ca şi în pirateriе sau în intransigenţa perceperii vămilor, prin asemănare deci, a încolţit conflictul dintre cele două cetăţi, şi nevoia reciprocă de a se exclude.

De aici, de pe terasele Micenei, dominînd cîmpia Argosului, lăsînd-o pe Clitemnestra în grija locotenentului şi locţiitorului său Egist, Agamemnon pleacă în fruntea tuturor grecilor europeni, nu atît pentru a i-o aduce lui Menelau înapoi pe Elena, lucru care nu putea să ambiţioneze într-o asemenea măsură toate cetăţile, cît pentru a se alege, a se decide odată, care este adevărata lume greacă şi care este adevărata stăpînă a Egeii — ramura europeană sau, la fel de bogata şi la fel de puternica lume greacă a Asiei mici.

Micene contra Troiei — războiul care inaugurează intrarea lumii noastre în istorie, a fost hotărît între zidurile Micenei, a fost plănuit de pe înălţimile ce domină ţărmul cu care Peloponezul sărută marea.

Şi, ca să ne întorcem la poveste, pentru că ea întotdeauna creează sentimentul perenităţii, Elena revine fără jenă, la fel de frumoasă, la casa lui Menelau, dar Agamemnon e omorît de Clitemnestra care, în lunga sa

Scanned with OKEN Scanner

absență, s-a deprins să nu conceapă viața decît alături de Egist.

Îmi cer scuze pentru un mod atît de cinic de rezumare a Iliadei. Am făcut-o în mod deliberat, știind că în acest decor autentic al dramei sofocliene, patetismul nu poate aparține decît versului său. În rest, totul rămîne fantasma dintre mitologie și istorie. Trăsătura de unire cu care aheii, care au trecut în drumul lor dinspre nord pe lîngă Olimp, au venit aici parcă dinadins pentru a se așeza în opera poetului orb.

*

Ne îndreptăm spre teatrul teatrelor — spre Epidavros.

Aici, între pădurile de portocali, eucalipți și dafini, la poalele unor dealuri în aparență modeste, respirînd aerul mării care se simte peste tot, cu toate că se află la destulă depărtare, se ridică templul lui Asclepios, zeul păgîn al însănătoșirii, divinitate numai în măsura în care ignoranța putea da sensuri oculte celei mai materiale dintre științe — medicina.

Ne întîmpină stadionul și în spatele lui aflăm sălile spitalului, ale Ascelpionului. Ideea de sănătate, de. cura-risire, era legată implicit de cea de sport, de educație fizică, și de cea de distracție, de cultivarea spiritului. Din pricina aceasta, dacă în fața spitalului aflăm stadionul, în spatele lui se ridică teatrul. Fiecare așezămînt spitalicesc al antichității eline are, pe lîngă el, un stadion și un teatru.

Astăzi, ne ducem la Epidavros pentru teatru și trecem doar pe lîngă vestigiile spitalului, ale templului lui Asclepios. Acum 2500 de ani, teatrul era doar un apendice al lor.

Ce dovadă mai evidentă, a perenității artei și a veșnicei evoluții a științei ! Știința de atunci ne folosește doar pentru un studiu istoric, arta însă ne emoționează și astăzi, ne atrage, ne cheamă, ne face să-i căutăm sanctuarul care era impresionantul amfiteatru de la Epidavros. Toți năvălim spre el, venim de la mari distanțe să-l vedem, să-l fotografiem și, mai supli sau mai puțin supli, să-i urcăm treptele.

În mijlocul orchestrei, pe locul unui fost altar, se află centrul acustic. Orice vorbă, orice șoaptă, orice foșnet, se

Scanned with OKEN Scanner

aude de aici pînă sus, pe ultimul rînd al amfiteatrului. Fiecare vizitator experimentează efectul prin sunetele cele mai lipsite de decibeli ; foșnetul hîrtiei, al ierbii, al flăcării. Dar geniul acustic al constructorului antichității se dovedește imbatabil.

Arta, știința și curiozitatea aceasta dăinuie de 2400 de ani, de cînd Policlet cel tînăr, arhitect și sculptor argian, care și-a legat numele de nemurirea teatrului grec, a realizat aici, sub muntele Kynortion, performanța performanțelor în materie de acustică. Ghizii teatrului demonstrează aceasta rugîndu-te să urci pe ultimul rînd de bănci de unde poți auzi, ca și din primul, aproape imperceptibilul zgomot cu care se aprinde un chibrit.

Și, fiindcă spațiile largi ale amfiteatrului, impresionante ca o muzică beethoveniană, sînt năpădite de grupuri de turiști care dau ariei sacre un caracter de modern interes, ne permitem și noi să părăsim deocamdată considerațiile pe care eram tentați să le facem în legătură cu teatrul grec la temeliile căruia ne aflăm, intrînd într-o zonă anecdotică. Înainte de primul război mondial și în perioada imediat următoare, opera lui Policlet cel tînăr a fost studiată cu meticulozitatea caracteristică de către un grup de arheologi și arhitecți germani. S-au executat măsurători precise, analiza spectrologiei pietrei și a liantului, ridicarea topografică a mediului înconjurător. Apoi, serios și profesional, a fost căutată, în Germania, o zonă care să semene exact cu cea de la poalele muntelui Kynortion și, exact din aceleași materiale, pe exact aceleași dimensiuni, a fost construit un amfiteatru asemănător, înconjurînd un loc de orchestră asemănător și o scenă asemănătoare, în mijlocul unei asemănătoare plantații de dafini și eucalipți. Totul identic, realizat într-un perfect spirit de imitație. Îi lipsește doar un lucru : nu are acustica realizată de Policlet cu 24 de secole mai înainte. Poate și din pricina aceasta ne oprim la sursă și încercăm să ne scăldăm privirea în splendoarea dimensiunilor lui, să medităm pe treptele lui, să înțelegem, în ecourile lui, aspirația spre perfecțiune pe care a avut-o dintotdeauna arta.

Teatrul. Mirajul teatrului, obsesia teatrului, chemarea teatrului... Întreg pămîntul Eladei e plin de amfiteatre.

Scanned with OKEN Scanner

Înălțimile Acropolelor nu au numai rostul de a purta pe culmile lor templele ci și de a sprijini, în pantele lor, amfiteaterele ; de a îmbrățișa în deschiderea lor ecoul poeziei dramatice. La Atena — Odeonul lui Herodes Atticus devenise supremul loc monden al concertelor și spectacolelor.

Teatrul, născut în Elada cu sute de ani în urmă, ajunsese, mod curent de trai, la romanii care-și făceau o profesie din a prelua tot ce emanase mai interesant cultura greacă, pentru a reveni apoi, aici, la începuturile erei noastre, îmbogățit, diversificat, amplificat și ca arhitectură și ca desfășurare. Astfel ajungem la teatrele lui Dyonisos, bineînțeles aflîndu-se undeva, tot pe lîngă așezămintele lui Asclepios. Pentru că și Dyonisos face parte din acea generație mai nouă de zei venită cu energie de undeva din direcția Asiei și cîștigînd interesul public prin niște atribute mult mai concrete decît ale Olimpienilor. Și dacă ușurința ne face să-l considerăm doar zeul vinului și al libațiunilor, o privire mai atentă asupra menirii sale ne ridică înțelegerea de la vulgara noțiune de beție la cea de petrecere, de petrecere completă cu cîntece, cu spectacole, cu teatre construite drept altare ale lui.

Privind teatrul lui Dyonissos din Atena, privindu-i jocul de lumini și umbre, putem înțelege cum marmora vibrează, cum marmora se animă și dramele epocii capătă rezonanță în ea. De la Proedria — primul rînd de scaune rezervat persoanelor importante, și pînă în adîncul Koilonului — acel bazin semicircular cu băncile ridicate-n trepte, muritori de seamă și muritori de rînd îl adulau pe zeu aflîndu-și punctul de contingență umană în emoția artistică pe care o trăiau. Pe scena ridicată deasupra zidului înfățișînd personajele din mitologia lui Dyonissos, au răsunat cu cor, corifeu, protagoniști „Perșii", „Cei șapte contra Tebei", „Orestiile", „Rugătoarele", „Prometeu înlănțuit", „Ajax", „Trahinienele", „Electra", „Filoctet", „Oedip rege", „Oedip la Colonos", „Antigona", „Alcesta", „Thanatos", „Medeea", „Hecuba", „Andromaca", „Troienele", „Ifigenia în Taurida", „Acarienii", „Cavalerii mării", „Păsările", „Lisistrata", „Adunarea femeilor", „Pluto".

Scanned with OKEN Scanner

Cei patru autori, ale căror titluri le-am citat, Eschil, Sofocle, Euripide, Aristofan, nu numai că susţin de două milenii şi jumătate marele capitol al dramaturgiei antice, dar consemnează de la începuturile ei noţiunea de scriitor cetăţean.

Eschil debutează în teatru la 25 de ani, fix în anul 500 înaintea erei noastre. E luptător la Maraton, în anul 490, şi la Salamina în 480. Şi-a acoperit, deci, mai bine de un deceniu din viaţă apărîndu-şi cetatea contra perşilor, pentru ca apoi să triumfe pentru totdeauna în dramaturgie cu „Perşii". Faptul ar putea fi comentat atît de mult încît nu mai necesită nici un comentar.

Euripide, născut la Salamina chiar în anul vestitei bătălii, debutează tot la 25 de ani, în anul morţii lui Eschil, nevoia de continuitate a dialecticii elene parcă spunîndu-şi şi aici cuvîntul.

Sofocle, care pînă la 90 de ani a scris 123 de piese, a fost pe rînd în Atena strateg, bellenatamias, probulos — funcţii cetăţeneşti alese, care l-au făcut să dirijeze economic construcţia clădirilor şi ridicarea statuilor ce consemnează secolul lui Pericle.

Piesele lor, diferite categoric ca stil, cu toate că la distanţă de două veacuri şi jumătate ne vine ceva mai greu să ne dăm seama de asta, constituie un elogiu al istoriei şi al tradiţiei elene. Iar astăzi, aşa cum ei reconstituiau lumea dinainte de istoria scrisă, prin versurile lui Homer, noi reconstituim universul spiritual al cetăţii elene clasice, din scrierile lor, din modul cum înţelegeau ei categoriile majore ale sentimentelor cetăţeneşti în dramă, în evocarea istoriei, în meditaţie asupra soartei şi rostului omului.

*

Într-o zi ploioasă, ale cărei tunete mă surprinseseră tocmai printre coloanele templului lui Zeus, am poposit la Olimpia, trădîndu-mi itinerariul propus, adică depărtîndu-mă de ţărmul mării. Şi totuşi, cu toate că n-ar fi intrat în proiectul călătoriei mele, despre Olimpia trebuie să scriu, măcar spre a împărtăşi ce am simţit eu, cetăţean al secolului douăzeci şi jumătate, petrecînd o zi ploioasă printre ruinele marilor instituţii de întreceri paşnice, cu

Scanned with OKEN Scanner

conștiința veșnic bîntuită de gîndul că mă aflam acolo unde, pentru prima dată în Europa, în anul pe care acum îl numim 776 înaintea erei noastre, cu prilejul primei Olimpiade, oamenii au început să numere altfel anii, adică să dea altă identitate timpului.

Mă aflam, așadar, la începuturile cronologiei, iar muntele care străjuiește Olimpia, un munte verde, păduros și blajin, se cheamă Cronion, adică muntele lui Cronos.

Și, așa cum ploua, cu tunete și fulgere, simțeam nevoia să-mi spun că Zeus, stăpînul, se răzbună. Poate pe noi, poate pe timpul care i-a învins nemurirea. Pentru că timpul e Cronos — tatăl său. Și ai lui Cronos sînt munții ce domină stadionul de la Olimpia, piatra unghiulară a Olimpiadelor, primul stadion din lume, spațiul în care oamenii au așezat pentru prima oară ideea de întrecere, de emulație, în fața celei de război, obligînd rațiunea să le compare și să aleagă.

Întîi mi-a părut nespus de rău că am ajuns la acest stadion al stadioanelor pe o asemenea vreme. Și nu știu dacă e reală sau e doar o consolare convingerea pe care am căpătat-o apoi — că burnița, mișcarea fluidă a atmosferei, poate crea o dimensiune în plus în imaginația noastră ajutîndu-ne ca, în neclarul ei, să ne închipuim mai bine ce vrem să reconstituim.

Pentru că imaginația trebuie să lucreze. Ne aflam, doar, pe stadionul Olimpiei, rege, părinte și zeu al tuturor terenurilor de sport din lume.

Pe iarba și pe lespezile lui — deoarece îmi închipui că pe vremea aceea nu se descoperise nici gazonul, nici zgura, pe iarba și pe lespezile lui, deci, porneau marile întreceri.

Pe *cronos*-ul ce trece sub arcada de piatră intrau concurenții și ieșeau învingătorii. Pe aleile străjuite de peristiluri, statui, fîntîni și temple, se întîlneau trimișii cetăților — cetăți dușmane sau cetăți prietene, aflate în pace sau în plină luptă, concurente sau colaboratoare, indiferent de situația lor, de poziția uneia față de alta. Aici se întîlneau numai spre a se întrece ,numai spre a arăta ce au mai bun, mai valoros ca performanță umană. Și poate că aici s-a născut sau s-a consolidat pentru om ideea unei lumi în nevoia ei organică de coexistență.

Scanned with OKEN Scanner

Coexistența, înțelegerea care duce la crearea noilor valori ale omenirii.

Templul Herei din Olimpia a adăpostit sublimele forme descoperite în marmură de către Phidias și Praxiteles.

Este cel mai vechi templu al Olimpiei și Hera, soția lui Zeus, a adăpostit lîngă ea statuia lui Hermes, patronul atleților.

La începutul aleii principale se afla „Palestra", locul unde se antrenau sportivii. Este Gimnaziul Olimpiei, în care, chiar dacă nu auziseră de culturism, atleții își desăvîrșeau stilul pregătindu-și performanțele. E academia de sport a Olimpiei, locul unde luptătorii schimbau armele de război cu uneltele întrecerii sportive, locul unde sulița însemna doar distanță și țintă, înfrățindu-se cu discul care-și punea rotunda sa pecete cuceritoare pe spații. Aici se desăvîrșeau acei atleți pe care cetățile îi aclamau, se mîndreau cu ei, le ofereau locuri de frunte în atenția opiniei publice, încă înainte de a fi apărut termenul de suporter. Și, parcă simbolizînd apropierea, punctele de coincidență al aspirației spre perfecțiunea umană cu aspirația spre perfecțiunea artistică, alături acestui gimnaziu unde se desăvîrșeau trupurile vii, se ridică atelierul în care Phidias căuta desăvîrșirea în marmoră.

Urcăm pios treptele și intrăm în atelierul devenit el însuși podoabă a Olimpiei, cu toate că fusese făcut doar pentru a se lucra în el, a împodobi Olimpia în impresionanta ei opulență. Aici a fost făcut acel Zeus din aur și fildeș, considerat una dintre minunile lumii, aici au fost făcute sculpturile frontoanelor și interioarelor templului închinat lui. Și, desigur, acesta rămîne peste milenii locul cel mai impresionant al impresionantei așezări. Pentru că gloria zeilor a trecut de mult, a trecut și ecoul ei, și a rămas, peren, atotstăpîn, geniul omenesc ce a creat frumosul, meșterul perfecțiunilor clasice ale artei, într-al cărui atelier avem privilegiul să ne aflăm. În ciuda măreților ei temple, acesta este adevăratul loc de pelerinaj al Olimpiei ; construcția lui sobră, eminamente practică și lipsită de podoabe, care avea să-și pună aura asupra întregii așezări, împodobind totul.

Acum, părăsind ceea ce nu poate fi părăsit niciodată, pentru că arta lui Phidias e perenă, ajungem la „Hiltonul"

Scanned with OKEN Scanner

Olimpiei de atunci. Era hotelul oaspeţilor de seamă şi, după numele întemeietorului, se chema Leonidion. Adică un fel de „Waldorf-Astoria". „La Leonidas — serviciu ireproşabil, aer condiţionat, bar de zi şi bar de noapte, direcţiunea hotelului roagă onor clientela să-şi depună banii şi bijuteriile la casa de valori"... Nu era, desigur chiar aşa, dar, într-un anume sens, păstrînd dimensiunile epocii, cam astfel trebuie să fi sunat faima lui. Cu o singură precizare : peisajul uman era unitar. Da, unitar, cu toate că, în imaginaţia noastră de astăzi ne vine greu să ne închipuim un mare hotel fără turişti americani, oameni de afaceri italieni şi reprezentanţi ai firmelor japoneze.

Alături, se afla Bouleuterionul, senatul Olimpiei, sediul juriilor şi al organizatorilor.

Iar în mijloc, măreţ pînă astăzi, templul lui Zeus care, ca un arbitru imparţial ce era, nu se sfia să primească ofrande pentru a ajuta vreun concurent să cîştige.

Şi, pentru că tot apucasem o zi capricioasă, pentru că norii denşi călătoreau ameninţători pe cer, iar toate vestigiile erau bîntuite de rafalele ploii, nu mi-a venit deloc greu să-mi închipui că Zeus, poate mahmur, poate bîntuit de remuşcări de altă natură, s-a supărat pe el însuşi, îndreptîndu-şi mînia asupra propriului său templu, aşa cum s-a întîmplat atunci cînd cataclismele au scos Olimpia din epoca ei de glorie. Pe urmele lui, tot ce gîndiseră în spaţiu şi perspectivă constructorii au căpătat alte echilibre. Răsturnate, dar parcă nu mai puţin măreţe şi nu mai puţin impresionante.

Dar, pentru noi, peregrinii printre aceste pietre imense ce-au strălucit acum 26 de veacuri, spiritul Olimpiei rămîne acelaşi, aşezat pe postamente la fel de puternice. Pentru că aici şi-au dat seama oamenii, poate pentru prima oară în mod conştient şi raţional, ce lucruri superbe poate crea pacea, ce calm creator conferă ea pentru desăvîrşirea omului.

Cum spuneam, vechiul calendar grec începea de aici, de la data primei olimpiade. Aici au început europenii să-şi numere anii. Odată cu această idee de pace, de convieţuire, de înlocuire a luptei cu concursul, au început oamenii a-şi număra anii. Privind pietrele care stau măr-

Scanned with OKEN Scanner

turie naşterii calendarului, ajungem la concluzia că vîrsta bătrînului nostru continent se numără de la prima scînteie de inteligenţă care a înlocuit războiul cu o întrecere paşnică. Deci vîrsta noastră se numără de la primul act capital de înţelepciune. Ea se numără de cînd oamenii au ajuns la concluzia că, în loc să se sfîşie, se pot întrece.

Şi rodul acestei concluzii sînt operele realizate sub zodia unei păci creatoare, comori, splendori unice în arta lor, în naturaleţea, poezia şi spiritul viu cu care aspirau spre perfecţiune.

Este aspiraţia spre perfecţiune pe care omul a descoperit-o, nu întîmplător, concomitent cu descoperirea calendarului. Ceea ce înseamnă că, atunci cînd a ajuns a tinde spre perfecţiune, fiinţa umană a început şi să-şi măsoare existenţa în timp.

Scanned with OKEN Scanner

„TERRA FERMA" A INDUSTRIALIZĂRII

Veneţia este, de fapt, Venus cea născută din apa mării. Laguna ei, ca o aproximativă semilună dantelată spre interior în contorsionate fiorduri, e apărată, de la Chioggia şi pînă la Lido di Jesola, de gărzile flancate pe lut, a două insule şi două peninsule lungi şi înguste ca nişte ziduri de apărare în faţa Adriaticei. Deci din Adriatica dai în golful Veneţiei, iar apoi, în dreptul portului de la Malamocca unde, goniţi de năvălitori, s-au refugiat în primele secole ale erei noastre ţăranii şi pescarii de gintă latină din cîmpia mănoasă cuprinsă între Po şi Arno, vasele intră în lagună printre cele două faruri de la Alberoni şi San Pieta in Volto.

De aici de abia încep a parcurge serenissima cale de apă flancată de stîlpii negri ai unei nesfîrşite logii, prin dreptul insulei La Giudecca, ce se aşează şi ea, ca încă o poartă, în faţa furiilor mării. Apoi trec de sutele de insule pe care este construit oraşul, el însuşi luînd locul unui ultim bastion de apărare şi, de abia apoi, în străfundul lagunei, la adînc şi sigur loc liniştit, se deschid, cuprinzătoare şi apărătoare, cheiurile de la Marghera.

Marghera, cea atît de bine apărată de furii, este „terra ferma". Dar, pentru a ajunge la ea, nu putem trece oricum de mirajul Republicii Serenissime care, în epoca ei de glorie, a apărat Europa, dar a şi finanţat-o. Aşadar :

Veneţia cu înserările ei nostalgice. Veneţia filigranată în ogive şi arcade dedesubtul culorilor de pastel ale ce-

Scanned with OKEN Scanner

rului, deasupra luciului lăcuit al canalelor ! Veneţia punţilor şi iubirilor, a piaţetelor şi amintirilor, Veneţia cu cîntecele ei de vacanţă brodată printre logii, vitrine cu suveniruri strălucitoare şi turişti din toate colţurile lumii invadînd-o precum porumbeii piaţa San Marco... Totul, şi opulenţa scînteietoare a frontoanelor, şi leii de aur cu aripi de evanghelie, şi femeile cu păr de aramă şi culorile duioase ca un parfum oriental ce mîngîie mozaicurile sau olana acoperişurilor, totul se împlineşte într-o idee de tihnă, de concediu ce lunecă neauzit precum făpturile negre ale gondolelor mînate noaptea drept, dintr-o singură vîslă, de către substitutul, care, ţie, îţi cîntă cu glas tenor, în timp ce aşteaptă moartea unui gondolier titular ca să i se „substituie“ ; pentru că, în sindicatul lor, locurile sînt fixe ca la Academia Franceză. Totul e vacanţă, poezie, decor shakespearian, orice vrei, numai ce discutăm noi cu domnul Giovanni Favaretto Fisca, primarul Veneţiei, nu.

Pentru că, primindu-ne în clădirea neagră de vreme şi de umezeală, lîngă pilonii înfăşuraţi în eşarfe de vopsea albă şi roşie — pe care scrie „Municipio“, purtîndu-ne pe sălile mari, cu fundament răsunător zidit în 1203, adică, un an înainte ca steagul veneţian să se ridice triumfător deasupra Constantinopolelui, primarul marelui oraş nu a făcut-o cu nici o intenţie poetică. Dimpotrivă, ne-a respectat cîteva clipe admiraţia cu care am privit din balconul cabinetului său perspectiva pe Canal Grande pînă la arcadele al căror alb unghi obtuz înalţă Ponte Rialto şi apoi, precizînd că dumnealui este de profesie inginer, a făcut demarcaţia netă între partea istorică a oraşului, veche de 1400 ani, şi partea industrială de la Marghera, începînd să se ridice acum 50 de ani, ajungînd a avea astăzi 200 de industrii şi de două ori mai mulţi locuitori decît oraşul propriu-zis.

Deci, pentru acest om cu gesturi calme, trasate scurt, al cărui păr cărunt se desenează în faţa noastră alături de steagul vişiniu al Republicii Serenissime, există o diferenţă categorică între oraşul Dogilor şi oraşul lui, între oraşul cu mistere şi poezia dramatică şi sute de aparate de fotografiat ţăcănind pe minut, şi mozaicuri, şi ritualuri

Scanned with OKEN Scanner

și negustori cu lucruri penibil de strălucitoare, între orașul care plutește pe apă, apărîndu-se de apă, și evocînd la fiecare punte medievalul amestec de orient și occident, și ceea ce se află dincolo, în continentalele Mestere și Marghera. Acolo, pe „terra ferma", rafinăriile, industria chimică, activitatea portuară, întreprinderi legate de numele marilor firme, „E.N.I." sau „Montecatini — Edison" atrag noile generații de venețieni, făcîndu-le să părăsească orașul construit pe piloni bătuți cu încăpățînare de la anul 697 încoace și să prefere pămîntul trainic așezat din perioade geologice, dincolo de lagună. „Terra ferma". Rostit în cabinetul negricios, măreț de simplu, din bătrînul palat Loredan, de către omul acela care-și executa gesturile active printre însemnele milenare ale orașului de legendă, aceasta însemna mai degrabă „ferit de capriciile apei". „Terra ferma", văzută prin imaginea celor peste 200 000 de venețieni stabiliți dincolo de lagună, înseamnă terenul sigur al industriei care dă de mîncare, care dă viață, care face să se dezvolte orașul modern, care impulsionează afacerile, care te face să spui că vei depăși chinuitoarea grijă dacă vinzi sau nu la preț bun un colier din bile făcute la Murano, ori o gondolă în interiorul căreia un arc se-nvîrtește hîrîind o cantonetă, ori un campanillo turnat din metal prea strălucitor ca să fie adevărat. „Terra ferma", înseamnă renunțarea la viața fofilată printre expedientele dubioase ale unor afaceri pe picior lîngă vechile vămi ale epocilor de glorie, speranța de a scăpa de șomaj, de emigrație, care face ca, zilnic, marele tranzit din Statzione Santa Lucia să înregistreze vagoane cu mînă de lucru italiană plecată peste graniță. „Terra ferma" înseamnă amprenta marelui capital activ, plin de contradicțiile lui, de punctele lui nevralgice și dubioase, dar dînd de lucru în meserii noi, în industrii mari. „Terra ferma" înseamnă ieșirea din labirintul canalelor, dintre stîlpii sculptați ai piețelor și piațetelor, de sub arcadele romano-bizantine ale Sfîntului Marcu, sau ogivele palatului ducal, și intrarea în universul mai corespunzător epocii noastre — aleilor uzinelor, filigramului de țevărie și cabluri. Terra ferma schimbă cupolele Salutei, a lui

Scanned with OKEN Scanner

San Giorgio, ale Sfîntului Marcu, în sferele, de aceeași culoare, ale rezervoarelor din industria petrochimică, în sublima euritmie a coloanelor și colonetelor cu veșnica lor succedare, cu eleganta și riguros practica spiralare și contorsionare, a tabulaturii marilor rafinării.

Simt aici nevoia să notez faptul că instinctul reporteresc, sau, poate, doar rutina, m-au făcut să însemn, pe oriunde am trecut, amănunte care să mă ajute în descrierea decorului, a ambianței în care am purtat discuțiile cu diferite personalități ale vieții publice italiene. Am o listă aproape exactă a plantelor din cabinetul ministrului de finanțe, a aquarelelor din cel al secretarului de la externe, al frescelor din florentinul Palozzavechio unde-și are cabinetul primarul Bargelini, al pereților de sticlă prin care poți supraveghea sute de amploiați din biroul unui conducător aflat pe la etajul al 20-lea al ovoidului blockhaus „Pirelli", al călimărilor și tocurilor cu peniță de pe imensa masă a guvernului din Palazzo Madamma — clădirea senatului italian — al mobilei galbene din luminoasa sală de consiliu al Casei dell Mezzogiorno, al firmelor ca de liber profesioniști, ca de dentiști sau de agenți comerciali, pe care le au prelații la ferestruicile confesionalelor din excepționalul dom al Milanului. Mi-am notat amănunte interesante și neinteresante, din care să reconstitui apoi atmosfera. Numai în acest palat, liniile perfect curbe, romano-orientale, ale căruia au fost trasate acum 750 de ani, numai în sălile lui reci și răsunătoare precum istoria opulentă a acestui oraș, nu mi-am notat nimic altceva decît linia gesturilor riguroase ale omului cărunt, cu trăsături ascuțite în ciuda bonomiei rubiconde a trupului, cu priviri agere înțepînd parcă prin strălucirea brilîantă a lentilelor. Și răsunetul glasului său, între pereții de piatră veche, atunci cînd rostea : „Terra ferma". Signor Giovanni Favaretto Fisca, reprezentantul de astăzi al dogilor, vede garanția progresului orașului său numai prin „terra ferma" a industrializării. Este drept, dumnealui ne vorbește despre toate preocupările pe care le are ca primar al unicei și splendidei cetăți dintre apele verzi ale Adriaticei, despre bienala de arte plastice al cărei președinte de drept este, despre cealaltă celebră

Scanned with OKEN Scanner

manifestare care animă serenissima faleză strălucitoare de la Lido — festivalul cinematografic — despre teatrul Fenicia și despre institutul muzical Benedetto Marcello, despre fundația Cinni, despre dimensiunile hiperbolice ale turismului și despre artizanii din Murano care fac acea sticlă plină de reflexele dulci ale culorilor lagunei la ceasul înserării. Ne vorbește despre toate, dar un lucru îl obsedează : dezvoltarea prin industrie a acestui mare port așezat la răscrucile lumilor.

Și astfel, acolo, în camera cu pereți de piatră îndelung lucrată de mîini de meșteri și de vreme, a palatului Loredan, în riguroasa atmosferă a stilului romano-bizantin făcut parcă înadins astfel pentru a sublinia supleţea goticului de mai tîrziu, am înțeles exact, și mi s-a formulat autentica idee despre Veneția, cea pe care noi o vedem doar ca pe cetatea eternei reverii.

Veneția poartă, într-adevăr marea, grandioasa amprentă a unicatului. E o operă unică de culoare și filigram, montată de sute de generații de bijutieri în apele verzi ale mării. Ambiții și averi, visuri de putere și chinuri în luptele pentru cucerirea mărilor, gesturi generoase și afaceri fabuloase, au prins imagine artistică în marmorele bizantine, arcadele pline ale stilului roman, bogăția, barocă sau renaissance și, peste toate acestea, în splendoarea goticului veneţian, născut parcă din îmbinarea luciului tremurător al apei cu amploarea spectrului de lumini care mîngîie cerul Adriaticei.

Asta, din punct de vedere arhitectonic. Dar, din punct de vedere sentimental, Veneția, luminoasă chiar și în fața unor pereți coșcoviți de umezeală, este, cred, eu, un mare exercițiu de voință. Rezultatul încîntător al unei cutremurătoare ambiții. Dulce și serafică splendoare, izvorîtă din încrîncenarea asiduă a omului în fața naturii. Efortul a fost prea mare pentru a se materializa în rezultate mici și astfel a răsărit din noroi și sudoare această regină cu fruntea strălucitoare.

Imaginea Veneţiei, cea pe care ne-o facem cu toții pînă s-o fi văzut aevea, din reproduceri, din gobelinuri sau, pur și simplu, din imaginație, este cea a unei continue serbări. Flamuri multicolore flutură deasupra ei, catife-

Scanned with OKEN Scanner

lele strălucesc în culori moi, aurul se revarsă din belşug pe frontoane, pe busturile marmoreene ale femeilor, pe mantiile bărbaţilor maturi, pe chenarele bogat sculptate ale vaselor sărbătoreşti, pe cupole şi pe turnuri, pînă-n înalt, pudrînd cerul sau amestecîndu-se cu albastrul lui, pentru a naşte minunea pe care, de obicei, o numim numai pe jumătate inspiraţi : „azur". Sentimentul întîlnirii cu Veneţia poartă pecetea unei oarecari deziluzii. Culorile, nu sînt la fel de vii cu cele ale litografiilor ; aurul e înlocuit cu metalul prea strălucitor al suvenirurilor ieftine, iar fastul flamurilor îl poartă pe Canal Grande doar serpentinele de culori ale stîlpilor debarcaderelor, acei stîlpi înfipţi în apă cu o bizară consecuţie ilogică — uneori prea mulţi, ca un stol poposit întîmplător, alte ori singulari, drepţi şi gravi, ca nişte dogi înfăşuraţi în panglici albe şi roşii şi albastre, şi încoronaţi cu tichii de aur. Bineînţeles că zidurile nu au strălucirea cu care sînt redate pe pînză, iar vechea înfruntare cu apa, întinde eczeme pe pereţi şi degajă miros de umezeală umbrită de sub arcadele somptuoase ale intrărilor. Îţi trebuie un timp de revenire, de descumpănire, pentru a putea deveni obiectiv în faţa dezechilibrului dintre realitate şi mirajul propriei tale imaginaţii. Pentru ca, apoi, culorile să-ţi reapară în adevărata lor splendoare, retina ta să devină aceeaşi cu a pictorilor care au oficiat slujbe în uleiuri strălucitoare, ridicînd-o în slăvi pe regina Adriaticii. E o întreagă armonie, ce naşte aceste culori : lumina mării şi a cerului, bogata succesiune a palatelor, oboseala pe zeci de kilometri a acelor opere unice ridicate — ca nici unde în altă parte, din apa mării. Şi atunci înţelegeţi adevăratul miraj al Veneţiei : Mirajul ambiţiei şi tenacităţii, al voinţei amestecată cu mîndria, al bogăţiei căsătorite cu bunul gust. Admiraţia noastră se naşte din fiorul adînc al conştiinţei unui efort de secole spre frumos, iar bogăţia elegantă a palatelor, ogivele mîndre prin care ele se înfruntă peste Canal Grande, modul în care fiecare îşi etalează dispreţul suplu faţă de celelalte, întrecerea în a nu semăna legată peste vanitate de asemănarea la care obligă însăşi evoluţia cetăţii, creează acel miraj unic al exis-

Scanned with OKEN Scanner

tenței, în condițiile singulare ale unui fast firesc, izvorît din natura mîndră a veneţienilor.

Da, această supleţe, această eleganţă, au o sorginte dură. De o mie patru sute de ani, veneţienii bat piloni în lagună şi-şi consolidează oraşul. De o mie patru sute de ani, piatra înfruntă apa şi contrazice principiile elementare ale construcţiei. A trebuit voinţă pentru această selecţie naturală. Puterea, voinţa, perfidia, îndemînarea, averea, aventura, geniul, nepăsarea faţă de suferinţele altora, toate au altoit această „forte race des Venetiens", ale cărei veleităţi şi ambiţii s-au sublimat în majestatea sa oraşul. Au rămas în legendă delaţiunile, crimele şi luptele intestine s-au păstrat înscrise-n atmosfera misterelor canalelor şi dramelor consumate deasupra luciului lor, curtezanele de la ferestrele înalte, înalte, cu ogive înguste, au devenit prostituate de lux pîndind în liniştea nopţii gondole cu americani bogaţi. Dar toată viaţa oraşului, chiar astfel înfrumuseţată de legendă, o citeşti în ce-au lăsat bărbaţii duri ai acestei cetăţi, care au ştiut să taie, să jefuiască, să treacă prin foc şi pară, şi să aducă aici, în adînca lagună a Adriaticei, bogăţiile lumii. Spre gloria lor, nu le-au adus în zadar, nu le-au adus numai spre a se acoperi cu ele. Le-au adus spre a se mîndri cu ele, dîndu-le forma cea mai artistică a înaltului bun gust. Un popor dur, un fel de western, aş îndrăzni să spun, dacă n-aş fi obligat de istorie să spun că, de fapt, perseverenţa celor din vestul american o aminteşte pe cea de odinioară a veneţienilor, iar, ca rafinament artistic, cetăţenii republicii serenissime rămîn pentru multă vreme superiori.

Din pricina aceasta, mi-am dat seama : ideea dezvoltării industriale de pe „Terra ferma" nu contrazice, ci continuă spiritul practic al veneţienilor. „Portul comercial al lumii", care a fost Republica Veneţiană, devine marele port industrial al Veneţiei de astăzi, spunea primarul — sindacco di Veneţia, cu convingerea celor care bat de o mie patru sute de ani piloni pentru a construi în apa mării. Întreaga regiune din jur, o regiune prin definiţie agricolă, va deveni în curînd industrială prin intermediul Veneţiei.

Scanned with OKEN Scanner

„Terra ferma“ atrage tot mai mult. „Terra ferma“ a industrializării. Se ţese o altă istorie, desigur, tot cu dramele şi dedesubturile ei, ca şi istoria cetăţii dogilor. Cu convulsiunile ei, cu luptele ei acerbe născute din grandioase concurenţe. Dar, pe terra ferma, industria creşte, dovadă implacabilă a condiţiei ei strict necesare în epoca de astăzi. E acea „terra ferma“ pe care am auzit-o rostită sonor, într-o dimineaţă, la Veneţia, privind prin ferestrele înguste ale palatului Loredan, spre Canal Grande care însumează, prin ceea ce înşiră de-a dreapta şi de-a stînga lui, dorinţa tenace a omului de a realiza frumosul.

Scanned with OKEN Scanner

ÎN LOC DE EPILOG

Pe drumurile străvechilor civilizaţii ale lumii, am încercat să descopăr, după cum te-ai convins, iubite cititor, nu atît sorgintea şi devenirea acestora, pentru că ar fi fost dovadă de lipsă de respect faţă de miile de tomuri ce s-au scris. Am încercat să surprind aspecte din viaţa şi, poate, din problematica pe care o ridică în contemporaneitate existenţa oamenilor pe acele locuri; uneori fiind vorba de cei de astăzi, alteori de străbunii lor.

În acest context, în loc de epilog, ca şi pentru o perspectivă a călătoriilor viitoare, care vor continua, mai departe înconjurul pămîntului, mă opresc pe acel nesigur şi sublim loc de balans între orientul şi occidentul continentului nostru, cel care nu se află nici pe uscat, dar nici inimii noastre de europeni.

Şi, ca un simbol privind civilizaţia omenirii în devenirea ei, aştern ultimele însemnări sub titlul:

Scanned with OKEN Scanner

Redactor : ADA FĂRTĂIȘ
Tehnoredactor : MIHAI BUJDEI

Apărut 1979. Tiraj 16.000 exemplare broșate.
Format 54×84/16. Coli tipo 19,50.
Bun de tipar la 29. XI. 1979
Editura Junimea, Iași, str. Gh. Dimitrov 1.

Tipărit sub comanda 5170/979
la Întreprinderea Poligrafică Bacău,
str. Eliberării nr. 63.

Lucrarea este tipărită pe hîrtie
fabricată de Fabrica de hîrtie
și cartoane „Comuna din Paris"
Piatra Neamț

Scanned with OKEN Scanner

20

REPORTER XX rep

REPORTER XX

REPORTER XX REPORTE

REPORTER XX

REPORTER

REPORTER XX rep

reporter xx

reporter XX rep

REPORTER XX

reporter xx rep

REPORTER XX

REPORTER XX reporter xx reporter

reporter

REPORTER XX

reporter

REPORTER rep

REPORTER

JUNIMEA
IAȘI - ROMÂNIA

Lei 8,50

Scanned with OKEN Scanner